T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
URDU DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

PAKİSTAN'IN KURULUŞUNDAN SONRA SOSYAL SORUNLARIN ABDULLAH HÜSEYİN'İN ROMANLARINA YANSIMASI

DOKTORA TEZİ

Aykut KİŞMİR

Ankara, 2016

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
URDU DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

PAKİSTAN'IN KURULUŞUNDAN SONRA SOSYAL SORUNLARIN ABDULLAH HÜSEYİN'İN ROMANLARINA YANSIMASI

DOKTORA TEZİ

Aykut KİŞMİR

TEZ DANIŞMANI

Prof.Dr. Asuman Belen ÖZCAN

Ankara, 2016

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOĞU DİLLERİ VE EDEBİYATLARI ANABİLİM DALI
URDU DİLİ VE EDEBİYATI BİLİM DALI

PAKİSTAN'IN KURULUŞUNDAN SONRA SOSYAL SORUNLARIN ABDULLAH HÜSEYİN'İN ROMANLARINA YANSIMASI

DOKTORA TEZİ

Aykut KİŞMİR

TEZ DANIŞMANI

Prof.Dr. Asuman Belen ÖZCAN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	İmzası
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

Tez Sınav Tarihi …….

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.(……/……/20…)

Aykut KİŞMİR

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ……..….IV

1.GİRİŞ……V

1.1. Tezin Araştırma Problemi……V

1.2. Tezin Konusu……V

1.3. Tezin Amacı……..V

1.4. Tezin Önemi……VI

1.5. Kuramsal Çerçevede Ele Alınan Kavram ve Terimler……....VI

1.6. Kuramsal Tartışma…….……VII

1.7. Araştırma Soruları……..VII

1.8. Yöntemde Araştırma Evreni…….VIII

1.9. Veri Toplama Teknikleri……...VIII

I. BÖLÜM

1. Hindistan'da Müslüman Dönemi

1.1.Hindistan'da Müslümanların İlk Temasları……....10

1.2.Hindistan'da Müslüman Türklerin İlk Temasları……...16

1.3.Hint-Türk İmparatorluğu'nun Zayıflama ve Çöküş Süreci……19

1.4.Avrupalıların Hindistan'a Yerleşme Süreci……29

II. BÖLÜM

2. Roman Sanatı

2.1.Romanın Yapısı……..34

2.2.Romanda Öykü……...40

2.3.Romanda Karakterler……..41

2.4.Romanda Olay Örgüsü……48

III. BÖLÜM

3. Urdu Edebiyatı ve Roman Sanatı İlişkisi

3.1.Urdu Romanı ve Gelişimi ……55

3.1.1. Nezir Ahmed…….58

3.1.2. Ratan Nath Dhar Serşar……58

3.1.3. Mevlevi Abdulhalim Şerar……59

3.1.4. Munşi Seccad Huseyin……...……...60

3.1.5. Riyaz Hayr Abadi……..……...60

3.1.6. Mevlana Raşid-ul Hayri……61

3.1.7. Pirem Çand……62

3.2. 1936-1947 Yılları Arasındaki Dönem……...64

3.2.1. Kureşen Çandar……71

3.2.2. Aziz Ahmed……..72

3.2.3. İsmet Çağatay……73

IV. BÖLÜM

4. Abdullah Hüseyin ve Romanları

4.1. Abdullah Hüseyin……..75

4.2. Udâs Neslîn (اداس نسلیں) *(Yorgun Nesiller)* ……...…….82

4.2.1. Udâs Neslîn *(Yorgun Nesiller)* Romanın da Eve Dönüş…...…….122

4.2.2. Udâs Neslîn *(Yorgun Nesiller)* Romanında Tarihi Olaylar…..…….150

4.2.3. Udâs Neslîn *(Yorgun Nesiller)*'de Bahsedilmeyen Tarihi Olaylar…….151

4.2.4. Udâs Neslîn *(Yorgun Nesiller)* Romanında Geçmişin İzleri……..…152

4.3. Bagh (باگھ)……...……159

4.4. Kayd (قید)…….……178

4.5. Nâdâr Lôg (نادارلوگ)…….……199

4.6. Abdullah Hüseyin'in Vefatından Sonra Gazetede Yayımlanan Haberler...211

4.6.1. Ceng Pazar Eki Yâddâşîn 2 Ağustos 2015…….211

4.6.2. Rôznamah Ceng Multan 22 Temmuz 2015……222

Sonuç…….229

Özet ……..240

Abstract……242

Kaynakça……..…….243

Dizin……..248

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Abdullah Hüseyin'in *"Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller), "Bagh", "Kayd*" ve *"Nâdâr Lôg"* adlı romanlarında Hindistan'ın bölünmesi ile ilgili bulguların incelenmesi amaçlanmakla birlikte Abdullah Hüseyin'i roman yazmaya yönelten etkiler, Urdu edebiyatında roman sanatının ortaya çıkış süreci ve öne çıkan roman yazarlarının Urdu edebiyatına katkıları da ele alınmaya çalışılmıştır.

Ayrıca bu çalışmada. Hindistan Alt-Kıta'sında ilk Arap askeri birliklerinin İslamiyeti yayması, Hint-Türk İmparatorluğu'nun kuruluşu, Avrupalıların bölgeyi keşfi, İngilizlerin egemenliği, I. Dünya Savaşı sonrası bağımsızlık hareketleri, 1947 yılında Alt-Kıta'nın taksim edilerek günümüz Hindistan ve Pakistan devletlerinin kurulması, toprak reformu, göç, yeni vatan algısı ve Keşmir sorunu gibi Alt-Kıta'da hem bölünme öncesi hem de bölünme sonrası gerçekleşen tarihi, siyasi, toplumsal ve kültürel olayların Abdullah Hüseyin'in eserlerine nasıl yansıdığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

"Pakistan'ın Kuruluşundan Sonra Sosyal Sorunların Abdullah Hüseyin'in Romanlarına Yansıması" adlı çalışmayı hazırlarken engin bilgileriyle bana yol gösteren ve hiçbir zaman yardımlarını, desteğini ve hoşgörüsünü esirgemeyen danışmanım Sayın Prof.Dr. Asuman Belen ÖZCAN'a teşekkürlerimi bir borç bilirim. Ayrıca çalışma sürecinde değerli bilgi ve deneyimleriyle bana destek olan Sayın Prof.Dr. A. Bahtiyar EŞREF 'e teşekkür ederim. Bununla birlikte beni çalışma süresince her zaman destekleyen, sevgili eşim Gonca Kişmir'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Aykut KİŞMİR

Ankara, 2016

1. GİRİŞ

1.1. Tezin Araştırma Problemi

Bu çalışmada araştırma problemi olarak öncelikle tarihi ve siyasi bağlamda Hindistan Alt-Kıtası'nda bölünmenin neden gerçekleştiği, Pakistan devletinin neden kurulduğu ve Abdullah Hüseyin'in bölünmeyi eserlerinde nasıl ele aldığı konuları ele alınmaya çalışılmıştır. Araştırmamızda, Pakistan kurulmasaydı ne olurdu?, Kurulması gerekli miydi?, gibi sorulara da Urdu roman sanatı bağlamında cevap aramaya, Pakistan-Hindistan bölünme sürecinin, Abdullah Hüseyin'in eserleri üzerinde ne gibi etkiler doğurduğunu irdelemeye çalıştık.

1.2. Tezin Konusu

Hindistan'da Müslümanlarla başlayan sürecin Pakistan'ın kurulmasına etkileri ve bu etkilerin Urdu romanında Abdullah Hüseyin'in eserlerine yansımaları.

1.3. Tezin Amacı

Çalışmamızda öncelikle Hindistan'da Müslümanlarla başlayan tarihsel süreçte günümüz Hindistan Alt-Kıtası'ndaki Pakistan ve Hindistan devletlerinin hangi şartlarda kurulduğuna yanıt aramaya çalışılmıştır. Hindistan'da tarih boyunca biriktirilip geliştirilen kadim kültür, Müslümanlar ve Batı'lı sömürge güçlerinin etkisiyle harmanlanır ve Hindistan-Pakistan coğrafyasında yaşayan insanlar üzerinde

etkiler bırakır. Tarih ve edebiyat elbette birbiriyle sürekli ilişki içerisindedir. Bu bağlamda çalışmamızın amacı, bölünme sonrası Hindistan Alt–Kıtası'nda yaşanan sosyo-kültürel değişimin, Urdu edebiyatında Abdullah Hüseyin'in romanlarında nasıl yansıtıldığını açımlamaktır.

1.4. Tezin Önemi

Bu çalışmanın önemini iki ana grupta sınıflandırabiliriz. Birincisi Hindistan'da Müslümanlarla başlayan sürecin Pakistan'ın kurulmasındaki etkileri, İkincisi de Bölünmeyle ilişkili toplumsal olayları Urdu edebiyatında başarılı bir şekilde eserlerine yansıtan Abdullah Hüseyin'in hem yaşamı hem de "*Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller), "Kayd", "Bagh"* ve "*Nâdâr Lôg"* adlı romanlarında ele aldığı 1857 Bağımsızlık Savaşı,1947 öncesi ve sonrasında Pakistan'ın kuruluş dönemidir. Bu nedenle bölünme döneminin meydana getirdiği siyasi, toplumsal ve sosyo-kültürel durumların incelenmesi tezin önemini oluşturmaktadır.

1.5. Kuramsal Çerçevede Ele Alınan Kavram ve Terimler

Hindistan'a gelen sömürgeci güçler.

Hindistan'da siyasi ve edebi akımlar.

Roman Sanatı.

Urdu Romanı.

Urdu romancıları arasında Abdullah Hüseyin ve eserleri.

1.6. Kuramsal Tartışma

Bu çalışmada yer alan kurumsal tartışmanın odağında, Bölünme, Pakistan'ın kuruluşu, Abdullah Hüseyin'in edebi kişiliği ve yazarın, bölünmeyi eserlerinde sosyo-kültürel açıdan nasıl algıladığı yer alacaktır.

1.7. AraştırmaSoruları

Hindistan'a Müslümanlar nasıl gelmiştir?

Hint-Türk İmparatorluğu nasıl gelişmiştir?

Hindistan'a Avrupalılar nasıl gelmiştir?

1857 Savaşında neler olmuştur?

Hindistan'da XIX. ve XX. yüzyıllarda toplum nasıl ayrıştırılmıştır?

Pakistan fikrini ortaya çıkaran şartlar neler olmuştur?

Hindistan'da Müslümanlar, Pakistan'ın kurulmasından nasıl etkilenmişlerdir?

İngilizlerin egemenliği Urdu edebiyatına nasıl yansımıştır?

Urdu edebiyatında roman nasıl ortaya çıkmıştır?

Abdullah Hüseyin edebiyat dünyasına nasıl adım atmıştır?

Abdullah Hüseyin'in romanlarının üstlendiği siyasi ve sosyo-kültürel rol nedir?

Abdullah Hüseyin'in romanlarının ortak özelliği nedir?

Abdullah Hüseyin'in romanlarında belirtilen ana temalar nelerdir?

1.8. Yöntemde Araştırma Evreni

Hindistan'da Müslümanlarla başlayan süreçten Pakistan'ın kurulmasına etkileri ve bu etkilerin Urdu romanına yansımaları Abdullah Hüseyin'in *"Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller),* "*Bagh"*, "*Kayd"* ve "*Nâdâr Lôg"* adlı eserlerinde incelenip, bu romanların edebiyat- tarih ilişkisi çerçevesinde benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

1.9. Veri Toplama Teknikleri

Hindistan'da Müslümanlarla başlayan sürecin Pakistan'ın kurulmasına etkileri ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalar araştırılmış ve tez için zemin oluşturulmuştur. Ayrıca bu konu ile ilgili kitap, makale, bildiri, tez, yazılı ve görsel basın ürünleri gibi kaynaklardan yararlanılmıştır. Pakistan'ın Lahor kentinde "Lahore Museum" adlı müzedeki gezilerde bölünme sürecine ait eşyaların ve resimlerin gözlenmesi/notlar alınması gerçekleştirilmiştir.

I. BÖLÜM

Hindistan'da Müslüman Dönemi

1.1 Hindistan'da Müslümanların İlk Temasları

Hindistan Alt-Kıtası'yla iletişime geçen ilk Müslümanların, Arap simsarlar, satıcılar, rehberler, tercümanlar ve denizcilerden oluştuğu bilimektedir. Araplarla Alt-Kıta sakinleri arasında ticari ilişkiler, İslam'ın ortaya çıkışından çok öncesine dayanır. VII. yüzyıl öncesinde, Hindistan'ın güneyinde bulunan limanlarda Arap denizcilerin izlerine rastlanmaktadır. İslamiyet'ten öncesine rastlayan dönemde gemilerle Hindistan'dan getirilen mallar, Mısır üzerinden Avrupa'ya kadar ulaştırılmaktadır. Ham kereste, baharat ve kumaş ağırlıklı olmak üzere, o dönemde Hindistan'da üretilen her çeşit hafif sanayi ürünü, Arap tüccarlar tarafından alınıp başka limanlarda pazarlanmaktaydı.

İslamiyet'in doğuşundan sonra, Arapların Hindistan'a gelişleri sadece ticari amaçla değil aynı zamanda cihat isteğiyle de gerçekleşmiştir. Büyük ordular ve güçlü liderlere sahip, içleri yeni ülkeler fethetme arzusuyla dolu Müslümanların düzenlediği bu seferlerin sayısı VII. yüzyılda artış göstermiştir.

Öncelikle İslam orduları Hz. Ömer'in halifeliğindeyken, birkaç Arap gemisi Bombay'a kadar gelerek bazı limanları işgal etmiştir. Bu gemilerin yüklü miktarda ganimetle geri dönmesinden sonra, Hindistan'ın güney kıyı şeridinde yer alan pek çok şehir ve liman Araplar tarafından küçük çaplı işgallere maruz kalmıştır.

644 yılında Hz. Osman halife olunca, Hindistan'a yönelik daha büyük çaplı askeri seferler başlar. İlk keşif gurupları, Beluçistan üzerinden Sindh'e gönderilir.

Keşiflerden dönen, gurup komutanlarının sunduğu raporlara göre, bölgede suyun kıt, yiyeceğin az ve çevrenin, gözü pek vahşi haydutlarla dolu olduğu belirlenir. Bölgeye eğer küçük birlikler gönderilirse katledilmelerinin kaçınılmaz olduğu ancak, aksine kalabalık bir ordu gönderilirse de bu kez askerin açlıktan telef olabileceğinin hayli yüksek bir ihtimal olduğu kaydedilir. Bu raporların genel olarak yarattığı kötümser hava, bölgeye düzenlenecek ciddi seferlerin ertelenmesine yol açar, ancak Makran ve Beluçistan'ın bazı yörelerinde Arap ordularının ileri karakollar inşa ettikleri gözlemlenir.

Hz. Ali'nin vefatından sonra, İslam devletinde Emevi Dönemi başlar. Halife I. Velid zamanında Bağdat'ta Irak valisi olarak Haccac Bin Yusuf görev yapmaktadır. Haccac Bin Yusuf, Hindistan'a düzenlenecek olası bir sefere önceleri sıcak bakmasa da sonradan gelişen olaylardan dolayı Sindh'e etkili bir sefer düzenlenmesine karar verir.

Bağdat'taki Müslüman yöneticiler, önceleri Sindh'in alınmasına yönelik esaslı bir sefer düzenlenmesi arzusunda değildir. Ancak 711 yılında ticari mal ve para yüklü bir Arap gemisi saldırıya uğrar. İndus ırmağının ağzına çekilen gemi, korsanlar tarafından yağmalanır. Gemideki yolcular da bugünkü Karaçi Limanı'nda alıkoyulur. Bu olay, Bağdat'ta ileri gelen Müslüman yöneticilerin dikkatlerini Hindistan'ın güneyine çekmelerine neden olur.

Alıkoyulan gemideki malların ve esir alınan insanların geri verilmemesi üzerine Bağdat yönetimi bölgeye iki kez misillemede bulunur. Düzenlenen iki seferin

de başarısız sonuçlanması üzerine Haccac Bin Yusuf, Suriye ve Irak'tan yaklaşık on iki bin atlı ve develi süvariden oluşan yeni bir ordu düzenler. Orduyu yönetmesi için de yeğeni Muhammed Bin Kasım'ı görevlendirir (Smith, 2011/ Bajwa, 2012 / Refik 2013).

Muhammed Bin Kasım önderliğindeki ordu ilk olarak, Sindh'e düzenlenen seferlerde başarı gösteririr. Bu başarı İslam tarihi açısından oldukça önemli kabul edilir. Muhammed Bin Kasım, Sindh'i ele geçirdikten sonra, günümüz Karaçi şehrinin bulunduğu bölgeden içlere doğru ilerleyerek Dibel şehrini fetheder. Sonrasında Raca Dahir'le yapılan savaşta Raca Dahir'i yenip, Multan'a ulaşır. Muhammed Bin Kasım, Multan kuşatmasında şehri ele geçirdikten sonra, Halife I. Velid'den gelen emir üzerine Hindistan içlerine ilerleyecek olan seferleri durdurur ve Sindh'e çekilir. Bağdat'ta meydana gelen halife değişikliği Hindistan seferlerini olumsuz etkiler. Muhammed Bin Kasım, İslam devletindeki siyasi iç çekişmeler sonucunda Bağdat'a geri çağrılır. Bu arada amcası Haccac Bin Yusuf, Bağdat valiliği görevinden alınır ve çeşitli suçlamalarla karşı karşıya kalır. Muhammed Bin Kasım da amcasına olan bağlılığı yüzünden siyasi olarak suçlu bulunur. Yeni yönetimin kararıyla tutuklanan Muhammed Bin Kasım 21 yaşında hapiste ölür. İşkenceden dolayı mı yoksa eceliyle mi öldüğü kesinlik kazanmamasına rağmen Bayur (1987), Kelly (2004) ve Smith (2011)'in birbiriyle örtüşen ifadelerine bakıldığında öldürülmüş olabileceği ihtimali daha ağır basmaktadır.

Muhammed Bin Kasım, fethedilen yerlerde idari organizasyona önem veren genç bir komutan olarak yerel halka nazik ve hoşgörülü davranmış, Buddhist ve

Hindulara özgürce ibadet edebilme hakkı tanımıştır. Ayrıca hem Müslüman, Budhist ve Hinduların barış içinde yaşamalarını sağlamış hem de Hindu ve Budhistlerin zimmi* olarak kabul edilmelerine ön ayak olmuştur. Buna ek olarak Muhammed Bin Kasım gayrimüslimlere inançlarını rahatça yaşama hakkının verilmesini sağlamış, böylece halkın toplumsal haklarını güvence altında tutarak, bölgede yaşanabilecek olası dinî savaşların da önünü kesmiştir. Sindh bölgesinin fethi Müslüman Hindistan tarihinde önemli bir yer tutar. Sindh'in fethi ile Muhammed Bin Kasım, Hindistan Alt-Kıtasında toprak elde eden ilk Müslüman yönetici olarak tarihe geçer (Bajwa, 2012: 17).

Sindh'den ayrılmış olmasına rağmen, Muhammed Bin Kasım'ın bölgede bıraktığı olumlu etkiyle İslamiyet kademeli olarak Hindistan'da yayılmaya devam eder. Muhammed Bin Kasım'ın Sindh'de fethedilen yerlere atadığı ve kendisine bağlı tuttuğu Hindu yöneticiler sayesinde Müslümanlar, yerli halkın güvenini çabuk kazanır. Ayrıca Muhammed Bin Kasım'ın yerli kadınlarla evlenmeye teşvik ettiği askerler sayesinde kurulan akrabalık bağlarıyla halk arasından pek çok kişi Müslümanlığı tanımaya ve kabul etmeye başlar. Hinduizm'de kast sisteminin katı dogmalarına karşın, Müslüman olmanın getirdiği ruhani, siyasi, ekonomik ve ticari ayrıcalık, Sindh bölgesinde İslam'ın hızlı bir şekilde kabul görmesinin önemli bir nedenidir. Bir başka neden ise Arapların bölgede, dinî çatışmalar içerisinde bulunmaktan ziyade, eğitime ve ticarete değer vermiş olmalarıdır.

* İslam devleti tebasında olan ve haraç veren gayrimüslimler.

725 yılında Müslümanların konumlandığı merkez, Sindh'den Racastan'a taşınır. Bu dönemde Arapların Orta Doğu'yu ele geçirdikleri gibi, kısa zamanda Hindistan'a da hâkim olacakları düşünülse de bu gerçekleşmez. 872 yılına kadar Hindistan Alt-Kıtası'nda iki önemli Arap emirliği hüküm sürer. Bunlar Sindh El-Mensurah Emirliği ve Multan Emirlikleridir. El-Mensurah, Sindh'in yanı sıra Beluçistan'da Lasbela ve Makran'ı da içine alan bir coğrafyada, İndus nehrinin batısında yer alan bölgededir. Multan Emirliği ise Multan'dan Keşmir'e uzanmaktadır (Bajwa, 2012: 17). Her iki Arap emirliği de bölgelerindeki gayrimüslimlere toleranslı davranır ve Multan'daki güneş tapınağının günümüze kadar korunmuş olması da bunu ispatlamaktadır.

Muhammed Bin Kasım'ın Sindh'i fethetmesi, bölgede önemli bir etki bırakır. Bir taraftan yerli halk Arap dili ve kültürünü hızla öğrenirken diğer tarafta ele geçirilen bölgelerde Arapça bilenlerin sayısı artar ve Araplar da yine aynı şekilde yerli halkın konuştuğu dilleri öğrenir, yerli olan kültürü benimserler.

İslam'ın Hindistan'da hızlı şekilde yayılmasının en önemli nedenlerinden biri, fakir insanların kast sistemini zulüm olarak görmesidir. İslam'ın vaat ettiği eşitlik, refah ve manevi tazelenme topluma daha cazip gelmektedir (Bajwa, 2012:17).

Müslüman Araplar, Sindh ve Multan'ı fethetmeden önce, kuzeyde Afganistan ve Orta Asya'ya ulaşırlar. Arapların İran'ı fethetmeleri, Afganistan ve Orta Asya'ya ulaşmalarını sağlar. 650 yılından 654 yılına kadar devam eden mücadeleler sonunda İran, Arapların eline geçer ve Araplar, Kabil'e kadar ilerleyerek, Afganlar arasında

İslam'ı yayar. 713 yılına kadar Semerkand ve Buhara da Müslümanların eline geçer (Smith, 2011).

X. yüzyıla gelindiğinde ise İslam Devletinin boyutu ve yapısı hızla değişir. İslam devleti, çok geniş bir coğrafyada birbirinden farklı yönetimler tarafından kontrol edilmeye başlanır.

1.2 Hindistan'da Müslüman Türklerin İlk Temasları

Orta Asya'da VIII. ve IX. yüzyıllarda Türkler, İslamiyet'le tanıştıktan sonra İslam kültürünü kendi ve gelenekleriyle birleştirerek yaşamlarına yansıtırlar. Türklerin askeri üstünlüğü, liderlik özellikleri, keskin zekâ ve azimleriyle, İslam devletinde hızla yükseldikleri görülmektedir. Böylece İslam devletinin sınırları hızla genişler. Türkistan'da büyük ölçüde kabul gören Türk-İslam sentezi X. yüzyılda Türklerin Orta Asya ve Afganistan'da kurdukları egemenlikleri de beraberinde getirir (Bayur, 1987: 127/128). Bu bağlamda, günümüz Afganistan, Pakistan ve Hindistan devletlerinin şekillenmelerinde Türklerin büyük payının olduğunu söyleyebiliriz.

Abbasiler'in çöküş döneminde İslam coğrafyasında genel olarak siyasi çalkantılar yaşanır ve irili ufaklı pek çok Müslüman devleti kurulur. Yaşanan bu siyasi çalkantılardan Orta Asya halkları da olumsuz etkilenir. Türkistan'da yaşanan çatışma ve savaşların sonucunda Hindistan Alt-Kıtası'nın kuzeyinde bulunan Hindukuş Dağları'nın eteklerinde 997 yılında Gazne'de Gazne Devleti kurulur. Gazne Devleti kısa zamanda Afgan toplulukları üzerinde hâkimiyet kurar ve böylelikle Müslüman Türkler ve diğer Orta Asya halkları, Hindistan'ın kuzeyine girme şansı elde eder (Bayur, 1987: 127/128/136).

Böylelikle Hindistan'ın kuzeyi X. yüzyıldan itibaren kuzeyden gelen savaşçıların egemenliğine tanık olur. Gazneli Devleti, 997'den 1186'ya kadar Hindistan'ın kuzeyinde hüküm sürer (Bajwa, 2012:17). Gazneli Devleti'nde öne çıkan en büyük lider Gazneli Mahmut'tur. Gazneli Mahmut, Hindistan'a düzenlediği

onyedi seferle devletinin gücüne güç katar. 1186 yılında Gazneli Devleti yıkıldıktan sonra, Hindistan'da kuzeyde ve güneyde pek çok sultanlık varlığını sürdürmeye devam eder. 1526 yılına gelindiğinde ise Babür, Hindistan'da Hint-Türk İmparatorluğu'nun temelini atar ve 1857 yılına kadar Hint-Türk İmparatorluğu varlığını sürdürür. Bu imparatorluk döneminde devletin başına geçen padişahlar ve onların alt kademesinde bulunan yöneticiler ve askerler sayesinde Müslüman Hindistan kültürü iyice pekişir. Günümüzde Dünya'nın toplam nüfus oranına bakıldığında, Alt-Kıta'da Müslüman Hindistan kültür sentezini yaşamakta olan büyük bir kitle karşımıza çıkmaktadır. Elbette Afganistan ve Bangladeş'i de hesaba katacak olursak sayının daha da artacağı açıktır.

1857 yılında varlığına resmi olarak son verilen Hint-Türk İmparatorluğu'nun yerine Hindistan'da yönetimi İngiliz Doğu Hindistan Şirketi devralır (Smith, 2011). Şirket doğrudan İngiltere kraliçesinin emirlerini yerine getirmekle yükümlüdür ve Hindistan 1857'den 1947 yılına kadar resmi olarak Birleşik Krallığın sömürgesi altında kalır. İngiltere'nin Hindistan'daki egemenliğinden bahsetmeden önce Hint-Türk İmparatorluğu'nun zayıflama ve çöküş nedenleri şu şekilde maddelendirilebilir:

1- Hanedanlık mensuplarının birbirlerine olan düşmanlığı.
2- Başkent Delhi'de yöneticilerin, imparatorluk çıkarlarından çok kendi çıkarlarını düşünmeleri.
3- Devlet yönetiminin sık sık el değiştirmesi.
4- Tahta çıkan padişahların liyakat sahibi olmamaları.
5- Yöneticilerin zevk, sefa ve eğlenceye olan düşkünlüğü.
6- Soylu aileler arasında yaşanan çekişmeler.

7- Üst düzey yöneticiler arasındaki güç ve iktidar mücadeleleri.

1.3 Hint-Türk İmparatorluğu'nun Zayıflama ve Çöküş Süreci

1526'dan 1707 yılına kadar Hint-Türk İmparatorluğu Hindistan'da çoğu bölgeye egemen olur. XVI. yüzyılın ortalarından XVIII. yüzyılın başlarına kadarki dönemde, Hint-Türk İmparatorluğunda oluşturulan devlet sistemi ve disiplini, bölgede güven ve refahı sağlar. Bu da edebiyat, sanat ve mimariyi olumlu yönde etkileyerek çok önemli eserlerin ortaya çıkmasına imkân verir. Yetenekli yöneticiler sayesinde uzun yıllar Müslümanlarla gayrimüslimler barış ve huzur içinde yaşam sürerler. Babür'den sonra yaklaşık 200 yıl süren huzur ve güven ortamı, Evrengzeyb'in ölümünden sonra yerini, hızla büyüyen problemler yumağına bırakır (Smith, 2011).

Hint-Türk İmparatorluğu'nun çöküşü elbette kısa bir sürede ve aniden olmamıştır. Evrengzeyb'in ölümüyle başlayan sancılı süreç, yaklaşık 150 yıl devam eder. Bu süreç içerisinde Hint-Türk İmparatorluğu 1707'den 1857'yılına kadar çeşitli isyanlar, istilalar ve yönetimde yaşanan problemlerle karşı karşıya kalır. Bu zaman diliminde yaşanan olaylar, Müslüman ve Hinduları derinden etkiler.

Problemlerden birincisi, yerel kuvvetlerin merkezi otoriteye meydan okumasıyla başlar. Bunlardan en önemlileri zemindarlarla devletin üst düzey yöneticileri arasında çıkan anlaşmazlıklar olur ve 1707 yılından itibaren zemindarlar sık sık isyan çıkarmaya başlar. Geniş topraklara hükmeden Hint-Türk İmparatorluğu'nda merkezi yönetim, asker, para ve erzak ihtiyacını zemindarlardan karşılar. Zemindarlık, Osmanlı devletindeki tımar sistemine benzer bir uygulamadır.

Hindistan'da zemindarlar aracılığıyla taşra bölgelerinde aynı zamanda halkın güvenliği de sağlanır. Zemindarlık vergi toplanmasını kolay hale getiren bir sistemdir. Ayrıca hazineden para çıkmadan her an savaşa hazır küçük ordular, el altında tutulmuş oluyor ve zemindarlar sayesinde tarımda üretim sürekli hale getiriliyordu. Ancak devlet mekanizması içinde böylesine önemli görevleri olan zemindarların bazıları, Evrengzeyb'in ölümünden sonra, Delhi'deki siyasi yönetimin isteklerine boyun eğmemeye başlamışlardı. Zemindarlara ek olarak, önceleri imparatorluğa bağlı olan yerel prensler, Hint-Türk İmparatorluğu'nun zayıflığını görerek sık sık isyan çıkarmaya başlamışlardı. İmparatorluğun isyanları bastıracak gücü ve yeterliliği bulunmamaktaydı.

İkinci problem ise Hint-Türk İmparatorluğu'nda yerel yönetimlerin adeta omurgasını oluşturan navabların sadakatinin zayıflaması ve Delhi yönetimine bağlılıklarının kalmamasıdır. 1720'lerde Evedh ve Bengal'de kontrol tamamen navabların eline geçer. Navablar, bağımsızlıklarını ilan eder ve artık Delhi'ye yani merkezi otoriteye vergi ödememeye başlar.

Evrengzeyb'in ölümünden sonra, tahtın halefleri arasındaki çok uzun mücadeleler sürer ve Hint-Türk İmparatorluğu'nda onüç yıl içinde on şehzade tahta çıkar. Zayıflayan Babur ailesi, birbirine düşman ve rakip olan devlet adamlarının kontrolüne girer. Yönetimdeki iktidarsızlık ve tutarsızlık, imparatorluk içinde farklı toplulukların güçlenmesine neden olur ve böylece isyanlar başlar. Marathalar bunlar arasında en kuvvetli topluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Sihlerin ayaklanmaları da Hint-Türk İmparatorluğu'nu zor duruma sokan olaylar arasında yerini alır.

Hint-Türk İmparatorluğu'nu güçsüz kılan nedenlerden birisi de, Nadir Şah'ın Hindistan'ı işgal etmesidir. 1736 yılından sonra İran'da Türkmen reislerinden Nadir Şah Afşar ile Hint-Türk İmparatorluğu arasında Kandehar sınırında anlaşmazlıklar çıkar. Nadir Şah, bölgede ülkesinin sınırları içinde Gilzaylar üzerine pek çok sefer düzenler ve onları itaat altına almaya çalışır. Gilzaylar, ise zor durumda kaldıklarında Hindistan topraklarına sığınırlar. Nadir Şah, bu durumdan duyduğu rahatsızlığı dile getirmek için Hint-Türk İmparatorluğu'yla görüşmelerde bulunmak ister, ancak olumlu bir cevap alamaz. Bu durum, Nadir Şah'ın 1738'de Kabil'i ve 1739'da Delhi'yi işgal etmesiyle sonuçlanır. Nadir Şah, Hindistan seferinden büyük ganimetler alarak İran'a döner. Yağmalanan hazineler arasında, ünlü Koh-i Nur Elması ve Tavus Kuşu Tahtı[*] da bulunur (Smith, 2011:9). 1747 yılında Nadir Şah'ın ölümünden sonra, ordusundaki Afganlar, Abdali kabilesinden Ahmed'i kendilerine yeni "Şah" seçerler. Ahmed Şah Durrani'nin kendisini Nadir Şah'ın doğu fetihlerinin mirasçısı sayması bu olaya dayanmaktadır (Merçil, 1991:366).

Afgan lider Ahmet Şah Durrani (Abdali) önce Kabil ve Peşaver'i sonra Lahor'u işgal edip, geri çekilir. 1749 yılında ise bütün Pencab'ı ilhak eder ve 1756 yılında Delhi, Keşmir ve Multan'ı ele geçirir.

[*] **Koh-i-Nur**, "Dağın Işığı" anlamına gelmektedir, dünyadaki en büyük kesilmiş elmaslardan biridir, 105.6 karattır. Dekkan'daki Golkonda madenlerinden çıkarılmıştır. Adını İmparator Şah Cihan'dan almıştır. Hint-Türk İmparatorluğu zayıfladığında önce İranlıların sonra da Kabil yönetiminin eline geçmiş, daha sonra tekrar Pencab yönetimi hazinesine katılmıştır. 1849 yılında Kraliçe Viktoria elması İngiltere kraliyet mücevherleri arasına dâhil etmiştir. Günümüzde Londra'da korunmaktadır.
Tavuskuşu Tahtı, Tamamı altın ve değerli taşlarla kakma olan, şekil olarak tavuskuşunun açılmış tüyleri model alınarak yapılmış çok değerli bir tahttır. Zamanla üzerindeki değerli taşlardan kayıplar olmuştur. Günümüzde Tahran'da mücevher müzesinde sergilenmektedir (Smith, 2011:9).

XVII. yüzyılda, cesur ve becerikli lider Sivaci önderliğinde güçlenen Marathalar ise Hint-Türk İmparatorluğu'nu zayıflatan bir başka nedendir. Marathalar, XVIII. yüzyılda Hint-Türk İmparatorluğu'nun zayıflamasıyla Hindistan'da önemli bir güç olarak ortaya çıkarlar. Dekkan ve çevresinde yaşayan Marathalar, Evrengzeyb'in ölümünden sonra, bağımsızlıklarını ilan ederler. Marathalar, gerilla tipi askeri yapılanmaları ve Hinduizm'e bağlılıklarıyla bilinmektedirler. Hindistan'ın orta kesimlerinde güçlenerek sınırlarını genişletmeyi başarırlar. 1737'de Delhi yakınlarında Hint-Türk İmparatorluğu'na bağlı birlikleri bozguna uğratır ve çok geçmeden Orta Hindistan'ın batısına ilerleyerek, stratejik konuma sahip olan Malva'yı da işgal ederler. Malva'nın ele geçirilmesi, Marathalara Bengal yolunu açar. XVIII. yüzyılın ortalarına gelindiğinde, Orta Hindistan'ın en güçlü topluluğu haline gelir ve 1760 yılında Delhi'yi işgal ederler (Bajwa, 2012:57).

Marathalar güçlendikçe egemen oldukları topraklar da genişler. Bu dönemin önde gelen asil aileleri, Maratha'nın merkezi olan Pun şehrindeki Peşva[*]'ya bağlıdır ve doğrudan Peşva'dan emir alırlar. Nüfuz ettikleri bölge genişledikçe büyük bir coğrafi alanda kalabalık orduları, farklı toplulukları ve muazzam bir zenginliği yönetir hale gelirler. Ancak Maratha ailelerindeki geleneksel idare anlayışı yeni fethedilen bölgelerdeki egemenliğin kalıcı olmasını güçleştirir. Doğrudan Peşva'ya bağlı olmak, acil alınması gereken kararların gecikmesine neden olur. Yerel yönetim sisteminin düzenli olmayışı da, emir-komuta zincirinde kopukluk meydana getirir. Yönetimdeki aksaklıklar, Ahmed Şah Durrani'nin Hindistan işgalinde belirgin

[*]Siyasi ve dinî lider.

şekilde kendisini gösterir ve Marathalar'ın, Afganlar karşısında savaşı kaybetmelerine neden olur[*] (Smith, 2011:8).

Ahmed Şah Durrani'nin uyguladığı başarılı taktikler ile Marathaların Panipat'ta ağır yenilgiye uğramaları sonucu, pek çok Maratha aile reisinin yanı sıra Peşva ve Peşva'nın halefi de Panipat'ta öldürülür. Bu savaştan sonra Marathalar, bir daha asla eski güçlerine kavuşamazlar.

Ahmed Şah Durrani'yle Marathalar arasında yaşanan savaşın sonucu, Hint-Müslümanları arasında heyecanla karşılanır. Çünkü Hint-Türk İmparatorluğu'nda önde gelen müslümanlar gayrimüslimlere tabi olmaktansa, Afganlara itaat etmeyi yeğlemektedirler. Örneğin; o dönemin Hindistan'ında önde gelen din adamlarından Şeyh Veliyullah, Ahmed Şah Durrani'yi kurtarıcı ilan eder (Smith 2011, Bajwa, 2012).

Panipat zaferinden sonra, Ahmed Şah Durrani önderliğindeki Afgan ordusunun, Hindistan içerisinde ilerlemesinin ve bölgeyi ele geçirmesinin önünde hiçbir engel görünmemektedir Ancak Ahmed Şah Durrani, Hint-Türk İmparatorluğu'na son verip, Hindistan'ı ele geçirmek yerine ordusunu da alarak, Kabil'e geri dönmeyi tercih eder. Ahmed Şah Durrani'nin bu kararı almasında, ele geçen ganimetin az olması, salgın hastalıkların artması, ordu içindeki huzursuzluk ve

[*] 1761 yılında Afganistan'dan gelen Ahmed Şah Durrani'nin ordusu karşısında avantajlı durumda olmuş olsalar da (Afgan ordusunda 41.800 süvari, 38.000 piyade ve az sayıda düzensiz savaşçı bulunurken, Marathalar ise; donanımlı 55.000 süvari, 15.000 piyade ve çok sayıda düzensiz birlikten oluşmaktaydı) çoğunlukla yönetim yetersizliği yüzünden Panipat'ta ağır bir bozguna uğrarlar (Smith, 2011:9).

Afganistan'da çıkması bir isyanın gerçekleşebilme olasılığ gibi nedenler önemli rol oynamaktadır.

Ahmet Şah Durrani, Marathalar'ı yendikten sonra, Kuzey'e çekilmeden önce Hindistan yönetimini Muhammed Şah'ın oğlu Ahmed Şah'a bırakır. Ahmed Şah, 1748-1754 yılları arasında Hindistan'da padişahlık yapar ve onun döneminden sonra Cihandar Şah'ın oğullarından II. Alemgir tahta geçer. Fakat çok etkili bir yöneticilik yapamaz. II. Alemgir tahttayken, Sihler, Lahor'u ve Pencab'ın bir bölümünü işgal eder ve II. Alemgir, 1759 yılında düzenlenen bir suikast sonucu ölür. II. Alemgir'in yerine oğlu II. Şah Alem tahta geçer. II. Şah Alem, babası öldüğünde Bihar'dadır ve 12 yıldır Delhi'ye adım atmamıştır. Bengal'de artan İngiliz tehdidine karşı mücadele veren Bengal, 1764 yılında Buksar'da yapılan savaşta İngilizler karşısında yenilir. 1765 yılında Bengal, Bihar ve Orissa bölgelerini İngiliz Doğu Hindistan Şirketine yıllık 26 Lakh Rupi* karşılığında kiraya verir (Bajwa, 2012:57).

İngilizler bu ödemeyi kabul etmiş olsa da, bu olay aslında İngilizlerin, bölgede artık Hint-Türk İmparatorluğu'ndan daha etkili olduğunu göstermektedir. II. Şah Alem, 1803 yılında İngilizlerin Delhi'yi ele geçirmelerinden sonra, ilk kez resmi olarak İngiliz himayesine boyun eğen sultan olarak tarihe geçer.

II. Şah Alem, 1806 yılında öldükten sonra yerine oğlu II. Ekber geçer. O dönemde devletin bütün işleri gayri resmi olarak artık İngilizlerin kontrolünde

* 1 Lakh Rupi=100.000 Rupi

yürütüldüğü için, II. Ekber'in tahtta olmasına rağmen söz sahibi olduğunu söylemek doğru olmaz.

II. Ekber'den sonra, oğlu II. Bahadur Şah tahta geçer. II. Bahadur Şah, son Hint-Türk İmparatoru olarak tarihte yerini alır ve 1838'den 1857 yılına kadar tahtta kalır. 1857 yılındaki ayaklanmada İngiliz karşıtı bir tutum sergiler ve İngilizler tarafından suçlu bulunarak günümüz Burma'ya sürgüne gönderilir ve burada 1862 yılında vefat eder.

II. Bahadur Şah, Dünya tarihinde kurulmuş en güçlü, ihtişamlı ve zengin imparatorluklardan biri olan Hint-Türk İmparatorluğu'nun son padişahıdır. Padişah II. Bahadur Şah'ın 1857 yılında yaşanan olaylardan sonra, tüm hakları elinden alınarak, sürgünde ölüme terk edilmesi, Hindistan'da İngilizlere karşı duyulan nefreti daha da arttırır (Smith 2011, Bajwa, 2012). 1857 yılından sonra, Hint-Türk İmparatorluğu padişahına ve üst düzey yöneticilerine yapılan kötü muameleler Müslüman halkın gururunu incitir.

1707 yılında Evrengzeyb'in ölümünden sonra, yıkılma sürecine giren Hint-Türk İmparatorluğu, yüzelli yıl daha varlığını sürdürmüş olsa da, böylesine büyük ve güçlü bir imparatorluğun çöküş nedeni olarak tek bir sebepten bahsedemeyiz. İmparatorluğun yıkılışında, hem siyasi hem de sosyo kültürel nedenlerin etkili olduğu söylenebilir.

Hint-Türk İmparatorluğu'nun çöküş sürecine girmesinin sorumlusu olarak Evrengzeyb gösterilir. Evrengzeyb'in yürüttüğü Dekkan savaşlarının ekonomik ve askeri yönden Hint-Türk İmparatorluğu'nun gücünü azalttığı düşünülmektedir. Ancak bunun haksız ve yersiz bir yargı olduğu söylenebilir. Çünkü, eğer Evrengzeyb Dekkan savaşlarını kararlı bir biçimde koordine etmemiş olsaydı, Hint-Türk İmparatorluğu Evrengzeyb'in ölümünden sonra yüzelli yıl daha ayakta kalmayı başaramayacaktı.

Askeri bir deha olarak kabul edilen Evrengzeyb, tüm yaşamı boyunca Hint-Türk İmparatorluğu gibi büyük ve yönetmesi güç bir imparatorluğun sınırlarını genişletme amacındadır. Ancak Evrengzeyb hakkında, devletin gücünü kendi ellerinde sınırlandırdığı, İmparatorluğu etkin bir biçimde yönetmekte zorlandığı ve dinî ayrımcılığın önünü açtığı yönünde suçlamalar da ileri sürülmektedir (Bayur, 1987: 321,322).

Sonuç olarak Evrengzeyb'den sonraki dönemde XVIII.yüzyılın sonuna kadar Hint-Türk İmparatorluğu'nda hiçbir imparator uzun süre tahtta kalmamış ve devlet tüm etkin gücünü hızla yitirmeye başlamıştır (Bajwa, 2012).

Hint-Türk İmparatorluğu'nda Evrengzeyb'in ölümünden sonra, kendilerini zevk ve eğlenceye veren asiller ve üst düzey bürokratlar, devlet içinde pervasız tutumlarda bulunur. Ordu hızla eski gücünü yitirirken, İmparatorluk da dışarıdan gelen istilalarla sarsılmaya başlar. Kısa sürelerle sık sık el değiştiren taht, gittikçe sembolik bir hale dönüşür. Tahta geçen imparatorların yönetimdeki zayıflıkları,

kontrolü kaybetmelerine neden olur ve böylece Hükümdarların zayıflığı ile devlet içinde yolsuzluklar artar ve mansabdarlık sistemi de yavaşça çöker. Ekonomisi daralan devlet, bütçeyi dengelemede kaynak sıkıntısına düşer ve buna ek olarak toprak sahipleri arasında sonu gelmeyen kavgalar ortaya çıkar. Bu kavgalar gittikçe büyüyüp savaşlara dönüşür ve ülke iç karmaşaya sürüklenir.

Hint-Türk İmparatorluğu'ndan sonra, Hindistan'ı fiilen Doğu Hindistan Şirketi yönetmeye başlar. Hindistan'da Cihangir zamanından beri faaliyet gösteren İngilizler, zaman içinde hızla endüstriyel bir güç haline gelirken, dünya çapında kurdukları küresel kolonilerle güçlerine güç katarlar. Sömürge kolonileri arasında Hindistan da, İngilizlerin en önemli ham madde ve iş gücü kaynaklarından birisi haline gelir (Bajwa, 2012: 90,91,92).

1747 ve 1769 yılları arasında Afgan orduları, Ahmed Şah Durrani önderliğinde Kuzey Hindistan'a on sefer düzenler ve bu seferlerde Hint-Türk İmparatorluğu'na bağlı topraklar bu kez müslüman komşu ülkelerce yağma edilir. Ahmed Şah Durrani'nin Hindistan istilası sonucunda, Kuzey-Batı Hindistan'da Sindh, Beluçistan, Pencab ve Keşmir'in çoğunluğunu içeren büyük bir yönetim kurulur. Bir taraftan Ahmed Şah Durrani, Marathalar'ı büyük yenilgiye uğratırken, diğer taraftan Hindistan'daki Avrupalılar da gelişmeleri yakından takip ederler. O dönemde Hindistan'da etkin bir şekilde faaliyet gösteren Avrupalılar arasında İngilizler, Fransızlar ve Hollandalılar yer almaktadır (Merçil,1991:366, Bajwa, 2012: 58).

Portekiz, Hollanda, İngiltere ve Fransa, Hindistan'da ticari amaçlı ileri karakollar kurarlar. Hint-Türk İmparatorluğu'nda padişahların, XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Batılılarla ticaret yapmaktan son derece memnun oldukları görülmektedir. Avrupalılarla ticari işbirliği yaparak mal alıp satmak kısa vadede çok kârlı görünse de uzun vadede pek çok olumsuz sonuç doğurur. Böylece 1750'lere gelindiğinde İngilizler ve Fransızlar Hindistan'da iki büyük rakip haline gelir. Bu iki büyük rakip arasında gerçekleşen çatışma ve savaşlarda, Fransızları mağlup eden İngilizler, Hindistan'da diğer Avrupalılara oranla üstünlük sağlarlar. Hindistan'da İngiliz etkisi, sahil kesimlerinde olduğu kadar Hindistan'ın iç bölgelerinde de önemli bir boyuta ulaşır. O dönemde Hint-Türk İmparatorluğu, her ne kadar zayıflamış olsa da, Hindistan'da hala etkin bir gücün sahibidir. Ancak dönemin padişahları, İngilizlerin Hindistan'da hızla güçlenmesini engelleyemezler. II. Şah Alem unvanıyla Hint-Türk İmparatorluğu tahtına çıkan Ali Cevher, dolaylı olarak İngilizlerin etkisi altına giren ilk Hint-Türk İmparatoru olarak karşımıza çıkar. II. Şah Alem, Kuzey'de Marathaların karşısında da boyun eğer. İngilizler 1803'te Marathalar'ı yenerek, Hindistan'ın tüm kontrolünü ele geçirmiş olur ve Hindistan' daki konumlarını iyice sağlamlaştırırlar.

1857 yılına gelindiğinde, ayaklanma sonrasında Hint-Türk İmparatorluğu padişahı II. Bahadur Şah, halkı isyana teşvik ettiği ve ayaklanmalara yardımcı olduğu iddiasıyla İngilizler tarafından suçlu bulunur. II. Bahadur Şah, tahttan indirilir ve sürgün edilir. Böylece Baburlu hanedanlığı, resmen ortadan kaldırılmış olur. Hint-Türk İmparatorluğu'nun ortadan kalkmasıyla da Hindistan resmi olarak İngilizlerin idaresi altına girer.

Sonuç olarak Baburlular, Lahor, Delhi, Agra ve Hindistan'ın diğer bölgelerine kazandırdıkları muazzam mimari eserlerin yanı sıra, sanata ve edebiyata da önem veren bir hanedanlık olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda, Hindistan'a kalıcı ve gelişmiş bir idari sistem de kazandırmış ve bu düzenli devlet sisteminden İngilizler de çok yararlanmışlardır.

1.4 Avrupalıların Hindistan'a Yerleşme Süreci

1498 yılında Portekizliler, Vasko Dö Gama'nın komutasındaki üç gemiyle Afrika'yı güneyden dolaşarak, Ümit Burnu'nu keşfeder ve böylece Avrupa ile Hindistan arasında doğrudan bir deniz yolu bulunur. Ümit Burnu'nun keşfedilmesiyle Venedik, Cenova, Mısır ve Arap ülkelerinin Hindistan ticaretinden elde ettikleri kâr Portekizlilerin eline geçer. Delhi Sultanlığı'nda Lodhilerin egemen olduğu dönemde Portekizliler, Dekkan bölgesinde Bombay başta olmak üzere çeşitli stratejik kıyı noktalarına üs kurarlar. Portekizlilerin öncelikli amacı Hindistan'da devlet kurmak yerine, denizdeki egemenliklerini arttırmaktır. Çünkü Müslümanları ve diğer Avrupalı denizcileri bölgeden uzaklaştırarak, Hindistan'la Batı arasındaki deniz ticaretine tek başlarına sahip olmak daha önemlidir. Ticaretin yanı sıra Portekizliler Hindistan'da Hıristiyanlığı yayma amaçlı misyonerlik faaliyetleri içinde de yer almışlardır.

Avrupalılar tarafından Hindistan ve Hint Okyanusu kıyılarından en çok rağbet gören ürünler arasında biber, baharat, güherçile*, çay ve kumaş yer alır. XV. yüzyılın sonlarına kadar baharat ve öne çıkan diğer ürünler, Müslüman gemileriyle Hindistan'dan alınıp Mısır'a getirilir. Venedikliler ve Cenevizliler tarafından da Avrupa'ya ulaştırılır. Bunların yanı sıra, Hindistan'da üretilen elmas ve altın da Avrupa'da büyük ilgi görür ve Hint-Türk İmparatorluğu'nun görkemli zenginliği Avrupalıların dikkatini çeker. Böylece XVI. yüzyıldan itibaren birçok Avrupalı kâşif ve maceracı, Hindistan'a seyahat etmenin kendilerine zenginlik ve ün kazandıracağına inanır (Smith, 2011: 20).

XVI. yüzyıl sonlarına kadar Hindistan deniz ticaretinin sadece Portekizliler'in elinde olduğu görülür. Daha sonra İngilizler ve Hollandalılar da bu bölgeye gelmeye başlar ve 1608 yılında İngiliz William Hawkins Gucerat bölgesinin Surat limanına gelip, İngiliz denizci ve tüccarların bölgeye yerleşebilmesi için izin ister. Kendisine bu müsaadenin ancak hükümdar tarafından verilebileceği bildirilince Hawkins, 1609 ortalarında Cihangir'i ziyaret eder ve Türkçe bilmesinden yararlanarak, Padişahla dostluk kurar, Baburlular'ın hizmetine girer ve Surat'da yerleşme müsaadesi alır. Ancak çok geçmeden Portekizliler'in girişimleri sonucunda Hawkins'e verilen izin geri alınır. Daha sonra İngilizler, 1615 yılında Hint-Türk İmparatorluğu'na Sir Thomas Roe adında bir elçi gönderir, ancak bir sonuç alamazlar. Sadece Dekkan

*Güherçile: Potasyum-Nitrat, doğal halde kayaç ve mağaralarda bulunur. Gübre, roket yakıtı ve havai fişek üretiminde kullanılır. Kükürt ve odun kömürüyle doğru oranda karıştırılırsa kara barut elde edilir.

valisi Hürrem'in çıkardığı kararla, İngilizler Hindistan'da ticarete devam edebilmek için gerekli izinleri alır (Merçil, 1991:360-361).

Bu tarihten sonra, Hindistan'daki Avrupalılar daha fazla kazanç elde etme düşüncesiyle Hindistan'daki varlıklarını, her geçen gün güçlendirmeye ve etki alanlarını genişletmeye çalışırlar. Sonuç olarak bu hedeflerine başarıyla ulaşmış ve zaman geçtikçe hayal ettiklerinden daha fazla zenginliği ana vatanlarına taşımışlardır. Hindistan ve çevresinden en fazla ve uzun süreli kazanç elde eden Avrupalı ülke hiç şüphesiz Birleşik Krallık olmuştur.

II. BÖLÜM

Roman Sanatı

2.1. Romanın Yapısı

"Yol boyunca gezdirilen
bir aynadır roman."
(Stendhal)[*]

Destan, romans, pikaresk, öz yaşam öyküsü, sahne komedisi gibi yazı türlerinden yararlanarak gelişen roman, günümüzde oldukça kapsamlı ve esnek bir yazın dalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüz roman kavramı XVIII. yüzyılın ortalarına doğru Daniel Defoe, Henry Fielding ve Samuel Richardson'ın eserleriyle ortaya çıkmış ve kısa sürede hızlı bir şekilde gelişme göstererek, genel özelliklerine kavuşmuştur. Romandan öncesinde ise Avrupa'da en yaygın olarak okunan iki anlatı türü öne çıkmaktadır: pikaresk roman ve romans (Forster, E.M., 1982).

Pikaresk, XVI. yüzyılın ortalarında İspanya'da ortaya çıkıp kısa sürede tüm Avrupa'ya yayılır. Belli özellikleri olan bu türün, biçim olarak romana en yakın yazın türlerinden biri olduğu kabul edilir. Pikaresk adı, İspanyolca picaro kelimesinden gelmektedir, İngilizcede rogue sözcüğüyle birebir aynı anlamda kullanılan sözcük, haylaz, serseri anlamında kullanılmaktadır (Hornby, 2001: 1021).

Pikaresk romanlarda otobiyografik olarak ele alınan kahraman, genellikle üst sınıf insanların hizmetinde çalışır. Eserlerde kahramanın yaşam öyküsü kısaca

[*] (Ecevit, 2001:23).

anlatılırken, toplumun çarpık ve noksan yönleri de ortaya çıkarılarak, insanlara bu çarpıklık karşısında ne yapmaları gerektiği öğütlenir (Forster, E.M., 1982).

Biçimsel olarak romana yakın olan başka bir yazın türü de romanstır. Batı edebiyatında romansın pikareskten daha eski olduğu bilinmektedir. Romanslar, ciltlerce uzunlukta olabilirler. Olağanüstü olayların ele alındığı romanslarda, karakterlerin insanüstü özelliklere sahip olduğu görülür. Romanın ortaya çıkış döneminde, çoğu yazar ve okuyucu bu türü romanstan ayrı tutmaz. Kimi yazarlar da romanın, romansa bir tepki olarak ortaya çıktığını ileri sürer.

E.M. Foster'ın da belirttiği gibi, Defoe'nun Moll Flanders'a yazdığı önsöze bakıldığında okurların romanslara gösterdikleri aşırı düşkünlükten yakındığı görülür. Defoe, kendi kitabının gerçekten yaşamış bir kadının öyküsü olduğunu söyler. Amacının, yazdıklarının doğruluğuna okuyucuyu inandırmaya çalışmak olduğunu belirtir. Joseph Andrews'da Fielding yeni bir roman türü yarattığını ileri sürerken, kendi kitabının romanslardan hangi bakımlardan ayrıldığını belirtir. Romanları doğanın gerçeklerinden uzak, yaşanmamış ve yaşanmasına olanak bulunmayan olayları anlatan kitaplar olarak niteler (Forster, E.M., 1982: 12-13). Romanın romanstan ayrılması ve romansın etkisinden kurtulması uzun zaman alır. Burada romansa önem vermeyen okur-yazarların, romanı boş vakit uğraşı olarak kabul etmeleri de etkendir.

Jane Austen, ölümünden sonra 1818 yılında yayımlanan "*Northanger Abbey"*de okurların, eleştiricilerin ve hatta yazarların romana karşı takındıkları bu

olumsuz tavrı alaycı bir dille anlatır. En kızdığı nokta roman yazarlarının da romanı küçümsemesidir.

> "*Bırakalım elleri değdikçe eleştiriciler romanı kötülesinler; ama biz roman yazarları birbirimizi kollayalım; haksızlığa uğrayan bizleriz. Okurlara roman kadar zevk veren başka bir yazı türü bulunmadığı halde, roman kadar kötülenen bir başka yazı türü de yoktur."* (a.g.e.,13).

Jane Austen'ın ölümünden aşağı yukarı yirmi yıl sonra Dickens ve Thackeray gibi üstün yetenekli yazarların yetişmesiyle, roman İngiltere'de artık en yaygın yazın dalı olma yoluna girer, ancak roman türüne karşı olumsuz tutum devam eder. Anthony Trollope, "*An Authobiography"*de (1883) kendi gençliğinde pek az ailede roman okumaya izin verildiğini, kimi evlere ise hiç roman sokulmadığını yazar" (Forster, E.M., 1982: 13).

Dickens ve Thackeray'a kadar romanın, eleştirmenler ve nitelikli okuyucu tarafından yeterince önemsenmediği görülür. Bu anlayışın egemen olduğu dönemde romanın ciddi bir uğraş sayılmadığı ve kuramsal olarak gelişmesinin bilinçsizce engellendiği ifade edilir.1770-1800 yılları arasında İngiltere'de duygu yüklü ucuz romanlar (Gotik Romans) çok rağbet görür. Bu bağlamda gotik romansların bu dönemde roman türünü gerçek yaşamdan ayırarak, roman denilince korku ve heyecan sağlayan bir eğlence aracını akla getirdiğini söyleyebiliriz.

Romanın kuramsal olarak o dönemde gelişmemiş olmasının bir başka nedeni de sanatsal kaygıların göz ardı edilip ahlaki yönden özellikle gençlerin eğitimi için kullanılması olduğunu belirtmeliyiz. Kısacası romanın sanatsal yönünden çok, bir eğitim ve öğretim aracı olarak benimsenmesi söz konusudur.

1870'lerden sonra okurun romana ve romancıya bakış açısı değişir. 1880'lerde Walter Besant ve Henry James'in çabalarıyla İngiliz edebiyatında roman saygınlık kazanır ve roman eleştirisi önemli bir yere sahip olur (Forster, E.M., 1982).

Türkçe'ye Ünal Aytür'ün çevirdiği E. M. Forster'ın "*Roman Sanatı"* adlı kitabında da belirtildiği gibi Henry James'in *The Art of Fiction'*daki görüşleri öne çıkmaktadır. Yazar, romanı eğitim-öğretim amaçlı, birilerine ahlak dersi vermek için kullanmamalıdır. Yine aynı şekilde yazar, romanını okurun eğlencesi için ya da hoş vakit geçirebilmesi için de kullanmamalıdır. Roman'daki gerçek amaç okura yaşamı göstermektir. Yazar, yaşamı olduğu gibi aktardığı göz önünde bulundurulurken romanın sanat olduğu da unutulmamalıdır. Romanda kişi, olay, mekân ve diyaloglar birbiriyle uyumlu ve ahenk içinde olmalıdır. Romanın kendi içinde bütünlüğü de olmalıdır. Bu bağlamda Henry James'e göre, yazar romanında biçim ve yönteme önem vermelidir. Yani yazar hem yaşamı okura aktarmada yaşamın gerçekliğini ve karmaşasını bozmamalı, hem de sanatı göz ardı etmeden konuyu işlemede ölçülü ve tutarlı davranmalı sonucuna varabiliriz.

Henry James'ten aldıkları öğretileri geliştiren ve devam ettiren Virginia Woolf, Joseph Condrad ve Ford Madox Ford gibi özverili yazarların çalışmalarıyla

1920'lerde romanın artık saygın bir sanat dalı olarak ilgi çekmeye başlar (Forster, E.M., 1982).

Forster'a göre bir romanda öncelikle amaç ve yöntem olmalıdır. Daha sonra da öykü olmalıdır. Forster, öyküyü "*olayların zaman sırasına göre sıralanması"* diye niteler ve öyküyü romanın temeli olarak görür. Hatta "*öykü yoksa roman da yoktur"* diyerek roman için öykünün önemini vurgulu şekilde belirtir. Roman kavramı şu şekilde tanımlanmaktadır: *"Fantastik bir hikâye ile gerçek hayatın düzyazıya aktarımıdır ve özellikle erkek ve kadın karakterlerin hayatındaki duygusal karmaşayı betimler"*(Chambers Concise Dictionary, 1991).

Urdu edebiyatında roman hangi koşullarda ortaya çıkmış ve nasıl bir gelişme kaydetmiştir sorusuna yanıt vermeden önce, genel olarak romana biçim verenin insan olduğu gerçeğini belirtmemiz gerekir. Buna ek olarak yazarın romanda kurguladığı yaşamı kendince biçimlendirme özgürlüğüne sahip olduğunu da vurgulamak gerekmektedir.

Romanda biçimden bahsederken, biçim sözcüğünün içine romanın şekli, oluşumu, dokusu ve düzenlenmesi de dâhildir. Nasıl ki diğer edebiyat türlerinde (şiir, tiyatro ve düz yazı ürünleri vs) kendine has oluşumlar, düzenlemeler ve doku farklılıkları varsa romanın da kendine göre biçimi bulunmaktadır.

> *"Her sanat, yaşamın rotasını kendine has bir şekilde sunar ve bu özgünlük olmadan yaşamın yansımalarını belirtemez.*

> *Bu yüzden romanın da mutlaka bir biçime sahip olması gerekir"* (Faruki, 1964:67).

Romanın biçimini değerlendirirken, yazıldığı dönemi toplumsal durumu ve o dönemin estetik anlayışını da göz ardı etmememiz gerekir. Konuya ilişkin Dr. İbadet Birelvi şöyle der:

> *"Teknik ve biçim meselesi estetiğin sorunudur. Estetik güzellik felsefesidir. Her dönemin şartları ve öne çıkan olaylarıyla birlikte değişkenlik gösterir. Tıpkı yaşam şartlarının ve standartlarının değişkenlik göstermesi gibi. İnsanların mizacı ve alışkanlıklarındaki değişiklikler güzellik tasavvurunu da değiştirir"* (Birelvi, 1952: 19-20).

Roman, insana özgü her konunun anlatılabileceği kapsamlı bir yazın türü olduğundan yazar için sosyolojik, psikolojik, toplumsal ve diğer disiplinlerin de yer alabileceği geniş bir kurgu alanıdır. Burada yazar, romanın öyküsüne göre çeşitli bilim-sanat dallarındaki tecrübelerini ve gözlemlerini kullanarak romanın üretimini gerçekleştirilebilir. Duygularını, düşüncelerini, deneyimlerini ve arzularını edebiyatın belleğinde sahneleyebilir. Örneğin, Hadica Mastur'un *"Ângin"* adlı romanında küçük amca ve büyük amca karakterlerinin yardımıyla o dönemin siyasi, sosyal ve ekonomik durumları okuyucuya aktarılır. Büyük amca karakteri Pakistan'da siyasi bir parti olan Congress Partisi'ni, küçük amca yine siyasi bir parti olan Muslim League Partisi'ni temsil eder (Mahmud El Hasan, 2012). Küçük amca ve büyük amca kararkterleri ayrı ayrı Pakistan'ın kuruluş öyküsünü anlatırlar. Ana

karakterlerin yani siyasi partilerin sempatizanları da yan karakterlerin betimlenen yaşantılarıyla temsil edilir. Romanda Pakistan'ın kuruluşunun yanı sıra, o dönemin siyasi ve ekonomik durumu da tarihten örnek ve alıntılarla açımlanır. Böylece yazar, romanın konusunu tarihi ögelerle birleştirerek kurgular ve okuyucunun dikkatini çekmeyi başarır.

2.2. Romanda Öykü

Düzyazının basit ve yalın ögelerinden biri olan öykünün, roman gibi karmaşık yapılı nesir ögelerinde önemli bir işlevi olduğunu söylemeliyiz. Öykü, romanın yapısını oluşturan temel unsurlardan biri olarak kabul edilir. Her romanda anlatılan bir hikâye olduğundan, romanın temel amacı ya da sorunu, bu hikâye anlatıldığında açıklığa kavuşmaktadır.

Mumtaz Ahmed Han'ın da belirttiği gibi, *"hikâye romanın omurilik kemiğidir ve hikâye olmadan karakterler romana yerleştirilemez"* (Mumtaz Ahmed Han,1997: 46). Dolayısıyla hikâye, romanın temelini oluşturur ve romanda anlatılacak bir hikâye yoksa (romanda diğer unsurlar eksiksiz dahi olsa) ortaya konan çalışma roman özelliği göstermez. Anlatılan hikâye, biçim ve içerik açısından roman için önemli rol oynar. Forster ise öykünün tanımını şu şekilde ifade etmektedir:

> *"Öykü olayların zaman sırasına göre dizilerek anlatılmasıdır; kahvaltının arkasından öğle yemeğinin, pazartesinin arkasından salının, ölümün arkasından*

çürümenin gelmesi gibi. Bu durumun salt öykü açısından bir tek değeri olabilir, o da dinleyenlerde sonra ne olacağını öğrenme isteği uyandırmaktır" (Forster, E.M., 1982:65).

Özetle, öykünün romanda yaptığı; belirli bir zaman diliminde geçen yaşamı okura aktarmaktır. Zaman kavramı öykü için çok önemlidir. İnsan yaşamının zaman içinde akıp gittiğini kabul ediyorsak, öykü için de; 'zamanın içinde akıp giden yaşamı anlatır' diyebiliriz. Burada zaman dediğimiz kavram iki farklı şekilde karşımıza çıkar. Birincisi Güneş'e bağlı olan ve bizim tarih, saat, günler, aylar ve yıllarla ölçtüğümüz hayatımızı düzene sokan değerler bütünüdür. Diğeri ise yaşamın duygusal yoğunluğudur. Yani üzerimizde çarpıcı etkiler bırakan farklı an'lardır. Bu an'ların şiddeti de günlük yaşamımızı etkiler ve belleğimizde yer edinir. Bu bağlamda insan, zamanın bu iki türüne de bağımlı olmak zorundadır.

Öykü için 'olayların zamanlama sırasına göre anlatılmasıdır', yargısını şüphesiz kabul ettiğimize göre, romanın da anlaşılabilirliği açısından zamana sımsıkı bağlı olduğu ortaya çıkar. Çünkü romanın temelini öykü oluşturur.

2.3. Romanda Karakterler

Yazar, roman sanatında karakter olgusunu, insan yaşamından esinlenip ürettiği yaratıcılıkla besler. Bu yüzden romanda karşılaştığımız karakterler yaşamdan ve insandan izler taşırlar. Karakter, romanın en büyük ve önemli unsurlarından biridir. Çünkü kişiler hikâyeye can veren öğelerdir. İnsan yaşamından esinlenerek

oluşturulan karakterler, romanda verilen yaşamda hayat bulurlar. Urdu nesrinin efsanevi isimlerinden Pirem Çand romanı,*"insanın karakterindeki her ışığı bulup onu aydınlatmak ve esrarını açmak romanın temel amacıdır"* (Ahmed, 1981: 209) şeklinde tanımlamaktadır.

Romanda öykü kadar roman kahramanı da önemlidir. Bu bağlamda kişi ya da karakter romanın öyküden sonraki en önemli öğesidir. Öyküde merak duygumuza hitap eden romancı, kişilerle aklımıza, anılarımıza ve hayallerimize de hitap edebilir.

Romandaki kişiler yalınkat ve çok yönlü diye ikiye ayrılırlar. Yalınkat kişiler, sınırlı ve düz olarak sadece birkaç özellikle okurun karşısına çıkar ve bir cümleyle özetlenebilir. Romanın başından sonuna dek yalınkat kişilerin özellikleri değişmez. Çok yönlü kişiler ise karmaşık karakterlerdir. Okuyucuyu şaşırtan kişilikleri vardır. Roman okuru yalınkat kişilerin yeni bir durumla karşılaştığında nasıl davranabileceğini önceden kestirebilir, ancak çok yönlü kişilerin romandaki tutumu okuyucu tarafından tahmin edilemez (Forster, E.M., 1982).

Romanda karakter ya da kişi, insan olabileceği gibi diğer canlılardan biri de olabilir. Ancak öykünün hedef kitlesi insanlar olduğu için romanda insan dışında verilen karakterlerde kişileştirme yapılır. Yani öykülerdeki karakterlerin hep insan ya da insanlaştırılmış varlıklardan oluştuğunu söylememiz yanlış olmaz. Başka bir deyişle roman yazarı insan olduğundan ve günümüzde henüz insan dışı varlıkların ruhsal durumu bir romanda ele alınacak kadar incelenemediğinden yazarın romanda kullandığı karakterleri gerek tensel gerekse de tinsel olarak insani özelliklere

büründürmesi kaçınılmaz olmaktadır. Yazarın romandaki karakterleri isimlendirmesi, gerektiği yerde cinsiyetlerini belirtmesi ve konuşturması buna örnek verilebilir.

Romandaki kişiler hakkında genelleme yapmak doğru olmaz. Kişiler arasında ortak noktalar bulunması gerekmez, ancak bulunabilir de. Yine aynı şekilde kişiler arasında davranış benzerlikleri de görülebilir.

> *"Roman kişileri, soydaşları olan gerçek insanlardan daha kaypak, daha ele avuca gelmez kimselerdir. Yüzlerce değişik romancının zihninden doğup birbirlerine ters düşen yöntemlerle yaratıldıkları için, haklarında genelleme yapmaktan kaçınmalıyız. Ancak gene de bu konuda birkaç söz söyleyebiliriz. Roman kişileri birden doğarlar, ölme süreleri uzatılabilir, az yerler, az uyurlar, yorulup usanmadan başkalarıyla ilişki içindedirler. En önemlisi, roman kişilerini gerçek insanlardan daha yakından tanıyabiliriz, çünkü roman kişilerini yaratan da, anlatan da aynı kimsedir"* (Forster, E.M., 1982: 95-96).

Romanda kişinin oluşumu da zamanla iç içedir. Bu gerçek hayatla bağlantılı olabileceği gibi hayal dünyasıyla da ilişkili olabilir. Karakterin öykü içerisindeki yeri ve olay örgüsü yazarın amacına ve özenine bağlıdır.

Yazar hem kurmaca olayları romanın konusu yapar hem de günlük yaşamda karşı karşıya kaldığımız olayları romanında gözlemleyerek sahneler. Bu gözlemlerden etkilenir ve onları çeşitli karakterleri kullanarak, romana şekil verir. Karakterler romancının gözlemlediği olayları çeşitli roman figürleriyle okuyucuya yansıtır.

> *"Roman günlük yaşamda gerçekliği bulunmayan, kendine özgü kuralları olan bir sanat yapıtıdır; romandaki kişiler işte bu kurallara uygun biçimde yaşadıkları zaman gerçeklik kazanırlar"* (Forster, E.M., 1982: 102).

Öyküdeki karakter yazarın belleğindeki bir oyuncu olduğu için, yazarın kişiliğinden de etkilenmiş olabilir, ama bu yazarın karakteri nasıl yarattığına bağlıdır. Yazar karakteri oluştururken bir şeylerden etkilenip, esinlenmiş olabilir, yani otobiyografik unsurları eserine yansıtabilir.

> *"Roman yazarı bir kişi hakkında her şeyi biliyorsa, o kişi gerçektir. Yazar bildiklerinin hepsini bize anlatmak istemeyebilir; bildiklerinin çoğunu hatta,herkesin açıkça görebileceği şeyleri bile gizleyebilir. Ancak, söz konusu kişi hakkındaki her şeyi açıklamamış da olsa, romancı bizde her şeyin açıklanabileceği yolunda bir duygu uyandıracaktır. Bu duygu ise, günlük yaşamda hiçbir zaman edinemeyeceğimiz bir gerçeklik izlenimi yaratır"* (Forster, E.M., 1982: 103).

Bu bağlamda insanların gerçek yaşamdan alınıp, romana tıpatıp uyarlanamayacağını, yine aynı şekilde romanlardaki figürlerle de gerçek yaşamda karşılaşılamayacağını, ancak benzetmelerin söz konusu olabileceğini söyleyebiliriz. Romanda karşılaştığımız kişiler, açık, net ve açıklayıcı olabileceği gibi, dramatik yani değişkenlik gösterebilecek nitelikte olabilir. Yazar, karakterler aracılığıyla duygularını, düşüncelerini, niyetini, kaygılarını ve deneyimlerini romanda yorumlayabilir. Ayrıca yazar, roman karakterleri ve olay örgüsüyle okura kendinden ipuçları da verebilir.

Yazarın romandaki karakteri oluşturma yapısına bağlı olarak okur, kimi zaman romandaki karakteri dikkate almayarak, yazarın kişiliğine odaklanabilir veya yazar, okur karşısında kendini unutturarak, okuru romanı okudukça somutlaşan bir karakterle baş başa bırakabilir (Mahmud El Hasan, 2012).

> *"Roman kişilerini 'yalınkat' kişiler, 'yuvarlak' kişiler diye ikiye ayırabiliriz. Yalınkat kişilere on yedinci yüzyılda 'humour' adı verilirdi; bunlara kimi zaman 'tip', kimi zaman 'karikatür' de denmektedir. Katıksız biçimiyle yalınkat roman kişisi, tek bir nitelik ya da düşünceden oluşur. Yapısına birden çok nitelik girdi mi, kenarlardan kıvrılarak yuvarlaklaşmaya başlar"* (Forster, E.M., 1982: 108).

Son derece düz ve sade olan yalınkat/düz karakterler adından da anlaşılacağı gibi, romanda hangi özelliklerle ortaya çıkarlarsa o özelliklerinden ödün vermezler. Yazar tarafından bir kez tanıtılırlar ve romanda üstlendikleri görevi ettirirler. Okuyucu tarafından kolay anlaşılabilmeleri de bir başka özellikleridir. Düz karakterler, romanda geçen olayların etkisiyle değişmezler ve çoğunlukla bir cümleyle özetlenebilirler. Yuvarlak karakterler (roll character) ise çok yönlü olurlar ve birer cümleyle özetlenemezler. Forster'a göre, romandaki karakterin düz mü yoksa yuvarlak mı olduğunu anlayabilmek için, karakterin okuyucuyu gerçekten şaşırtıp şaşırtmayacağına bakılmalıdır.

> *"Bir roman kişisinin çok yönlü olmadığını anlamak için, inandırıcı bir biçimde bizi şaşırtabiliyor mu, şaşırtamıyor mu, ona bakarız. Eğer hiç şaşırtamıyorsa, yalınkattır. Şaşırtabiliyor da inandırıcı olamıyorsa, yuvarlaklık taslayan yalınkat bir kişidir. Çok yönlü kişi, yaşamın (bir romanın yaprakları içindeki yaşamın) hesaba kitaba uymayan değişkenliğine sahiptir. Bu tür kişileri kimi zaman tek başlarına, ama daha çok yalınkat kişilerle bir arada kullanarak, yazar kişilerinin ortama uymalarını ve romanın öteki öğeleri ile bağdaşıp kaynaşmalarını sağlar"* (Forster, E.M., 1982: 119).

Urdu edebiyatında Dipti Nezir Ahmed, Ser Şar, Raşid-ul Hayri ve ilk dönemin diğer pek çok romancısı eserlerinde sabit karakterler (yalınkat)

kullanmışlardır. Romanda yalınkat kişilerin olması o romanın ilgi çekici olmayacağı anlamına gelmemektedir. Nezir Ahmed'in roman kişilerinden Nasuh, Kalim, Askari ve Ekberi; Ser Şar'ın roman kişilerinden Hoci ve Azad düz kişiler olmalarına rağmen okuyucunun ilgisini çekebilmişlerdir (Mahmud El Hasan, 2012).

Şimdiye kadar roman karakterlerinin iki türü olduğundan bahsettik. Bunlar yalınkat (düz) ve yuvarlak (çok yönlü) roman kişileriydiler. Ancak üçüncü bir roman karakteri olan fantastik roman figürü de romanlarda kullanılmaktadır. Jonathan Swift'in "*Guliverin Gezileri" (Gulliver's Travels)*, H.G. Wells'in "*Zamanda Yolculuk" (The Time Machine)* ve George Orwell'in *"Hayvan Çiftliği" (The Animal Farm)* adlı eserlerdeki karakterleri fantastik roman kişileri olarak örneklendirebiliriz. Urdu romanında Kureşen Çandar'ın romanlarından *Ulta Daraht, Eyk Violin Semunder Ke Kenare* ve Halid Ahtar'ın *Çekuvera min Vasal* adlı romanlarındaki karakterleri de yine fantastik roman kişileri olarak nitelendirebiliriz (Mahmud El Hasan, 2012).

Kimi romanlarda bütün karakterler fantastik olabileceği gibi, sadece bir ya da iki karakterin fantastik özellikler taşıdığı romanlar da bulunabilir. Örneğin Kureşen Çandar'ın "*Eyk Violin Semander Ke Kenare"* adlı eserinde "*Keşu"* fantastik bir karakterdir ancak romandaki diğer karakterler çok yönlü ve yalınkattır. Kurat-ul Ayn Haydar'ın "*Âg Ka Derya"* adlı romanında "*Gotem Nelbur, Peri Şinker, Kemal* ve *Çampa"* yuvarlak roman kişisi olmalarına karşın fantastik de sayılırlar. Çünkü 2500 yıllık zaman diliminde çeşitli kültür ve medeniyetlerin temsilciliğini yaparlar. Dr. İhsan Faruki'nin "*Sengum"* adlı romanında "*Muslim"* Karakteri de yine bu duruma

örnektir. Yine de Kuret-ul Ayn Haydar ve İhsan Faruki'yi romanlarında tam olarak fantastik karakterlere yer veren yazarlar sınıfına dâhil edemeyiz, çünkü bu yazarların amacı fantastik roman kişileri yaratmak olmamıştır. Fakat Urdu romanında fantastik karakterlerin yaratıcısı olan yazarlardan bahsetmek gerekirse, Muhammed Halid Ahtar ve Kureşen Çandar'ın isimlerini anabiliriz (Mahmud El Hasan, 2012).

Sonuç olarak romanda karakter ögesi yazarın zihnindekileri okuyucuya aktarmada en önemli rolü üstlenen figürlerdir. Karakterler Forster'ın tanımıyla ister yalınkat (düz) isterse çok yönlü olsun, romanın öyküsünü okuyucuya aktarma görevini üstlenen kahramanlardır. Hatta bazı romanlarda öyle güçlü karakterlere yer verilir ki, kimi romanlar baştan sona tek bir roman figürü ekseninde ilerler. Karakterler elbette yazarın koyduğu kurallar dâhilinde romanda özgürce hareket edebilirler. Bir roman, roman kahramanı veya kahramanları aracılığıyla olay örgüsünü tamamlayabilir. Dolayısıyla roman türünde karakter ve olay örgüsünün bir bütün olduğu söylenebilir.

2.4. Romanda Olay Örgüsü

Öncelikle öyküyü romanda işlerken, bir kalıp kullanıldığını söylemeliyiz. Olay örgüsü olarak adlandırılan yapı, romanın düzenlenmesini ve ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Yani romanda anlatılacak öykünün gelişme biçimi, romandaki olguların birbiriyle ilişkilendirilmesine bağlıdır diyebiliriz. Olay örgüsü romandaki karakterlerin fonksiyonel hareketlerinin bir araya gelmesiyle oluşur (Mahmud El Hasan, 2012).

Olay örgüsü oluşturulurken, anlatılacak hikâyenin tertip ve düzenlenmesi hikâyenin çekiciliğinin korunması bakımından çok önemlidir. Dünyanın bütün büyük romancıları, olay örgüsünü işlerken cazibe unsurlarını da mutlaka göz önünde bulundurmuşlardır. Dostoyevski, Tolstoy ve Maksim Gorki'nin romanlarında bunun sayısız örneğine rastlayabiliriz.

Çalışmanın edebi olabilmesi açısından olay örgüsü önemlidir ve olay örgüsü sayesinde hikâye düzenlenip, anlatım gerçekleşir (Mecid, 1989). Forster'a göre ise romandaki kişilerden sonra gelen önemli şey olay örgüsüdür. Öykü, olayların zaman sırasına göre düzenlenerek anlatılması olarak tanımlanırken, olay örgüsü ise olaylar üzerine kuruludur. Olay örgüsünde olaylar arasında güçlü bir neden sonuç ilişkisi kurulması önemlidir. Buna örnek olarak;

> *"Kral öldü arkasından kraliçe de öldü, dersek öykü olur. 'Kral öldü, sonra üzüntüsünden kraliçe de öldü', dersek, olay örgüsü olur. Zaman sırası bozulmuş değildir, ancak neden sonuç ilişkisi yanında iyice gölgede kalmıştır. Şöyle diyelim: 'Kraliçe öldü, nedenini kimse bilmiyordu; sonradan anlaşıldı ki, kralın ölümüne duyduğu üzüntüden ölmüş.' Bu, içine gizem katılmış bir olay örgüsüdür ve üstün gelişme olanakları bulunan bir örgü biçimidir"* (Forster, E.M., 1982:26).

Olay örgüsü, öyküde olayların gerçekleşme sırasına göre düzenlenerek anlatılmasıdır. Olayların sıralaması gözetilirken, aynı zamanda merak uyandırıcı mantıksal bir işleyiş de gereklidir. Forster, olay örgüsünde neden sonuç ilişkisinin öneminden şu şekilde bahsetmektedir:

> *"Zaman sırası bir yana bırakılmış, örgünün sınırlarının elverdiği ölçüde öyküden uzaklaşılmıştır. Kraliçenin ölümünü düşünelim. Bu ölüm olayı öyküde geçerse, 'Sonra ne olmuş?' diye sorarız; olay örgüsünde geçerse, 'Niçin ölmüş?' deriz. Romanın bu iki yönü arasındaki temel ayrılık budur. Olay örgüsü, ağzı açık, şaşkın mağara adamlarından oluşan bir dinleyici topluluğuna, astığı astık, kestiği kestik zorba bir sultana ya da bunların günümüzdeki uzantıları olan sinema izleyicilerine anlatılamaz. Onları uyanık tutan, yalnızca öykünün gerektirdiği 'Sonra ne olmuş? Ondan sonra ne olmuş?' sorularıdır. Bu gibi kimselerin romana merak duyguları dışında getirebilecekleri bir şey yoktur; oysa olay örgüsü okurdan zekâ ile bellek de ister"* (Forster, E.M., 1982:128-129).

Olay örgüsü sade ve anlaşılır bir düzende işlendiğinde, olaylar arasındaki sağlam geçişler başarılı bir romanın kapısını aralamada etkili olabilir. Romandaki bütünlük ve doğallık zihinsel ve duygusal yönden okuyucunun algılarındaki beğeninin artmasını ve okuyucunun romanı zevkle okumasının önünü

açabilmektedir. Forster'a göre, romanın başarısı, gerçek yaşamdan uzaklaşmamasına, aynı zamanda okuyucunun iç dünyasında bulunan saklı yaşama dokunmasına ve ayrıca yazarın içindeki saklı yaşamdan da ipuçları vermesine bağlıdır.

Olay örgüsünün bir bütün olarak ele alınmasından doğan bileşim, biçimi oluşturur. Romandaki mekân, kişi ve zaman yani kısaca romandaki her ögenin biçimin oluşmasında payı vardır. Romancının biçimi oluştururken, yaşamdan uzaklaşmaması gerekir. Gereğinden fazla biçimsel ve sanatsal kaygılarla ortaya çıkarılan romanlar, yazarın yaşam akışından uzaklaşmış olduğunu göstermektedir.

> *"Öykü okuyucudan merak bekler; kişiler insanca duygular ile değer yargısı; olay örgüsü ise; zekâ ile iyi bir bellek ister. Peki, düşselliğin bizden beklediği nedir? Düşsellik bizden ek bir ödemede bulunmayı bekler; bizi bir sanat yapıtının gerektirdiğinden öte, fazladan bir hazırlıkta, bir uyarlamada bulunmaya zorlar"* (Forster, E.M., 1982:152).

Romanda okurun kendi yaşamında görebileceği durumlar anlatılırken aynı zamanda okurun kendi yaşamında asla karşılaşamayacağı durumlar da verilebilir. Romancı hayal gücünü kullanarak, gerçek yaşamda göremeyeceğimiz şeyleri romanında kurgular. Yazarın hayal dünyası, romanda kendine yeni bir yaşama alanı oluşturur. Yazar, birbirinden apayrı ve uzak olayları; farklı notaları ahenkle bir araya getiren bir müzisyen gibi belirli bir ritmi tutturarak da birleştirebilir. Yazar romanında ahlak dersi de verebilir ya da bazı öğretiler hedefliyor da olabilir. Eğitici-

öğretici özellik taşıyan romanlar insan yaşamına dair genel ve ahlaki noktalar üzerinde durabilir (Forster, E.M., 1982).

Urdu romanından örnek vermek gerekirse, Şevket Sıddıki'nin "*Huda ki Basti"* romanında olaylar, göçten sonra kötü duruma düşen aileler ve onların yaşadığı talihsizlikler üzerine kuruludur. Kuret-ul 'Ayn Haydar'ın Urdu romanına kazandırdığı pek çok önemli eserlerden biri olan "*Âg ka Derya"*'da yazar, bin yıllık tarih diliminde geçen olayları roman sanatı yardımıyla kurgular ve okura sunar. Yazar, Mesih'in doğuşundan Pakistan'ın kuruluşuna kadar geçen olayları kendi kurgusal sisteminde dizi şeklinde aktarır.

"Raca Gadh" Banu Kutsiya'nın olayları, manevi bilgi ve İslami teorilerle ele aldığı bir romanıdır. Eserde, *Profesör Suheyl* karakteri yardımıyla yazarın helal lokmayla ilgili düşünceleri okura açımlanmaktadır.*"Haram lokma vücuda girdiği zaman insanın genleri etkilenir haram lokma mutasyona uğrar, alkol ve radyasyondan daha ölümcül bir tehlikeye dönüşür"* (Kutsiya, 2000: 276).

Banu Kutsiya'ya göre, yenilen haram lokmalar insan genlerinde kodlanarak gelecekteki nesilleri aptallaştıracaktır. Böylece aptallık, gelecekteki nesillere miras kalacaktır. Zaman geçtikçe, materyalist davranışlar insanın içindeki haram ve helal bilincinin ayrımının yapılmasını bitirecek ve böylece toplumda zenginlik şehvetiyle genel bir aptallık ortaya çıkacaktır (Mahmud El Hasan, 2012).

"Yorgun Nesiller", Abdullah Huseyin'in önemli bir romanıdır. Romanda İngiliz döneminden bağımsızlığa kadarki siyasi, toplumsal ve kültürel olaylar öyküleştirilerek verilir. Romanın önemli olayları ana karakterlerden biri olan Roşen Ağa'nın kendine özgü düşünce ve yaşam tarzıdır. Yazar, Roşen Ağa'nın kızının yaşamı ve Naim'in kişiliğiyle birleştirerek okuru yer yer hüzünlendirir yer yer de sevindirir. Fazıl Karim Ahmed Fazıli, "*Hun Ciger Hone Tak"* adlı eserinde Bengal'de yaşanan kıtlığı konu edinir. Kıtlıkta yaşananlar öyküleştirilerek, okuyucuya aktarılır.

III. BÖLÜM

Urdu Edebiyatı ve Roman Sanatı İlişkisi

3.1. Urdu Romanı ve Gelişimi

Birçok dilde edebiyatın şiirle başlıyor olması tesadüf değildir. Eski hikâyelerin şiir sayesinde ozanlar tarafından nesilden nesile aktarılarak, günümüze kadar geldiğini görmekteyiz. Anlatılan destansı hikâyeler Yunan, Mısır, Filistin, Hindistan ve Çin gibi ülkelerde dilden dile dolaşarak dünyanın en eski bilim ve kültür merkezlerinde edebiyatın gelişmesine imkân verir. Gezgin ve tüccarlar limandan limana, şehirden şehire, ülkeden ülkeye dolaşırlarken, bu destan, hikâye, şiir ve masalları da beraberlerinde alarak yola çıkarlar.

Urdu dilinde şiirden sonra destan ya da öykü denilebilecek ilk düzyazı ürünlerinin, diğer dillerden yapılmış çevirilerden oluştuğunu bilmekteyiz. Bu eserlerin orijinleri çoğunlukla Sanskrit, Arapça ve Farsça eserler olarak karşımıza çıkmaktadır. Molla Vechi'nin "*Seb Ras"* adlı eseri Urdu nesrinde en eski hikâye olarak kabul edilir. XVIII. yüzyılın sonlarına doğru Urdu edebiyatında düzyazı alanında hareketlenmeler hız kazanır. 1775 yılında Tahsin'in, *"Nav Tarz-ı Murassa"* eseri yayımlanır.

Fort William College'[*] bünyesinde pek çok önemli çeviri çalışmaları yapılır. Çeviri çalışmalarının hemen akabinde orijinal hikâyeler yayımlanır.

Urdu edebiyatında hikâyenin ilk türleri mesnevi şeklinde manzum eserlerden oluşur. Bu noktada Recep Ali Beg Surur'un "*Fesane-i Acaib"* ve Mir Amman Dehlevi'nin "*Bağ-u Bahar"* adlı eserleri edebiyat alanında önemli bir yere sahiptir. Her iki eserin farklı düşünce ekollerinde yetişmiş olan yazarlar tarafından kaleme alındığını görülür (Özcan, 2005:72).

Bu bağlamda Urdu edebiyatının farklı türlerinde gerçekleşen yeniliklerin üslup tartışmalarıyla da iç içe gelişme gösterdiğini söyleyebiliriz. Özellikle şiir

[*] Doğu Hindistan Şirketi bünyesinde İngiliz subaylar hizmet vermekteydi. Bu subayların Hindistan'daki yerel dilleri ve kültürü öğrenmeleri için 1801 yılında John Gilchrist önderliğinde "Fort William Kolej" kurulmuştu. Kolejin kuruluş amacı İngiliz subaylara yerel halkın dilini öğretmek ve askerlerle halkın kolay iletişim kurmasına yardımcı olmaktı. "Bazı edebiyat tarihçileri kolejin İngiliz subaylarının idari işlerini kolaylaştırma amacıyla kurulduğunu özellikle vurgulamak istemişlerdir. Ancak bu kolejin içine aldığı birçok değerli dil adamının çalışmaları sayesinde ilk kez *Urdu Nesri* terimi gündeme gelmiş ve bu dönemde ortaya çıkan yapıtlar, bu edebiyat türüne başlarda en azından dikkat çekerek, gelişmesine önemli katkıları olmuştur" (Özcan, 2012: 33,34). Urdu edebiyatının gelişimine ilk kez bu kolej katkı sağlamıştır. Kolejin batı tarzında eğitim vermesi yerel eğitim sistemine göre yeni bir uygulamaydı. Kolej bünyesinde yapılan çeviri çalışmaları Urdu dilinin daha anlaşılabilir bir tarzda kullanılabileceğini göstermişti. Asırlarca Farsçanın etkisinde kalan Urdu edebiyatında süslü ve ağdalı dil kullanmak itibar anlamı taşıdığından gelenek haline gelmişti. Saray diliyle halkın gündelik dili arasında büyük farklar vardı. Bu fark, yönetenle yönetilen arasında çok ciddi sosyolojik kültürel sorunlar oluşturmaktaydı. Edebiyatta Farsça kullanılıyordu ve bu dil sınırlı bir zümreye hitap etmekten öte bir işlev ortaya koyamıyordu. Fort William Kolej'de Hindistanlı dil adamlarından Seyyid Haydar Bahş Haydari, Bahadur Ali Huseyni, Mir Amman Dehlevi, Hafız-ud-din Ahmad, Mazhar Ali ve Mirza Ali gibi yetenekli olanlar İngilizler için Urdu öğrenmeye yönelik kitaplar hazırlıyorlardı. Urdu dilinde düzyazı denildiğinde o zamana dek akla dini kitaplar geliyordu. Yukarıda adı geçen yazarlar o günün koşullarıyla Farsça ve Sanskrit dilinden olabildiğince arındırılmış sade Urdu'yla hikâyeler çevirmeye başlamışlardı.

XVIII. yüzyılda Fort William Kolej ve Delhi Koleji'ndeki çevirilerle ilk Urdu nesir tarzının temelleri atıldı (Kuyumcu, 2006: 144). Fort William Kolej'de verilen İngilizce eğitim, Urdu dilindeki nazım ve nesir türünü derinden etkilemişti. Yapılan karşılıklı çeviri çalışmaları Urdu edebiyatının Batı edebiyatıyla tanışmasını sağladı. Kolej bünyesinde pek çok edebiyatçı ve dil adamı toplanmıştı. Bu insanlar, Hindistan'da Urdu dilinin metinlerde kullanılmasına büyük katkı sağlamışlardı. Halkın beğenisini kazanan çeviri eserler bir yandan da Urdu dilinde düzyazı türünün gelişmesine imkân tanıyordu.

türünden başlayarak, diğer edebi türlere de yansıyan üslup tartışmalarında Delhi ve Lakhnov ekollerinin farklılıkları dikkat çeker.

1857 Bağımsızlık Savaşı'nın hemen ardından Hindistan'ın her bölgesinde toplumsal huzursuzluğa dair sesler yankılanmaya başlar. Sir Seyyid Ahmet Han ve arkadaşları, Aligarh Kolej'ini kurar ve eğitim sistemine yeni bir bakış açısı kazandırırlar. Bu gelişmeler Urdu edebiyatına da yansır ve bu dönemde toplumdaki eski ve köklü değerlerin hızla çökmeye başladığı görülür. Batı'nın, Doğu üzerindeki ezici etkisi, toplumun ve kültürün her alanında olduğu gibi edebiyatta da kendini hissettirir. Böylece 1857'den sonra Urdu edebiyatında çoğunlukla Batı etkisi görülür. İlk olarak bu etkiler 24 Aralık 1877'deki "*Tehzib-ul Ahlak"* dergisinde hissedilir. Dergide çoğunlukla Batı edebiyatından örnek eserlerin çevirileri yayımlanmaktadır. Bunlara örnek olarak, Muhammed Huseyin Azad'ın 1880'de yayımlanan "*Neyreng-i Hayal"* ve Abdulkerim'in 1884'de yayımlanan "*Elif Leyla"* adlı çalışmalarını gösterebiliriz. Bu çalışmalar, İngilizceden Urdu diline yapılan çevirilerdir. Bu çevirilerle birlikte Urdu edebiyatında roman türü tanınmaya başlar. Önde gelen Urdu yazarlarından roman sanatına katkı sağlayanlar arasında Nezir Ahmed, Ratan Nath Dhar Ser Şar, Mevlevi Abdulhalim Şerar, Munşi Seccad Huseyin, Riyaz Hayr Abadi, Aga Haşir, Mevlana Raşid-ul Hayri ve Pirem Çand yer almaktadır.

3.1.1. Nezir Ahmed (1836-1912)

Urdu edebiyat tarihinde, roman denince akla gelen ilk isimlerden biri Nezir Ahmed'dir. Çünkü Nezir Ahmed, Urdu edebiyatında köklü değişikliklerin yapıldığı dönemde edebi çalışmalarıyla Urdu romanında ön plana çıkar. Yazarın "*Mirat-ul Urus" (1869) ve "Binat-un Naaş" (1872)* Urdu edebiyatında ilk roman çalışmaları olarak bilinir. İlk bakışta bu eserler teknik olarak zayıf görünebilir. Dolayısıyla Nezir Ahmed'in bu eserlerini günümüz roman bilinciyle değerlendirmek gerekir. Yazar, "*Mirat-ul Urus"* ve "*Binat-un Naaş"*'tan sonra 1873'te "*Töbet-ul Nasuh"*, 1885'te "*Fesane-i Mubtela"* ve 1888'de "*İbn-ul Vakt"*'ı kaleme alır (Mahmud El Hasan, 2012:77).

Nezir Ahmed'in "*Binat-un Naaş"* adlı eserinin, Thomas Day'in 1783 yılında yayımlanan ve o dönemin en çok satan çocuk kitapları arasında gösterilen eğitici hikâyelerden oluşan "*The History of Sandford and Merton"* adlı eseriyle benzerlikler taşır. Aynı şekilde Nezir Ahmed'in "*Töbet-un Nasuh"* adlı eseri de olay örgüsü bakımından, Daniel Defoe'nun 1725'te yayımlanan "*The Family of Instructor"* eseriyle paralellik gösterir (Sıddıki, 1971:348).

3.1.2. Ratan Nath Dhar Serşar (1846-1903)

Ratan Nath Dhar Serşar'ın ünlü eserleri arasında; "*Fesana-i Azad" (1879), "Cam Serşar" (1880), "Sir Kehsar" (1890)* ve *"Kamni" (1894)* yer alır (Mahmud El Hasan, 2012:79). "*Fesana-i Azad"*'da Laknov'un çöküntüye uğrayan kültür ve

medeniyeti betimlenir. Serşar, kaleme aldığı eserinde Laknovlu kadınların dilini, günlük yaşamlarını ve geleneklerini sanatsal biçimde anlatır. Roman kahramanlarının aralarında geçen diyaloglar dikkat çekicidir. Yazarın, toplumun her kesime ait bireyler aracılığıyla dönemin tarihi ve sosyal olayları öyküleştirdiği görülür.

Serşar'ın bir diğer eseri olan "*Cam Serşar"* için, ıslahi bir romandır diyebiliriz. Çünkü eserde alkol kullanmanın zararları anlatılmaktadır. Ratan Nath Serşar'ın Müslüman olmamasına rağmen, Laknovlu Müslümanlar arasında aldığı eğitimin onun düşünce eğilimlerinde ve ıslah çalışmalarında bulunmasında etkili olduğu görülür. Buna ek olarak, Serşar'ın romanlarında genellikle toplumsal sorunlar konu edilmektedir. Bir tarafta toprak sahibi soylular ve sermaye sahipleri, diğer tarafta da üst tabakaya muhtaç olan alt tabaka insanlarına sık sık yer verilerek, toplumsal durum irdelenmeye çalışılmaktadır.

3.1.3. Mevlevi Abdulhalim Şerar (1860-1926)

Mevlevi Abdulhalim Şerar Urdu edebiyatında tarihi romanlar üzerinde çalışmıştır. En ünlü eserleri arasında: "*Mulk-ul Aziz Virginia", "Husn-i Angelina", "Mensur Hona", "Firdevs Bartın", "Eyam-ı Arab", "Bedr-ul Nisa Ki Musibet", "Husn Ka Daku", "Tahir Our Zeval Bagdat"* adlı romanlar yer alır (Mahmud El Hasan, 2012:80). Şerar, Urdu edebiyatının ilk romancılarından olduğu için, roman sanatının sınırlarını anlama konusunda deneme yanılma yöntemiyle Urdu edebiyatına hem işlevsellik hem de sanatsallık kazandırır. Okur üzerinde romantik etkiler bırakan

Şerar'ın, Urdu romanının günümüze ulaşmasında büyük payının olduğunu söyleyebiliriz.

3.1.4. Munşi Seccad Huseyin (1856-1915)

Munşi Seccad Huseyin, Urdu edebiyatının roman ayağında mizah denince akla gelen ilk isimlerden birisidir. "*Ahmak-uddin", "Hacı Baglul", "Kâ Ya Plot", "Matti Ghori", "Tarahtar Londhi", "Hayat-ı Şeyh Çali"* ve *"Piyari Dunya"* yazarın kaleme aldığı çalışmalar arasında yer almaktadır (Mahmud El Hasan, 2012:81). Yazar, romanlarında çoğunlukla batı kültür ve medeniyetini alaycı biçimde konu edinir ve doğu medeniyetinin ana hatlarını detaylı biçimde irdeler.

3.1.5. Riyaz Hayr Abadi (1853-1934)

Riyaz Hayr Abadi, Urdu edebiyatında ünlü bir şair olmasının yanı sıra "*Haram Sara", "Nazara, Nâşâd" ve "Tasavvir"* adlı romanlarıyla da bilinmektedir (Mahmud El Hasan, 2012:83). Yazarın romanlarını kaleme alırken, İngiliz roman sanatından yoğun bir şekilde etkilendiği görülür. O dönemin Hindistan'ında, toplumdaki geleneklere bağlı kalmaya özen gösteren bireylerin yaşamı romanda belirgin bir şekilde vurgulanmaktadır.

3.1.6. Mevlana Raşid-ul Hayri (1868-1936)

Mevlana Raşid-ul Hayri, XX.yüzyılda Urdu edebiyatının önemli romancıları arasında yer alır. Pek çok romanında kadınların toplumdaki değerini ve kadınların eğitiminin önemini konu edinir. Bu yüzden çalışmaları arasında çok sayıda tarihi roman bulunur. Eğitim amaçlı yazdığı; "*Salhat" (1897), "Manazal El Saira" (1898), "Subuh-ı Zindagi" (1907), "Şam-ı Zindagi" (1917), "Tufan-ı Hayat" (1917) "Husn-u Memune" (1918),"Şeb-i Zindıgi" (1919), "Endulus Ki Şehzadi" (1920), "Şeb-i Zindagi 2" (1923)," Terbiyat-i Nisvan" (1923), "Noha Zindagi" (1923), "Yasmin ve Şam" (1931)* öne çıkan romanlardır. Bunlara ek olarak, "*Şahin Darac", "Mehbuba Havend", "Mah-ı Acem","Urus Kerbela", "Teg Kemal", "Aftab ve Maşk", "Manzar", "Tar İblis"* gibi romanları da bulunmaktadır (Mahmud El Hasan, 2012:84). Yazar'ın romanlarına biçim ve içerik açısından bakıldığında, tarihi olayların yanında romantik olaylara da yer verildiği görülür. Eserlerinde olay örgüsü genellikle giriş, gelişme, sonuç şeklindedir. Ancak anlatım tarzında yazarın okurla doğrudan muhatap olması karakterlerin ön planda olmasını engellemektedir.

Dolayısıyla Mevlana Raşid-ul Hayri'nin eserlerine dayanarak, onun Müslüman kadınların toplumdaki yeri ve konumuna önem veren bir yazar olduğunu söyleyebiliriz. Yazar sadece kadın haklarının savunulmasına kalemiyle destek vermekle kalmaz, hayatı boyunca feminist hareketler içinde de fiili olarak yer alır. Diğer taraftan Raşid-ul Hayri, doğu kültür ve medeniyeti geleneklerine de bağlı kalmayı kendisine ilke edinir.

3.1.7. Pirem Çand (1880-1936)

Kısa hikâyelerle adından söz ettiren Munşi Pirem Çand, romanlarıyla da Urdu roman sanatında önemli bir yere sahiptir. İlk romanı olan "*Esrar-ı Muahed"*, Benares'te haftalık bir gazete olan "*Avaz-ı Halk"* gazetesinde Ekim 1903'ten Şubat 1905'e kadar tefrikalar halinde yayımlanır. Ayrıca "*Ham Harma Vehm Svab" (1904), "Çelva Eysar" (1912),"Bazar-ı Husn" (1921-1922), "Çogan Hasti" (1927), "Biva" (1927), "Goşa Afiyet" (1932), "Meydan-ı Amel" (1934* ve *"Godan" (1938)* adlı romanları da konu bakımından okuyucunun ilgisini çeker (Mahmud El Hasan, 2012:85). Pirem Çand, romanlarında o dönemin toplumsal meselelerini, kültürel değerlerin yıpranmasını, sosyal ön yargıları, toprak ağalarının zulmünü, kadınların çaresizlik ve sefilliğini, sınıfsal eşitsizlikleri, çiftçi ve işçi istismarını romanlarındaki karakterler aracılığıyla gözler önüne serer. Bu bağlamda Al Ahmed Surur, Pirem Çand hakkında şöyle der:

> *"O fakir ve mazlumların en büyük dert ortağıdır. Çiftçilerin duyguları ve köy yaşamının betimlenmesini öz veriyle yapar. Cehalet, yoksulluk, hastalık, zenginliğin yanlış pay edilmesi, gelir eşitşizliği ve din adı altında akıtılan insan kanına Pirem Çand duyarsız kalmamıştır"* (Surur, 1955:16-17).

Pirem Çand, roman sanatını ıslah çalışmalarına feda etmeyen yazarlardandır. Roman sanatı ve hayata dair söylemek istedikleri arasında uyumlu bir ritim bulunmaktadır. Pirem Çand'in romanları daha çok toplumsal ve siyasi meselelerle

ilgilidir. Yazarın eserleri aracılığıyla aktarmak istediği düşüncelerinin temelinde hem tarihsel hem de sanatsal birikim de yer almaktadır.

Pirem Çand'in romanlarını dil ve anlatım gelişimi yönünden üç döneme ayırabiliriz. I. dönem 1904-1912 yılları arasındadır. Bu dönemde Pirem Çand'da alışık olduğumuz nesirdeki sadelik, ahenk ve akıcılık fazla görülmemektedir. II. dönem 1913-1923 yılları arasındadır. Bu dönemde Pirem Çand'ın üslubunun sadeleşmeye doğru yöneldiği görülür. III. dönem 1924-1936 yılları arasındadır (Mahmud El Hasan, 2012:86). Yazar, bu dönemde son derece sade ve yalın bir anlatımı benimser.

Sonuç olarak Pirem Çand'ın, toplumda yeni bir yapılanma amacıyla, eserlerinde döneminin ekonomik, siyasi ve sosyal durumlarını yansıttığı söylenebilir. Pirem Çand, ayrıca kendine özgü üslubu ile eserlerinde deneyimlerini, yaşanmışlıklarını ve anılıarını gözler önüne serer.

3.2. 1936-1947 arasındaki Dönem[*]

XIX. yüzyılın sonu ve XX. yüzyılın başında tüm dünyada insan yaşamının değişiklik ve yeniliklere maruz kaldığını görürüz. Batı menşei bilimsel ve edebi eğilimler, Hindistan'da edebiyat alanında da etkilerini gösterir. Özellikle Rus Devrimi'nden doğan dalgaların, Hindistan'a kadar ulaştığı gözlemlenir. Toplumun her alanında gerçekleşen inkılâplar, buluşların gerçekleşmesine yol açar. Elbette toplumdaki yenilikler veya eğilimler edebiyata da yansır, yani Bu değişimlerden roman sanatı da etkilenir. Seccad Zahir konuya ilişkin şöyle der: *"20.yüzyılın önemli edebi eğilimleri, akımlar ve düşünceler, Alt-Kıta'nın siyasi, sosyal ve ekonomik yaşantısıyla ilişkili olmuştur ve bu etkileşimin tesirleri romancıları da sarsmıştır"* (Zahir, 1976:89).

I. Dünya Savaşı'ndan sonra, Hindistan'da iktisadi hayatın kötüleşmesi marksist düşüncelerin popülaritesini arttırır. Bu dönemde pek çok edebiyatçının sosyalizmin vaat ettiklerine sempati duymaya başladığını görürüz. Urdu yazın dünyasında da sosyalist aydınlar ve edebiyatçılar düşüncelerini kaleme alarak, gerçek hayatta uygulamaya çalışırlar. Dünya genelinde yaratılan siyasi, toplumsal ve kültürel heyecan Hindistan'da da hissedilir ve marksizm, Hindistan edebiyatı

[*] Bu dönem aynı zamanda İlerici Yazarlar Hareketi'nin I. ve II. dönemlerini de kapsar. Genel olarak I. dönem 1936-1940 ve II. dönem 1942-1947 yılları arasıdır. İlerici Yazarlar Hareketi/İlerici Edebiyat Akımı başladığı varsayılan 1936'dan itibaren bittiği ya da yasaklandığı 1952 yılına kadar belirgin olarak üç döneme ayrılmaktadır. Bu durum dönemin sosyal ve siyasal değişimleri doğrultusunda şekillenmiş ve İlerici Edebiyat Akımı'nın gidişatını belirlemiştir. Yine bu dönemde 1939 yılında bir edebiyat hareketi olarak oluşturulan ve şairler arasında Hindistan'ın özgürlük mücadelesine destek olabilme amacıyla kurulan *Halka-i Erbab-ı Zouk* da önemli bir akım olarak karşımıza çıkmaktadır.

üzerinde kalıcı izler bırakır. Bunun en bariz örneği ise İlerici Edebiyat Hareketi'nin ortaya çıkışıdır (Mahmud El Hasan, 2012).

Bu dönemde Hindistan'ın siyasi ve ekonomik durumu İlerici Hareket için önemli bir ortam oluşturur ve hızlı bir ilerleme imkânı sağlanır. Marksist görüşlerin Hindistan'da insanlar arasında kabul görüp popüler olmasında halkta zulme karşı birikmiş ciddi bir protesto eğiliminin varlığının etkili olduğu görülür. Çünkü Hindistan halkının özgürlükten yoksun olarak toprak ağaları ve zengin efendilerin arasında sıkışmış durumda olduğunu görürüz. Marksist görüşlerin popüler olmasından çok daha önce Rus edebiyatının Hindistan Alt-Kıtası'nda beğeniyle karşılanmasında da yine bu etkenlerin olduğunu söyleyebiliriz. Aziz Ahmed konuya ilişkin şöyle der:

> *"Rus romanı Hindistan'da her zaman çok ilgi çekmiştir. Devrimden yarım yüzyıl öncesinden beri Rus edebiyatı Hindistan'daki kolejlerde popülerdi. Devrim sonrasında da ortaya çıkan toplumsal akımlar gençler arasında hızla benimsendi. Bu akımlar arasında milliyetçilik hareketi de güç kazanmıştı"* (Ahmed, Tarihsiz:94).

İlerici Edebiyat Akımı, Aligarh Hareketi[*]'nden sonra edebiyatın amaçlar için araç olarak kullanıldığı İkinci Urdu edebiyat akımıdır. Bu harekete mensub olan roman yazarları, yarattıkları karakter örnekleriyle insanları bilinçlendirmeye

[*] Bir eğitim hareketidir.

çalışırlar. Bu bağlamda Urdu edebiyatında sanatsal kaygılar yerine düşünsellik ön plana çıkar ve sanatla ideoloji arasındaki denge yeniden konumlanır. Romancıların bu dönemde dil ve anlatıma yeterince önem vermedikleri görülür. Bu dönemde yazarların romanda biçim, olay örgüsü, karakter, olay ve betimleme üzerinde sanatsal kaygılar gütmek yerine romana ideolojik misyonlar aktarmayı daha önemli bulduklarını söyleyebiliriz.

Bazı dönemlerde edebiyat o dönemin düşünce eğilimlerini yansıtabilir, çünkü edebiyatla toplum arasında derin bir ilişki vardır. Ancak belli bir dönemde keskin hatlı düşüncelerin ya da ideolojilerin çizdiği çerçevede üretilen edebi eserlerin okurun dikkatini çekme süresi sınırlı olabilmektedir. Seccad Zahir, Dr.Ciyoti Ghoş, Melik Rac Anned, Dr. Promod Singupta, Dr. Ahtar Huseyin Rae Puri, Mecnun Gork Puri, İhtişam Huseyin, Âl Ahmed Surur gibi, yazarlar Hindistan'da İlerici Edebiyat Hareketi'nin öncüsü olarak kabul edilir. Bu yazarlar ve arkadaşları, 1947 yılına kadar İlerici Hareket'i sağlam temeller üzerine kurmak için emek sarfederler. Ancak İlerici Hareketi benimseyen edebiyatçı ve aydınlar arasında sosyalizm sempatizanı olanlar kadar olmayanlar da bulunmaktadır.

"İlerici Hareket, Urdu romanına yeni gelenekler kazandırmıştı" (Sıddıki, 1970:27). İlerici Hareket'ten esinlenerek, yazılmış romanlardan "*Şikest", "Tirhi Lekir", "Gariz"* ve "*Şebnem"* adlı yapıtlar vermek istedikleri mesajla ön plana çıkarlar. "*Eysi Bulendi Eysi Pesti"* ve "*Hun Ciger Hone Tak"* da olay örgüsü, konu, üslup ve toplumsal durumu yansıtma yönünden önemli romanlar arasında sayılırlar, yine bu dönemde yazarların romanda teknik, biçim ve sanat yönünden alışılmışın

dışında çalışmalar denedikleri görülür. Bu da Pakistan'ın kuruluşundan sonra, Urdu edebiyatında Batı etkisinin daha çok hissedildiğinin kanıtıdır. Hadica Mastur'un "*Ângen"* adlı romanını buna örnek verebiliriz. Hadica Mastur'un Henry James'in romanlarından etkilendiğini de belirtmeliyiz. Henry James, romanda bütünlüğe önem verir ve tüm hikâyenin okuyucunun zihninde sahnelenebilmesi için gayret sarfeder. "*Ângen"*'in hikâyesi de okurun zihninde baştan sona canlandırılır.

Mumtaz Mufti'nin "*Alipur Ka Eyli",* Cemile Haşmi'nin "*Çehra Be Çehra Ru Be Ru",* İhsan Faruki'nin "*Şam Udh"* ve "*Seng"*, Eltaf Fatima'nın "*Dastak Na Do"* adlı eserleri de yine bu dönemin güçlü karakter yapılarıyla öne çıkmış önemli yapıtları arasında yer almaktadır (Mahmud El Hasan, 2012:98).

Pakistan kurulduktan sonra, yaşanan göç trajedisinin etkileri edebiyatta da hissedilir. Mübadele döneminde evsiz, topraksız kalan, vatanlarından ayrılan insanların, göç sebebiyle çektikleri acılar, Urdu romanında ele alınmaya başlanır. Göçün Urdu edebiyatına kazandırdığı gelenek, maziyi gözlemleyerek geçmişin ışığında bellekte yer edinmiş, iz bırakan olayların anlatımı olmuştur. Göçün ortaya çıkardığı edebiyat geleneği, insanların yeni topraklarda uyum sağlayabilme zorluğu üzerinde durur. Muhacirlerin, yeni vatanda gözlemledikleri ve yaşadıkları sorunlar gözler önüne serilir. Göçmen edebiyatçılar, göç edilen topraklardan hoşnut değildir ve kaybedilen vatanın acısı yeni yurtlarında sürekli karşılarına çıkar. Örneğin, Kurat-ul Ayn Haydar'ın "*Kar Cahan Daraz"* adlı eserinde geçmişte yaşanan olaylar büyük bir ustalıkla sıralanır. Konuya ilişkin Ceylani Kamuran şöyle demektedir:

> *"Kurat-ul Ayn Haydar göç döneminde yaşanan olaylara derin bir merhamet duygusu katmıştır ve böylece onun yazılarında göç sadece toplumsal bilinç derecesinde bireyin insani değerleri yönüyle de ele alınmıştır"* (Kamuran, 1987:205).

XX. yüzyılda Nietzsche'nin düşünceleri de çağdaş Urdu romancıları üzerinde etkiler bırakır. Bunun yanında çağdaş Urdu romancıları üzerinde Virginia Woolf, D.H. Lawrence, James Joyce'un eserlerinin de etkileri görülmektedir. Urdu romanında "*Eysi Bulendi Eysi Pesti", "Ângen"* ve "*Şam Udh"* adlı eserler bu tecrübe çeşitliliğinin ürünleridir. "*Âg ka Derya"*'da batı edebiyatı roman akımlarından izler taşıyan Kurat-ul Ayn Haydar, 2500 yıllık toplumun siyasi ve kültürel yaşamını periyodik olarak aktarır (Mahmud El Hasan, 2012:100).

Varoluşçu felsefe gözlüğüyle bakıldığında, Pakistan'da Urdu romanının Batı edebiyatından etkilendiği açıkça görülmektedir. "*Raca Gadh"* ve "*Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)* adlı eserler buna örnektir. "*Raca Gadh"*'ın sanatsal değeri hakkında eserin yazarı Banu Kutsiya, Sadık Huseyin'le yaptığı söyleşide şöyle der:

> *"Benim bu romanı yazmadaki asıl amacım Pakistan'da barış ve mutluluk için ülkede uygulanan yasaklı hükümlere karşı ses çıkarmaktı. Roman tekniğine gelecek olursak edebiyatçının zihninde herhangi bir fikir belirdiğinde o kendi biçimini kendince yaratır. Ben de biçimin nasıl olacağını*

önceden düşünmemiştim. Yazmaya başlayınca biçim kendiliğinden şekillendi. Pakistan roman sanatında kaliteli roman sayısı henüz çok az. Elbette Pakistan Urdu roman sanatı yeni çalışmalardan mutlaka etkilenmektedir" (Mahmud El Hasan, 2012: 101).

XVIII. yüzyılın son on yılında ve XIX. yüzyılın ilk yarısında Urdu edebiyatında romantizm akımının etkilerine rastlanır. Fransız, Alman ve İngiliz edebiyatında naturalizm, bireycilik ve insan sevgisi öne çıkan başlıklar arasında karşımıza çıkmaktadır. Hindistan Alt-Kıtası'nda da Aligarh akımı, Urdu edebiyatında önemli inkılâplar gerçekleştirmede öncü adımlar atar. Eski edebiyat anlayışına darbe indiren Aligarh hareketi, akılcı ve toplumcu tutumuyla Urdu edebiyatına yeni bir boyut kazandırır. Bu yüzden Aligarhçıların edebiyatın yanı sıra diğer bilimsel çalışmalar ile felsefe üzerinde yaygınlaştırma gayretleri de olur.

Urdu edebiyatında romantizm akımı ise genel olarak geleneksel, alışılagelmiş edebi anlayışa karşı sesini yükseltmektedir. Niyaz Fetih Puri'nin "*Şahab ki Serguzeşt"* ve "*Şair ka Encam"* adlı romanlarında güzellik tutkusu, özgürlük hayali, zevk ve şehvet öne çıkan kavramlardır.

Eltaf Fatima'nın "*Dastak Na Do"* romanında da romantizm akımının belirgin özellikleri bulunmaktadır. Roman kahramanı, vaktinin çoğunu kolaylıkla eroin bulabileceği otellerde geçirmektedir. Olay örgüsü küçük hikâyelerden oluşan romanda Genç Jenny, kız kardeşinin geleceği için umut veren bir rüya içindedir.

Razia Butt'un "*Naile"* adlı romanı da romantik motif ve semboller taşıyan dikkat çekici bir eserdir. Roman kahramanı bir türlü gerçekleşmeyen rüyaları için canını feda eder ve eserde sık sık monologların kullanıldığı görülür (Mahmud El Hasan, 2012:102,103).

Edebiyatta her yeni akım, yeni kavram ve anlayışları da beraberinde getirir ve bunlar edebiyatı daha da güçlendirir. Roman sanatının gelişimi, edebiyatçıların düşünce ve gelişimlerine göre farklılık göstermektedir. Urdu edebiyatında ise edebi akımların etkisinin alışılmıştan daha hızlı ve yoğun hissedildiğini söyleyebiliriz.

1936-1947 yılları arasındaki dönemde Urdu edebiyatında pek çok roman yayımlanır. Yine bu dönemde, dünya edebiyatından da pek çok eser Urdu diline çevrilir.

İlerici Yazarlar Hareketi'nin ivme kazandığı yıllarda, Niyaz Fetih Puri, Rais Cagferi, A. Hamid, Kais Rampuri, İmtiyaz Ali Tac, Salha Abid Huseyin adlı yazarlar ün kazanır. Bu bağlamda İlerici Hareket'in o dönemin Urdu edebiyatında tüm türler üzerinde etki bıraktığını belirtmeliyiz. Bu dönemde ortaya çıkan yeni yazarların Urdu roman sanatına sayısız yenilik kazandırdıklarını görürüz. Ayrıca bu dönemin yeni yazarlarının roman sanatında olay örgüsü üzerinde değil, aksine karakter tanımlaması üzerinde daha fazla emek harcadıklarını da söylemeliyiz.

Seccad Zahir'in "*London ki Eyk Rât"* adlı eseri, Urdu romanında yeni bir geleneğin öncülüğünü yapar. Seccad Zahir, bu romanında ilk kez yaşama dair

sorunları ekonomik ve iktisadi bakış açısıyla ele almaya çalışır. Konuyla ilişkili olarak Sermest şöyle demektedir: "*London ki Eyk Rât* Urdu romanında bir kilometre taşı olma özelliği taşır. Çünkü malzeme ve içerik olarak o dönemin tüm romancılarının öne çıkan eğilimlerini bir arada sunar" (Sermest, 2000:28).

Romanda Hindistan'da yaşamın yanı sıra, çeşitli yönleriyle gençlerin psikolojik veya duygusal durumları da ortaya konmaktadır.

3.2.1. Kureşen Çandar (1914-1977)

Urdu edebiyatında Kureşen Çandar hikâyeleri ve romanlarıyla bilinmektedir. "*Şikest", "Ceb Heyt Cage", "Eyk Ourat Hazaar Divane", "Tufan ki Kaaliyan", "Dil ki Vadiyan Sou Gein", "Azra",* ve *Eyk Violin Semunder ke Kenare"* yazarın en önemli eserlerindendir.

Kureşen Çandar'ın önemli bir romanı olan *"Şikest"*, yeni dönemde yeni ve büyüleyici dünya arayışını temsil eder. Yazar, roman kahramanı Şiyam'ın üzüntülerini kendine has roman sanatı üslubuyla anlatmaya çalışır. Romanın arka planında Keşmir Vadisi yer alır. Şiyam, Pakistan toplumunda günümüzün -çok düşünen ama düşünceleri için hiçbir zaman adım atmayan- eğitimli gençlerini temsil eder (Mahmud El Hasan, 2012:89). Romanda, Kureşen Çandar'ın anlatım özellikleri arasında bulunan şairane üslubu, doğa manzarası betimlemeleri ve karakterlerin anılarıyla şekillenerek hikâyeyi oluşturur. Yine eserde Keşmir'e özgü doğal güzellikler yüksek dağların, derin vadilerin, çağlayanların, verimli otlakların, soğuk

çeşmeler arasındaki patikaların, buzulların, derelerin ve göllerin ayrıntılı betimlemelerine yer verilir.

3.2.2. Aziz Ahmed (1914-1978)

"Pirem Çand'dan sonra Urdu romanında Aziz Ahmed anımsama, gözlem derinliği ve kaleminin kuvvetiyle Urdu roman tarihinde hak ettği yeri sağlamlaştırmaktadır" (Kazmi, 1979:106). Aziz Ahmed'in adı Pakistan'ın kuruluşundan önceki dönemde de önemli Urdu edebiyatçıları arasında yer alır. Romanlarından "*Hus" (1932), "Mermer Our Hun" (1932), "Gariz" (1943)* ve "*Âg"* öne çıkan çalışmaları olarak kabul edilir. Yine yazarın Pakistan kurulduktan sonra yazdığı romanlar arasında "*Eysi Bulandi Eysi Pesti" (1947)* ve "*Şebnem" (1949)* adlı çalışmaları da vardır (Mahmud El Hasan, 2012:90). Yazarın o dönemde en önemli eserlerinden biri olan "*Gariz"* 1943 yılında kaleme alınır. "*Gariz"*'de I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı arasındaki dönemin ekonomik ve siyasi ortamı okura yansıtılmaktadır. Romanın arka planında cinsellik aracılığıyla bireysel yaşamın değeri üzerinde durulmaktadır. Romanın ana karakteri olan Naim, Pakistan'ın kuruluş döneminde İngiltere'de siyasi tutukludur ve ırkçılığı yoğun bir şekilde hissetmektedir. Böylelikle eserde o dönem İngiltere'sinin siyasi ve ekonomik durumuyla birlikte cinsiyet değerlerine bir Hindistanlı gözüyle bakıldığını söyleyebiliriz.

3.2.3. İsmet Çağatay (1915-1991)

Urdu roman sanatı alanında İsmet Çağatay da dikkat çeken isimler arasındadır. Önemli romanları arasında *"Zıddi" (1940), "Tirhi Lekir" (1944), "Muasumah" (1961)," Sodai" (1964), "Eyk Katra Hun" (1976), "Cangli Kebuter", "Kagazi He Pir" Hen(1994)* yer almaktadır (Mahmud El Hasan, 2012:91). "*Tirhi Lekir"* adlı romanda insanın psikolojik durumu büyük bir ustalıkla anlatılır. "*Tirhi Lekir"*, Şuman adlı bir genç kızın hikâyesini irdeler. Bu karakterin romanda çok önemli bir yeri vardır. Roman figürü, toplumun muhalifliğine karşı dururken, kimseye boyun eğmemektedir. Ancak ona yılgınlık veren tek kişi vardır, o da bizzat kendisidir. Romanda olaylar arasındaki geçiş çok başarılıdır. "Tirhi" kelimesi eğik, eğri, çarpık anlamına gelmektedir. "Lekir" ise çizgi anlamındadır. Her adımda Şuman'ın yaşamı eğik ve çarpık bir hal almaya başlar ve karakterin psikolojisi yetimlik duygularıyla sarmalanır. Biçim yönüyle bakıldığında "*Tirhi Lekir"* karakter romanıdır ve biyografi tarzında yazılmıştır.

VI. BÖLÜM

Abdullah Hüseyin ve Romanları

4.1. Abdullah Hüseyin

Abdullah Hüseyin[*], 14 Ağustos 1931'de Rawalpindi'de babası Muhammed Ekber Han'ın dördüncü çocuğu olarak dünyaya gelir. Muhammed Ekber Han'ın memleketi, günümüz Pakistan devletinin Kuzeybatı Sınır Eyaleti (North West Frontier Province- NWFP)'nde yer alan Bannu şehridir.

XX. yüzyılın başlarında Ekber Han, Bannu'dan ayrılıp Pencap bölgesine yerleşir. Muhammed Ekber Han, dönemin Hindistan'ında uzun yıllar vergi müfettişliği görevinde bulunur. Yaşamı boyunca beş evlilik yapar. İlk karısı aynı zamanda kuzenidir ve bu evliliğinden iki kızı olur, ancak Ekber Han, karısını genç yaşta kaybedince çok geçmeden ikinci evliliğini yapar. Bu evliliğinden de bir kızı dünyaya gelir. Bu kez ikinci eşi, doğum yaptıktan sonra tüberküloza yenik düşerek yaşamını yitirir. Muhammed Ekber Han'ın üçüncü karısı, Pencap'ta küçük bir köy olan Celal Pur Cattan'da bir toprak ağasının kızıdır ve bu evlilik de boşanmayla son bulur. Ekber Han'ın dördüncü evliliği yine eşinin vefat etmesiyle kısa sürer. Son olarak Muhammed Ekber Han, 50 yaşındayken beşinci evliliğini kendisi gibi Bannu'dan göçüp gelen Dr. Pir Bahş'ın kızıyla yapar. Abdullah Hüseyin, Muhammed Ekber Han'ın beşinci evliliğinden dünyaya gelir.

Vergi müfettişi baba Muhammed Ekber Han'ın iş yaşamı farklı bölgelerde tayinlerle geçmiş ve kariyeri süresince pek çok şehir gezmiştir. 1935 yılında

[*] Yazarın asıl adı Muhammed Han'dır, ancak eserlerini Abdullah Hüseyin adıyla kaleme almıştır.

Muhammed Ekber Han, emekliliğe ayrılır. Çiftçilik ve avcılık hobilerini gerçekleştirmek için, Gucrat bölgesinde Cillan Vâlâ köyünün hemen yakınında arazi satın alır ve kalan onbeş yıllık ömrünü burada avcılık ve çiftçilik yaparak geçirir.

Muhammed Ekber Han, oğluna iyi bir eğitim vermek ister. Yazar, dokuz yaşına kadar evde özel öğretmenlerden ders alır. Öğretmenlerinden birisi Molvi Sadruddin'dir. Yazar, 1940 yılında Gucrat'ta Sanatum Dharam İlkokulu'nda yeterlilik sınavını başarıyla tamamladıktan sonra beşinci sınıftan itibaren öğrenim görmeye başlar. Ertesi yıl altıncı sınıfa Sanatum Dharam Lisesi'nde devam eder, 1944'te İslamiya Lisesi'ne kabul edilir. 1946'da girdiği yeterlilik sınavından başarılı olduktan sonra Gucrat'ta Zimindra Kolej'de eğitim görür ve 1949 yılında mezun olur (Iqbal, 1993).

1952'de Muhammed Ekber Han felç geçirir ve ömrünün son dört yılında yatağa mahkûm olur. Bu dönemde bakımıyla kızları ilgilenir. Aynı yıl, Abdullah Hüseyin Zimindra Kolej'in fen sınıfından başarıyla mezun olmuştur. Henüz yirmi bir yaşında olmasına rağmen eğitimine daha fazla devam etmek istemez ve 28 Ocak 1953'te kimyager asistanı olarak Dalmia Çimento Fabrikası'nda işe başlar.

Abdullah Hüseyin'in hayatta en çok örnek aldığı kişi, o döneme göre farklı bir hayat süren, babası Muhammed Ekber Han olur. Abdullah Hüseyin'in belirttiğine göre, o dönemin şartları da göz önünde bulundurulacak olursa, ailede sadece Muhammed Ekber Han roman okur. Bu romanlar arasında dönemin İngiliz kolonilerinde yasaklanmış olan "*The Secrets of The Court of King James"*'in yedi

cildinin tamamı bulunur. Ayrıca Napoleon Buonaparte' e özel ilgi duyan Muhammed Ekber Han'ın kütüphanesinde bir Korsikalı'nın biyografisine de rastlanılır (Iqbal, 1993:10). Abdullah Hüseyin onüç yaşına geldiğinde Muhammed Ekber Han, oğlunu bu kitapları okuması için teşvik eder.

Muzaffer İqbal'in belirttiğine göre, yazarın babası, Muhammed Ekber Han sıra dışı bir yaşam sürmüştür. Öncelikle İngilizler'in o dönem sıkıyönetim altında tuttuğu bir bölgede (Günümüz Pakistan'ının Kuzeybatı Sınır Bölgesi'nde) İngiliz bürokrasisinde kendine iş bulabilmiş ve kitaplarla arası neredeyse hiç olmayan birine göre şaşılacak biçimde yasaklı bir kitabın yedi cildini elinde bulundurabilmiştir. Beş evlilik yapmış ve hayatının son 15 yılını dul geçirmiştir. Aktif ve hareketli bir yaşam sürmüş olmasına rağmen ölmeden önce ömrünün son 4 yılını yatağa bağımlı halde tamamlamıştır (Iqbal, 1993).

Babasının ölümünden sekiz yıl sonra Abdullah Hüseyin duygularını şu şekilde dile getirir:

> *"Babamın tek oğluydum. Gençliğimde uzun sürek avlarında - çoğunlukla 15 ya da 20 mil süren- bana yeryüzü ve gökyüzünde canlı cansız bildiği her şeyi anlatırdı; tarlalar, ekinler, çiftçiler, gün ışığı, bulutlar, yağmur, kuşlar, hayvanlar, renkler, mevsimler hakkında her şey ve sonra kış, sonbaharda soğuk suyun içinde beklenen su çulluğu, erkekler, kadınlar ve insanlık hakkında konuşurdu. Çocukluk,*

gençlik, yaşlılık, aşk, nefret, cinsellik, arkadaşlık, düşmanlık, kurban, gurur ve hayatta önemli olan her şey hakkında. Onun yapısındaki uyumsallık, denge ve bilge sesiyle hiç kimse ve hiç bir şey beni korkutamadı. Babam büyük bir adamdı ve sonra dört yıl boyunca onun yatağa bağımlı halde yavaşça ölümüne şahit oldum. Hayal kırıklığı süreci başlamıştı…" (Iqbal, 1993: 12).

Abdullah Hüseyin, babasının ölümünden kısa bir süre sonra 1956'da psikolojik rahatsızlığı nedeniyle bir süre Lahor'da hastaneye yatırılır ve burada *"Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)*'in birinci bölümünü kaleme alır. Yazar ertesi yıl, Pakistan Endüstriyel Kalkınma Şirketi (PIDC)'nde kimyager olarak tekrar çalışmaya başlar. Yazar, Pakistan'ın tuz tepeleriyle çevrili ücra ve izole bir kasabası olan Davud Heyl'de yer alan çimento fabrikasında çalışırken *"Udâs Neslîn" (Yorgun Nesiller)'* i tamamlamak için yazmaya devam eder.

Abdullah Hüseyin'in yaşamı da babası Muhammed Ekber Han'ınki gibi iş gereği sürekli tayinlerle geçer. Yazar, 1959'da Colombo Plan Fellowship dâhilinde Kanada'da kimya mühendisliği alanında eğitim almaya hak kazanır. Ondört ay Kanada'da kalır. Burada geçirdiği süre zarfında "*Naddî"* adlı öyküyü kaleme alır. 1960 yılında Montreal şehrinde Ernest Hemingway ile tanışma fırsatı bulur (Iqbal, 1993).

Yazar, Ontario Mc Master Üniversitesi'nden kimya mühendisliği diploması aldıktan sonra, Pakistan'a geri döner. Bu sırada, Kanada'dayken Québec şehrine yaptığı bir yolculuktan esinlenip "*Semandar"* adlı öyküsünü kaleme alır.

Abdullah Hüseyin, 1960 'da Pakistan'a geri döndüğünde Pakistan Endüstriyel Kalkınma Şirketi (PIDC)'nde üst düzey kimyager olarak çalışmaya başlar. 1963 yılının Aralık ayında Dr. Ferhat Ara'yla evlenir. Bu evlilikten 1964 yılında kızı Nur Fatima ve 1966 yılında oğlu Ali Han dünyaya gelir.

Haziran 1965'te Abdullah Hüseyin, PIDC'deki görevinden ayrılarak Taksila şehri yakınlarında Farukia Çimento Fabrikası'nda baş kimyager olarak göreve başlar ve 1966 yılının Aralık ayına kadar burada kalır. 15 Ocak 1967'de buradaki görevinden ayrılır, kariyerinde ilerleyebilmek için karısı ve iki çocuğunu Faysalabad şehrinde bırakıp İngiltere'ye gider. Birmingham Coal Board'da asistan kimyager olarak çalışmaya başlar ve 1970'te ailesini de yanına alır.

Yazar, 1967-69 yılları arasında Birmingham Kömür Kurulu'nda iki yıl çalıştıktan sonra, İngiltere'nin batısında North Thames Gas Board'da çalışmaya başlar. Aralık 1975'e kadar buradaki işine devam eder. Buradaki kurumun çalışan sayısını azaltmaya yönelik uygulamalarından dolayı gönüllü olarak işten ayrılır. İngiltere'de yaklaşık on yılını geçirdikten sonra yoğun iş temposuna ara vermek için yazar, 1976 yılının Ocak ayında Pakistan'a döner.

Abdullah Hüseyin ve ailesinin İngiltere'den Pakistan'a döndükleri dönemde, Pakistan'da siyasi yönden hareketli zamanlar yaşanmaktadır. 1977 seçimlerinde Abdullah Hüseyin, siyasete adım atar ve seçim kampanyalarında eski arkadaşı Hanif Rami'ye destek verir. Hanif Rami o dönem Ulusal Meclis'te yer almayı hedeflemektedir.

Ancak Hanif Rami'nin seçimleri kaybetmesinin ardından, Abdullah Hüseyin 1977 yılının ortalarında tekrar İngiltere'ye döner. Birkaç ay sonra eşi Dr. Ferhat Hanım'ın işi için bir süreliğine ailecek Libya'ya taşınırlar. Abdullah Hüseyin, Libya'da kendine vakit ayırır ve ikinci romanı "*Bagh"* üzerinde çalışmaya başlar. 1979 yılında Dr. Ferhat'ın Libya'daki sözleşme süresi dolunca, İngiltere'ye dönerler.

Yazar, 1981'de ilk öykü seçkisi "*Nashib"*'i, 1982'de de ikinci romanı "*Bagh"*'ı yayımlar. (Iqbal, 1993) Abdullah Hüseyin, İngiltere'ye döndükten sonra Londra'da küçük bir dükkân işletmeye başlar. 1987'de Epping, Essex'e taşınırlar. Yazarın eşi Dr. Ferhat da burada bir hastanede çalışmaya başlar ve Stevenage-Herts[*]'de bir ev satın alırlar (Iqbal, 1993). Yazar, 1987'nin Nisan ayında yeniden Pakistan'a döner ve üçüncü romanı "*Kayd"* üzerinde çalışmaya başlar. Çalışmalarını tamamlayıp 1988'de İngiltere'ye gider ve 1989'da "*Kayd"* yayımlanır. 1991'de de diğer romanı "*Nâdâr Lôg"* üzerinde çalışmaya başlayacaktır.

Muzaffer Iqbal, Abdullah Hüseyin'i şu şekilde betimlemektedir:

[*] Londra'ya 25 km uzaklıkta küçük bir yerleşim yeri.

> *"Abdullah Hüseyin'le 1983'te ilk karşılaştığımda 1.90cm'i aşan boyu, dağınık sakalıyla gözlükleri dikkatimi çekmişti. Elleri iriydi ama yumuşaktı. Parmak uçları pipo içmekten sararmıştı. Meraklı gözlerinde tevazu ve kendine güven vardı. Dükkânında müşterilerinin çoğu ona ilk ismiyle hitap ediyorlardı. Abd.*[*] *Sanki eski bir arkadaşlarıymış gibi"* (Iqbal, 1993:16).

Dolayısıyla yazarın hayatında şehirlerin/mekânların önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz. İş değişikliği nedeniyle pek çok şehir gezen Abdullah Hüseyin edindiği deneyimleri dönemin siyasi ve sosyal olayları bağlamında eserlerine yansıtır. Baba Muhammed Ekber Han'ın etkisiyle okuma alışkanlığı edinen yazar, eserlerinde (özellikle *Udâs Neslîn*'de) sık sık baba figürüne yer verir.

[*] Abdullah Hüseyin.

4.2. Udâs Neslîn (اداس نسلیں) *(Yorgun Nesiller)*[*]

Abdullah Hüseyin, babasının ölümü nedeniyle yaşadığı derin üzüntüden dolayı Lahor'da hastanede tedavi gördüğü dönemde -henüz 25 yaşındayken- içinde bulunduğu duygusal yoğunluğun etkisiyle *Udâs Neslîn (Yorgun Nesiller)*'in kurgusunu Haziran 1956 yılında oluşturmaya başlar. *Udâs Neslîn (Yorgun Nesiller)* adlı yapıt, dört ana kısımdan oluşmaktadır.

I-İngiliz yönetimindeki Hindistan

II-Hindistan

III-Bölünme

IV-Sonuç

Romanın ilk sayfalarında yazarın gelenekselleşmiş hikâye anlatım tekniğinden yararlandığı gözlemlenmektedir. Eserin öyküsü, Delhi şehri sınırında hayali bir köy olan Roşenpur'dan başlayarak, 1857 Bağımsızlık Savaşı'ndan hemen sonra yaşanan olaylara kadar devam etmektedir.

Roman karakterlerinden Roşen Ali Han, İngiliz yönetiminde sıradan bir işçidir. 1857 yılında İngiliz kumandan Colonel Johnson, Hintli askerlerin saldırısına uğradığında, Roşen Ali Han tarafından kurtarılır. Colonel Johnson'ın İngiltere

[*]Abdullah Hüseyin, *Udâs Neslîn*'i *The Weary Generations* olarak İngiliz dilinde kaleme almıştır. Eserin İngilizcesi, Zehra SAVAN tarafından *Yorgun Nesiller* adıyla Türkçeye çevrilmiştir. *Udâs* kelimesi Firuz-ul Lugat'ta *üzgün, kederli, sönük, viran* anlamlarında kullanılmaktadır.

Kraliyet ailesine yakın akrabalığı vardır ve Hindistan'da geniş yetki sahibi önemli bir soyludur. 1857 Savaşı sona erdiğinde Roşen Ali Han, Colonel Johnson'a yaptığı yardımlardan dolayı ödüllendirilir. Ödül, Roşen Ali bir ata binecek ve kendisine gösterilen bölge içinde istediği yöne doğru, herhangi bir noktadan başlamak üzere yetmiş iki saat boyunca gidebildiği her arazi kendinin olacaktır. Romanın giriş bölümünde bu bilgi şu şekilde verilmektedir.

> *"Hikâyeye göre, o genç İngiliz subayı, "yüksek mevki sahibi tanıdıkları" olan bir İngiliz aristokratıydı. Dolayısıyla onu kurtaran kişi genel valinin minnettarlığını kazandı; vali, Roşen Ali'yi Delhi derbarına çağırdı ve yaraşır bir törenle ona hilat giydirerek "Roşen Ağa" unvanını verdi; bununla da kalmayıp ülkenin istediği yerinde, yetmiş iki saat içinde kat edebileceği büyüklükteki işlenmemiş bir araziyi ona bağışladı"* (Hussein, 2009: 10).

Böylece Roşen Ali Han, İngiliz yönetiminde çalışan sıradan bir işçiyken- Müslüman olmasına rağmen- artık zengin bir toprak ağasıdır. Navab unvanına erişen Roşen Ağa, vaktinin çoğunu arazisinin ortasında yolların kesiştiği yere yaptırdığı büyük bahçeli evinde geçirmeye başlar. Bu ev romanın sonuna kadar önemli olayların anlatılacağı bir mekân olarak karşımıza çıkar. Ev ve bahçesi ile ilgili olarak yazar, yapıtında şu betimlemelere yer vermektedir.

> *"...nehirden kanal açılmak suretiyle sulanan ve birkaç yüz insan ve hayvanı besleyen canlı ekinlerle kaplı on bin dönümlük bir arazinin somut gerçekliği ortadaydı. Roşen Ağa bu arazinin ortasına kendisi için tuğladan bir ev yapmış, evin dört yanında bıraktığı elli yardalık araziye de mango ve narenciye ağaçları dikmiş, öbek öbek güzel kokulu çiçekler ekmişti; bahçe kusursuz bir daire şeklindeydi ve buraya "Gol Bağ" –yuvarlak bahçe- denecekti"* (Hussein, 2009: 11).

Roşen Ağa, vaktinin çoğunu arazilerinin ortasında Yuvarlak Bahçe'de geçiriyor olsa da Delhi'de de bir ev yaptırma ihtiyacı duyar. Romanda yer alan önemli mekânlardan bu evin oluşumunu yazar şu şekilde ifade eder:

> *"Roşen Ağa bir de yıllar boyu büyük masraflarla, Delhi'nin en güzel yerinde büyük bir ev yaptırarak buraya "Roşen Mahal" adını vermişti; fakat orada hiçbir zaman uzun süre oturmamış, ziyaretlerinin arası giderek açılmış, Roşen Ağa sonunda hep sevgili bahçesine geri dönmüştü"* (Hussein, 2009: 11-12).

Navab Roşen Ali Han, ödülünü aldıktan sonra eski arkadaşı Mirza Muhammed Bey'i de unutmayarak, yeni edindiği araziden bir parçayı Mirza Muhammed Bey'e hediye eder. Bu olayla ilgili olarak yazar eserinde şu ifadelere yer verir:

"Mirza Muhammed Beg, Roşen Ali'nin araziyi çevirmekte kullandığı atı almak için borç aldığı adamdı. Roşen Ali bütün bu zenginliklerle birlikte Roşen Ağa'ya dönüşünce, kendisine iyiliği dokunan bu eski dostunu unutmamıştı. Roşen Ağa kendi arazisinden beş yüz dönümü tapusuyla Mirza Muhammed Bey'e devretmiş, ona kendi cebinden kendisininkinden daha küçük de olsa, kaliteli malzemeden bir ev yaptırmış ve toprağı işlemesini söylemişti. Mirza Muhammed Bey, ataları on nesil önce ilk Moğol savaşçılarla birlikte kuzeyden gelen eski bir Babürlü sülalesinden geliyordu. Simasında saf kuzeyli kanının asil özellikleri vardı" (Hussein, 2009: 12-13).

Romanda Mirza Muhammed Bey'in el sanatlarındaki hünerinden, hem çalışkan hem de cesur ve akıllı bir insan olduğundan şu şekilde bahsedilir:

"...çalışkan bir adamdı ve maden işçiliğine merakı vardı. Tarımın yanında bir de küçük atölye açtı, daha sonra araziyi işlerken kullandığı bütün araçları burada yapacaktı" (Hussein, 2009: 13).

Yazar, Mirza Muhammed Bey'e romanda fazla yer vermez, karakter henüz kırk yaşına basmadan bir gün aniden ölür. Kendisinden geriye yetim iki oğul ve dul karısı kalır. Mirza Muhammed Bey'in soyunu güçlü Hint-Türk İmparatorluğu

ailelerine dayandıran yazar, karakterin aynı zamanda demircilikte üstün yetenek sahibi olduğundan ve kendinden sonra bu yeteneğin büyük oğlu Niyaz Bey'e miras kaldığını belirtmektedir. Yetim kalan oğullarından küçük olan Ayaz Bey ise kitap okumayı seven ve medresede bir süre eğitim alan bir başka karakter olarak karşımıza çıkmaktadır. Yetim oğullardan büyük olan Niyaz Bey ile ilgili olarak yazar şu ifadeleri kullanmıştır.

> *"Niyaz Bey, büyüyünce güçlü, yakışıklı bir delikanlı oldu ve Roşen Ağa'nın vesayetinde bu topraklarda rahat bir hayat yaşadı. Babasından madeni eşyalara duyduğu sevgiyi miras almıştı ve Muhammed Bey'in yaptığı atölyede çok zaman geçiriyordu"* (Hussein, 2009: 14).

Niyaz Bey, babası Mirza Muhammed Bey'in ölümünden sonra annesinin ısrarı üzerine eski memleketleri Rothak'tan tanıdıkları saygın bir ailenin kızıyla evlenir ve bu evliliğin on beşinci yılında bir erkek bebek dünyaya gelir. Bebeğin adı Naim Ahmed Han'dır. Romandaki hikâyenin konu bütünlüğüne bakıldığında, Naim'in doğum yılının 1898 yılı olduğu tahmin edilebilir.

> *"Söylentiye göre, Muhammed Bey'in dul eşi, erkek torununun doğumunda öyle büyük bir sevince kapıldı ki oracıkta ölüverdi. Annesinin demir yumruğunun ortadan kalkmasıyla birlikte, Niyaz Bey serbest kalarak aşağı sınıftan ve*

kendisinden çok genç olan ikinci karısıyla evlendi" (Hussein, 2009: 14).

Naim doğduktan üç yıl sonra Niyaz Bey, hükümet görevlerinin bir uygulamasına karşı geldiği ve yasa dışı bir suç olan el yapımı silah ürettiği için tutuklanır ve mahkeme tarafından yirmi yıllık kürek cezasına çarptırılır. Sahip olduğu toprakların çoğuna hükümet tarafından el konulur.

Niyaz'ın kardeşi Ayaz Bey ise annesinin ölümünden sonra bir süre ağabeyi Niyaz Bey'le atölyede vakit geçirir, ancak köy yaşamından sıkılarak evden kaçıp Kalküta'ya gider. Demiryolları ile ilgili teknik kitap ve dergilere merakı olan Ayaz Bey, tren istasyonlarında işçi olarak çalışmaya başlar. Kendi imkânlarıyla yıllarca çalışarak İngilizce öğrenir ve önce teknisyenliğe daha sonra da mühendisliğe kadar yükselir.

Niyaz Bey tutuklanınca, kardeşinin durumunu öğrenen Ayaz Bey, aileye destek olmak üzere köye geri döner. Ayaz Bey, köyü terk ettiğinden bu yana kendini çok geliştirmiştir. Kalküta'da tanınmış bir inşaat şirketinde mühendis olarak çalışır ve hiç evlenmemiş, yalnızlığı sürekli vurgulanan bir karakter olarak romanda karşımıza çıkar. Karakter, köye döndükten sonra kendini, yeğeni Naim'i büyütmeye adamış ve köyde bir süre kaldıktan sonra Naim'i de yanına alarak Kalküta'ya döner. Burada yeğeninin eğitimiyle ilgilenerek onu İngiliz okullarına gönderir ve ona en iyi eğitimi vermek için çalışır.

Eserde Naim'in, amcası Ayaz Bey'in desteğiyle pahalı İngiliz kolejlerinde eğitim aldığını ancak kadın şefkatinin eksik olduğu bir evde büyümek zorunda kaldığını görürüz. Bu durum Ayaz Bey'in yalnızlığına ve Naim'in anne sevgisine muhtaç yaşlardayken, köyden alınarak şehirde özel öğretmenlerin eline bırakılmış olmasına dayandırabilir. Önce anne şefkati daha sonra da karşı cinsten beklentiler şeklinde ortaya çıkan Naim'in kadın sevgisine olan muhtaçlığının, ömür boyu devam edeceğini belirtmeliyiz.

Yazar, romanında bu bilgileri verdikten sonra bizi Delhi'ye götürmektedir. Navab Roşen Ali Han 80 yaşında vefat eder. Roşen Ali Han'ın oğlu Gulam Muiyyuddin Han, 13 Mayıs 1913 ylında babasının varisi olarak ailenin başına geçer ve Navablığı yürütmeye başlar. Roşen Ağa'nın oğlu ile ilgili olarak romanda verilen ilk bilgiler şu şekildedir.

> *"[Roşen Ağa] zeki bir çocuk olan tek oğlunu özel hocalarla iyi okullara, kısabir süreliğine de İngiltere'ye göndermişti; fakat çocuk orada İngilizce konuşma hüneri ve kibarlık dışında hiçbir yüksek vasıf elde edemeyecekti"* (Hussein, 2009: 12).

Roşen Ağa'nın oğlu, yurt dışından dönünce kimseye sormadan kendinden düşük sınıfa mensup bir ailenin kızıyla evlenir ve bu yüzden babası Roşen Ağa tarafından Roşenpur'dan uzaklaştırılır. Gulam Muhyiddin Han artık vaktinin çoğunu Delhi'deki evde -Roşen Mahal'de- geçirmeye başlar. Babasının ölümünden sonra

ailenin ve mal varlıklarının sorumluluğu kendisine geçer. Yeni navab Gulam Muhyiddin'in durumunu yazar şu şekilde açıklamaktadır:

> *"Roşen Ağa ömrünün son birkaç haftasına kadar oğlunu bir daha hiç görmedi; son zamanlarında oğlunu affetmeye ve tıbbi bakım için onunla birlikte Delhi'ye gitmeye ikna edildi. Oğlunun uygunsuz eşi, evlenmelerinden birkaç yıl sonra ölmüş ama bu arada bir oğlanla bir kız doğurmuştu. Torunların gelişi Roşen Ağa'yı çok memnun etti, söylentiye göre ömrünün sonunda oğlunu affetmesinin sebebi de onlardı. İki küçük çocuğa bakması için, ölen kadının dul kız kardeşi Roşen Mahal'e çağrıldı. Navab Gulam Muhyiddin bir daha hiç evlenmediğinden, baldızı en sonunda Roşen Mahal'e daimi olarak yerleşti"* (Hussein, 2009: 12).

Gulam Muhyiddin'in karısından geriye oğlu Perviz ve kızı Azra kalır. Eserde Teyze karakteri iki çocuğun yetiştirilmesindeki yardımıyla öne çıkar. Cenaze töreniyle birlikte romanın ana karakterleri de okura tanıtılmış olur. Roşen Ağa'ın cenazesi için büyük konakta tören tertiplenir. Cenaze merasimine merhumun eski aile dostlarından merhum Mirza Muhammed Bey'in oğlu Ayaz Bey de katılır. Niyaz Bey hapiste olduğu için, bu görev Ayaz Bey'e düşer. Ayaz Bey beraberinde onbeş yaındaki yeğeni Naim'i de törene getirir.

Naim, dedesinin, babasının ve amcasının isminden yakın bir akrabasıymış gibi bahsedilen cenaze töreninde yeni insanlarla tanışma fırsatı bulur. Tanıştığı insanların içinde Roşenpur'un yeni ağasının onüç yaşındaki kızı Azra onu çok etkiler.

> *"Bu… Bu Naim,"" diyerek tanıştırdı onu Perviz. Kendisi… Kendisi Kalküta'dan gelmiş. Bu," dedi ela gözlü kızı işaret ederek, "kardeşim Azra," sonra da diğerlerini göstererek, "bunlar da; yani hepsi aile fertleri ya da arkadaşlar," dedi. Naim, kırmızı fesinin püskülüne dokunarak, sessizce duruyordu.*
>
> *"Tanıştığımıza memnun oldum," dedi içlerinden biri.*
>
> *"Haydi oturalım."*
>
> *Sandalyelere oturdular.*
>
> *"Hiç konuşmaz mısın sen?" dedi Azra, gözleri fıldır fıldır.*
>
> *"Hayır. Hayır, yani evet demek istemiştim," dedi Naim* (Hussein, 2009: 20-21).

Birkaç gün devam eden cenaze töreninde önemli misafirler Roşen Mahal'de yatılı olarak konuk edilir. Bu misafirler arasında Naim ve Ayaz Bey de vardır. Naim vaktinin çoğunu Roşen Mahal'in geniş ve büyük bahçesinde geçirir. Büyük bir ağacın altında Naim'le Azra arasında geçen bir diyalog ikili arasındaki yakınlaşmanın ispatıdır.

"...Azra bir kez daha görünmeden onun yanında bitiverdi. "Neden hep yalnız başına dolaşıyorsun?" diye sordu, gözlerinde muzip bir parıltıyla.

Bu soru karşısında şaşıran Naim ne diyeceğini bilemedi. Bir şey söylemek yerine, fincanını eline alıp bir ağız dolusu sıcak kahveyi içti. ...ağaca asılı zayıf, titrek ışığın altında, gözleri koyu gri, saçı kahverengi ve teni buğday rengi görünüyordu. Dala dayadığı kolu sağlıklı ve tombuldu, bluzunun dar yarım kolundan çıkmaya çalışır gibi duran eti yuvarlak, bombeli bir kıvrım oluşturuyordu. Naim elini uzatıp ona dokunmak istedi.

"Kahven soğumuştur. Başka bir tane ister misin?"

"Ah, hayır," diye cevap verdi Naim, "sıcak aslında fazla sıcak."

Azra güldü. "Ağzını mı yaktı?" (Hussein, 2009: 36-37).

Romanın olay örgüsü Naim'in Azra'ya olan duygularını ve iç hesaplaşmasını anlatırken, arka planda hikâyenin geçtiği dönemin siyasi ve tarihi olayları okuyucuya aktarılmaktadır. Buna ek olarak, Hindistan Alt-Kıtası'nda 1913-1947 yılları arasında yaşanan sosyal ve politik olaylar bağlamında Alt-Kıta insanının özgürlüğe olan hasreti romanda irdelenmektedir.

"Abdullah Hüseyin'in Udâs Neslîn'i oluştururken 19.yüzyıl roman sanatının geleneksel yapılarından yararlanmıştır. Romanın öyküsü sıralı ve doğrusal bir zaman çizgisinde

> *ilerlerken, Hindistan'daki bağımsızlık hareketiyle de doğrudan ilişkilendirilmiştir"* (Iqbal, 1993:19).

Romanda Roşen Ağa'nın cenaze töreni aynı zamanda yeni Navab Gulam Muhyiddin'in de resmi olarak babasının yerine geçtiğini ve yeni Roşen Ağa olduğunu gösteren bir merasimdir. Unvan teslimi şu şekilde anlatılır:

> *"Herkes sustu. Yaşlı adam konuşmaya başladı: "Bugün, 1913 yılı Mayıs ayının on üçü, Roşen Ağa'nın vefatının üzerinden tam üç ay geçti. Bizleri acıya boğan merhumun geleneği belirleyen sözleri en yakın arkadaşı ve yandaşı olarak beni görevimi yerine getirmeye çağırıyor. Tanrının ve İngiliz serkarının[*] lütfuyla yasal mirasçı Roşenpurlu Navab Gulam Muhyiddin'e bahşedilen adın intikalini ilan ediyorum. Kendisi bundan böyle 'Roşen Ağa' unvanının sahibi ve gelecek nesillerin koruyucusu olacaktır. Amin"* (Hussein, 2009:33).

Özetle Roşenpur'daki cenaze ve unvan teslim töreni pek çok siyasi, ekonomik ve diplomatik yeni ilişkilerin başlama noktası olur. Ayaz Bey ve Naim, konakta birkaç gün misafir olarak ağırlanır ve bu süreçte Naim ve Azra arasındaki duygusal bağ daha da pekişir.

[*] Britanya Hindistanı'nda vali vekilliği yapan devlet adamı.

Roşen Mahal'de unvan teslim töreninin ardından diğer misafirler gibi Ayaz Bey ve Naim de Roşen Mahal'den ayrılırlar. Ancak Naim, ilerleyen günlerde Perviz'in (dolaylı yönden aslında Azra'nın) davetleri üzerine sık sık Roşen Mahal'de toplanan gençler arasına katılır. Ayaz Bey, Naim'in bu davetlere katılmak üzere sık sık Roşen Mahal'e gitmesinden hoşlanmamaktadır, çünkü Ayaz Bey unvan teslim töreninde o evde, ailesinin küçük düşürüldüğünü düşünmektedir. Sık sık Naim'e hapisteki babasını hatırlatmakta ve ailesinin onurundan bahsetmektedir. Naim'in babası söz dinlemediğinden tutuklanır. Ayaz Bey de Naim'in tıpkı babası gibi sözünü dinlemeyeceğinden endişe eder ve yeğenine ne olursa olsun Roşen Mahal'den uzak durması gerektiğini tembihler.

> *"Baban da kalbini dinledi ve hepimizi mahvetti." Bir puro daha yakarak konuşmaya başlamadan önce derin bir nefes çekti. "Artık büyüdün, olanları öğrenmenin vakti geldi. Bizim ailemiz Roşenpur'da, Roşen Ağa'nın uşağı olmayan tek aileydi. Babamız büyük eve gittiği zaman yerde değil, koltukta otururdu. Cesur ve çalışkan bir adamdı. Ama ağabeyim Niyaz Bey," Ayaz Bey purosunu kül tablasının kenarına koyarak tütün lekeli, kalın parmaklı ellerini üzüntüyle açtı. "Ah o da cesur ve çalışkan bir adamdı ama içinde delilik vardı"* (Hussein, 2009: 51).

Ayaz Bey'in bu konuşmaları romanda Naim'le olan ilişkisinin boyutunu da göstermektedir. Bir amca olarak Ayaz Bey, yeğenine ailesi hakkındaki gerçekleri

olduğu gibi aktarmak ister. Aslında Ayaz Bey, ağabeyi Niyaz Bey'e kırgındır, hatta kızgındır. Roşen Mahal'de kendilerine ve soylarına yakışır bir biçimde konuk edilmemelerini Niyaz Bey'in geçmişteki düşüncesiz ve şuursuz davranışlarına dayandırır. Naim'e, Niyaz Bey hakkındaki gerçekleri anlatmaya devam eder.

> *"Babamızın yaptığı atölyeyle birlikte ağabeyimde de alet yapma tutkusu başladı. Onunkisi kendi eliyle yaptığı aletlere karşı duyulan sıradan bir sevgi değildi. Bu iş onun aklını başından aldı, tamamen yaptığı işle bütünleşti. Silah yapmaya başladı. Doğrusu şu ki, on iki kalibrelik bir tüfek namlusu yapar, hareketli aksamı buna uydurur ve öyle bir cilalardı ki, İngiliz tüfekleri bile onun yaptığı silahla boy ölçüşemezdi. Ah o bir sanatçıydı. Onları yapar, başkalarının çocuklarına gösterdiği dikkat ve özenle saklardı. Polisin geldiği günü hala hatırlıyorum. Evimizi aradılar ve ruhsatsız silahlar buldular. Niyaz Bey durumu açıklamaya çalışarak gitmeleri için onlara yalvarmaya başladı. Sakalından tutarak yüzüne vurdular. Onu sürükleyerek yanlarında götürdüler"* (Hussein, 2009: 51-52).

Ayaz Bey'in Naim'i uyarmaya çalışırken bir taraftan da onunla dertleşmek istediğini söyleyebiliriz. Roşen Mahal'deki cenaze ve unvan teslim töreninde ağabeyi Niyaz Bey'den hiç yokmuş gibi bahsedilmesi aslında onun onurunu incitmiştir. Roşen Ağa kadar mal varlığına sahip olmasalar da kökü Babürlülere dayanan soylu

bir aileden geldikleri için Ayaz Bey gururlu davranır ve üzüntüsünü Naim'le paylaşır. Naim, babası hakkında amcasının ilk kez bu kadar uzun konuştuğunu fark eder. Ayaz Bey, yeğeninden babası hakkında gerçekleri bilmesini ve ona karşı düşmanlık beslememesini de vurgular, hikâyeyi Naim'e anlatmaya devam eder.

> *"Birkaç gün sonra geri döndü. Yanaklarının derisi aldığı darbelerden karaya dönmüş, sakalının yarısı yolunmuştu. Başka biri olsa bu işi bırakırdı. Ama benim ağabeyim durmazdı. Hayır efendim, o durmazdı. Dediğim gibi, kalbinde delilik vardı. Sana sadece doğruları anlatmak istiyorum, böylece babanın gerçek tabiatını bilir ve sonunda ondan nefret etmezsin. Soğuk demirden bu nesneler onun elinde canlı varlıklara dönüşüyordu. Aşk gibi bir şeydi, bunları yapmaktan vazgeçerse hayatı eriyip giderdi. Bunu ondan nasıl alabilirlerdi? Kısa süre sonra yine başladı. Büyük Roşen Ağa ona şöyle diyordu: 'Niyaz Bey, bütün köyü mahvedeceksin'* (Hussein, 2009: 52).

Ayaz Bey konuşmasına devam ederken bir taraftan Niyaz Bey'e olan kızgınlığını diğer taraftan da ona karşı hayranlığını ifade eder. Niyaz Bey'in yaratıcılığı, el becerisi ve cesurluğuyla gurur duyar. Ancak inatçı tutumunun onu bu hale getirdiğini ve bedelini ağır ödediğini de Naim'e altını çizerek vurgular.

"Baban aletleri atölyeden alarak evde buğday samanının saklandığı bir odaya götürdü ve kendisini oraya kapatarak işine devam etti. Daha önce kimsenin hiç görmediği on hazneli toplu tabancalar yaptı. Bu kez başında beyaz bir subayın bulunduğu bütün bir polis taburu geldi. Sanki köylüler onların geldiğini biliyor gibiydi. ...Polisler babanın bütün ateşli silahlarını aldı, evde yatak ve kıyafetler de dâhil tek bir şey bırakmadı, evin dışında bunlardan bir yığın yaparak ateşe verdiler. Ağabeyim onlara ellerini açarak bunların kendi 'oyuncakları' olduğunu, onlarla sadece oynadığını söylüyordu. 'Mermi yok. Ben mermi yapmıyorum,' diyordu ağlayarak, 'Nasıl yapıldığını bilmem. Bunlarla tek bir mermi bile atılmamıştır. Bunlar benim oyuncağım. Süslerim' (Hussein, 2009: 52).

Romanda Ayaz Bey karakteri aracılığıyla anlatılanlar Niyaz Bey'in tutuklanışının arka planında yazarın 1900'lü yılların başında Hindistan'daki İngiliz Hükümetinin halk üzerindeki baskıcı uygulamalarına dayanmaktadır. İngiliz Hükümetine hiçbir şekilde karşı konulmaması gerektiği, emir ve yasaklara uyulmazsa insanların başlarına kötü şeyler gelebileceği Niyaz Bey'in başına gelenler üzerinden okura aktarılmaktadır.

"İngiliz subay tabancasını çıkararak yanan eşya yığınına ateş etti. Evlerin içindekiler de duyabilsin diye, 'Bütün köyü

ateşe vereceğim,' diye bağırdı. Sonra onu alıp götürdüler. En sonunda isyan ve vatan hainliği suçlamasıyla on iki yıl hapse mahkûm edildi ve ayrıca birkaç dönüm dışında bütün topraklarımıza da el konuldu" (Hussein, 2009: 52-53).

Naim Ayaz Bey'in anlattıklarndan çok etkilenir, fakat Azra'ya daha da yakınlaşır. Çocuk yaştaki iki gencin tanışmalarından bir hafta sonra, Naim Azra'ya donanmaya katılma isteğinden bahseder ve Azra'nın da kendisiyle gelip gelemeyeceğini sorar. Azra, bu teklifi düşünmek istediğini söyler.

Naim ellerini çimene koyarak doğruldu. "Sen hiç liman gördün mü?" diye sordu.

"Hayır," dedi Azra.

"Müthiştir. Suda yüzen milyonlarca ışık."

"Gidip görebilmeyi isterdim."

"Ben gidip bir gemide yaşamak istiyorum," dedi Naim.

"Gemide nasıl yaşarsın ki?

"Bir tüccar gemisine girebilirim. Bu dünyada asıl yapmak istediğim şey Donanma'ya katılmak."

"Ah, ama…" Azra birden durdu.

"Benimle gelir misin?"

"Kadınlar gemide yaşayamaz," dedi Azra. Bir kalem alıp ucuyla tırnaklarına çizgiler çizmeye başladı…

…"Gelecek misin?" diye sordu Naim.

"Ne yapacak mıyım?"

"Benimle denize gelecek misin?"

..."Yapamam" (Hussein, 2009: 55-56).

Bir sonraki buluşmalarında teyzesinden, Naim'in babasının tutuklu olduğunu öğrenen Azra, Naim'e babasının tutukluluğundan dolayı donanmaya alınamayacağını hatırlatır. Bunun üzerine Naim Azra karşısında kendisini yenilmiş hisseder ve üzülür.

Eserde Azra'nın annesi rolünü üstlenen teyze, ebeveyn kimliği olmayan eğitimsiz bir karakterdir. Teyze, Naim'in ailesiyle kendi ailesi arasındaki farkı çok önemser ve Azra'nın Naim'le ilgili düşüncelerini ve kararlarını etkilemeye çalışır. Öyle ki bir sonraki buluşmada Naim'in babasının tutukluluğunu bir kez daha tekrar eder ve bu durumdan dolayı değil donanmaya katılmak, hükümet dâhilinde hiçbir işe alınamayacağını Naim'in yüzüne vurur.

"Azra başını kaldırdı, gözleri ifadesiz bir şekilde büyüdü.
"Teyzem bana senin hiçbir yerde devlet memuru olamayacağını söyledi" (Hussein, 2009: 56).

Bu durum iki genç aşığın arasında soğuk rüzgârlara neden olur. Geçmişte çok yakın olan iki aile arasındaki farklılıklar Naim'in gözünde giderek büyür, çünkü Naim henüz 15 yaşındadır ve çok gururludur. Babasının tutuklu olması, anne sevgisi görmeden amcasının yanında yetişmesi ve Azra karşısında küçük düştüğünü hissetmesi Naim'in üzüntüsünü daha da arttırmaktadır. *"Naim'in beyaz ve ince*

parmaklarının aniden rengi soldu ve sanki iplerle birbirlerinden ayrılmış gibi çimenlerin üzerinde açıldı (Hussein, 2009:56).

Bir süre sonra Azra'nın ailesinin zenginliği, misafir olarak ağırlandıkları o muhteşem konak ve Azra'ya karşı kendini ispatlayamayacağı düşüncesi Naim'in içindeki üzüntünün öfkeye dönüşmesine neden olur. Naim, içine düştüğü bu hayal kırıklığından dolayı sinirlerine hâkim olamaz, Azra'nın teyzesine küfürler ve lanetler yağdırarak, Kalküta'ya döner.

> *"Ağır, kötü kokulu bir şey, sıkılmış bir yumruk gibi karnına yerleşmişti. Yola çıkınca beynine kıvrılan bir duman dalgası gibi ani bir öfke hücum etti. Evin dış duvarları boyunca uzanan dar hendeğin üzerinden atlayarak yüzünü çitlerin arasından soktu. "Teyzen kötü bir kadın," diye bağırdı* (Hussein, 2009:56-57).

Birkaç gün sonra Naim'in babası, aftan yararlanıp serbest bırakılır ve Roşenpur'a döner. Naim de babası için Kakütta'dan ayrılıp, Roşenpur'a gitmeye karar verir. Roşenpur yolunda Naim'in tren istasyonunda gözlemlediği bir olayın anlatımı üzerinde duran yazar, Hindistan'da o dönemde beyaz adamların (güçlü ve zengin insanların) fakirlere karşı tutumunu bize şu şekilde aktarır.

> *"Naim trene binmek için peronda koşan yaşlı bir köylüyü gördü. Adamın küçük bir bohça içindeki bütün yükü,*

omzunda taşıdığı tahta bir sopanın ucuna gevşekçe bağlanmıştı, sopanın diğer ucunu da sıkı sıkı tutmuştu. Peşinden koştuğu üçüncü mevki vagona yetişecek gibi görünmüyordu, çünkü vagon ondan giderek uzaklaşıyordu. Çaresizlik içinde en yakınındaki tutamağı yakaladı ve son, beceriksizce bir sıçrayışla birinci mevki vagonun basamağına çıktı. Tren hızlandığında o hala tehlikeli bir şekilde orada asılı duruyordu. Sopasıyla vagonun kapalı kapısına ardı ardına vurmaya başladı. En sonunda kapının kilidi açıldı ve içeriden çıplak vücutlu beyaz bir adam çıktı. Kompartman soğuk ve karanlıktı. Uykudan uyanmış gibi görünen beyaz yolcunun yüzünde berbat bir ifade vardı. Ayaklarının dibindeki yaşlı köylünün güneşte yanmış, solgun yüzünü görünce, karışık Hindistan İngilizcesiyle bağırdı : "Nikal cao. Git buradan. Bu birinci mevki, sahib locasına ayrılmış, sana değil, naheen hai. Git…"

"Sahab ci," diye yalvardı köylü, "karım trende. Allah aşkına, acı bana. Tren durunca giderim."

Köylü kompartımanın kenarına doğru yükseldi. Adamın bu hareketinden dolayı bir adım geri atan birinci mevki yolcusu kızdı. Önce içeri girmeye çalışan kişiyi kapıyı kapatarak dışarı atmaya çalıştı. Ama köylü beş-altı santimlik bir çıkıntıya tutunmuş, yaşamak için buna sıkı sıkı sarılmıştı.

Yarım metre aşağısında yer hızla geriye doğru kayıyordu. Buruş buruş yüzünde korku belirmeye başladı.

"İçeri girmeyeceğim, saab ci. İzin ver de yerde oturayım…" öfkesi giderek artan beyaz adam, bir dakikalığına kompartımana girdi. Geri döndüğünde ayağında ağır çizmeler vardı. Var gücüyle adamın sırtını tekmelemeye başladı. "Pislik, domuz, pis domuz, nikal cao, cao, defol, defol…"

Köylünün sopası elinden düştü, adam vagonun yan tarafındaki iki tutamağa iki eliyle yapışınca, sopayla birlikte, ucuna bağlı olan kirli kalın bir beze sarılmış bohça da gitti. Yuvarlak bohça yere düşerek meyilli zeminde yuvarlandı, yere çarpmanın etkisiyle gevşek düğümü açıldı ve az bir miktar esmer şekerle birkaç koçan pişmemiş mısır döküldü, trenin ilerleyişiyle gözden kayboldu. Yaşlı adam azıcık öteberisinin ortalığa saçıldığını görünce boğazından korkunç bir inilti yükseldi, "Haaa, kızım, bunlar kızım içindi…"

Birinci mevki yolcusu onu tekmelemeye devam ederek şöyle bağırıyordu: "Kızına pislik al, domuz, domuz al…" (Hussein, 2009: 59-60).

Naim'in tren istasyonunda tanık olduğu olayın anlatımından sonra yazarın Niyaz Bey karakteri üzerinde durduğunu görürüz. Niyaz Bey, genç bir adam olarak girdiği hapisten yaşlı ve güçsüz bir adam olarak çıkar. Niyaz Bey karakteri Abdullah

Hüseyin'in romanlarında sıklıkla görülen baba figürünün ilk örneği olarak göze çarpmaktadır (Iqbal, 1993:20). Hapiste geçirdiği yılların psikolojik olarak onu çok yıprattığı görülür. Köye gelişinin ardından, elinde kalan toprağını kısa zamanda bölgedeki en verimli arazilerden birine dönüştürür, ancak yaşlı adamın hapiste geçen uzun yılların etkisiyle kendine özgüveninin neredeyse kalmadığı ve hükümet görevlilerinden çok korktuğu anlaşılmaktadır. Naim'in köye gelişi, Niyaz Bey'in kendini güçlü hissetmesine yol açar ve babayla oğul arasında güçlü bir duygusal bağ oluşur.

Naim, amcasının yanında şehirde büyümüş olmasına rağmen köy yaşamına uyum sağlamada zorluk çekmez. Romanda birden bire Naim ata binen, tarlada çalışan ve köy yaşamına alışkın bir karakter olarak karşımıza çıkar. Ancak Naim'in köydeki bu sıradan ve durağan yaşamı çok uzun sürmez. Bir taraftan Naim Azra aşkını yüreğinde taşırken, diğer taraftan bunu Azra'ya karşı ispatlayamadığı için acı çeker.

Naim'in Roşenpur'daki yaşamı, alışkın olduğu şehir yaşamından çok farklıdır. Özellikle evdeki düzen Naim'e yabancıdır, çünkü sık sık aile içi anlaşmazlıklara tanık olur. Naim'in annesiyle üvey annesi arasında Niyaz Bey hapisten çıktıktan sonra anlaşmazlıklar başlar ve Naim bu anlaşmazlık arasında kalır. Romanın önemli karakterlerinden biri olan Ali'nin bebekliği üvey anne ile Naim arasındaki şu diyalogla okura sunulur.

"Bebek, annesinin kucağında mışıl mışıl uyuyor, yüzünün bir yanına teni doğan güneşin altın ışıkları vuruyordu. Naim elini uzatıp bebeğin uykulu yüzüne dokundu. Annesi sanki bu hareketi bekliyordu. "Anan sana düşman olduğumu zannediyor. Ali dünyaya geldi diye suçlu muyum ben? Benim cadı olduğumu söylüyor." Bebeğin yüzü ancak bir karış ötedeydi, Naim onun ağzındaki anne sütü kokusunu duyabiliyordu. Naim bu bebeği ilk kez seviyor ve aynı evde kendisine yabancı ve düşman olan bu kadınla ilk kez konuşuyordu. "Birbirinizle kavga etmemeniz gerek," dedi üvey anasına. "Bunu anama da söyledim. Bütün sütünü Ali'ye ver, büyüyüp güçlensin. O zaman biz toprağı sürerken yarışırız, babam da yan tarafta oturup bize küfreder" (Hussein, 2009: 82-83).

Romanda I. Dünya Savaşı'nın başladığını hükümet görevlilerinin köy köy dolaşmasından anlarız. Bu görevliler zor kullanarak İngilizlerin emrinde savaşacak Hindistanlı erkekleri belirlemeye çalışmaktadır. Asker toplamaya gelen hükümet görevlileri, Roşenpur'a da uğrar. Naim, İngilizlerin Hindistan'da I. Dünya Savaşı için topladığı askerler arasına katılmaya karar verir, çünkü bunun bir fırsat olduğunu düşünür. Köyün diğer gençleri hükümet görevlileri karşısında korkularını açıkça belli ederken, Naim gönüllü olduğunu söyler, böylece gösterdiği bu büyük cesaretle Azra karşısında kırılan kalbinin onarılabileceğini düşünür. Arka planda ise savaş için zorunlu asker alımlarından duyulan rahatsızlık şu şekilde dile getirilir.

"Polis memurları insanları, tüfeklerinin dipçikleriyle dürterek ayırdıkları gençleri süngü zoruyla öne doğru itmeye başladı. Adamlar hayvanlarına sarılıarak direniyordu. Öküzler de sanki sahiplerini bekleyen tehlikeyi anlamış gibi açlıktan ya da şehvetten değil, bir dost sıcaklığıyla sahiplerine sürtünerek hafif sesle mölüyordu. Naim soğukkanlılıkla komiser yardımcısına doğru yürüdü.

"Benim adımı yazın," dedi İngilizce.

Komiser yardımcısı şaşkın bakışlarla başını kaldırdı. "Eğitimli misin?"

"Kalküta'dan üst düzey Cambridge sınavını geçtim," diye cevap verdi Naim" (Hussein, 2009: 107-108).

Naim I. Dünya Savaşı'nda savaşmak için, Hindistan'daki İngiliz yönetiminin topladığı orduya katılır. Kısa bir eğitimden sonra binlerce Hindistanlı gibi, İngilizlerin emrinde savaşmak için dünyanın farklı bölgelerindeki cephelere gönderilen birliklere dâhil olur. Köylü gençlerin savaşa çağrılmasını ve bunun toprak ağaları tarafından gerçekleştirilmesini yazar şu şekilde eleştirir.

"Roşen Ağa'nın sözü kanundu. İki saat içinde on altı delikanlı kaydoldu. Roşen Ağa da dâhil misafirler, köyden on sekiz yeni askerle ayrıldı. Kadınlar ağlıyordu; ihtiyar

erkekler iki büklüm olmuş, genç kızlar için yarının bir anlamı kalmamıştı" (Hussein, 2009: 109).

Naim karakteri aracılığıyla I. Dünya Savaşı'nı farklı bir bakış açısıyla değerlendiren yazar, savaşın hem toplum hem de birey üzerindeki etkilerini vurgulamaktadır. Özellikle yazar, yapıtında Naim köyden ayrıldıktan sonra, Niyaz Bey'in içine düştüğü bunalımı, savaşın olumsuz etkileri dolayımında şu şekilde açıklamaktadır.

"Niyaz Bey bir gün bir gece ambardan çıkmadı. Ertesi gün öğleden sonra çıktığında, önceki günkü korkusu, gözlerinde boş, çorak bir tarla gibi alabildiğine bütün yüzüne yayılan manasız bir bakışa dönüşmüştü.

"Naim gitti mi?" diye sordu.

Ocağın başında oturmakta olan yaşlı kadın, ona cevap vermeden, büyük, çölü andıran gözlerle baktı. Niyaz Bey bitişikte evin duvarına dikkatle yaklaşarak seslendi, "Hüseyin gitti mi?"

"Gitti," diye cevap verdi komşusu duvarın öbür tarafından (Hussein, 2009: 109-110).

Romanın sekizinci bölümünde yazar, I. Dünya Savaşı için Naim'in aldığı eğitimden bahseder. Naim, yüzyirmidokuzuncu Connaught Dükü'nün Beluçileri, Ferozpur, Lahor Tümeni'ndedir, burada tüfek ve süngü kullanımı, el bombasıyla

saldırı taktikleri ve yürüyüş eğitimi alır. Tümenin çoğunluğunu Pencab'tan toplanan köylü gençler oluşturur ve burada tanışdığı Abdullah adlı askerle Naim arasında geçen diyalog henüz "savaş" kavramının ne anlama geldiğinin bilinmediğini gösterir.

> *"Neem," dedi Abdullah başını yine iğnesinden kaldırarak,*
>
> *"savaş ne zaman başlayacak?"*
>
> *"Başladı."*
>
> *"Ne zaman?"*
>
> *"Birkaç gün önce."*
>
> *"Kitapta mı okudun?"*
>
> *"Ona gazete denir. Neden soruyorsun, ölmeye acelen mi var?"*
>
> *"Savaşmaya. Ölmek bile bundan iyidir. Lanet tüfeklerimiz var ama öldürecek kimse yok. Tüfeği elime alır almaz öldürmek isterim. Sence taşın derisinin altında kan var mıdır? Onu vurdum çünkü talimlerden artık bıktım. Talimden ve başka lanet talimlerden başka bir şey yok."*
>
> *"Merak etme çok sürmez senin de imkânın olur"* (Hussein, 2009: 115).

Birkaç gün sonra tugaya gelen emirle, askerler hazırlıklarını tamamlar ve heyecanlı bir bekleyiş başlar. Bu bekleyiş esnasında Naim, okuma yazma bilmeyen pek çok askerin mektubunu yazar. Nihayet askerler yola çıkmaya hazırdır; yataklarını toplarlar ve iplerle bağlayarak yük trenine bindirilirler. Tren su takviyesi

yapmak ve karşı yönden gelen trene yol vermek dışında hiç durmaz. Hem askerler hem de trenin geçtiği güzergâhta askerleri gören insanlar merak içindedir. Saatlerce mola vermeden yol alan, havasız ve nemli vagonlardaki askerlerden hiçbiri nereye gittiklerini bilmemektedir.

"Bu hangi istasyon?" diye soruyordu askerin biri.

"Dharam Pasa. Nereye gidiyorsunuz?"

"Cepheye."

"Hangi cephe?"

"Savaşa."

"Nerede?"

"Ananın oturduğu yerde. Haber göndermek ister misin?"

Askerler gülüyordu (Hussein, 2009: 117-118).

Tren Karaçi limanına gelir ve buradan askerler gemiye bindirilir. Üst ve alt güvertelere dağıtılan askerlerin çoğu, hayatlarında ilk kez denizi görür. Kısa sürede askerlerin büyük bir kısmını deniz tutar. Yolculuk esnasında Hindistan'ın diğer bölgelerinden gelen gemiler birleşerek, otuz beş gemilik filo oluşturur. Aden körfezini geçen gemiler, Port Said'de durur ve askerler buradan Kahire'ye gidecek olan trene bindirilmek için bekletilir. Bu esnada talimler devam eder ve Naim aldığı eğitimden dolayı makineli müfreze mangasında kıdemsiz on başı rütbesine yükselir.

"Eğitimli olduğunu öğrendim." Dedi binbaşı Naim'e.

"Üst düzey Cambridge sınavını geçtim, efendim."

"Nereden?"

"St. Xavier, Kalkütta."

"Makineli silah eğitimi aldın mı?"

"Hayır, efendim."

"O zaman alacaksın. Seni kıdemsiz onbaşı rütbesine yükseltiyorum. Makineli Müfreze manga komutanına bildir" (Hussein, 2009: 124).

Askerler birkaç gün bekletildikten sonra, trenle Kahire'den İskenderiye'ye nakledilir. Seçilmiş askerlerden oluşan gemi filo (yirmi gemi) Marsilya'ya demir atar. Pek çok genç insanın ölüme gönderilişi romanda şu şekilde dile getirilir.

"Fransa gökyüzünde güneşin solgun ışıkları, beyaz subayların yüksek kaşları ve altın sarısı saçları üzerinde kayar gibi ilerliyor, subayların gergin çeneleri ve mavi-gri gözleri gençlik ve sağlıkla parlıyordu. Bunlar genç adamlardı, bazıları henüz çocuktu; onlar için pek çok göğüste aşk sonsuz ateşiyle yanıyor ve yüzükleri genç kadınların parmaklarında yıllardır parlıyordu. Birkaç ay sonra hepsi ölmüş olacak, öldürüldükleri ya da cephede kayboldukları haberi gelecekti" (Hussein, 2009: 125).

Naim'in kıdemsiz on başı olarak görev yapacağı üçüncü makineli tüfek mangasında on altı asker, Havaldar*,Thakur Das ve Manga Komutanı Mc Gregor görev yapmaktadır. Thakur Das ve Naim'in savaş hakkındaki konuşmaları, onların endişelerini yansıtmaktadır.

> *"Savaşta, ölmenin acısı hissedilmez mi?" diye sordu Naim. "Bilmiyorum. Fare gibi ölüp giden adamlar gördüm. Bana ölmekten korkup korkmadığımı soruyorsun. Bunu da bilmiyorum. İki çocuğum var. Öldüğümde karımın üzerinde hiçbir kontrolüm kalmayacak. Karımın eski kocasından bir oğlu var. Sana bunu söylemem lazım, onu kendi çocuğum gibi görüyorum. Öldüğüm zaman çocuklarımın artık babaları olmayacak. Ya da başka bir babaları olacak. Bundan korkuyorum. Senin gibi genç bir çocuk bunu anlayamaz. Sen sadece kendi ölümünden korkuyorsun"* (Hussein, 2009: 128-129).

Thakur Das ve Naim'in arkadaşlıkları savaş meydanında daha da pekişir. Thakur Das, silah, süngü, mermi, cephe ve siper hakkında bütün bildiklerini Naim'e aktarmaya çalışır. Naim'den büyük olan Thakur Das, zorla getirildiği bu savaştan bıkkındır ve evini özlemektedir. Thakur Das hem evine hem de vatanına duyduğu özlemi şu şekilde dile getirir.

* Çavuş.

“Belki yarın gideriz,” dedi Thakur Das biraz sonra. “Buradan bıktım usandım.”Naim ona gülümseyerek baktı.

“Akıllı görünmeye çalışma,” dedi Thakur Das. “Burada katırlardan daha kötü durumdayım.”

“Evet, dedi Naim, “onlar sadece orada oturup canları isteyince işiyorlar.”

“Dinle evlat, ben gerçekten bıktım. Bu şaka değil. Bir erkek ya mermilere karşı durur ya da evine geri döner.”

“Evini özlüyor musun?” diye sordu Naim ona.

“Evet. Karımı özlüyorum.”

“Onu seviyor musun?”

“Onu özlüyorum ya, yetmez mi? Onun da beni özlediğini biliyorum. Birini özlemek sevmekten daha iyidir…” (Hussein, 2009: 134).

Siperdeyken Thakur Das’ın karısı ve çocuklarına dair anılarını ve hikâyelerini dinlemek Naim’in Azra’yı düşünmesine neden olur. Böylece Naim sürekli Azra’yla son görüşmesini anımsar ve kalbinde hissettiği acı daha da artar. Bundan dolayı da Naim, Azra’yı hatırlattığı için Thakur Das’ın sohbetinden sıkılır ve onun ailesine bağlılığını kıskanır.

“Biliyor musun,” dedi Thakur Das, başparmağının tırnağını siperin çamurdan duvarına batırarak, “Surindri’yle

evlendiğimizde bulutlu bir gündü. Pandit'in suratını görmeliydin…" Güldü.

Naim'in karnına aniden –kaynağı belirsiz ve sanki asırlar öncesi gibi gelen bir geçmişe dönüş- sert bir kin düğümü saplandı. "Kadınlardan bahsetmek için ne güzel yer," dedi. Öfkesi sesinden okunuyordu. "Seni bu kadar mutlu eden şey ne?"

Naim'in tepkisi Thakur Das'ı şaşırttı. "Kadınlardan bahsetmek için her yer iyidir," dedi sadece. "Mutlu olacak bir yer ararsan hiç bulamazsın." Sonra da endişeli bir tavırla, "İyi misin?" dedi.

Naim kendini zorlukla yatıştırdı. "İyiyim," dedi, öksürür gibi yaparak. Tükürdü. "Belki de bu tütün kötü" (Hussein, 2009: 139-140).

Yazar romanda savaş esnasındaki durumu betimleyerek, dönemin tarihi olaylarını aktarmaya çalışır. Aynı zamanda yazar, Naim karakteri aracılığıyla bir kimseyi öldürmenin birey üzerinde bıraktığı sarsıcı etkiyi de eserde vurgulamaktadır. Belçika'da Almanlarla savaşırken, Naim'in ilk kez Alman askerlerine öldürmek için ateş etmesi şu şekilde kaleme alınır.

"Naim tetiğe bastı. Mermiler düşman siperlerine ulaşmadan küçük taşlarla daha büyük toprak parçalarını havaya fırlattı.

"Kahretsin," dedi komutan ve dönüp gözetleme yerine doğru baktı. "Aptal, dedi. "Ateş kes!" Dürbününü bir kez daha düşmana odakladı. "Kırk iki derece güneydoğu. Ateş!"

Bu sefer ateşleri hedefini bulmuştu. Siper çizgisinin aşağısında bir sıra düşman başı gözden kayboldu. Birkaç kol havaya savruldu ve bir asker yerden güçlü bir darbe yemişçesine yerinden sıçradı. İkinci patlama onu bedeninden vurmuştu. Bir yard kadar sürüklenerek düz zeminde hareketsiz kaldı.

"Aferin," diye bağırdı Thakur Das. "Ateş!"

Naim damarlarında kanın hızla aktığını hissediyordu. Tetiğin üzerindeki parmağının baskısını arttırdı. "Palaskayı yükleyin, dedi" (Hussein, 2009: 143).

Savaş devam ederken Naim'in mangası ağır kayıplar vermeye başlar. Yüzbaşının verdiği hatalı emirler nedeniyle, cephanenin büyük bir kısmı kullanılamaz hale gelir ve Naim'le Thakur Das'ın emrindeki askerlerin çoğu düşman ateşi sonucunda ölür. Sipere düşen top mermilerinden dolayı zor anlar yaşarlar ve cephaneleri bittiği için düşmana karşılık veremezler. Naim, sorumluluğunda bulunan erlere palaskaları doldurmalarını emreder, ancak siperdeki askerlerin çoktan ölmüş olduklarını fark eder. Ellerinde kalan son makineli tüfeğin başında duran Thakur Das son mermileriyle düşmana aralıklı olarak ateş eder. Naim kulübeye gidip palaskaları doldurmak için siperin dışına çıkar ve sürünerek cephaneliğe doğru ilerler.

Başının üstünden tüfek, mitralyöz ve top mermileri uçuyordu. Riaz'ın cesedinin yanından geçti. Riaz'ın karnı yarılmış, bağırsaklarının bir kısmı dışarı fırlamıştı. Naim dışarıdaki bağırsaklardan yükselen kokuyu duymamak için başını çevirdi. Sonra Rahim'e rastladı, o da boynundan vurulmuş, akan kanlarından bir gölcük oluşmuştu (Hussein, 2009: 147).

Thakur Das her şeyden habersiz güzergâhta hendek içinde Naim'i beklerken, Naim yaklaşan düşman yüzünden siperden çıkamaz ve Thakur Das'ı ikaz edemez. Thakur Das sırtından vurulur ve Naim de kolundan yaralanır.

Siperine üç metre kala, karşı siperlerden bir saf askerin sanki topraktan dışarı atılmış gibi fırladığını ve silahları parlayarak kendisine doğru koştuklarını gördü. Başını yere gömerek bağırdı, "Havaldar, kalkma. Geliyorlar…"

Thakur Das'ın başı bir saniye yukarı kalktı. Naim sol elinin hissizleştiğini hissetti. "Kalkma," diye bağırdı, "siperde kal, sağa koş…"

Thakur Das ayağa kalktı. "Naim, yaralandın mı?"

"Hayır," dedi Naim. Aynı anda kolundan akan kanları gördü. "Bilmiyorum," dedi kekeleyerek. "Eğil Thakur, sağına koş…"

Thakur Das siperden çıkarak Naim'e doğru koştu.

"Ahh… geri dön," diye inledi Naim.

O anda Thakur Das'a sırtından arka arkaya mermiler isabet etti. Bedeni ardı ardına üç kez tepeden tırnağa titredi, sonra birini kucaklar gibi kollarını açtı ve bütün ağırlığıyla Naim'in üstüne düştü (Hussein, 2009: 149).

Romanın dokuzuncu bölümü Naim'in kolundan hafif yaralanmasıyla son bulur. Onuncu bölümden itibaren yazar, okura savaşın anlamsızlığını sorgulatmak ister. Naim, bir yıl boyunca Fransa ve Belçika'da çeşitli cephelerde savaşır. Daha sonra bağlı olduğu birliğin yeri değişir ve Doğu Afrika'ya gönderilir. Burada tesadüf eseri Roşenpur'dan arkadaşı Mahinder Singh'le karşılaşır. Türklerle savaştıklarını söyleyen Mahinder Singh'in de savaş hakkında kafası karışıktır.

Naim birden kalabalığın arasından yürüyüp giden birini gördü. Buruşuk bir asker üniforması giymiş, tıknaz bir adamdı. Yürüyüşünde ve omuzlarında tanıdık bir şey vardı. Naim ona yetişti. Adam arkasını döndü.

"Mahindroo!" diye haykırdı Naim şaşkınlık içinde.

"Neem!" diye cevap verdi Mahinder Singh.

Birbirlerinin ellerini yakalayarak dakikalarca tek kelime etmeden el sıkıştılar, gözleri o eski sıcaklıkla parıldıyordu. En sonunda Naim gülerek ona, "Hayattasın! Ve pissin. Ne güzel!" dedi.

Mahinder Singh güldü. "Bugün yıkanacağım."

"İyi. O zaman hayatta ve temiz olacaksın."

"Burada ne arıyorsun?" diye sordu Mahinder Singh.

"Afrika'ya gidiyoruz. 129. Beluçilerdenim. Makineli tüfek bölüğünde. Ya sen?"

"9 Numara, Hudson Süvarileri, Ambala Tugayı."

"Savaşıyor musun?"

"Evet."

"Nerede?"

Mahinder Singh eliyle belirsiz bir yönü gösterdi."Orada."

"Kiminle?"

"Türkler… Almanlar," dedi Mahinder Singh tereddütlü, sanki kimlerle savaştığından emin değilmiş gibiydi (Hussein, 2009: 152).

Savaş devam ettikçe Hindistan'dan gelen askerler, İngilizler için gerçekleştirmiş oldukları eylemi sorgulamaya ve anlamsız bulmaya başlarlar. Çünkü vatanlarından çok uzakta ya ölmek ya da öldürmek zorundadırlar. Bu durum askerlerin büyük bir vicdani huzursuzluk yaşamalarına neden olur.

Naim de diğer pek çok silah arkadaşı gibi savaşta geçirdiği süre boyunca ölümle burun buruna gelmiştir. Askerlerin çoğu zorla memleketlerinden koparılmış, sebebini bilmedikleri bir savaşa gönderilmiş köylülerdir. Naim'in Mahinder Singh ile aralarında geçen şu diyalog savaşın anlamsızlığının somut bir örneğidir.

"Mahindroo, sen iyi misin?"

Mahinder Singh biraz duraksadıktan sonra yumuşak bir sesle, "İyiyim. Sadece yorgunum. Çok yorgunum."

"Savaştan mı?"

Mahinder Singh omuzlarını silkti.

"Savaşın sana zarar vereceğini sanmazdım," dedi Naim gülerek. "Köyü unuttun mu? Gözünü kırpmadan adam öldürebiliyordun."

Mahinder Singh yoldan çıkıp bir mezarın yüksek levhasına oturdu. "O başkaydı," dedi uzun geçen birkaç dakikanın ardından. "Kendi kanından birinin öcünü almak için fare bile adam öldürür. Burada insanları tanımıyoruz bile. Bu ormanda bir domuz ya da çakal öldürmek gibi bir şey."

"Evet," dedi Naim, "savaş böyle işte" (Hussein, 2009: 154).

Romanda, zorla askere alınan sıradan köylüler, acımasız sömürge sahiplerinin kurbanı olarak gösterilir. Bir yandan kendileriyle hiçbir ilgisi olmayan savaş yüzünden ülkelerinden, köylerinden, evlerinden, topraklarından ve kadınlarından uzakta olmanın verdiği çaresizlik diğer taraftan insan öldürmenin verdiği vicdan azabı, yavaş yavaş Naim ve diğer binlerce Hindistanlı köylüye ağır gelmeye başlar. Abdullah Hüseyin'in bu eserinde zorla askere alınan köylüleri betimlemede kendine özgü yeni bir tarz yarattığı da söylenebilir (Iqbal, 1993).

"Ellerini iki yanındaki taşlara dayamasına rağmen, Mahinder Singh çökmüş görünüyordu. Sırtı yay şeklini almış, omuzları düşmüş, sanki bedeni bambaşka bir şekle bürünmüştü.

"Söyle bana," diye sordu Mahinder Singh aniden, "neden buradayız biz?"

"Savaştan dolayı," dedi Naim. "Düşman saldırdı."

"Ne yani, köyümüze mi saldırdı?"

"İngiliz serkarına ve onların dostlarına saldırdı."

"Bundan bize ne?"

"Onlar efendilerimiz."

"Bizim efendimiz Roşen Ağa'dır," dedi Mahinder Singh sadece.

"Evet, İngiliz serkarı da Roşen Ağa'nın efendisidir."

Mahinder Singh'in ağzından kısa ve boğuk bir ses çıktı. "Kaç efendimiz var bizim?" (Hussein, 2009: 154-155).

Naim, Güney Afrika'da savaşırken yaralanır ve bu olay bir kolunu kaybetmesine neden olur. Bu yaralanma, Naim'in Hindistanlı bir asker için yüksek onura erişmenin temsili olan bir madalyayla ödüllendirilmesini sağlayacak ve aynı zamanda Naim'e eve dönüş yolunu açacaktır. Romanın kurgusu içinde savaş boyunca Naim, kendisi gibi memleketlerinden uzakta, yüzlerce Hindistanlı (Hintli-Müslüman karışık) askerle birlikte cepheden cepheye önce Avrupa'da sonra Güney Afrika'da savaşır.

Romanın ilk bölümlerinde Naim'in gençliği betimlenirken, savaşın anlatıldığı bölümlerde de oldukça realist bir anlatım tarzının kullanıldığı fark edilir. Romanda Abdullah Hüseyin'in savaşı ve insani duyguları büyük bir ustalıkla kaleme aldığı görülür. Naim'in kolunu kaybediş anı buna bir örnek olabilir.

> "*Bağrışına tüfek ateşiyle karşılık verildi. Bölük yere yatarak ateşe karşılık verdi. Otluk araziden kuşlar uçuştu, küçük hayvanlar koşarak kaçıştı. Birkaç dakikalık bir sessizlikten sonra, neredeyse kol boyu kadar mesafede bir saf asker belirdi ve saldırdı. Göğüs göğse çarpışma başladı. Hala yerde olan Naim bir askerin göğsüne nişan alarak ateş etti. İri yarı, kırmızı suratlı asker geriye doğru düşerek top gibi büzüldü. Yerinden kalkmadı. Saldıran askerlerin neredeyse tepesine geldiğini gören Naim sıçrayarak yerinden kalktı. Birkaç metre ötede bir askerin karşıdan koştuğunu, süngüsünün Naim'in bölük komutanını hedef aldığını gördü. Bir anlık tereddütten sonra Naim süngüsünü askerin böğrüne sapladı. Yaralanan adamın bağırışıyla uyanan komutan dönüp tüfeğiyle ateş etti. Asker yere yığıldı. Komutan etrafına bakındı ve yine Naim'e saldıran bir askere ateş etti. Aynı anda Naim de yan tarafına baktı ve sol kolunun dirsekten hemen aşağısının et ve damardan oluşan ince iplikler halinde aşağı sarktığını gördü. Bilincini kaybetmeden önce hayal*

meyal, neden hep sol kolundan yaralandığını düşündüğünü hatırlıyordu" (Hussein, 2009: 158-159).

Abdullah Hüseyin bu romanında yer yer okuru şaşırtarak öykünün akıcılığını artırmaktadır. Naim'in cephedeyken süngüyle yaralanması ve bunun sonucunda esir düşen Alman askeriyle revirde tekrar karşılaşması buna örnek olabilir.

Yüzünü çevirdiğinde Naim'in gözü bir başkasına takıldı; bu adam hareketsiz yatıyordu, başı yastık vazifesi gören sarılmış bir bez parçasına dayanmıştı. Naim'in benzi attı ve hemen geriye döndü. Bu o, dedi kendi kendine. Yüzünü gördüm. Düşmeden önce bir saniye bana doğru döndü. Süngüsü yüzbaşının kaburgalarından birkaç santim ötedeydi ki ben kendiminkini onun böğrüne sapladım. Bana bakarken yüzü acıdan buruşmuştu… Kahrolasıca neden ölüp dünyadan yok olmadı ki? Yüzbaşından da bir mermi yemişti. Ya hudaya, bu alçaklar ne de dayanıklı oluyormuş! (Hussein, 2009: 162).

Naim revirdeyken, Alman askerin onu tanıyıp tanımadığından emin olamaz ve çekingen davranır. Ancak daha sonra onun esir alınmış olduğunu hatırlar ve kendine güveni artar. Üç gün boyunca gözlem yaptıktan sonra, Alman askerin onu hatırlamadığı kanaatine varır.

Cephede birbirlerini öldürmek için savaşan iki düşman revirde, sohbet eder. Naim bir gün Alman askerin pencereden içeri vuran yakıcı güneşten rahatsız olduğunu farkeder. Alman asker yaralarından dolayı yerinden kıpırdayamamaktadır. Naim, başka bir asker yardımıyla pencereden içeri vuran kızgın güneşi, pencereye tente germek suretiyle engeller. Alman asker, Naim'in bu yardımından dolayı kendisine minnettar kalır, ancak Naim Alman askerine onu bu hale getirenin kendisi olduğunu asla anlatmayacaktır. Revirde geçirdikleri sürede Alman askeri, -gerekli malzemeleri temin ettiği takdirde- teşekkür için Naim'e ahşaptan takma bir kol yapabileceğini söyler.

> *"Teşekkür ederim," dedi esir birkaç kez, minnettarlığı gözlerinden okunuyordu.*
>
> *O günden sonra Naim günde en az bir kere adamın yanında durarak nasıl olduğunu sormaya başladı; adam da bu soruya her zaman gülümseyerek "Teşekkür ederim," diye cevap veriyordu.*
>
> *Birkaç gün sonra adam bir kez daha Naim'le konuştu.*
>
> *"Ben Harold. Teşekkür ederim, iyilik için."*
>
> *"İyilik değil," dedi Naim ona, "sadece görevim."*
>
> *"İyiliği iade ederim," dedi Harold.*
>
> *"Teşekkürler. Ama gerek yok."*
>
> *"El yaparım."*
>
> *"El mi? Ne eli?"*
>
> *"O." Adam Naim'in içi boş gömlek kolunu gösteriyordu.*

"Bu mu? diye sordu Naim sol kolunun üst kısmını kaldırarak.

"Nasıl?" (Hussein, 2009: 164).

Birkaç gün sonra Alman asker kendi elleriyle yaptığı nadir bulunabilecek, ince işlenmiş tahta kolu Naim'e hediye eder. Yazar, revirde geçen bu yardımlaşma ile iyilik ve kötülükten doğan insani dostluğu ve düşmanlığı farklı bir açıdan örneklendirmektedir.

Romanın onbirinci bölümünün sonunda Naim'e az miktarda maaş bağlanır ve terhis edilerek memleketine gönderilir. Roşenpur'a dönen Naim, iki hafta sonra Delhi'ye çağrılır ve yetkililer tarafından üstün hizmet madalyasıyla ödüllendirilir. Bununla birlikte Naim'e kendi köyünde on dönümlük arazi hediye edilir ve maaşında artış yapılır.

4.2.1. Udâs Neslîn *(Yorgun Nesiller)* Romanında Eve Dönüş

Abdullah Hüseyin, romanın II. bölümünde, mekân olarak Hindistan'ı seçer. 1916 yılında Naim, Roşenpur'a geri döner ve sıradan köy yaşantısını sürmeye başlar. Fakat Güney Afrika'daki hizmetlerinden dolayı kazandığı madalya, Hindistan'da Naim'e sosyal saygınlık ve az da olsa ekonomik güç kazandırır. Bu bölümde henüz onsekiz yaşında olan ve sol kolunu savaşta kaybeden Naim artık çevresindeki insanların kendisinden gururla bahsettiği yerel bir kahramandır.

Naim Roşenpur'da savaştan sağ dönebilen ilk askerdir. Dolayısıyla Naim köyde savaşa asker gönderen tüm aileler için bir umut ışığıdır. Bu aileler Naim'i gördükçe sevdiklerini tekrar görebileceklerine inanır.

Romanın I. bölümündeki romantik ve realist anlatım tarzının II. bölümde de devam ettiği görülmektedir. Bir taraftan Naim'i köyün kahramanı olarak nitelendiren romantik anlatım tarzı göze çarparken, diğer taraftan Roşenpur'daki günlük yaşamın ve köylülerin durumunun realist anlatımlarla dile getirildiği gözlenir. Yazar, savaşın sonuna doğru yaşanan kuraklık ve sel felaketlerinden sonra, Hindistan köy yaşamını ve insanların duygularını şu şekilde kaleme alır.

> *"Her zamankinden daha fazla sıkıntının yaşandığı bir zamandı. Toprağı ve üzerindeki her türlü yeşilliği yakarak kirli ve solgun bir renge, sonra da kül grisine döndüren bir kuraklığın ardından yağmur hiç durmadan yağmıştı. Nehirler*

ve kanallar taşarken seller toprakta kalan her şeyi yok etmiş, insanların ve hayvanların karınlarına açlık, gözlerine keder getirmişti. ... Hindularla Sihler aç tanrı ve tanrıçalara bakire keçiler kurban ederlerken, Müslümanlar tek kadiri mutlak Tanrılarına artık bir afet olan suyun yeniden toprağın can suyu olması için dua etmek üzere dizleri üstüne çöküyordu, bu zor zamanın da daha önceki pek çokları gibi geçip gideceğine dair bu hasta neslin son sığınağı olan umutlarını hiç yitirmiyorlardı; çünkü zamanın başlangıcından beri Hintli köylünün kaderi böyle olmuştu" (Hussein, 2009: 173-174).

Yazarın, romanın II. bölümünde Naim'in gözüyle savaş sonrası yaşanmışlıklara yer verdiği görülür. Asgari yaşamsal ihtiyaçların karşılanmaması, karaborsacılık, ahlaki değerlerin bozulması, aile içi bağların kopması, işsizlik, ırkçılığın artması, korku ve üzüntü, ülkenin dine dayalı bölünme talepleri, işçi protestoları ve grevler gibi pek çok tema I. Dünya Savaşı'nın sonucu olarak Urdu hikâye yazarları tarafından işlenmeye başlanmıştır (Durgun, 2015: 35, 36). Naim, Roşenpur'da yaşamın artık eskisi gibi olmadığını farkeder. Köyde çok sayıda dul kadın vardır, yoksulluk ve açlık artmış, erkeklerin çoğu savaştan dönemediği için tarlalar ekilip biçilememiş, hayvanlar yetiştirilememiş ve köylülerin kaderi insafsız toprak ağalarının ellerine bırakılmıştır. Romanda Roşen Ağa'nın yeni aldığı

otomobilin masraflarını karşılamak için köylüden *motorana vergisi*[*] adı altında ek vergi toplatması insanları büyük bir çıkmaza sürükler.

> *"Mesele nedir?" diye sordu Naim, Ahmed Din'e.*
>
> *Başka bir ortakçı onun yerine cevap verdi. "Motorana için gelmişler."*
>
> *"O da nedir?"*
>
> *"Motor vergisi."*
>
> *"Anlamadım," dedi Naim adama.*
>
> *"Roşen Ağa motorlu bir araba aldı. Hepimiz hissemize düşeni ödemek zorundayız."*
>
> *"Neden? Ne hissesi? O sizin arabanız değil ki."*
>
> *Adam sadece "hepimiz ödemek zorundayız," dedi.*
>
> *"Ne kadar?" diye sordu Naim.*
>
> *"Ne kadar arazi ektiğine bağlı. Benim yirmi dönümüm var, bu yüzden yarım maund ödedim."*
>
> *"Ne yirmi seer buğday mı?" diye sordu Naim şaşkın şaşkın.*
>
> *Ahmed Din çatlamış tırnaklı, eğri parmaklı kara ellerini Naim'in gözlerinin önüne doğru tuttu. "Motoranayı ödersem yiyecek hiçbir şeyim kalmaz. Aç kalırım. Ben buğdayımı bu ellerle yetiştirdim." Gözünden yaşlar akmaya başladı. "Kendi başıma. Oğlum savaştan dönmedi, yalnızım, beni*

[*] Bir tür motorlu taşıt vergisi.

öldürseler bile onlara buğday vermeyeceğim…" (Hussein, 2009: 177)

Vergi toplama olaylarının sık yaşandığı bu dönemde Naim, Roşenpur'da fakir bir öğretmen olan Hari Çand'la tanışır. Hari Çand, Hindistan'da var olan gelenekselleşmiş siyasi alışkanlıkları değiştirmek umuduyla, kendi imkânlarıyla kırsal alanda uğraş verir. Naim, Hari Çand aracılığıyla Hindistan Ulusal Meclisi adındaki örgüt için çalışmayı kabul eder. Savaş kahramanı Naim Hindistan'ın bağımsızlığı için mücadele eden muhalif gurubun bir üyesidir artık.

Naim'in örgüte katılmasının asıl nedeni, Hindistan'da yaşanan adaletsizliğe karşı koyma isteğidir. Hindistan'da gelir dağılımı eşitsizliğine ve güçlü olanın güçsüz olana yaptığı zulüme son vermek isteyenlerin tarafını seçen Naim'in, örgüt üyeliğine alınırken Kishan Das'la yaptığı konuşma onun kararlılığını göstermektedir.

"Eğer sadece kendi ailenizin –babanızın, dedenizin- geçmişini düşünürseniz, bu sistemi, yoksulluk ve kölelik sistemini temsil eden bu insanların, hepimizin hayatını kontrol eden bu insanların ne kadar güvenilmez olduğunu anlarsınız. Kendilerine o görkemli hayatlarını yaşamaları için gerekli araçları sağlayanlara ihanet ederken gözlerini bile kırpmazlar." Biraz durdu. "Eğer bütün bunlara karşı durmak için çalışmaya hazırsanız, bunun riskli ve tehlikeli bir iş olduğunu en başından bilmeniz gerekir."

"Ben tehlikeden korkmam," dedi Naim (Hussein, 2009: 188-189).

Eserin bu bölümünde muhalif gurubun, yüksek yaylalarda küçük ama etkili bir şekilde organize oldukları ve İngilizlere karşı kanlı bir eylem düzenlemenin peşinde oldukları anlatılır. Naim, burada guruptan bir arkadaşının kız kardeşi Şila'yla karşılaşır. Şila, Naim'e âşık olur, ancak Naim'in kalbinde Azra'dan başka kadına yer yoktur hatta Azra'ya olan aşkının takıntılı bir boyuta ulaştığı söylenebilir. Bir gün toplantı esnasında Naim, gurubun tartışılmaz değerlerini eleştirir ve gurup üyeleriyle fikir ayrılığına düşer.

"İşte burada yanılıyorsun. Hayvan gibi davranarak kazanamayız çünkü sadece toprak sahipleri yok, toprak sahiplerinin de sahipleri var ve onların büyük silahları var. Tek seçeneğimiz var, o da bir milyon insanı bir araya toplayarak halkı kendi yanımıza alıp onları yenebileceğimizi göstermektir."

"Dinle, Naim Han sahib, senin deyişinle ben bir aççot[*]*'um, kanunları olan kastların saygın adına bakılırsa. Köyümde, diğer insanların köpekleriyle birlikte yemek terdik. Kastımızın kanunu buydu. Bir iki yıl savaş gördün diye övünüyorsun. Yirmi beş yıllık hayatım her gün, şerefle hayatta kalmak için verilen bir savaştı. Herşeyi hatırlıyorum.*

[*] Kast sisteminde en aşağıdaki sınıf.

Eğer senin milyonlarına katılıp kendimi hapse attırırsam kız kardeşim sokaklara düşüp elde ele gezmeye başlar." Parmağını Naim'in göğsüne bastırdı. "Şimdi ne yapmalısın biliyor musun? Konuşmalarını bitirip defolmalısın" (Hussein, 2009: 201).

Tartışma sonrası gurubun diğer üyeleri Naim'in hükümet ajanı olduğundan şüphelenir ve onu öldürmeye karar verirler. Şila, yaklaşmakta olan tehlikeye karşı Naim'i uyarır ve Naim'le birlikte gurubu terk etmek ister. Ancak gönlü Azra'da olan Naim, kalbi kırık Şila'yı geride bırakarak guruptan kaçar, çünkü onun aşkına cevap verebilecek cesareti kendinde bulamaz.

"Yolculuk için iki rotim," dedi Şila, kendi battaniyelerine sardığı bohçayı göstererek.

Naim ayağa kalktı. Bohça gibi sarılmış battaniyelerini sol kolunun altına sıkıştırıp sağ koluyla kızı hafifçe geri itti. "Sen kalıyorsun." Dedi kalın bir sesle ve kulübeden dışarı çıktı.

Şila arkasından koştu. Elini Naim'in koluna koyarak "Beni de götüreceğini söylemiştin," dedi.

"Köyüme dönmüyorum," ded, Naim.

"Nereye gidiyorsun?"

"Başka bir yere."

"Nereye olursa giderim," dedi kız yalvarırcasına.

"Hayır," diye bağırdı Naim ona (Hussein, 2009: 213).

Eserin bu bölümünde Naim'in Roşenpur'a dönüşüne yer verilirken, aynı zamanda I. Dünya Savaşı'na bir gönderme de yapılır.

> *"Bilmiyorum, yürüyüşü Niyaz Bey'in oğluna benziyor;" sonra da öküzüne, "en son sene on dört dünyaya böyle bir soğuk getirmişi," dedi. Naim, uzun adımlarla köye doğru yürüyen adamın sessizce gülerken onun beyaz bir duman halinde havaya yükselen nefesini görebiliyordu"* (Hussein, 2009: 222).

Naim, günler süren uzun yaya yolculuğunun ardından yorgun şekilde Roşenpur'daki evine ulaşır. Onun aylardan sonra ansızın gelişini şaşkınlık ve sevinçle karşılayan annesi ve babasının durumu şu şekilde kaleme alınır.

> *"Naim'in ihtiyar anası odasının girişinde durmuş, iki eli havada, sesli sesli ağlıyordu. Niyaz Bey yine konuşmaya, kadın bağırmaya başladı. "Git de ateşi yak aptal kadın. Sene on dörtten beri bunun gökyüzünün dünyaya gönderdiği en büyük soğuk olduğunu bilmiyor musun? Hu hu yapmayı da bırak. Hu hu hu," diyerek karısını taklit etti ve Naim'i odaya doğru sürükledi"* (Hussein, 2009: 224-225).

Naim Roşenpur'a döndükten sonra babası Niyaz Bey vefat eder ve Naim'in sorumlulukları da artar. Yazar, Naim'in babasını kaybetmesini otobiyografik unsurlarla okuyucuya aktarır. Abdullah Hüseyin adeta babası öldüğünde yaşamış olduğu üzüntüyü Naim karakterine yansıtır. Romanda 1918'lerin başlarında Naim, yirmi yaşında aşk ve nefret, suçluluk, korku ve cesaret gibi karmaşık duygular içerisindedir. Ancak Naim'in Azra'ya olan hislerinin artık hastalıklı bir hâl aldığının ve bu durumun kendini çıkmaza sürüklediğinin henüz bilincinde değildir.

Gerçek yaşamda Abdullah Hüseyin'in babasının ölümüne değinirken Muhammed Ekber Han'ın ömrünün son dört yılını yatağa bağımlı halde geçirdiğinden bahsetmiştik. Güçlü ve örnek karakterli bir babanın dört yıl boyunca zor zamanlar geçirerek, hayata gözlerini yumması Abdullah Hüseyin için kabullenmesi zor bir durum olmuştur, hatta yazar bir süre sinir bozukluğu sebebiyle hastanede tedavi görmüştür.

Abdullah Hüseyin'in, romanda Niyaz Bey'in ölümüne yer verirken ani ve kısa anlatımlarla olayı sona bağlamasını, yazarın düşüncelerindeki, beklenen ölüm olayının nasıl olması gerektiği hakkında ipuçları taşıdığını da görüyoruz.

> *"Naim'in köye dönmesinden iki ay sonra Niyaz Bey öldü. Her şey hızla ve aniden, iki saat içinde olup bitti. Yaşlı adam son ana kadar ertesi gün için planlar yapıyordu, son anlarında da kısa bir süre ağladı. Mart'ın ikinci yarısındaydılar; sabahları hala soğuk oluyordu"* (Hussein, 2009: 232-233).

Naim için Azra yitik bir aşkın simgesidir ve düşündükçe kalbini sızlatan tek kadındır. Azra ve teyzesi nadiren de olsa Roşenpur'a ziyaret amaçlı gelmektedir. Yine böyle bir ziyaret esnasında Naim, köyde Azra'yla karşılaşır. Üç yıl boyunca hiçbir iletişimde bulunmamış olmalarına rağmen, bu karşılaşma hem Azra'yı hem de Naim'i çok etkiler.

Naim, Delhi'ye yaptığı ziyarette Roşen Konağı'na (Büyük Konak) davet edilir. Davetin sebebi Azra'nın erkek kardeşi Pervez'in düğünüdür. Pervez ve diğer gençler Naim'i "savaş kahramanı" diye selamlar. Naim, grubun çoğunu önceden tanımaktadır. Davetli gençler, merakla Naim'in etrafını sarıp neşeli kahkahalar atarak, Naim'i Pervez'in eşi Nahid ve diğer arkadaşlarıyla tanıştırırlar. Naim bu gençlerin davranışlarını yapmacık bulur ve onları küçümser, ancak yine de zoraki gülümsemelerle onlara karşılık verir. Küçümsemesinin nedeni savaşta siperlerde ölen gençlerle, konakta eğlenen ve aynı yaş gurubunda olan bu gençler arasındaki farktır.

Naim, Pervez'in düğününde kalabalıktan, kendisine dikkatle odaklanan bakışlardan ve rahatsız olduğu yapmacık davranışlardan bir an olsun uzaklaşmak için konakta kendine tenha bir yer ararken Azra'yla karşılaşır.

> *"Azra odanın kapısında belirdi. Ne verandaya çıkmaya davrandı ne de tek bir kelimeyle olsun Naim'i selamladı. Orada öylece durup hem sıcak hem boş bakışlarla Naim'i tepeden tırnağa inceledi; bakışları en sonunda sadece ceket*

kolunun göründüğü kolu üzerinde durdu. Naim de yerinden hiç kımıldamamıştı ama uzun zamandır havada tuttuğu başı sanki Azra'nın başıyla aynı hizaya gelsin diye hafifçe eğildi. … Azranın elini tutarak alçak bir sesle, "Özür dilerim Azra. Çok özür dilerim," dedi (Hussein, 2009: 244).

Bu buluşma Naim'le Azra'nın yakınlaşmasına vesile olur ve bir ay sonra bu ilişki akrabalar arasında da duyulur. Azra'nın ailesinden olayı ilk öğrenen teyze bu ilişkiyi onaylamaz ve Naim'i küçümser.

"Akıl almaz, hiç akıl almaz," dedi Azra'nın teyzesi.

"Niye bu kadar korkunç olan şey nedir?"

"Olmaz. Kesinlikle olmaz."

"Neden? O bir uşak mı?"

"Mesele o değil."

"Mesele tam da bu."

"Ah Azra bilmiyor musun, bilmiyor musun? O bizden biri değil. …Roşen Ağa'yı daha ne kadar üzeceksin? Bir yıl önce Vahid gibi mükemmel bir adayı reddettin. Bunun babanı üzmediğini mi sanıyorsun? Şimdi de bu… k-k-köy…"

"Sakın teyze, sakın ona köylü deme. İlk seferinde sustum, bunu lütfen bir daha yapma. Tahsilli değil mi? Senin deyişinle 'saf kan bir aile'den değil mi? Toprağı yok mu?" (Hussein, 2009: 246).

Teyzenin yanı sıra ailenin diğer bireyleri de bu ilişkiyi onaylamaz, fakat Azra tüm ailesini karşısına alır. Roşen Ağa bir süreliğine Azra'yı dağ evine gönderir, ancak Naim'le Azra uşaklara rüşvet vererek, burada gizli gizli buluşmaya devam eder. Sonra Azra Delhi'ye getirilir ve Naim'le burada da görüşmeye devam eder. Bu süreç böylece tam bir yıl sürer ve yılsonuna doğru Azra'nın ailesi bu ilişkiye razı gelmek zorunda kalır. Naim'le Azra sessiz sedasız evlendirilir. Bu evlilik, ülkenin diğer prestijli aileleri arasında bir skandal olarak görülse de, zamanla unutulur.

Roşen Ağa, genç çift için mütevazı bir düğün organize ettikten sonra, Naim ve Azra için büyük bir ev yaptırmaya karar verir. Ev, Azra'nın isteği üzerine şehre değil, Roşenpur'a yaptırılır. Azra bunu Naim için ister. Birkaç ay içinde evin inşaası tamamlanır. Azra, zamanının çoğunu evin etrafına yapılacak olan büyük bahçenin düzenlenmesiyle geçrir. Naim de Roşen Ağa'nın topraklarının idare işlerini yürütür (Hussein, 2009: 247-248).

Evlilikten sonra Naim'in çevresine karşı davranışları çok değişir. Artık çok mutludur ve eski renksiz yaşamından eser kalmamıştır. Romanda çiftin Roşenpur'daki yaşamı ev işleri, toprakların idaresi ve köydeki işlerin yönetiminden ibarettir. Fakat zamanla Azra bu yaşamdan sıkılır ve onun Delhi ziyaretleri artar her gidişinde Delhi'de biraz daha uzun kalır. Azra'nın tam tersine, Naim bu durağan hayattan keyif alır.

"Kız kardeşler," dedi Azra, katlanmış gazetede manşetin altında görünen fotoğrafı göstererek.

Naim gazeteyi alıp fotoğrafın altındaki yazıyı okudu.

"İthal mallar satan dükkânların kapısında grev gözcülüğü yapıyorlar," diyerek devam etti sözüne Azra.

"Evet," dedi Naim.

"Bu kez Delhi'de onlarla tanıştım."

"Öyle mi?" dedi Naim içeceğini yudumlarken.

"Caliyanvala Bağ'ı duydun mu?"

"Hımm… evet. Hilafet hareketiyle ilgili, öyle miydi?"

"Rowlatt Yasaları'yla," dedi Azra kısa bir cevapla.

"Hımm… evet çok insan ölmüştü değil mi?" (Hussein, 2009: 251-252).

Naim'le Azra arasındaki bu konuşma, çiftin evlilikten sonra fikir ayrılığı yaşadığı ilk konu olur. Azra, siyaseti önceden hiç önemsememesine rağmen, artık Roşenpur'dan sıkıldığı için Hindistan'ın büyük şehirlerinde yaşanan siyasi olaylara ilgi duymaya başlamıştır. Azra'nın siyasete olan bu ilgisinin Delhi ziyaretlerinden sonra gittikçe artmış olması dikkat çekicidir. Naim ise örgüte katıldığı dönemde yaşadığı tecrübeden dolayı siyasetten olabildiğince uzak durmak istemektedir, ancak Azra bundan şikâyetçidir.

"Artık gazete bile okumuyorsun Naim. Sana ne oldu böyle.

"Biliyorsun çok işim var."

"Artık ilgilenmiyorsun o kadar, öyle değil mi?

"İlgileniyorum. Olup bitenlerden haberim var."

"Öyle mi? O halde neden ilgilenmiyorsun? Savaştan döndükten sonra bir süre Kongre için çalışmamış mıydın?"

"Kongre değildi. Tam olarak öyle değil. Her neyse, geçmişte kaldı"(Hussein, 2009: 251-252).

Naim'le tartışmalarının ardından Azra o dönemde Hindistan'da meydana gelen siyasi olayları daha iyi ve yerinde takip edebilmek amacıyla Naim'e Amritsar'a gitme teklifinde bulunur. Naim bu teklifi zamansız bulur, çünkü aklında yakında başlayacak hasat zamanı ve köyde ilgilenmesi gereken toprağı ve kendini sorumlu hissettiği insanlar varddır. Bu yüzden Naim, Azra'ya Pencab'ta sıkıyönetim olduğunu, istedikleri gibi rahat seyahat edemeyeceklerini hatırlatır. Konuşmalarının arasında sık sık rahatsız edici bir sessizlik yaşanır. Azra olayları yakından görmeyi aklına koyar ve Amritsar'a tek başına da gidebileceğini söyler.

"...Pekâlâ, sen istemiyorsan ben giderim."

"Ne tek başına mı?" Naim hayret içinde, yumuşak bir sesle, "Azra seni mutlu etmiyor mu? Yani burada yaşamak?" dedi.

Azra hiç cevap vermeden etrafına bakındı ama bir şey gördüğü yoktu. Naim birden korkunç gerçeği anladı: Köydeki hayatı artık Azra'nın ilgisini çekmiyordu. Naim'in kalbini bir korku kapladı. Burada onu ilgilendiren hiçbir şey –çocuk

özlemi bile- olmadığını açık seçik görüyordu: Azra her şeyden sıkılmıştı (Hussein, 2009: 252-253).

Azra'nın isteği üzerine Roşen Ağa'nın üst düzey insanlarla bağlantılarından yararlanılarak Amritsar'daki olaylarla ilgili rapor hazırlayan Hindistan Ulusal Meclisi'ne bağlı soruşturma heyetinde gözlemci olarak yer almak üzere Naim ve Azra'nın isimleri de yazdırılır. Sıkıyönetimin kaldırılmasının ardından heyet Pencab'a doğru yola çıkar.

Bu arada Hindistan'da bağımsızlık hareketi de yeni bir döneme girer. Celyanvâlâ Bağ*'da yaşanan şiddetli olayların yankıları ülkede iç karışıklık yaşanabileceğinin sinyallerini verir. Hindistan Ulusal Meclisi, hemen yeni bir araştırma komitesi oluşturur ve Naim de Azra'nın ısrarlarıyla komitede yer alır. Yazar, Celyanvâlâ Bağ'da yaşanan katliama romanın bu bölümünde gerçekçi kısa ve öz anlatımlara detaylı bir şekilde yer verir.

* Celyanvâlâ Bağ: Günümüz Hindistan'ında Pencab bölgesi, Amritsar şehrinde halka açık bir tür park/bahçedir. 13 Nisan 1919 tarihinde burada gerçekleşen kanlı olayla tarihe geçmiştir. Olay, Celyanvâlâ Bağ Olayı ya da Amritsar Katliamı olarak da bilinir. O tarihte, Pencabilerin her yıl düzenledikleri dinî ve kültürel bir festival olan Baişakhi kutlamaları için köylerden ve civardaki yakın yerleşim yerlerinden binlerce Hindu, Sih ve Müslüman farklı kültür ve inanca mensub olsalar da bu alanda toplanmştır. Alanın kapladığı yer yaklaşık yedi dönümlüktür, her tarafı duvarlarla çevrilidir ve beş giriş-çıkış noktası bulunmaktadır. O tarihte bölgenin idaresini sıkıyönetimle gerçekleştiren İngiliz hükümeti bu tür toplantıların gerçekleşmesine izin vermemekteydi. Albay Reginald Dyer komutasındaki ordu, festival alanına gelmiş ve kalabalığın bir an önce sessiz bir şekilde dağılması için emir vermişti. Kutlamalar için alanı dolduran sivillerin pek çoğunu köylüler oluşturmaktaydı ve sıkıyönetim uygulamalarından habersiz oldukları düşünülmektedir. Bu toplantıyı bir ayaklanma olarak değerlendiren Dyer, emrindeki askerlere vur emri verir ve silahsız sivil halkın üzerine on dakika boyunca ateş açılır. Resmi kaynaklar 379 kişinin öldüğünü 1100 kişinin de yaralandığını kayda geçmişlerdir, ancak bu sayı tartışmalıdır. Hindistan Ulusal Kongresi, ölü sayısının yaklaşık 1000 yaralı sayısının da 1500'den fazla olduğunu belirtmiştir. Resmi kaynaklara göre de 1650 boş mermi kovanı sayılmıştır.

"İşte," dedi ufak tefek, kambur yaşlı adam, kolunu gösterişli bir edayla savurarak, "burası."

Celyanvâlâ Bağ denen bu yer aslında bir bahçe değil, geniş bir avluydu. Üç yanı tuğla duvarlarla çevriliydi, sadece dördüncü duvarda girişi vardı. Pekâlâ, çoğu yerleşim bölgelerinden uzaktayken genellikle sığır ya da atların bağlandığı o yerlerden biriyle karıştırılabilirdi. Ama burası böyle bir amaç için değil, çok sayıda insanın bir araya gelebileceği bir toplanma yeri olarak kullanılıyordu. Zemin kavruk sert topraktandı ve görünürde tek bir yeşil filiz bile yoktu. Hem kapalı hem ıssız bir yerdi (Hussein, 2009: 254).

Romanın on sekizinci bölümünde yazarın Balıkçı karakteri ile tarihi olaylara daha fazla yer verdiği görülmektedir. Celyanvâlâ Bağ Olayı'na gönderme yapmak için olayın geçtiği yerin betimlenmesinden sonra bu kez 1857 olaylarından da bahsedildiği görülür.

"Her şeyi hatırlıyorum, 57'deki Hindistanlı sipahilerin ayaklanmasının olduğu zamanı bile; tam bir ghadardı, (isyan) ama bu son asırda, delikanlılık zamanlarımda olmuştu. O yüzyıl sona erip yenisi başladığı sırada yayılan kızıl hummada da, hatırlarım, çok insan ölmüştü. İnsanlara bütün bunları anlattığım zaman, 'Uzun bir ömür yaşamışsın. Ne yersin sen ihtiyar?' diyorlar. Ben de onlara, 'Ömrüm

boyunca çiğ balık ve haşlanmış mısır yedim,' diyorum. O zaman bana, 'Ondan bu kadar iyi aklın var,' diyorlar" (Hussein, 2009: 258).

Yazar, romanın bu bölümünde tarihi olayların anlatımına ara vermeden devam eder. Balıkçı'nın 1857 yılında yaşanan ayaklanma anına şahit olduğu ifade edilir ve böylece okura 1857 yılı anımsatılır. Balıkçı Celyanvâlâ Bağ olayından birkaç gün önce Hindistan'da dokuz beyaz insanın öldürülmesini de anlatır. Bu da yazarın tarihi olaylara tek taraflı bakmadığını, aksine olayları hem beyazların hem de yerli halkın penceresinden değerlendirdiğini gösterir.

"Şimdi anlatacağım. Bana sorduğunuz için teşekkür ederim evlatlarım, bu dilsiz insanların şehrinde sessiz durmaktan dilim kuru balığa dönüyordu. Dördüncü ayın dokuzuncu gününde dokuz beyaz adamı öldürmemişler miydi?"

"Öyle mi? Kimler?"

"Evet efendim, öyle. Hepsini gördüm. İlk ikisiyle doğrudan iş yaptım. Hayır, benden balık almadılar, ama bütün ömrümde tam üç beyaz insana balık sattığım doğrudur: ikisi erkek, biri kadındı… Bahsettiğim ikisi sadece bir makineyle fotoğrafımı çekmek istiyordu. Yol kenarında, balık kovamın başında otururken fotoğrafımı çektikten sonra gülerek bana bir gümüş para attılar. Parayı havada kaptım ve doğru düzgün bakınca bir an mutluluktan dilim tutuldu., çünkü verdikleri para bir

rupiydi; üstünde kralın başı olan tam bir rupi; aylarca harcamaya yetecek bir para. Ama benim hiçbir şeye ihtiyacım olmaz, bu yüzden parayı bir kenara koydum. Onlara teşekkür edemeden yürüyüp gitmişlerdi. Çok ilerleyemediler. Sokaktan ellerinde yalın kılıçlarla iki adam ortaya çıktı. Parlayan silahları iki beyazın bedenlerine sapladılar. Biri doğrudan ilk kurbanın karnına girerken, diğeri ikincisinin kaburgalarına saplandı. Beyaz adamlar kanlar içinde yere düşüp can çekişmeye başladı. Kimse yardımlarına koşmadı. Beyaz adamlardan bir rupi aldığım için bana da saldırırlar korkusuyla kovamı bile olduğu yerde bırakıp kaçmak üzereydim ki saldıran adamlar geldikleri sokakta kayboldular. Sonra koştum ama önce kovamı aldım. Etraftaki herkes koşarak ortadan kayboldu. İki sokak ötede ağır yara almış üç beyaz adam daha gördüm; hepsine de göğsünden ya da böğründen keskin silahlar saplanmış, yolun ortasında yatıyorlardı. ...Eyalet mahkemelerinin yanından koşarken kaldırıma yığılmış bir tanesini daha gördüm. Cesede sadece bir göz attım ama bunun beyaz ve ölü bir adam olduğunu anlamam kolay oldu. O gün dokuz adam öldürüldü ama ben sadece yedisini gözerimle gördüm" (Hussein, 2009: 259-260).

Dokuz beyaz adamın öldürülmesinin ertesi günü, bu kez de gündüz vakti çarşı da bir beyaz kadının nasıl saldırıya uğradığı romanda konu edilir. Bu olayın dile getirilmesi tarihe bakış açısını okuyucuya aktaran yazarın, tarafsız olmaya çalıştığının bir ispatı olabilir.

> *"Yürüyordu ve tek başınaydı. Çarşının ortasında bir grup insanın, gözlerinden çirkinlik saçan erkeklerin, hem önden hem arkadan kendisine yaklaştıklarını gördü. Bir oraya bir buraya baktı ve tehlikeyi anlayınca durdu. İki tarafındaki erkekler, birkaç metre ötesinde durarak doğruca ona doğru bakmaya başladılar. Kadının yüzü sapsarı kesildi, ayakları üzerinde topaç gibi dönüyordu ama ağır ağır dönerek dört yöne birden bakıyordu. Sonra adamlardan biri öne çıkıp kadını elbisesinin boyun kısmından yakaladı. Elbiseyi öyle bir kuvvetle aşağı çekti ki elbise etek kenarına kadar yırtıldı. Hayır, unutmuşum, yırtılmadı, üzerindeki düğmelerin hepsi kopup etrafa saçıldı. O anda bütün adamlar kadının üstüne atladılar. Onu yere devirip üzerine çullanarak üzerindeki bütün giysileri paramparça ettiler. Kadının üstüne yığılmış on beş ya da yirmi erkek vardı. Onu yumrukla dövüyorlardı* (Hussein, 2009: 261).

Balıkçı Celyanvâlâ Bağ olayının iki gün öncesini, yerel halkın yabancılara karşı saldırılarına yer vererek betimler. Aşama aşama kurgulanmış olan olayların,

romanda tarihsel ögelerle birleştirilerek kaleme alındığı söylenebilir. İnsanların toplanma yerine sessizce gelişlerinden bahseder, kendisi de kalabalığı takip eder ve kendisini Celyanvâlâ Bağ'ın tam ortasında bulur.

Yazar, Celyanvâlâ Bağ olayını betimlerken, Hindu, Sih ve Müslüman kelimelerini vurgular. Böylece Hindistan halklarının -din ve kökenine bakılmaksızın özgürlüklerini elde etmek için Ceyanvâlâ Bağ'da toplandıkları okura iletilir.

> *"Buraya geldiğimiz zaman bağda neredeyse adım atacak yer kalmamıştı ama hala gelenler vardı. Her yandan akın akın geliyorlardı. Bir an bana tek kişi daha sığamaz gibi geldi, ama gencinden yaşlısına her yaştan insan gelmeye devam ediyordu. Kalabalık beni bağın ortasına doğru ittiğinde bacaklarımdaki bütün gücü kullanarak buradaki yerimden ayrılmadım. Karşı duvarda boş bir sandık gibi bir şeyin üzerinde duran bir adam gördüm. Bir maulvi[*] ya da Sih serdarı[†] gibi uzun siyah sakallı ve yeşil bir sarığı vardı. Hangisi olduğunu anlayamadım. ...Adam, her zaman görüldüğü şekilde, çok kızgın bir din adamı gibi kollarıyla gösterişli hareketler yaparak insanlara bağırıyordu. ...Başlangıçta siyasi olan sloganlar sonra dinî sloganlara dönüştü. Hindu, Müslüman ve Sih, herkes kendi Tanrısına yakarıyordu. Özel bir anlamı yoktu, sadece gördüğüm*

[*] Molla, şeyh, hoca.
[†] Sih lider.

kadarıyla kim bilir hangi sebepten, giderek daha öfkeli bir hal alan dinî duyguları harekete geçirmek içindi. Ter damlayan çıplak vücutlarıyla itişip kakışan adamları seyrederken, beyaz subay gitgide sinirleniyordu, ta ki o talihsiz an gelinceye kadar" (Hussein, 2009: 261).

Eserde Hindistan'ın o dönemdeki siyasi durumundan bahsedilmesinin ardından, araya üç yıllık bir zaman dilimi girer ve hikâye 1924 yılından itibaren başlar. Naim, tekrar aktif siyasetin içindedir. Azra'ya olan duyguları değişmeye başlamıştır, ancak bir miting gösterisinde Naim'in tutuklanması işleri değiştirir. Yazar, bu kez romanın öyküsünü hapishaneye taşır ve bu noktada romana pek çok yeni karakter katılır. Abdullah Hüseyin'in rol dağılımını tarafsız bir biçimde karakterlerin sıkıntı dolu hayatlarının karanlık gölgesinde olayların akışına göre bırakması roman ayrı bir lezzet katmaktadır (Iqbal, 1993).

Naim, 1928'de özgürlüğe kavuşur ve bu uzun ayrılık Azra'yla evliliklerinde yaşadığı sorunlara bir ilaç gibi gelir. Naim'in hapiste olduğu dönemde hükümet tarafından elindeki toprakların çoğuna el konulup kamulaştırılır. Kahramanın sahip olduğu toprak ciddi ölçüde azalınca, Azra'yla birlikte Roşen Konağı'na yerleşme kararı alırlar. Roşen Konağı'nda yardım etkinlikleri, görkemli partiler ve burjuvazi zevklerden hoşlanan Azra, tüm vaktini bu aktivitelerle geçirir. Naim ise, böylesine bir yaşamı çok sığ bulur ve Azra'yla olan ilişkisini tekrar sorgulamaya başlar. Çok geçmeden evlilikleri biter ve ayrılırlar. Naim, Roşenpur'a geri döner ve 1924 yılında Gandhi Sivil İtaatsizlik Hareketi'ni başlatır. Gandhi'nin başlattığı eylemler, Naim

için yeni gelişmelerin yaşanmasına neden olur. Sivil İtaatsizliğe verdiği destekten ötürü hükümet güçleri tarafınca tutuklanan Naim, bir kez daha hapse girer, ancak romanın bu kısmında yazar, Naim'in hapishane yaşantısından bahsetmez. Eserin ilerleyen bölümlerine farklı hikâyelerin eklemlendiği görülür. Bu bölümlerde olay örgüsü ağırlıklı olarak Ali, Ayşe ve Roşen Konağı'nda yaşananlar hakkındadır. Naim'in ikinci kez hapse girmesiyle ilgili olarak hapiste ne kadar kaldığı ve orada neler yaşadığına dair eserde net bilgilerin verilmediği görülür. Ancak ilerleyen bölümlerde Naim'in serbest kalışının kış mevsimine rastladığı çıkarımında bulunabiliriz.

Naim, serbest kalmasının ardından, felç geçirir. Hayattaki en büyük dayanağı olan amcasını da kaybeder. Romanın bu kısmına kadar Naim'i genç ve yakışıklı bir karakter olarak karşımıza çıkaran yazar, Naim'i bu kez bitkin, zayıf, oldukça yıpranmış, fiziksel gücünü kaybetmiş, orta yaşlı bir adam olarak betimler. Naim'in sağlık durumunu öğrenen Azra, Roşenpur'a gelir. İki eski aşığın görüşme anını yazar şu şekilde dile getirir.

> *Azra odaya girdi ve yatağın kenarına oturdu, vücutları birbirine değiyordu. İki elini birden Naim'in omuzlarına koyup onu hafifçe geriye iterek sırtını yastıklara dayadı. Elleri olduğu yerde kaldı; Naim de bir eliyle onun kolunu tuttu ve ona dokunmak için yarım sol kolunu kaldırmaya müthiş bir gayret sarf etti, ama başaramadı. ...Dakikalar*

boyunca sadece göz göze bakışarak adeta yeniden tanıştılar…

"Saçların" diye konuştu Azra ilk kez, "biraz dökülmüş."

"Hayır," dedi Naim gülerek, "çok döküldü."

"Gözlerin de," dedi "kırışmışlar."

"Seni bu kadar zamandır görmedikleri için."

"Gelmediğim için bana dargın mısın?" (Hussein, 2009: 379).

Naim yaşanmışlıklar sonucu edindiği deneyimler bağlamında artık olayları ve sorunları düşünüp sorgulamaya başlar. Böylece yazar değişen yaşam koşulları ve ruh halleriyle okura Hindistan'ın bölünme sürecini işaret eder. Naim karakterinin gelişimi, onu Urdu edebiyatında okur üzerinde en fazla etki bırakan karakterlerden biri haline getirir (Iqbal, 1993).

Naim'in yaşı ilerledikçe karşılaştığı problemler de artar. İkinci kez hapse girmesi ve ardından geçirdiği hastalık nedeniyle çevresindeki sorunlara karşı daha duyarlı olur. Romanın sonlarındaki Naim'i, romanın başındaki Naim'le kıyasladığımızda, Naim'in gençliğinde hayatı sorgulamadığını, ancak yaşlanınca hayatın muhasebesini daha net yaptığını şu ifadelerde görmekteyiz.

Hareketlerini bacaklarının direnişiyle kısıtlayan güçlü rüzgârla sürüklenen biri gibi hayatın koşulları Naim'i hep arkadan itmişti. Şimdi ise zorunlulukların çizdiği bir hayata farklı bir dünyaya –zihnin aşina olmadığı alanına- girmişti.

Artık okuyup düşünmekten başka bir şey yapamıyordu. Sanki gün ve gecenin büyük çoğunluğunda gözlerini dikip baktığı tavanda çatıdan açılan bir delikten gökyüzü gözlerinin önüne serilmiş gibiydi (Hussein, 2009: 382-383).

Bu dönemde Naim sürekli geçmişi hatırlar ve Thakur Das, Mohinder Singh ve kendine tahta kol yapan Alman askeri düşünür. Anımsadıkları arasında Azra'yla olan ilişkisi de belleğinde büyük bir yer edinir. Naim Azra'yı hatırladıkça, aşk ve yenilmişlik duyguları da hareketlenir. Geçirdiği felçten sonra Naim, onbeş yıl boyunca dine ve felsefeye yönelir ve zihnini kurcalayan sorulara cevap bulmaya çalışır. Ancak tatmin edici bir sonuç alamadığının farkına varır. Romanda 1939-1947 yılları Naim'in manevi anlamda geçmişle hesaplaştığı ve ruhunu yatıştıracak arayışlar içinde olduğu bir dönemdir. Eserde 1947 yılına gelindiğinde, Naim'in içinde bulunduğu tükenmişlik durumundan kurtulduğunu görürüz. Bu dönemde Naim, "çok yaşa özgürlük!" diye haykırarak üvey kardeşi Ali'yle birlikte yeni kurulan Pakistan'a doğru yeni umutlarla yola koyulur. Ancak Pakistan sınırına gelindiğinde, bulundukları kafile saldırıya uğrar ve Naim orada can verir. Naim ve Azra üzerine kurulu hikâye, romanın sonlarına doğru Ali ve Ayşe üzerine konumlandırılır. Naim'in üvey kardeşi olan Ali Naim'den onbeş yaş küçüktür. Bu karakter iki çarpıcı özelliğiyle karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birincisi Ali'nin Ayşe'ye olan aşkı, ikincisi de Ali'nin ağabeyi Naim'e duyduğu kıskançlıktır. Ali, Naim'in başına gelen olayların neden olduğu şartlar dâhilinde çocukluğu haricinde yaşamının çoğunu -Roşenpur'dan uzakta- Şanti Nagar adlı sanayi yerleşkesinde geçirir. Burada köyünden uzak kalması yaşamını anlamsız bir sürgündeymiş gibi

geçirmesine neden olur. Ali gibi binlerce köylü de aynı durumdadır. Yazar, romanın bu kısmında Ali'ye yüklediği durum ve rol ile, o dönemin Hindistan köylüsünün çektiği zorlukları da yansıtmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda, romanda Ali ve çok sevdiği karısı Ayşe'nin aynı kaderi paylaşıyor olması tesadüf değildir. Yazar, Hindistan'da fakir köylüler için zor geçen bu dönemin sadece birey için değil aynı zamanda bireyin çevresinde ve bağlı olduğu insanlar için de kolay geçmediğini vurgulamak istemiştir (Iqbal, 1993).

Ali'yle Ayşe'nin hikâyesinin arka planında romanın başka bir etkileyici yönünü daha görürüz. Yazar bizi, Ali'nin hikâyesine götürürken arka planda Hindistan Alt-Kıtası'nda sanayileşmenin yıkıcı etkilerini gözler önüne serer. Ali'nin Roşenpur'a dönme çabaları başarısızlıkla sonuçlanınca, Lahor'a gitmek zorunda kalır. Zengin ve ünlü ağabeyi Naim'in izinden gidebilmek adına II. Dünya Savaşı'na katılmak için orduya katılır. Ancak buradaki yaşamı Şanti Nagar'daki durumundan daha kötüdür. Ali'nin hayatı, Naim yüzünden alt üst olmuştur. Naim yüzünden köyünden sürülmüş, köydeki rahat yaşamını bırakmak zorunda kalmış, Şanti Nagar'da sefil bir hayat yaşamış ve sonunda Lahor'a doğru yola çıkarak, daha da kötü duruma düşmüştür. Ali'nin yolu, yirmi yıl aradan sonra burada göç kafilesinde ağabeyi Naim'le kesişmiştir. Ali'nin bu karşılaşmada Naim'e olan küskünlüğünü geride bırakıp, yorgun ve yıkık ağabeyine sahip çıktığını görürüz. Birbiri ardına gelişen olaylar sonucunda Ali önce karısı Ayşe'yi sonra da Naim'i kaybeder ve kimsesiz şekilde yeni vatan Pakistan'a ulaşır. Pakistan'a vardığında romanın ilk bölümlerinde adı geçen Banu'yla karşılaşır ve Ali'nin romandaki hikâyesi Banu'yla evlenince son bulur.

Roman'da işlenen diğer hikâyelerden biri de Roşen Konağı sakinlerine aittir. Burada karşımıza çıkan karakterler, Roşen Konağı'nın varlıklı, üst sınıf sakinlerinin temsilciliğini yapar. Sembolik olarak karşımıza çıkan konak sakinleri, aynı zamanda 1857 yılından sonra İngiliz yönetiminin Hindistan'da ortaya çıkardığı Hindistan zenginlerinin üçüncü kuşağı olarak kabul edilmektedir.

Roşen Konağı'ndaki genç nesil, Hindistan'daki diğer pek çok köklü ailenin bireyleri gibi İngiliz efendilerin düşüncelerini, yaşam tarzlarını ve dünya görüşlerini taklit etmektedir. Söz konusu karakterler, yeşil bahçelerde, ağaç gölgelerinde oturup çay içen, T.S. Eliot[*] ile Ezra Pound[†] hakkında söyleşiler yapan ve dünyadan magazinsel haberleri tartışan bireylerdir (Iqbal, 1993).

Romanda 1857 sonrası, İngiliz yönetiminin oluşturduğu Hindistan'lı yüksek zümre insanların sürdüğü refah yaşamın da 1947'deki bölünme sonrasında değişmiş olduğunu görürüz. 1947 yılında Pakistan'ın kurulması, nüfus göçü, toprak paylaşımı gibi konular en fazla yoksulları ve köylüleri etkilemiş olsa da zenginlerin yaşamlarında da sarsıcı etkiler bırakmıştır. Romanda da belirtildiği gibi 1947 yılındaki bağımsızlıktan sonra ortaya çıkan iki ayrı ülkede (Hindistan-Pakistan) birçok zengin ailenin aniden fakirleştiği ve birçok fakir ailenin de aşırı derecede zenginleştiği görülür. Yazar, Roşen Ağa ve ailesinin Pakistan'a göç edişinin ardından içine düştükleri zor durumu şu şekilde ifade etmektedir.

[*] Thomas Stearns Eliot, ABD doğumlu İngiliz şair, oyun yazarı ve edebiyat eleştirmeni.
[†] ABD'li şair, çevirmen.

Perviz ve ailesinin serveti –bu servet artık Roşen Ağa'ya ait değildi- bu arada Delhi'de verilen yanlış bir karardan dolayı büyük ölçüde tükenmişti: Uçakta bütün eşyalarını yanlarına alamadıklarından ve kısa bir süre için de olsa tek parçasından bile ayrılamadıklarından dolayı uzun süren, tatsız tartışmalardan sonra yolculuğu trenle yapmaya karar vermişlerdi. Tren hem Jalandhar hem Amritsar istasyonlarında, Hindularla Sihlerin saldırısına uğramış, treni koruyan polis gücüne galip gelen saldırganlar, yolcuları öldürüp soymuşlardı. Ailenin beş üyesi ölmekten ya da yaralanmaktan kurtulduğu için şanslıydı ama eşyalarının çoğu yağmalanmış ya da kaybolmuştu. Yine bütün mücevherlerini koydukları el çantalarını kurtarabilmişlerdi. Giysilerinin astarına dikilmiş bir miktar para da kurtarılmıştı. Bu paranın çoğu oraya geldiklerinin ilk iki ayında evi oturulur hale getirmeye harcanarak çabucak bitmişti. Ailede nesilden nesle aktarılan mücevherlerini satmaksa onlar için dayanılmaz bir şeydi. Sonunda epeyce kısıtlı bir gelirle, yani sadece Perviz'in maaşıyla geçinmeye başladılar (Hussein, 2009: 442).

Roman içerisinde detaylı anlatılan hikâyeler ve kişiler arasındaki yapının bütünleştirici bir biçimde verilmesi "*Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)*'e apayrı bir derinlik kazandırır. Üç kederli neslin bir arada verildiği romanda, karakterlerden

kısmen bahsedilenler yani detaylı anlatılmayanlar arasında Azra'nın kardeşi Perviz, Enis-ur Rahman, Dr. Ensari, Balıkçı, Amir Han ve Yaşlı Profesör yer alır.

Yazar olay örgüsünü oluştururken, tüm bu karakterleri çok titiz bir şekilde hikâyelere dâhil eder. Naim'in bir zamanlar gençliğinde katıldığı yasa dışı örgütle bütünleştirilmeye çalışıldığını söyleyebiliriz.

> *Adam çok yaşlı değildi, sadece karmakarışık sakalı, kirli yüzü ve yırtık giysileri yüzünden yaşlı görünüyordu. Naim onun yüzünü beğendi, yanakları çökük de olsa adamın yuvarlak hatlı yüzünde yumuşak bir ifade vardı.*
>
> *"Adın ne? Diye sordu Naim biraz sonra.*
>
> *"Cemaleddin."*
>
> *"Nerelisin?"*
>
> *"Aligarh."*
>
> *"Güzel kasabadır," dedi Naim.*
>
> *"Çok güzeldir. Ben şehirde doğdum ve hayatım boyunca orada kaldım."*
>
> *"Ne iş yapıyordun?"*
>
> *"Üniversitede tarih dersleri veriyordum."*
>
> *"Üniversite hocası mıydın?"*
>
> *"Öyleydi. Şimdiyse bir şey öğretmiyorum."*
>
> *"Eski tarihi, racaları, maharacaları, Babürlüleri ve İngiliz krallarını öğretiyordum. Zaman kaybı. Tarih," dedi yine*

tarladaki cesetleri göstererek, "artık bu. Bundan sonra unutmasınlar diye çocuklara bunları öğreteceğim. Tarih ancak unutmadığımız şeydir" (Hussein, 2009: 435-436).

Sonuç olarak romanın başlığı olan "*Udâs Neslîn", "Yorgun Nesiller"* olarak çevrilmiştir. Udâs kelimesi üzgün, kırgın, usanmış, yorgun anlamlarındadır. Neslîn ise nesiller ya da kuşaklar anlamına gelir. Yazar, romanın ana ve yan karakterleriyle 1913-1947 yılları arasında Hindistan'da yaşanan ve insanlar üzerinde çarpıcı etkiler bırakan siyasi olaylara da arka planda sıkça yer vererek, o neslin yaşanmışlıklarını eserde ele alır.

Bir yazarın en önemli malzemesi dil, yani kelimelerdir. Yazar, dil aracılılığıyla kelimeleri istediği gibi biçimlendirir, karakterlerle ve olay ögüsünü kurgular kimi zaman da yaşanmışlıklarını veya esinlendiği bireyleri kendi hayal dünyası bağlamında kurgulayarak kaleme alabilir. Yazarın çalışma alanı, kullandığı materyaller, yararlandığı kaynaklar ve kurgu sahası ona özgürlük sağlar. Anlatım tarzına göre şekillenen karakterler, olay ve hikâye, tamamen yazarın dünyasıyla ilişkilidir. Olayların başlangıcı, gelişimi ve sona erdirilmesi, yani her şey yazarın elindedir. Yazar, çalışmasında önceden yaşanmış veya tarihte derin etkiler bırakan olaylardan ya da gerçek kişilerden yararlanabilir. Yaratıcılığını ve hayal gücünün sınırlarını bu gerçek olay ya da kişilere göre sınırlandırabilir. Bu düşünce ışığında yazar, bir roman üzerinde çalışıyorsa romanda kurguladığı ana hikâyenin yanı sıra ana hikâyeyi destekleyen küçük yan hikâyelere de yer verebilir. "*Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)*'de de Abdullah Hüseyin hem otobiyografik unsurları hem

de toplumsal bellekte yer edinmiş olayları hikâyeleştirerek okuyucuya aktarma yoluna gitmiştir. Abdullah Hüseyin'in, Hindistan'ın bölünmesi sürecinde kontrolsüz gelişen olaylardan duyduğu rahatsızlık da onun bu eseri kaleme almasındaki ana nedenlerden biri olarak sayılabilir.

4.2.2 Udâs Neslîn *(Yorgun Nesiller)* Romanında Tarihi Olaylar

1- Romanın I. bölümünde Bengal'in bölünmesi.
2- VIII. bölümden XI. bölüme kadar I. Dünya Savaşı ve savaşın Hindistan Alt-Kıtası üzerinde bıraktığı etkiler.
3- XIII. ve XIV. bölümlerde 1916-1918 yılları arasında yasadışı örgüt faaliyetleri ve yaşanan çatışmalar.
4- XIX. bölümde anlatılan Celyanvala Bağ olayı.
5- XXVII. bölümde Gandhi'nin Sivil İtaatsizlik Hareketi'ne değinilmesi.
6- XXVI. bölümde 1928 yılına yapılan göndermelerle birlikte Tüm Hindistan Müslüman Birliği'nin toplanmasının konu edilişi.
7- XXIII. bölümde adı geçen Simon Komisyonu ve toplumsal ayaklanmalar.

Aynı şekilde 1913-1947 yılları arasında yaşanmış olan tarihi olaylar arasında yazarın görmezden geldiği ya da hiç değinmediği önemli tarihi gelişmeler de bulunmaktadır.

4.2.3. Udâs Neslîn *(Yorgun Nesiller)* 'de Bahsedilmeyen Tarihi Olaylar

1- 1919 Hilafet Hareketi.
2- 1928 Nehru Raporu.
3- 1929'da Muhammed Ali Cinnah'ın 14 Maddelik manifestosu.
4- 1930-1931 yılları arasında gerçekleşen yuvarlak masa konferansları.
5- 1933-1947 yılları arasında Çodri Rahmet Ali'nin Pakistan Ulusalcılık Hareketi.
6- 1930'da Muhammed İkbal'in Müslümanlar için ayrı bir ülke kurulmasını talep etmesi.
7- 1935'te yaşanan Şehit Ganj Camisi trajedisi.
8- 1940 yılında gerçekleşen Tüm Hindistan Müslüman Birliği toplantısı.
9- 1946 seçimleri.

Bu noktada yazarın yaşanmış tarihi olaylar arasından seçim yaptığını söyleyebiliriz. Bu bağlamda yazarın siyasi görüşünü tarihi belgelere dayandırarak okura aktardığı sonucuna varabiliriz. Yazarın tarihi olayların anlatımında kimi olaylara önem vererek, kimi olayları da görmezden gelerek ele almasını siyasi anlamda taraflı olduğu şeklinde yorumlayabiliriz.

Yazar aslında 1947 yılında Pakistan'ın ayrı bir ülke olarak kurulmasına tepkilidir ve Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılarak yeni bir ülke olarak kurulmuş olmasını büyük bir yanlış olarak görmektedir. Bu bilgi, romanda doğrudan verilmese de yazarın tarihe bakış açısı bu yöndedir.

4.2.4. Udâs Neslîn *(Yorgun Nesiller)* Romanında Geçmişin İzleri

"*Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)*'i, 'yazarın tarihe bakış açısını okuyucuya yansıtan bir roman' olarak tanımlarsak yanlış ifade kullanmış olmayız. Romandaki tarihi karakterler yazarın deneyimleri ve siyasi görüşleri doğrultusunda kaleme alınır. Bunun en anlamlı örneğini eserde tarihi olaylar anlatılırken yazarın objektif olmaya çalışmasından anlıyoruz. Ancak Abdullah Hüseyin, eserinde tarihi olayların anlatımında her ne kadar objektif olmaya çalışmış olsa da onun bazı olayları çok seçici ve yanlı ele alarak okura sunması da dikkat çekicidir. Her ne kadar eserde tarihi olaylar irdelense de "*Udâs Neslîn" (Yorgun Nesiller)*'i sadece tarihi bir roman olarak kabul edemeyiz. Muzaffer İkbal'in dediğine göre, Abdullah Hüseyin'in kendisi de kaleme aldığı bu eserinde siyaset ve tarihten daha çok, aşkı anlatmak istediğini belirtmiştir.

> *"Eğer Naim, gerçekten yazarın siyasi düşünce eğilimleriyle şekillendirilmiş bir roman kişisi olsaydı Hindistan'daki şartlar göz önünde bulundurulduğunda Azra'yla evlendikten sonra da var olan siyasi faaliyetlerinde değişikliğe gitmezdi. Abdullah Hüseyin, romanının bir aşk hikâyesi üzerine kurulu olduğunu pek çok kez vurgulamıştır"* (Iqbal, 1993:33).

Dolayısıyla *"Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)*'i hem tarihi hem de aşk romanı olarak sınıflandırabiliriz. Diğer taraftan bazı eleştirmenler Abdul Halim Şerar'dan

Kurat-ul Ayn Haydar'a kadarki eserleri tarihi roman olarak nitelendirirken, bazı edebiyatçılar Urdu edebiyatında tam olarak tarihi roman denilebilecek bir eserin henüz kaleme alınmamış olduğunu ileri sürer.

> "İçerisinde bazı tarihi öğeler bulunuyor olması bir romanı tarihi roman yapmaz. Gerçek bir tarihi roman yazmak için yazarın tarihe bakış felsefesini okura kılavuz olarak sunması gerekir. Tarih üzerine düşüncelerini kaleme almaya başladığında Tolstoy henüz yirmi beş yaşındaydı. Tıpkı Marx gibi Tolstoy da şöyle düşünüyordu: 'eğer gerçek tarih bir bilimse, öyleyse tarihi olayların arkasındaki nedenleri açıklayabilecek ve dahası bu olayları tahmin etmemize yardımcı olabilecek bilimsel kanunları tasarlayabilmeliyiz' *Savaş ve Barış*'ı yazmaya başladığında Tolstoy, hala tarihe ilişkin aklını kurcalayan sorulara karakterli cevaplar bulabileceğine inanıyordu" (Iqbal, 1993:35).

Romanda anlatılan tarihle paralellik gösteren tarihi gerçekler Naim ekseninde okura aktarılmaktadır. Eserin olay örgüsünü iki önemli tarihi olay oluşturur: I. Dünya Savaşı ve 1947'de Hindistan'ın bölünmesi. Olay örgüsünü oluşturan siyasi olay ise Naim karakteri aracılığıyla eserde verilmektedir; Toprak Sahipleri Kanunu.[*]

[*] Zemindarlar, talukdarlar ve cagirdarlar gibi aracılar mecliste bu kanunun geçmesi sonucu toprak idaresi bağlamında köylü ile devlet arasındaki aracılık rollerini kaybetmişlerdir.

Romanda Naim ve Azra'nın aşkıyla başlayan olaylar, Naim'in kendi yaşamını Azra'ya göre şekillendirmesi ve bunun sonucunda içine düştüğü çıkmazlarla mücadeleler etmesiyle devam etmektedir. Romanın başlarında gururlu ve çocuksu bir öfkeyle Azra'dan uzaklaşan Naim, I. Dünya Savaşı'na katılarak kendini ispat etmeye çalışmıştır. Burada yazar bize Naim'in başından geçenleri anlatırken aynı zamanda daha onbeş yaşındaki bir çocuğun I.Dünya Savaşı gibi acımasız ve kanlı bir ortamda ne durumda olabileceğini de göstermek istemiştir.

Azra karşısında çaresiz kaldığı bir anda anlık ama masum bir öfke sonucu aldığı kararla kendini orduda bulan Naim, I. Dünya Savaşı'nda -diğer birçok Hindistanlı gibi- sonradan anlamsız bulacağı büyük bir girdabın içine doğru sürüklenmeye başlamıştır. Doğduğu ve büyüdüğü yerlerden çok uzakta okyanus ötelerinde, beyaz efendilerin emrinde cepheden cepheye koşan Naim'i hayatta tutan tek şey aslında Azra'ya olan aşkı ve onu tekrar görebilme umudu olmuştur.

Savaştan döndükten sonra içine düştüğü duygusal ikilemlerden ve yalnızlıktan kurtulmak için Kongre Partisi'nin 1918'deki gizli toplantılarına katılmaya başlamıştır. Ancak yalnızlığı burada da devam etmiştir. Hatta Azra'yla evliliği süresince bile içindeki yalnızlık duygusunda bir azalma olmamıştır. Evlilikten sonra siyasetten uzaklaşarak sade bir aile yaşamı arzulamıştır. Hatta Naim Celyanvâlâ Bağ olaylarına bile kayıtsız kalmıştır. Ancak bu kez Azra dönemin siyasi olaylarına ilgi duymaya başlamıştır. Böylece yazarın, romanında sadece Naim karakteri ile değil, aynı zamanda Azra karakteri ile de tarihi olaylara gönderme yaptığı sonucuna varabiliriz.

Romanda Naim'in siyasete olan ilgisinin arka planında Azra olduğunu söylemek mümkündür. Azra'nın o dönemde Hindistan siyasetinde aktif olma isteğiyle ilgili olarak Muhammed İkbal şu şekilde der:

> "Azra'nın siyaset içinde olma isteği kesinlikle politik nedenlerden ötürü değildir. Azra, tek hedefi kişisel şanını arttırmak olan yüksek bürokrasi sınıfının temsilcisidir…
> O gazetelerde resimlerinin basılmasını istemektedir. Ailesi misafir odalarında felsefeden ve politikadan konuşmayı sever. Onların idealleri ve hedefleri sömürgeci efendilerinden gelmektedir" (Iqbal, 1993:34).

Romanda Azra ve Naim Roşenpur'daki evlerinde sakin, mutlu bir yaşam sürmekteyken, Azra'nın Delhi'ye gitme isteğini gündeme getirmesi de Muhammed İkbal'in belirtmiş olduğu bu düşünceyi doğrular niteliktedir. Azra ve ailesinin içinde bulunduğu camia arasında Galler Prensi'nin Hindistan'a geleceği haberleri duyulur. Azra, Naim'e Delhi'ye gitme isteğinden bahseder.

> *"Delhi'ye gidelim mi?" diye sordu Azra.*
> *"Orası asıl olay yeri. Genel grev olacak, şehirde her şey duracak, oraya gitmenin anlamı yok."*
> *Ama gösteriler de olacak."*
> *"İnsanlar kendi elleriyle kendilerini tutuklatıyor."*

"Ah hayır, tutuklama olmasın lütfen. Ya Kalküta nasıl olur? Amcana gidebilirz."

"Gayet iyi biliyorsun ki amcam artık orada oturmuyor."

"Kusura bakma. Unutmuşum."

"Neden gitmek istiyorsun ki?" diye sordu Naim.

"Prensi görmek istiyorum. Çok yakışıklı bir adam."

"Nereden biliyorsun?"

"Fotoğraflarda çok hoş görünüyor."

"Baban aracılığıyla kendini resmi bir törene davet ettirebilir ve onunla fotoğraf çektirebilirsin." Dedi Naim, sesinde hafif bir alayla (Hussein, 2009: 273).

Bu alıntıdan da anlaşılacağı gibi, Azra'nın Hindistan siyasetine olan ilgisi ve bu sebeple Naim'i de beraberinde sürüklemesi aslında kendini ispatlama isteğinden kaynaklanmaktadır. Bu durumda Naim'in daha çok Azra'nın etkisiyle hareket ettiğini ve olayların akışına kendini düşünmeden teslim ettiğini görürüz. Aslında Naim, hiçbir zaman siyasi bir akımın temsilcisi ve destekçisi olmamıştır. Ancak yasa dışı siyasi aktivitelerde yer almaktan suçlu bulunmuş, hayatının büyük bir bölümünü hapishanede geçirmek zorunda kalmıştır.

Romanın XX. bölümünden itibaren Naim'in -önceki bölümlerin tam tersi- değişmeye başladığı görülür. Örneğin Jat Nagar'da halk mitinginde kalabalığı yönlendirdiği için tutuklanır ve hapse atılır. Naim bu olaydan sonra başına gelenleri sorgulamaya başlar ve hapisten çıkınca da bu sorgulama halleri devam eder.

Naim, romanın XXI. bölümünden itibaren Azra'yla olan ilişkisini de gözden geçirir. Siyasi faaliyetler içerisinde yer almayı bırakan Naim'in değişimi aşamalı bir şekilde okura iletilir. Ayrıca çiftin ilişkisi bağlamında Hindistan halkının özgürlük hareketinde içine düştüğü durum da vurgulanır.

> *"O gece karısının geçen yıllardan hiç zarar görmeyen lekesiz tenine biraz üzüntüyle bakarken, zihninin derinliklerinde kendine yönelik gerçek bir şüphenin tohumları filizlenmeye başladı. Zaman geçtikçe gücünü yeniden kazansa da ruhundaki o canlılığı kazanamadı. Aksileşti, karısından ve onunla bağlantılı olan her şeyden korkmaya başladı. Köyde ya da Roşen Ağa'nın topraklarında daha önce yerine getirdiği görevleri bir daha yapmadı. Babasının topraklarının vaat edilen iadesi gerçekleşmemişti. Naim artık tamamen altı dönümlük arazisini ekip biçmekle meşguldü; bu arazi dört kişilik ailesi ve sığırlarını doyurmaya ancak yetiyordu. Her geçen gün daha az konuşur oldu. Azra çok çaba göstermesine rağmen onu bir türlü canlandıramıyordu. En sonunda yine Delhi'ye çekildi ve Roşen Pur'da Naim'in yanına arada bir gelir oldu"* (Hussein, 2009: 312).

Romanda Naim, ömrünün ikinci yarısını geçmişiyle hesaplaşma içerisinde geçirir. Bu hesaplaşmalarda genellikle suçluluk duygusu ağır basar. Romanda

özellikle 1935 yılından sonra Naim'in oldukça hırpalanmış ve hasta düşmüş olduğunu görürüz. Bu yıpranmışlık Hindistan Alt-Kıtası'nda yaşayan halk için de söylenebilir. Yazarın bu tarihten itibaren Naim'i Tüm Hindistan Müslüman Birliği (All India Muslim League) ile ilişkilendirdiğini söyleyebiliriz.

Romanda Naim'in geçmişle hesaplaşmasında Thakur Das, Mahinder Singh, Şila ve Alman asker gibi karakterler etkili olmaktadır. Bunlara ek olarak kahramanın sol kolunu kaybetmesi ona her zaman geçmişi hatırlatır. Buna ek olarak, tutukluluk döneminde geçirdiği kötü yaşam koşulları, gittikçe güçsüzleştiğini hissetmesi ve Azra'ya olan karmaşık duyguları da sık sık geçmişi düşünmekten kendini alamamasına neden olur.

"Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)'deki tarihi olaylar Hindistan Alt-Kıtası'nın bağımsızlık mücadelesiyle doğrudan ilişkili değildir. Ancak karakterler ve romanın hikâye yapısı bakımından bağımsızlık mücadelesiyle iç içe gelişen olaylara sık sık yer verildiği görülmektedir. Genel olarak bakıldığında romanda 1857 yılından 1947'ye kadar Hindistan'ın farklı kültür ve gelir sahibi aile çevrelerinden üç kuşağın betimlemesinin yapıldığını söyleyebiliriz. Böylece tarihi olayların üç kuşak boyunca aktarılabildiği, yani "iletişimsel bellek" (J. Assmann, 2015) aracılığıyla yaşanmışlıkların yok olmadığı sonucuna varabiliriz. Abdullah Hüseyin "*Udâs Neslîn*" *(Yorgun Nesiller)* eseriyle geçmişi şimdiki zamana taşır ve bu eser gelecek kuşaklar için Hindistan-Pakistan tarihinin edebiyat bağlamında önemli bir bellek mekânıdır.

4.3. Bagh (باگھ)*

Abdullah Hüseyin'in "*Bagh"* adlı romanı ilk olarak 1982 yılında yayımlanır ve "*Bagh"*, yazarın *"Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)*'den sonra kaleme aldığı ikinci eseridir. Yazar, bu eseri *"bir aşk hikâyesi"*† olarak tanımlar. Abdullah Hüseyin bu eseri Londra, Feysılabad ve Trablus'ta geçirdiği zaman diliminde (Haziran 1976-Haziran 1978) kaleme alır. Eseri iki yıl içerisinde ortaya çıkar, ancak eserin basımı için dört yıl gibi uzun bir zaman beklenir. 360 sayfadan oluşan romanda ana karakterlerin aşkı anlatılır. Akıcı bir üslupla ele alınan bu aşk hikâyesi, üç ana kısım altında onüç bölümden meydana gelir.

"*Bagh"* adlı eserin yazarın diğer eserleri *"Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller),* "*Kayd"* ve "*Nâdâr Lôg"*'dan daha farklı olduğunu Muzaffer İkbal, şu şekilde açıklamaktadır.

> "*Bagh*, yazarın diğer eserlerden dil ve anlatım yönünden kesinlikle farklıdır. *Bagh*'da eserin kurgusu, tek bir ana karakter üzerinden yürütülmektedir… Abdullah Hüseyin, kendi inançlarını, düşüncelerini ve hayallerini aktarabilmiştir. Olağan üstü ustalıkla oluşturulmuş akıcı dil, basit üslup ve kolay anlaşılabilirliğin yanı sıra betimlemelere de oldukça geniş yer verilmiştir" (Iqbal, 1993:87).

* Bagh (باگھ) sözcüğünün karşılığı Urdu, Firuz-ul Lugat sözlüğünde "aslan" olarak verilmektedir (Urdu, Firuz-ul Lugat, 2012: 180).

† Abdullah Hüseyin, *Bagh* adlı eserinin başlığı altında "Bir Aşk Hikâyesi" diye yazmıştır. Bk. *Bagh*, Sang-e Meel Publications, Lahor, 1988

"*Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)* adlı eserde olay örgüsü birden fazla karakter aracılığıyla aktarılırken, "*Bagh"* eserinde olayın tek bir karakter üzerinde geliştiğini söyleyebiliriz.

Yazara göre bir aşk hikâyesi olan eseri genel olarak şu şekilde özetleyebiliriz. Esed, ondokuz yaşında nefes darlığından şikâyetçi genç bir adamdır ve tedavi olmak için Keşmir bölgesinin Pakistan tarafında Gümşüd adlı bir köyde Hekim Muhammed Ömer'in yanına gelir. Gümşüd, Pakistan-Hindistan sınırında Keşmir'de yer almaktadır. Hekim Muhammed Ömer 'in Yasemin adında bir kızı vardır ve köyde babasının yanında hemşirelik yapmaktadır. Hekim, Esed'in nefes darlığını tedavi etmek için çeşitli bitkilerden yararlanmaktadır. Bu bitkilerden biri sadece Hindistan tarafında bulunabilmektedir ve bitki olmadan tedavi işe yaramamaktadır. Aslında Hekim'in bitkilerden hazırladığı bu ilaç Esed'in hastalığını tamamen tedavi etmemektedir, sadece onun nefes darlığını rahatlatmaktadır.

Bir gün, esrarengiz bir şekilde Hekim Muhammed Ömer köyde öldürülür. Soruşturma için köye gelen polis, Hekim'i kimin öldürdüğünü ortaya çıkaramaz, ancak Esed'i baş şüpheli olarak tutuklar ve karakola götürür. Esed, karakolda polisin işkencesine maruz kalır. Yazar, romanın bu kısmında işkence betimlemelerine yer vererek Pakistan toplumunda polisin halk üzerindeki korkutucu etkisini eleştirmektedir. Bir süre sonra Esed, Pakistan gizli servisi için çalışma şartıyla hapishaneden çıkarılır ve sınır hattından Keşmir'in Hindistan tarafına geçer. Buradaki misyonu, Pakistan hükümeti lehine casusluk faaliyetlerinde bulunmaktır.

Bunun için bir cemaate katılır. Romanın bu kısmında yazar, Keşmir'deki sorunları ele alır ve Hindistan'da Keşmir'li Müslümanlar için faaliyetlerde bulunan gruplara dikkat çeker.

Esed sınırın öte tarafındayken bir taraftan Pakistan gizli servisinin verdiği emirleri yerine getirir, diğer taraftan da tedavisi için Hekim'in önerdiği bitkiyi elde etmeye çalışır. Yeterli miktarda bitki bulduktan sonra, çeşitli zorluklarla karşılaşıp sınırın öte tarafından gizlice geri döner ve Yasemin'le görüşme şansı bulur. Esed'in dönüşünden kısa bir zaman sonra bazı yabancı adamlar köye gelir ve Esed'i bilinmeyen bir yere götürürler. Yasemin büyük bir üzüntü ve endişe ile kalır. Esed bilinmeyen bir yere götürülürken geçmişteki olayları hatırlamaya başlar fakat Esed'in zihninden parça anılar geçerken, romanın hikâyesi açık bir sona kavuşamadan biter. Böylece okur Yasemin ve Esed'in akıbetlerinin ne olduğunu da öğrenemez.

"*Bagh*"'ın kurgusunun yazarın diğer romanlarına oranla daha dar bir çerçeveye sahip olduğunu söylemeliyiz. Romanın bölümlerinde olayların sürekliliği arasında boşluklar görülür. Bazı bölümlerde ise merak duygusu uyandırılmaya çalışılır.

Eserde olaylar arasındaki geçişlerde Esed karakterinin önemli bir konuma sahip olduğu görülmektedir. Yazarın özellikle Esed karakterine yoğunlaşmış olması romanın kurgusunu zayıflatmış olabilir çünkü romana baktığımızda pek çok yan karakterin olay örgüsüne katkı sağlamak yerine, bu karakterlerden kısa bir şekilde

bahsedildiğini görürüz. Örneğin, eserde Esed'in amcası karakterine çok fazla yer verilmez. Eğer bu karakter hakkında kısa bir açıklama yapılmış olsaydı, roman daha sürükleyici olabilirdi. Fakat okuyucu amca karakterine ilişkin pek fazla bilgi edinemez. Yine romanda açığa kavuşamayan Dul kadın, Esed'in babası ve Veli arasındaki bağlantıdır. Eğer bu karakterler arasındaki ilişki daha açık bir şekilde aktarılmış olsaydı eserde birden fazla bakış açısından söz edebilirdik.

Hekim'in öldürülmesinden sonra polisin köye gelmesi ve soruşturma başlatması, olayların akışında bir hareketliliğe neden olur, ancak gerçek katilin bir türlü bulunamaması ve Esed'in işkenceye maruz kaldığı anların betimlemesinin uzatılması bu hareketliliği noktalandırır.

Esed birkaç gün hapishanede işkence gördükten sonra, Zülfikar sayesinde özgürlüğünü elde eder. Ancak bu şartlı bir özgürlüktür. Amir Han'la birlikte sınırın ötesine gönderilir. Esed Keşmir'in Hindistan tarafında bir yandan Pakistan devletinin menfaati doğrultusunda zorunlu casusluk hizmetini sürdürür diğer yandan da sağlığına iyi gelen bitkiyi aramaya çalışır. Dolayısıyla "Udâs Neslîn"*(Yorgun Nesiller)*'de olay örgüsü tarih ekseninde ilerlerken, bu eserde sadece yapılan yolculuk ve eve dönüşte yaşanan sorunlar bağlamında olay örgüsü kurgulanır.

İşgal altındaki Keşmir'den dönen Esed, Yasemin'le bir kez daha görüşebilme şansı bulur. Ancak bu buluşma esnasında karakterler arasında herhangi bir coşku ve aşk belirtisi yoktur. Aksine Yasemin, Esed'e *"yüzünün şeklini hatırlamıyorum"* der. Bunun üzerine Esed şu şekilde cevap verir:

"Hafızanı yitirmişsin (gülerek) ya da bir vefasızsın."

"Yok Esed, doğru. Gözden uzak olduğun zaman yüzünü hatırlayamıyorum."

"Nasıl yani?" (Hüseyin, 1998:339).

Esed Gumşed köyüne geldikten sonra yeniden tutuklanır ve bilinmeyen bir yere götürülür. Kahramanın yolda geçirdiği süre boyunca geriye dönüş tekniğini kullanan yazar, Esed'in zihninde geçmişteki olayları canlandırır. Ancak bu tekniğin arka planında yazarın toplumsal olaylara göndermelerde bulunduğunu söyleyebiliriz.

Bu eserde de karakter yapısından bahsetmek gerekirse, bu eserde geçen tüm olayların Esed karakterine bağlı olduğunu söylemeliyiz. Genel anlamda roman sanatında karakterlerin eserdeki öneminden çalışmamızın II. bölümünde bahsetmiştik. Abdullah Hüseyin'in "*Bagh"* adlı eserinde ana karakterlerden birisi Esed'tir ve "*esed"* kelimesi, romanda özel isimdir ancak aynı kelimenin *Urdu, Firuz-ul Lugat* sözlüğündeki karşılığında "aslan" ve "burç" anlamındadır (Urdu, Firuz-ul Lugat, 2012: 96). Yine aynı sözlükte "bagh" kelimesi "aslan" ve "çita" olarak anlamlandırılır (Urdu, Firuz-ul Lugat, 2012: 180). Yani "bagh" ve "esed" kelimeleri hem cins isim hem de eş anlamlı kelimeler olarak kullanılabilmektedir. Ancak *Bagh*'ın ana karakterlerinden Esed'in ismi dışında eserin başlığıyla ilişkilendirilebileceğimiz tek olay, Esed'in ve babasının aslan avına çıkmaya çok hevesli olmalarıdır. Yine de romanın hiçbir yerinde ne Esed'in ne de babasının aslan avına çıktıklarını göremeyiz. Böylece eserin başlığındaki "aslan" 'ın ne hikâyenin oluşumunda ne de hikâyenin sürdürülmesinde herhangi bir rolünün olmadığını

söylemeliyiz. Bunun yanı sıra "aslan" 'ın romanda sembol olarak kullanılmadığını da belirtmeliyiz. Sonuç olarak eserdeki kurgu bütünlüğü ve eserin öyküsünde "aslan" 'ın eserle hiçbir ilgisinin olmadığını görürüz.

Esed kırsal bir bölgede, arkasında büyük bir dağ bulunan, kahverengi tuğla duvarlarla örülü bir evde doğmuştur. Annesini küçük yaşta kaybeden karakter, on üç yaşına geldiğinde de babasını kaybeder ve amcasının evinde yaşamaya başlar. Esed'in amcası ise eşi ve çocuğundan uzakta yalnız yaşamaktadır.

Esed, nefes darlığından şikâyetçidir. Genç yaşta olmasına rağmen rahatsızlığından dolayı nefes alıp vermede zorlanmaktadır. Pek çok hekime muayene olmasına rağmen derdine çare bulamaz. Hekim arayışı içine giren Esed'in yolu, Gumşed adlı bir köye düşer. Köyün Hekimi, Esed üzerinde bir takım tedavi yöntemleri dener, bu tedavi yöntemlerinde Pakistan'da yetişmeyen, ancak Hindistan'da bulunabilen bir bitkinin de olması gerekir. Hekim'in yaptığı ilaç sayesinde Esed'in rahatsızlığı tam olarak geçmez, ama önceki durumuna oranla kendisini daha sıhhatli ve rahatlamış hisseder.

Esed'in, tedavi için Hekim'in yanında uzun süre kalması gerekmektedir. Bu esnada Esed'le Hekim'in kızı Yasemin arasında duygusal bir yakınlaşma olur. Esed, on dokuz yaşında, Yasemin de yirmibeş yaşındadır. İkili arasındaki duygular aşka dönüşür ve iki âşık köyün tenha yerlerinde gizli gizli buluşmaya başlar.

Karanlık bir gecede Esed ve Yasemin bir mağarada buluştuklarında, kimliği belirsiz birilerince Hekim Ömer'in öldürüldüğü haberi tüm köye yayılır. Soruşturma için köye gelen polis, Esed'i şüpheli olarak gözaltına alır. Gözaltı süresince suçunu itiraf etmesi istenen Esed'e çok fazla işkence uygulanır. Polisin uyguladığı tüm işkenceye rağmen Esed suçlamaları kabul etmemiştir.

Abdullah Hüseyin'in "*Bagh"* adlı eserinde Esed karakteri koleje kadar temel eğitim görmüş ve eğitiminin sekizinci ve onuncu sınıflarında burs kazanmıştır. Eserde Esed'in dış görünüşü hakkında betimleme yapılmaz. Buna karşın Esed'in on üç yaşında yüzme öğrendiğini ve sağlığına ilişkin nefes darlığı şikâyetlerinin bu dönemde başladığına dair çıkarımlar yapabiliriz.

Esed, Hekim Ömer'in köyüne tedavi olma amacıyla vardığında Yasemin'e ilk görüşte âşık olur ve sanki bu köyde doğmuş ve büyümüş gibi hisseder. Hekim'in öldürülmesinden sonra, Esed'in başına iki önemli kötü olay gelir. Bu kötü olaylardan birisi polis tarafından işkenceye maruz kalmasıdır. Diğeri ise zoraki olarak sınır ötesinde tehlikeli bir gizli göreve gönderilmesidir. Yazar, bu romanında Esed karakteri aracılığıyla yol ve yolculuk kavramlarını "sorun, bela ve hasret" ile özdeşleştirir. Bu benzetme ile bölünme ve bölünme sonrası zorunlu yolculuğa çıkan insanların durumlarına bir gönderme yapılmaktadır. Esed yol boyunca kimi zaman ermiş kılığına girmek zorunda kalır, kimi zaman istemese de yalan söyler, kimi zaman da açlık ve susuzluğa karşı sabretmeye çalışır. Ancak yol boyunca hangi zor durumla karşılaşırsa karşılaşsın, Esed hiçbir zaman ümitsizliğe kapılmaz. Buradan yola çıkarak, Esed'in genel olarak inatçı ve güçlü bir kişiliğe sahip olduğunu

söyleyebiliriz. Örneğin, Hekim'in öldürülmesi olayında baş şüpheli olarak gözaltına alındığında, bu cinayeti aslında Mir Hasan'ın işlediğine dair bir düşüncesi vardır. Aslında bunu kanıtlayabilecek bilgilere de sahiptir. İşkenceye maruz kalmasına rağmen, Mir Hasan'ın ismini polise vermez.

Esed çektiği sıkıntı ve eziyetin sonunda, aşık olduğu Yasemin'le buluşma fırsatı bulur. Fakat kahramanının kazandığı bu mükâfat pek uzun sürmez. Eserde Esed hiçbir zaman umutsuzluğa düşmeyen bir karakter olmasına rağmen, hikâyenin sonu mutlu bitmemiştir. Eserin finalinde Esed'in belirsiz bir sona sürüklenişi, hedeflerine ulaşamayışı, aslan avını çok sevdiği belirtilmiş olmasına rağmen romanda hiç aslan avına çıkamaması, nefes darlığı rahatsızlığında tam olarak bir tedavi sonucuna varılamaması, işlemediği Hekim Ömer cinayetinde şüpheli olarak yaftalanması, aşktaki talihsizliği ve Yasemin'le aralarındaki sürekli ayrılığa bakıldığında, Esed'in her açıdan amacına ulaşamamış bir karakter olduğu görülmektedir.

Eserin Esed'ten sonraki en önemli karakteri Yasemin'dir. Hekim Ömer'in tek evladı olan Yasemin, babası öldürülünceye kadar iş yerinde ona yardım eder, hemşirelik yapar. Esed, tedavi için babasına geldiğinde ilaç hazırlama sürecinde Esed'le birbirlerine âşık olmuşlardır. Esed aslında Hekim Ömer'in öldürülmesinden haftalar önce köyden ayrılabilecekken, sırf Yasemin'i daha fazla görebilme umuduyla köyde kalmak istemiştir. Hatta bir dönem Esed, Hekim'in uyguladığı bitkisel tedavi sonrasında birkaç gün nefes alıp vermede rahatlama hissedince

memleketine gitmek için yola çıkmış, ancak yolda Yasemin'in hasretine dayanamayıp geri dönmüştür. Yazar, bu durumu eserinde şu şekilde dile getirir:

> *Aslında o, Yasemin için geri geldi. Aslan avı için değil. Yine buraya döndü çünkü başka çaresi yoktu. Buraya gelince kendini mutlu hissediyordu.*
>
> *"Doğru mu söylüyorsun?"*
>
> *"Evet" dedi Esed.*
>
> *Yasemin uzun süre ona baktı. Sonra yavaşça elini uzatarak Esed'in omzuna dokundu ve kapıyı açıp eve girdi"* (Hüseyin, 1998:61).

Romanda yukarıdaki alıntıya göre, Esed ve Yasemin arasında bir aşkın başladığı söylenebilir. Yazar, Yasemin'i empati yapabilen ve yardımsever bir köylü kızı olarak betimlemektedir. Yasemin hakkında detaylı karakter tanımlaması yapılmamasına rağmen onunla ilgili diyaloglardan bunu çıkarabiliriz. Bir gün köylüler aslan tehlikesine karşı zor duruma düştüklerinde, Yasemin babasının tüfeğini köylülere vermek ister, ancak babası buna karşı çıkar. Yasemin'in tek amacı zor durumda olan köylüler için faydalı bir şeyler yapmaktır.

> *"Bak israr etme ben de tüfek yok."*
>
> *"Kabul etmiyorum" dedi Yasemin.*

"Yasemin, sen eğitimlisin, akıllı olman gerekiyor, bendeki tüfek bu, küçük kuşları avlamak için kullanılıyor. Bununla aslan avlanır mı hiç?"

"Bu insanlara tüfeği neden vermiyorsun?"

"Demek ki bu insanlarla bir olup aptalca şeyler yapmamı istiyorsun."

"Aptalca ne demek? Bunlar gerçek bir tehlikeyle karşı karşıyalar, siz onlara yardım edemez misiniz?" (Hüseyin, 1998:71-72).

Abdullah Hüseyin, romanda Yasemin'i oldukça cesur bir karakter olarak tanımlar. Hatta romanın kimi yerlerinde Yasemin'in Esed'ten daha yürekli olduğu söylenebilir. Örneğin, Yasemin, Esed'le buluşabilmek için karanlık gecelerde ıssız dağlara gider. Esed ise Yasemin'in gittiği bu yerlerden korkmaktadır.

"Böylesine karanlık bir gecede buraya gelmeye ne gerek vardı" diyerek Yasemin'e kızıyordu. Sebepsiz bir korku duyarak adımlarını hızlandırdı" (Hüseyin, 1998:75).

Ayrıca Abdullah Hüseyin, Yasemin'i ağır başlı, sıcakkanlı, sevgi ve aşk dolu bir roman karakteri olarak betimler. Yasemin çok yardımseverdir. Babası Hekim Ömer'i, Esed'i ve köydeki diğer insanları çok sevmektedir. O kadar sevgi dolu bir karakterdir ki, evdeki hizmetçilere bile arkadaş gibi davranmaktadır. Ancak babasının öldürüldüğünü öğrendikten sonra, Yasemin yaşama sevincini kaybeder.

Yasemin'in Hekim Ömer'in naaşını görünce acı ve kederden ne yapacağını bilemez bir halde olduğunu yazar şu şekilde dile getirmektedir:

> *"Ağzından sıra dışı, kış mevsiminde aç kalan kurtların ulumasına benzer bir ses çıktı. Derin ve içten gelen bir sesti. Ne bir haykırış ne de bir çığlıktı, gayri insani bir sesti, dehşet vericiydi… Sonra dönüp babasının yüzükoyun yerde yatan cesedi üzerine eğildi. Hayvanlar gibi dört ayağının üzerinde cansız bedenin üzerinden geçip babasının başına yöneldi. Bacaklarını açıp yere oturdu. Yavaşça babasının başını ellerine alıp kucakladı. Acılı bir hayvan gibi ağzından derin derin sesler çıkartarak babasının saçlarını okşuyordu. Bir şey aramış ve bulamamış gibiydi. Ellerini yüzüne götürüp çığlık atmaya başladı"* (Hüseyin, 1998:92-94).

Yasemin babasının öldürülmesinden sonra zor zamanlar geçirir. Ortada işlenmiş bir suç vardır ancak suçu işleyen asıl kişi bulunamaz. Yazar burada Yasemin'i sert ve öfkeli bir karakter olarak sunar. Köyün önde gelen yaşlıları arasında yedi kişilik bir grup, Hekim Ömer'in öldürüldüğünü duyup geldiklerinde, Yasemin katillerin bu adamlar olabileceğini düşünür.

> *"Esed'in elinden kaçıp koştu ve ilk önüne çıkan yaşlı adamın üzerine atıldı. Düştü… Yasemin, yaşlı adamın göğsüne vurmaya başladı… Yaşlı adamın sakalını tutup çekti. Yaşlı*

adam, karşılık vermeyi denediğinde Yasemin, kimseden çekinmeksizin adamın baldırlarına diziyle vurmaya başladı" (Hüseyin, 1998:92-94).

Yasemin'in öfkesi sadece bu adamlara değildir. Bir öğretmen gibi davranan, ama aslında ajan olan Zülfikar'ın Esed'i sınır ötesine gönderdiğini öğrenen Yasemin Zülfikar hakında şunları söyler:

"Zülfikar'ı görmekten nefret ediyorum. Gözleri sansar gibi. Onu görünce korkuyorum. Bu sabah bir kötülük yapacağını biliyordum. Seni oraya göndermeyi ayarlayabiliyorsa bitkiyi neden getirtemesin ki" (Hüseyin, 1998:223).

Romandaki yan karakterlerden biri olan Hasan Kerim, Esed'in babasıdır. Hasan Kerim, av ve avcılığa çok meraklıdır. Esed gibi o da aslan avına düşkünlüğüyle bilinir, ancak o da hiçbir zaman aslan avına çıkmamıştır. Sık sık kaz avına çıkararak içindeki av hevesini yatıştırmaya çalışır ve zaman zaman Esed'i de beraberinde götürür.

Esed'in annesi ölünce Hasan Kerim yeniden evlenmez, ancak köyde dul bir kadınla ilişkisi vardır. Romanda Esed'le babası arasındaki bağdan daha fazla bahsedilmez. Yazarın baba-oğul arasındaki ilişkinin boyutu hakkında bir iki cümleden fazla detay vermediği görülür.

Esed, onüç yaşındayken babası vefat eder ve roman kahramanı artık amcasıyla birlikte yaşamaya başlar. Burada Esed'in amcasının da gizem dolu bir karakter olduğunu söyleyebiliriz. Esed'in amcası genç yaşta deniz aşırı bir ülkeye gider, orada evlenir, çocuk sahibi olur, ancak bilinmeyen bir nedenden dolayı her şeyini arkasında bırakıp köye yalnız döner, tek başına yaşayan amca köyde yüz dekar tarım arazisine ve geniş bir köy evine sahiptir. Sessiz, sakin ve çok konuşmayan bir karakterdir. Geceleri el ayak çekilip herkes yattıktan sonra, çatı katındaki odasına gidip lambanın loş aydınlığında, büyük siyah ciltli bir defteri açıp oturur ve saatlerce deftere bir şeyler yazar. Yine Esed'in amcası hakkında romandan edindiğimiz bilgiye göre, onun dürüst bir insan olduğunu anlaşılır. Kardeşinin ölümünden sonra hiçbir malı üzerine geçirmez ve yeğenlerinin miras hakkını fazlasıyla vermeye dikkat eder. Kız kardeşini evlendirinceye kadar onunla ilgilenir ve yeğeni Esed'i de evine getirtip eğitimini üstlenir. Esed'in evden ayrılmasından sonra amca hakkında başka bir bilgiye yer verilmez.

"Bagh" adlı eserdeki yan karakterler arasında Hekim Ömer de önemli, fakat kısa bir role sahiptir. Köyün tek hekimidir ve bitkilerden ürettiği ilaçlar ile hastaları tedavi etmektedir. Köyünde ve çevre köylerde bilinen bir hekimdir. Yazar, Hekim Ömer'i beyaz seyrek sakallı, ince ve zayıf yapılı bir insan olarak betimlemektedir. Hastalarının tedavisi için ücret talep etmeyen Hekim, Esed için evinde ayrı bir oda açmış ve Esed'in yeme içme dâhil tüm masraflarını da üstlenmiştir. Esed, tedavi için ne kadar ücret ödeyeceğini sorması üzerine Hekim yarı yumuşak yarı sert bir üslüpla*"burada dertler tedavi ediliyor, burada yapılanlar Allah ve insaniyet adına yapılıyor"* (Hüseyin, 1998:51-52) şeklinde cevap verir.

Böylece romanda Hekim Ömer karakteri için zararsız, Allah dostu ve insanlara şifa dağıtan bir kişi yorumunu yapabiliriz. Hekim Ömer'in öldürülmesi olayından sonra cinayeti kimin, neden işlediğine ilişkin kesin bir bilgi yoktur. Sadece Mir Hasan tarafından cinayetin işlenmiş olabileceğine dair bir şüpheden bahsedilir. Mir Hasan'ın soruşturma esnasında adının hiç geçmemesi onun güçlü birileri tarafından korunduğu ihtimalini arttırmaktadır.

Mir Hasan'ın yanı sıra romandaki diğer yan karakterler arasında Veli, Riyaz, Zülfikar, Hizmetçi Fatma ve Polis yer almaktadır. "*Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)*'in aksine bu eserde olayların aktarımında yan karakterlerin çok etken bir role sahip olmadığı göze çarpmar. "*Bagh"*'ın arka planında genelde köy ve kırsal yaşamda yaşanan olaylar ele alınır. Roman figürleri arasındaki diyaloglarda ağırlıklı olarak günlük konuşma dili hakimdir. Eserdeki karakterlerin kolej seviyesine kadar eğitim aldıkları görülür. Roman kahramanları arasındaki diyaloglar (özellikle karakterlerin kurnazlıkları) gerçekçi bir sunumla kaleme alınır. Buna ek olarak Esed ve Yasemin arasında geçen diyaloglarda konuşma dili dikkat çeker.

> *"O zaman sadece senin hayalin bana güç verdi." dedi Esed.*
>
> *"Sen benim nasıl göründüğümü hatırlıyor muydun?" diye sordu Yasemin.*
>
> *"Evet," dedi Esed.*
>
> *"Bense senin yüzünü hiç hatırlayamadım." dedi Yasemin.*

Esed güldü. "Senin hafızan bozulmuş, ya da sen vefasızın tekisin."

"Hayır, Esedi," dedi Yasemin. "Benden uzağa gittiğin zaman çok uğraşsam da senin suretini hatırlayamıyorum, nedendir bilmiyorum."

"Aramızdaki fark işte bu!"

"Ne fark var aramızda?"

"Sen her zaman gözünün önünde olmamı istiyorsun ama ben nereye gitsem seni yanımda götürüyorum."

"Kimin söylediği doğru?" Yasemin'in ses tonu bir çocukmuş konuşuyormuş gibi çıktı.

"Her ikisi de," dedi Esed.

"Bu nasıl olabilir?"

"Neden?"

"Biri doğru olabilir, diğeri de yanlış."

"Hayır," dedi Esed başını sallayarak, "ikisi de doğru."

"Nasıl?"

"Biz iki ayrı bedeniz ama bir olmayı deniyoruz."

"O zaman senin için bir farkı yok mu?" diye sordu Yasemin.

"Yanımda kalıp kalmamanın?" (Hüseyin, 1998:337-338).

Esed'in sorgulanması sırasında, polis bir kumaş parçasına sarılmış olan kanlı bıçağı yavaşça cebinden çıkarır ve şunları söyler:

“Senin emanet yanımda.”

Esed sakince bıçağa baktı, yüzünde hiçbir duygu belirtisi yoktu. Polis devam etti.

“Cinayeti işlediğini kabul edene kadar bu emanetin ben de kalacak. O zamana kadar da nezarethanede yatacaksın.”

Esed, “Bu benim değil, senin!” dedi.

Polis, “Üzerinde ismin yazılı?”

“Nerede?”

“Burada?” Polis, parmağıyla bıçağın kanlı tarafına işsret etti. “Bu kanın üzerinde adın yazıyor.”

“Sen yazdın!” dedi Esed. “Elinde hiç kanıtın yok.”

“Suçun benim için kanıt, Hekim’in kanı benim için kanıt, Yasemin benim için kanıt, bıçağın senin olduğu kanıt, Muslim Bazaar’daki Moulvi Muhammed Hüseyin benim için kanıttır. Başka kanıt istiyor musun?”

“Hiçbir kanıt istemiyorum.” dedi Esed. “Beni mahkemeye sevket.”

“Mahkemeye de sevkedeceğiz.” dedi polis gülerek. “Şimdiye dek senin tutuklu olduğunu rapor etmedik. Bize göre henüz tutuklu değilsin.”

“Neden?”

Polis diğer memurlara bakarak kahkaha attı. “Neden? diye soruyor. Neden mi? Çünkü soruşturma devam ediyor ve sen

kaçaksın. Kanıt kanıt diyorsun, burada olduğunu bile ispat edemezsin?"

"Bana işkence ediliyor." dedi Esed.

"İşkence gördüğünün kanıtı nerde? diye sordu polis.

Esed, "işte bu" diyerek zincirleri gösterdi (Hüseyin, 1998:51-52).

İster Pakistan olsun ister dünyanın herhangi bir ülkesi adalet sisteminin iyi işlemediği toplumlarda bu tarz olaylar yaşanabilir. Yazar, bu örnekle polisin mesleki ahlaksızlığını, yani adaletin aksak yönünü eleştirmektedir. Pakistan toplumunda polise ya da kolluk kuvvetlerine neden korkuyla bakıldığını yazar bu olay ile örneklendirir.

Abdullah Hüseyin, olayların betimlemesinde, benzetmelerden yararlanır. Karakter anlatımında ruhsal ve fiziksel betimlemeler yapılır. "*Udâs Neslîn*"*(Yorgun Nesiller)* eserinde daha çok ruhsal betimlemelere yer verirken, "*Bagh"* adlı eserde ana karakterlerden biri olan Yasemin hakkındaki fiziksel betimleme de dikkat çekicidir. Özellikle Esed'in hapiste Yasemin'i hayal etmesi bu betimlemeye örnek olabilir.

"Yasemin sırt üstü yatıyordu, mayhoş yarı olgun sarı renkli mango gibi memeleri o kadar sıkı ve küçüktü ki ikisi bi avuca sığabilirdi. İkisi de birbirinden uzak, yüzlerini farklı taraflara dönmüşler ve Yasemin'in koltuk altlarına doğru eğimlilerdi.

Biçimlerine bakıldığında bir anda gevşeyiverecekleri sanılırdı ancak sıkıydılar. Açık kahverengi renkli gözleriyle dişarıya bakıyorlardı. Zerdali sarısı şeffaf teninin üzerinde mavi ve kırmızı damarların ağına sarmalanmış gibi görünüyorlardı" (Hüseyin, 1998:353).

Bu hayalin Esed'in zihninde derinlemesine bir etki bıraktığı görülür. Daha sonra aynı etkinin yavaş yavaş önemsizleştiği de Esed'in hapishanedeki bekleyişi sırasında fark edilir.

"Zihninde parmak izi gibi şekillenen olayın tesiri çok sürmeyerek yavaşça kaybolmaya başladı. Bu hatıra şimdi zihninde nakış işler gibi yavaş yavaş yer ediniyordu. Uzun ve soğuk bekleyiş sırasında çiğ tanesi gibi damla damla süzülen o gecenin heyecanı ve coşkusu Esed'in kemiklerinde küçük ama tatlı bir ağrı oluşturuyordu" (Hüseyin, 1998:304).

Abdullah Hüseyin'in "*Bagh"* adlı romanında doğa betimlemesine de yer verdiği görülür. Yazarın doğa betimlemelerinde de (fiziksel ve ruhsal betimlemelerde olduğu gibi) sade ve akıcı üslup kullanmaya özen gösterdiğini söyleyebiliriz. Çoğunlukla Keşmir bölgesi tasvir edilir. Çünkü yazar Keşmir bölgesine hayrandır. Yazar romanında Esed'in tutukluluğunun ardından ilk kez dışarı çıktığı anda karşılaştığı manzarayı şu şekilde anlatır:

> *"Alandaki ağaçlar ve düzlüklere bakarak Esed, bu güne dek böylesine bir manzarayla karşılaşmadığını hissetti. Bu sabah manzara zaman ve aydınlığın açık bir örtüsüne sarılıydı. Şimdi bu örtü yavaş yavaş çekilirken açık alanlar ilk defa ortaya çıkıyormuşcasına beliriyor gibiydi. Gökyüzüne yükselen tepelerde, ormanlardaki karanlıkta öyle bir çekicilik vardı ki Esed tekrar tekrar bakmaktan gözlerini alamıyordu. Bakışlarında cam gibi bir sakinlik belirdi ve gözleri bu geniş alanın her bir noktasına takılı kalmış gibiydi"* (Hüseyin, 1998:310).

Genel olarak "*Bagh"* eseri için konu ve biçim açısından "*Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)* ve "*Nâdâr Lôg"* adlı eserlerden farklı olduğunu söyleyebiliriz. *Bagh*'daki roman karakterleri sıradan olaylar çerçevesinde romanın hikâyesini oluşturur. Esed'in sınır ötesindeki yolculuğu ve Hekim Ömer'in öldürülme olayı bağlamında bir aşk hikâyesi anlatılır. Yazarın ilk eseri kadar okuyucunun ilgisini çekmeyen bu eser Hindistan'ın bölünmesi konusunu "*Udâs Neslîn" (Yorgun Nesiller)*'e oranla daha az ele alır. Yazar bunun yerine okuyucuyu daha çok Keşmir bölgesindeki sorunlar üzerine düşünmeye yönlendirir.

4.4. Kayd (قید)*

Abdullah Hüseyin'in üçüncü romanı "*Kayd"* 1989 yılında yayımlanır. Yazar bu eserde Pakistan'ın Pencab eyaletinin ruhani liderlerinin kırsal yaşam üzerindeki etkisine değinir. Ayrıca eserde Pakistan'da çözülmeyi bekleyen bazı sosyal sorunlar da konu edilir.

> "*Kayd*'de, Pakistan'ın tezatlarla dolu gerçekleri üzerine Abdullah Hüseyin'in hissettikleri anlatılır. Sosyal ve politik dayatmaların toplum üzerindeki etkisini yazar, sanatın elverdiği ölçüde farklı bir biçimde ele almıştır. Burada kurgu ve gerçeklik birbirine sarmalanıp bütünlüğe bürünmüş gibidir. Bunun sonucunda da gerçek hayatta görebileceğimiz olaylar hayranlık uyandıran bir kurgu ile karşımıza çıkarılmıştır" (Iqbal, 1993: 115).

Romanda hem Pakistan'ın önde gelen ruhani liderleri hakkında bilgilere hem de onların yaşam üzerindeki etkilerine geniş ölçüde yer verilir. Çalışmamızın II. bölümünde de bahsettiğimiz gibi bir yazarın, yapıtını daha etkili bir hale getirebilmek için gözlem yeteneğinden yararlanması ve bu gözlemlerini kullanması çok önemlidir. "*Kayd"* adlı eserinde de Abdullah Hüseyin'in çok önemli gözlemlerde bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuca eserde Pakistan'ın sahte mürşidlerinin çok iyi betimlenmesinden ulaşabiliriz. Yazar, eserin ana

* Kayd (قید) sözcüğünün karşılığı Urdu, Firuz-ul Lugat sözlüğünde "hapis, tutuklu" olarak verilmektedir (Urdu, Firuz-ul Lugat, 2012: 1027).

karakterlerinden biri olan Pir Keramet Ali aracılığıyla sahte bir mürşidin gizlediklerini okuyucuya iletir. Buradan yazarın Pakistan'daki mürşidlere karşı sorgulayıcı bir yaklaşım sergilediği ve realist tutum içerisinde olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Abdullah Hüseyin'in gerçekçi bir yazar olduğuna ilişkin Muzaffer İkbal şöye der: "Abdullah Hüsyin her zaman gerçekçi bir yazar olmuştur. Eserlerinde fantastik beyanlar yerine her zaman gerçek dünyadan örneklere yer vermiştir" (Iqbal, 1993: 114).

Kayd'ın ilk bölümlerinde Keramet Ali karakterinin zaman içinde hızlı bir değişim geçirdiğine tanık oluruz. Keramet Ali eğitimli bir gençtir, hiçbir zaman camiye adım attığını gören olmamış, ancak kısa zamanda halk arasında çeşitli hikmetleri olduğuna inanılmıştır. Romanda karakterin öne çıkan özelliklerinden birisi sürekli tesbih çekmesi ve zikirle meşgul olmasıdır. Karakter toplumdan uzakta olduğu kadar, eşi ve çocuklarından da ayrı bir yaşam sürmeye başlar. Bir gün evladını sakinleştirmede başarısız olan bir kadının çocuğuna dualar okuyup, üfler ve çocuk birden sakinleşir. O günden sonra halk ona "Sayın Keramet Ali" diye hitap eder. Kısa sürede buna benzer birkaç olayda daha hikmet sahibi bir insan olduğu anlaşılır, artık halk arasında isminin önüne "Pir" ünvanı da getirilerek çağrılır ve "Pir Keramet Ali" olarak anılır. Şöhreti köyden çıkıp şehirlere kadar ulaşır. Pir Keramet Ali, aslında çok zeki ve kurnaz bir adamdır. İngilizce ve Urdu diline oldukça hâkimdir. Dinî konularda farklı mezhepler üzerinde de söz sahibi olacak kadar bilgili ve entelektüel bir kişidir. Bu yüzden eğitimli kadınları da etkileyebilmektedir. Her ne kadar ünü şehirlere kadar ulaşmış olsa da, köyde yaşamayı tercih eder. Kurnazlığı ve zekâsı sayesinde köydeki insanların saflığı ve iyi niyetini kullanarak, kendi menfaati

için fayda sağlar. Bencildir, duygudaşlık yapmaz ve mutsuz olduğu zamanlarda doğruyla yanlış ayrımını göz ardı eder.

Keramet Ali'nin etrafındaki insanlar ise çok saf ve temizdir. Kolay aldatılabilecek özelliktedir. Bu insanların Keramet Ali'den beklentileri dertlerine deva olmasıdır. Çeşitli sıkıntılardan kurtulabilmek veya tedavi olabilme umuduyla Keramet Ali'ye gelirler. Keramet Ali'den medet umanlar arasında manevi sıkıntılardan da kurtulmayı amaçlayanlar vardır. Ancak, bu insanlar inançlarına göre asıl medet umulacak olanın Allah olduğunu ve şifa verenin de o olduğunu göz ardı etmektedir.

Yazar, insanların acı çektiği anlarda savunmasız olduklarını ve kimi zaman Keramet Ali gibi kimselerin şifa verdiğini zannederek kolayca kandırılabilmeleri ile ilgili olarak düşüncelerini şu şekilde dile getirir.

> "Tarih, mürşitlik ve muridlik kavramlarının Hindistan'da da olduğunu bize gösteriyor. Eğer bir kişi herhangi bir iş kolunda beceriksizse ve vasıfsızsa, muridlik yapıyor olmasına şaşırmamalıyız. İş kolu gibi düşünmek gerekiyor. Gösteriş için namaz kılar, parayla tuttuğu adamlarla halka çeşitli mucizeleri gerçekleştirebildiğini gösterir, böylece cahillerin sevgi, saygı ve sadakatini kolayca kazanır" (Enver, 1994: 94).

Herkesin dış görünüşünde ya da davranışlarında gizlenen bir taraf olabilir ve bu ortaya çıktığında başka insanlar tarafından hoş karşılanmayabilir. "*Kayd"* adlı romanda Keramet Ali'nin kendini diğer insanlara karşı takva sahibi gibi göstermesi buna örnektir. Oysa Keramet Ali'nin sözde takva sahibi olan görüntüsünün ardında, başka kadınlarla (toplumda hoş karşılanmayacak türden) ilişkiler içerisinde olan bir adam bulunmaktadır. Romanda Keramet Ali gerçek yüzünü çok iyi saklar, hatta eşinden bile.

Abdullah Hüseyin'in bu romanında Pir Keramet Ali'nin yanı sıra, Raziye Sultan adlı karakterin de hikâyesi anlatılmaktadır. Raziye Sultan, romanın ana karakterlerden biridir ve Firuzşah adlı karakterin sevgilisidir. Firuzşah'la gizli ilişkilerinden gayri meşru bir bebek dünyaya gelir. Raziye Sultan, yeni doğan bebeği bir caminin merdivenlerine bırakarak, terk etmek zorunda kalır. Caminin imamı Ahmet Şah, Firuzşah'ın babasıdır. Raziye Sultan, Ahmet Şah'ın bebeği bulunca sahipleneceğini ve evine götürüp, yaşlı karısıyla birlikte ona sahip çıkacakları umuduyla, bebeği cami merdivenlerine bırakır. Ancak caminin imamı Ahmet Şah, bu bebeğin bir piç olduğu kanaatine varır ve bebeği günah meyvesi olarak görür. Bir günahın meyvesi ileride topluma zarar verebilir düşüncesiyle, imam ve cemaatin önde gelenleri aralarında üç kişiyi seçer ve seçilen üç adam, bebeği daha fazla günah yaymaması için taşlayıp katleder. Abdullah Hüseyin, romanında yer verdiği bu hikâyeyi gerçek hayatta yaşanmış bir olaydan esinlenerek kaleme aldığını şu şekilde ifade eder:

> *"Gerçek bir hikâyedir, Karaçi'de yeni doğan bir bebek caminin önünde, merdivenlerde bulunmuştu. İmam geldi, çocuğun günah meyvesi olduğunu söyledi ve çocuğu öldürdüler"* (Enver, 1994: 94-95).

Acılı anne Raziye Sultan, evladının katledilişini seyretmek zorunda kalır. Romanın ilerleyen bölümlerinde bu acılı anne güçlü bir kahramana dönüşür ve Raziye Sultan, çocuğunu katleden üç adamdan intikamını alır. Gerçek yaşamda Pakistan toplumunda bir kadının böyle bir intikamı gerçekleştirebileceğine ihtimal vermeyen okuyucular için romandaki gerçekçi anlatım oldukça şaşırtıcı karşılanabilmektedir. Ancak yazar bu durumun çok da şaşırtıcı olmadığı konusunda *"bizim toplumumuzda bugünlerde eğer bir kadının çocuğuna böyle yapılırsa o kadın da aynı tepkiyi verir, bu şaşırtıcı değil"* (Enver, 1994: 95) der.

Yazar, bu romanında gerçek yaşamdaki kimi din adamlarının aslında dinden nasıl uzaklaşabildiklerine ya da kutsal kitabın öğretileriyle nasıl çelişebildiklerine de değinmektedir. Yeni doğan bebeğin taşlanarak ödürülmesi hükmünün verilmesi buna örnek olabilir. Pek çok dinde olduğu gibi İslam dinînde de insan öldürmenin yasaklanması hakkında kesin hükümler vardır.

> *De ki: "Gelin, Rabbinizin size neleri haram kıldığını okuyayım; O'na bir şeyi ortak koşmayın. Anne, babaya ihsanla davranın. Yokluk (fakirlik) sebebiyle çocuklarınızı öldürmeyin. Onları da, sizi de yalnız Biz rızıklandırırız.*

> *Kötülüğün açığına da, gizlisine de yaklaşmayın. Haklı olmanız hariç kimseyi öldürmeyin ki; onu Allah haram kıldı. İşte bunları size vasiyet (emir) etti. Böylece siz, akıl edersiniz"* (Kur'ân-ı Kerîm, 6.Sûre, 151. Âyet).

Yazarın, "*Kayd"*'de imam Ahmet Şah karakteri aracılığıyla sosyal bir eleştiri yaptığı ve toplumu bilgilendirmeye çalışmakta olduğunu görüyoruz. Pakistan toplumunda son zamanlarda bazı hocaların İslam hakkında yeterli bilgiye sahip olmadan ve inancın hükmüymüş gibi çeşitli yaptırımlar peşinde olmalarından yazarın duyduğu rahatsızlık bu eserde dile getirilir. Özellikle kırsal kesimlerde yaşanan olaylardan etkilenen Abdullah Hüseyin'in "*Kayd"*'de Pencab'ın Pirleri, Pakistan'ın temel meseleleri ve insanların iman zayıflığı üzerinde de düşüncelerini ortaya koyduğunu görüyoruz.

Abdullah Hüseyin, "*Kayd"*' i oluştururken, kurguda bütünlük olmasına özen gösterir. Romanda olayların anlatımındaki düzen ve sıralama üzerinde titiz çalışır. Bunun yanında olay örgüsündeki bağlantılar tutarlı ve olaylar süreklilik silsilesi içinde yer alır (Iqbal, 1993). "*Kayd"*' in kurgusunda yazarın sıradanlıktan uzak ve merak uyandıran olaylara yer vererek, başarılı bir yapıt ortaya çıkardığını görüyoruz. Romanın başlangıcında karşımıza çıkan karakterlerden Ahmet Şah'ın romandaki en esrarengiz kişilerinden biri olduğunu belirtmeliyiz. Ahmet Şah'ın üzerindeki gizem, hikâyenin sonunda çözülebilmektedir.

Yazar, "*Bagh"* adlı eserinin aksine "*Kayd"*'de sürekli merak uyandırmaya çalışarak okuyucunun dikkatini çekmeyi hedeflemiştir. Romandaki olaylar arası geçişlerde Selamet Ali'yle Nesrin'in öykülerinden de yararlanılmıştır. *"Kayd"*'de okurun dikkatini çeken ve merak duygusunu körükleyen olaylar arasında; üç kişinin katledilmesi, Keramet Ali'nin değişen imajı, Nange'nin sırları ve Keramet Ali'yle olan ilişkisi gibi olaylar yer almaktadır. Bu olaylar anlatılırken, kurguda olay örgüsü bağlamında herhangi bir tutarsızlık görülmemektedir. Yazar bu yapıtında olayları ustalıkla birleştirip sunmuştur.

"*Kayd"*'deki karakterler romanın merkezinde yer almaktadır ve yazar, romanda farklı karakterlerle hikâyeye yön vermektedir. "*Kayd"*'deki karakter oluşumunu Muzaffer İkbal şu şekilde yorumlar.

> "*Bu, kısa ancak detaylarla dolu bir romandır. Karakterler detaylı anlatılmıştır ve hiçbir karakter eksik analatılmış gibi bir düşünce uyandırmamaktadır. Her karakter romanda üzerine düşen görevi tam olarak yapmaktadır. Romanda betimlemelerin daha iyi yapılabilmesi için karakterlerin davranışları yerinde diyaloglarla açıklanmıştır. Karakterlerin hareketlerindeki detaylar diyaloglar ile sunulmaktadır*" (Iqbal, 1993: 112).

Romanın ana karakterleri arasında Keramet Ali, Raziye Sultan, Firuz Şah, Selamet Ali ve Ahmet Şah bulunmaktadır. Yan karakterlerde ise Bereket Ali öne

çıkmaktadır. Keramet Ali, baştan sona kadar romanda esas kişi olma özelliğini korumaktadır. Yazar, Keramet Ali'nin fiziksel özelliklerini şu şekilde betimlemektedir.*"Keramet Ali, sıradan bir yüz şekline sahiptir. Boyu çok uzun değildir ama bedeni sıkıdır ve boynu öküz gibi kalındır"* (Hüseyin, 1989: 27).

Keramet Ali, Bereket Ali'nin tek evladıdır, küçük yaşlardan itibaren okuma-yazmaya heveslidir. Lise'de eğitim almaya hak kazandıktan sonra, şehirde bir koleje kayıt olur. Kolej döneminde yer yer aktif siyasette de yer alır. Firuz Şah ise, Keramet Ali'nin çocukluk arkadaşıdır ve birlikte kardeş gibi büyümüşlerdir.

Kolejdeki aktiviteler sırasında Keramet Ali'nin yolu yine aynı kolejin öğrencisi olan Raziye Sultan ile kesişir ve ona âşık olur. Ancak Raziye Sultan, Firuz Şah'a ilgi göstermektedir. Aşk üçgeni Keramet Ali'de gizli de olsa rekabet ve kıskançlık duygularına neden olur. Raziye Sultan, kolejde burka giyen, yüzünü peçeyle saklayan bir öğrencidir ve sadece gözleri görünmektedir. Keramet Ali, Raziye Sultan'la her karşılaştığında onun yüzünü görebilmeyi ve vücudunun diğer gizli yerlerini keşfetmeyi düşlemektedir. Burada Keramet Ali'nin, sadece Raziye Sultan üzerinde değil, romanda karşılaştığı diğer kadınlar üzerinde de cinsel yönden çeşitli arzular beslediğini belirtmeliyiz. Daha sonra Keramet Ali, Raziye Sultan'ın Firuz Şah'a olan ilgisini hisseder ve üzülür. İki aşığın yolundan çekilmeye karar verir, çünkü Firuz Şah yakın arkadaşıdır.

Keramet Ali'nin şehirdeki yaşam tarzı ile köydeki farklıdır, hatta köyde kendisini bekleyen bir karısı ve bir oğlu vardır. Karakterin, köye gittiğinde şehirdeki yaşamından çok daha farklı olduğunu aşağıdaki alıntıdan anlayabiliriz.

> *"Beş vakit namaz kılar, tesbih çeker, gece teheccüt namazını aksatmaz, sakal uzatır, paçaları kısa şalvarı, ayağında takunyalarıyla şeriata uygun giyinir, tüm vaktini camide geçirir, dinî fetvalar verir. Öyle ki; din, Keramet Ali'nin sürekli içinde olduğu bir kavrama dönüşür. Her şeyi din olur"* (Hüseyin, 1989: 43).

Keramet Ali'nin köydeki bu değişimini görenler hayretler içinde kalır çünkü şehirdeyken Keramet Ali, dine bu kadar düşkün değildir. Keramet Ali'nin babası başta olmak üzere yakın çevresindeki herkes, ondaki bu sıra dışı değişimin nedenini merak eder, ancak kimse Keramet Ali'yi sorgulamaya cesaret edemez. Karakter, dış görünüşündeki bu sıradışı değişimden sonra halk içinde kısa zamanda çok dindar ve günahtan her zaman kaçınan muhterem bir zât olarak tanınmaya başlar. Bir gün köydeyken bir hastaya dua okuyup üfledikten sonra hasta rahatlar ve o günden sonra halk arasında Keramet Ali'ye "Sain"[*] diye hitap edilir. Daha sonra zaman geçtikçe önce kendi köyünde, sonra diğer köylerde yavaş yavaş "Pir" olarak anılır.

Keramet Ali, kolejde aldığı eğitimden dolayı bilgilidir. İngilizce ve Urdu dilinde kendini çok iyi ifade edebilmektedir. Ülkenin siyasi sorunları üzerine

[*] Sayın.

entellektüel insanlarla tartışabilecek kadar da yetkindir. Keramet Ali'nin entelektüel yönünün iyi düzeyde olmasından dolayı eğitimli kadınların da ondan etkilendiği görülür. Böylece toplumda yavaş yavaş Keramet Ali'nin önemli bir insan olduğu algısı artar ve Pir Keramet Ali, hikmetli bir insana dönüşür.

Pir Keramet Ali, ev ve aile yaşamında sevecen, merhametli bir babadır. Oğlu Selamet Ali'ye yaptığı nasihatlere bakıldığında onun ileri görüşlü ve son derece akıllı bir baba olduğu söylenebilir.

> *"Öyle herkesin dediğini dikkate alma, insanların sana verdiği öğütleri hemen uygulama, önce ölç, biç sonra uygula. Kendi deneyimlerinle öğren. Hayata dair şeyleri bakarak al ve kullan. Eğer için rahat ediyorsa yakınında tut ama yok içine sinmiyorsa bir tarafa bırak kalsın"* (Hüseyin, 1989: 96).

Pir Keramet Ali'nin dost yanlısı bir baba olduğunu dile getirmiştik, ancak oğlunun Nesrin adlı bir kıza âşık olduğunu öğrendikten sonra, yukarıda belirtmiş olduğumuz sevecenlikten ve merhamet duygularından birden bire uzaklaştığını ve oldukça sert bir babaya dönüşebildiğini de söyleyebiliriz.

Keramet Ali gibi eğitimli bir insanın vicdan sahibi, bilinçli ve adil olması gerekirken tam tersi davranışlar sergilemesi oldukça şaşırtıcıdır. Ancak günümüzde Pakistan toplumunda kırsal kesimlerde Keramet Ali'ye benzeyen binlerce sahte pir ve mürşit bulunduğunu da belirtmeliyiz. 1947 yılında bölünmeden sonra, yeni bir

devlet olarak kurulan Pakistan'da özellikle 1970'li yıllardan itibaren bazı ideolojik faaliyetler sonucu toplumsal kitleleri siyasi olarak yönlendirmek üzere inanç sisteminin araç olarak kullanılmaya başlandığını unutmamamız gerekir.

Keramet Ali'nin aşırı derecede mal mülk ve hırsı içine düştüğü de görülmektedir. Hatta bu hırsından dolayı ilerleyen yaşlarda mantıklı davranamaz. Bu yüzden oğlu Selamet Ali'yi bile kendine engel olarak görmeye başlar ve sonunda kendi elleriyle evladının sonunu getirmeye çalışır.

Keramet Ali'den sonra yazar, "*Kayd"* adlı eserin bir diğer önemli karakteri olan Raziye Sultan'ı ise şu şekilde betimlemektedir.

> *"O orta boylu, beyaz tenli, hafif ince bedenli, yuvarlak yüzlü, çenesinde çukur olan, geniş alınlı, uzun kirpikli ve güler yüzlüydü. Konuşmadan hemen önce birkaç kez gözlerini kırpardı. Siyah uzun saçları beline kadar inip arkasından sallanırdı"* (Hüseyin, 1989: 30-31).

Raziye Sultan akıllı bir kızdır, kolej döneminde çalışkanlığı ve zekâsıyla herkes tarafından takdir edilir. Firuz Şah'la, kolejin ilk yılında tanışırlar. Sınıftaki pek çok erkek gibi Firuz Şah da, Raziye Sultan'a âşık olur. Raziye Sultan da Firuz Şah'tan hoşlanmaktadır ve ikili arasında gizli bir ilişki başlar, ancak toplum baskısı ikilinin arasındaki gizli aşka müsaade etmez, bu yüzden aralarındaki ilişkiyi gizlerler. Bir gün Firuz Şah balkonda ölü halde bulunur. Raziye Sultan ise Firuz Şah'tan

hamiledir. Raziye doğumdan hemen önce Firuz Şah'la kaldıkları gizli evi terketmek zorunda kalır. Çaresiz bir durumda, ıssız bir yerde tek başına doğumu gerçekleştirir ve çoğu memeli hayvanın yeni doğan yavrusuna yaptığı gibi bebeği yalayarak temizleyip emzirmeye başlar.

Raziye Sultan'ın annesi vefat etmiş, babası ise felçli halde yatağa mahkûm yaşamaktadır. Ailesinin şeref ve saygınlığını lekelememek için hamilelik durumundan kimseyi haberdar etmemiştir. Firuz Şah'ın ani ölümüyle oldukça sarsılmıştır ve babasının bu durumu öğrendiği takdirde kriz geçirip öleceğinden korkmuştur. Bu yüzden doğumdan hemen sonra bebeği cami önüne terketmeye karar verir.

Raziye Sultan, caminin imamı Ahmet Şah'ın, Firuz Şah'ın babası olduğunu bilmektedir ve evlat acısı çeken Ahmet Şah'ın bebeği bulunca çok mutlu olacağını, hatta bebeği evine götürüp eşiyle onu sahiplenebileceğini düşünür. Ancak Ahmet Şah, torunu olduğunu bilmediği bu bebeği imamlık yaptığı caminin önünde bulunca hiç beklenmedik bir şekilde bebeğin bir günah meyvesi olduğuna karar verir ve bebek cemaatten seçilen üç kişinin taşlamasıyla öldürülür.

Raziye Sultan artık çocuğunun katillerinden intikam almak için yaşayan, içi öfke dolu bir kadındır. Raziye Sultan, bebeğinin katilleri olan Murad, Muhammed Ali ve Muhammed İkram'ı çok iyi bir planla öldürür. Polis tarafından yakalanıp hapse atılan Raziye Sultan içine kapanır, sessizleşir. Herşeyden önce o bir annedir ve masum çocuğu gözleri önünde katledilmiştir. İnsanların bu kadar merhametsiz

olması Raziye'nin kalbini de taşlaştırır. Bu olay insanın zulüm ve haksızlık karşısında zalim olabileceğini ve günah-sevap tasavvurunu da bir kenara bırakabileceğini göstermektedir.

Ahmed Şah, durumun iç yüzünü öğrendikten sonra mahkemede Raziye Sultan'ı o küçük bebeğin gerçek katili olmakla suçlar. *"Çocuğu oraya bırakarak Allah'ın evine saygısızlık ettin!"* (Hüseyin, 1989: 96), diye haykırarak kendini savunur. Raziye Sultan ise Ahmed Şah'a şu şekilde seslenir.

> *"(Haykırarak) Dînin Bekçisi imam! Dört saatlik masum bir can, Allah'ın evini nasıl itibarsızlaştıracak? Allah'ın evi o kadar kırılgan mı? Ahmet Şah! Sen Allah'ın can verdiği yavruyu önce taşlatıyorsun sonra da günahsızım diye ortalarda geziyorsun. Bu hakkı sana kim verdi? Sen insanların günahının hesabını mı tutuyorsun?"* (Hüseyin, 1989: 96).

Keramet Ali, Raziye Sultan'a *"halbu ki birbirinize âşıktınız, niye Firuz Şah'la evlenmediniz?"* (Hüseyin, 1989: 100-101) diye sorar. Bunun üzerine Raziye Sultan aşkın ne olduğu üzerine kısa bir cevap verir. *"Aşk nedir? Bir defa oldu, oldu. Ondan sonra önemli olan davranışlar; sizler davranıştan ne anlarsınız"* (Hüseyin, 1989: 100-101) .

Raziye Sultan evlilik hakkında konuşmaya devam eder ve aşağıdaki alıntı Firuz Şah'la olan ilişkisinin boyutunu da açıklar. Aynı zamanda Pakistan'daki kadınların genel olarak duygu dünyaları da yansıtılmaya çalışılmaktadır.

> *"Sen diyorsun ki; niye evlenmedin? Böyle adamlarla benim ne alakam var? Diyorsun ki; aşk yaşadın. Aşk uzun süre devam etmiyor ki sadece izleri kalıyor. Biz (kadınlar) aşkımızdan kalan izlere tutunarak hayatımıza devam ediyoruz"* (Hüseyin, 1989: 100-101).

Abdullah Hüseyin, Raziye Sultan karakterinin başına gelenleri şu şekilde yorumlamaktadır. *"Toplumumuzda bugün, bir kadının bebeğine böyle yapılsa o kadın da aynı Raziye'nin yaptığını yapar. Bu çok şaşılacak bir şey değil"* (Enver, 1994: 102).

Raziye Sultan, üç kişinin katili olmakla suçlu bulunduktan sonra ölüm cezasına çarptırılır. Raziye Sultan'ın suç işlemesinin ardında acı bir gerçek vardır. Konuya ilişkin olarak Muzaffer İkbal'in düşünceleri şu şekildedir:

> *"Raziye Sultan'ın durumu, Hüseyin'in romanlarında alıştığımız kadın karakterlerden oldukça farklıdır. Abdullah Hüseyin'in betimlemelerinde genelde kadın, erkek için nazik bir güle benzer. Yine kadın, Abdullah Hüseyin'in romanlarında erkek karakterlerin oluşumunda ya da ortadan*

kaldırılmasında oldukça etkin ama gizli bir kuvvettir ve erkeklere güç veren kadındır. Hint Yarımadası Müslümanlarıyla ayrı bir vatanın rüyasını gerçekleştiren Pakistanlıların birinci nesil erkekleri üzerinde kadının etkisi bu şekildedir" (Iqbal, 1993: 113).

"Kayd" adlı eserde önemli karakterlerden biri de Firuz Şah'tır ve romanda karakterin özellikleri şu şekilde betimlenir:

"O uzun boylu, atletik yapılı, yakışıklı bir gençti. Bu fiziksel özelliklerinden dolayı nazik kadınlar onu çekici buluyorlardı. Aşkta her zaman ya da çoğu zaman diğer erkeklere kıyasla daha başarılı oluyordu" (Hüseyin, 1989: 29).

Firuz Şah, Ahmet Şah'ın tek oğludur, kolej döneminde Raziye Sultan'a aşık olmuş ve flört etmeye başlarlar. Ancak ilişkileri süresince Raziye Sultan'la yeterince ilgilenip ona sahip çıkmamıştır. Karakterin çocukluğundan beri Keramet Ali'yle derin ve sağlam bir dostluğu vardır. Keramet Ali, zengin bir ailede yetişmiş, Firuz Şah ise orta sınıf bir aileden gelmektedir.

"Kayd"'de Firuz Şah siyasetle yakından ilgilenir. Hatta siyasi aktivitelerde yer almak için, kolejdeki eğitiminden vazgeçer. Firuz Şah, vatanı için herşeyini feda etmeye hazır bir gençtir ve Pakistan'ın ayrı bir ülke olarak kurulmasını savunanlar arasındadır. Firuz Şah bir bakıma Pakistan milliyetçiliğini savunanları temsil

etmektedir. Abdullah Hüseyin'in romanlarında siyasi görüşlere yer verirken kimi zaman tarafsız olmaya çalıştığını ve kendi kişisel fikirlerine karşıt olan görüşleri değersizleştirmeye çalışmak gibi ideolojik bir amaç gütmediğini de söyleyebiliriz.

Selamet Ali karakteri ise Keramet Ali'nin oğludur, eğitimli ve kültürlü bir gençtir. Okul döneminde Nesrin adlı bir kıza âşık olur, ancak babası bu ilişkiye onay vermeyince Nesrin'den uzaklaşır. Selamet Ali, vefalı ve itaatkâr bir genç olarak, babasının emri dışında hareket etmemektedir. Babasına karşı büyük sevgi besleyen bir oğuldur ve babasının vefatından sonra onun yerine geçip Keramet Ali'nin kurduğu sistemi sürdürecek olan kişidir. Muzaffer İkbal, Keramet Ali ve Selamet Ali arasındaki baba-oğul ilişkisini şu şekilde yorumlar:

> *"Kayd'de Hüseyin, baba-oğul arasındaki ilişkiyi sergiler. Bu ilşiki alışılmış baba-oğul ilişkisinden çok farklıdır. İletişim daha açıktır. Örneğin Selamet Ali dokuz yaşındayken bile Keramet Ali'nin özel hayatındaki işlerle ilgilenir. Babasının kadınlarla olan ilişkisi çocuğun zihninde derin izler bırakır ve senelerce üzüntü çekmesine yol açar"* (Iqbal, 1993: 112).

Ahmed Şah, romanın başlangıcından itibaren okur üzerinde merak uyandıran roman karakteri olarak karşımıza çıkmaktadır. Firuz Şah'ın babası aynı zamanda cami imamıdır. Cemaat tarafından sözü dinlenen, saygın bir kişidir. Ancak bir gün aklını yitirir. Yazar Ahmed Şah'ın delirme anından şu şekilde bahseder:

"Birgün bir iş için şehre gitti ve ordan deli gibi, anlaşılmaz şeyler konuşarak geri döndü" (Hüseyin, 1989: 44).

Ahmed Şah'ın delirme nedenini sadece Keramet Ali bilmektedir ve köydeki diğer insanlar için böylesine saygın bir kişinin kendini kaybedişi hep bir sır olarak kalacaktır. Ahmed Şah'ın benliğini yitirmesinin sebebi elbette katledilmesini uygun bulduğu bebeğin kendi torunu olduğunu öğrenmesidir. Bu acı gerçeği öğrendikten sonra acıdan aklını yitirir.

Romanın diğer önemli karakterlerinden biri Keramet Ali'nin babası Bereket Ali'dir. Karakter iki evlilik yapmış, birinci eşinden çocuğu olmamış, Keramet Ali de ikinci evliliğinden dünyaya gelmiştir. Bereket Ali, oğlunu çok iyi yetiştirmeye çalışmış, iyi bir eğitim alması için elinden geleni yapmıştır.

"Kayd", kısa ama içinde barındırdığı karakterlerle hayattan beklentilerin her bireye göre farklılık gösterdiğini vurgulamaktadır.

"Romandaki tüm karakterlerin arkasında kaderin görünmeyen bir eli olduğu ve bu görünmeyen elin, bilinmeyen gelecek için karakterlere rehberlik yapmakta olduğu anlaşılmaktadır. Karekterlerin gelecekten beklentileri oldukça büyük ve şiddetlidir. Bu beklentiler hayat yolunda kendiliğinden belirlenmektedir. Bereket Ali bir erkek evlada sahip olmak ister, Ahmet Şah torun sahibi olmak ister,

> *Keramet Ali zenginlik ve iktidar sahibi olmayı ister, ancak karakterler kaderin onlara sunduğu şartlar karşısında korku dolu hislere kapılmaktan da kendilerini alamazlar"* (Iqbal, 1993: 114).

"Kayd" adlı eserde Abdullah Hüseyin sade bir üslup kullandığını söyleyebiliriz. Yazarın daha önceki romanları "*Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)* ve "*Bagh"*'da şive ve argo kullandığı görülür. Bu romanında ise şive ve argoya pek rastlanmaz. Muzaffer İkbal, yazarın dil ve anlatımı üzerine düşüncelerini şu şekilde dile getirmektedir:

> *"Abdullah Hüseyin'in üçüncü romanı Kayd'deki doğal üslup Bagh'daki gibi kısa ve sıradan değildir. Kayd, karmaşık açıklamaların bulunduğu bir romandır. Yazarın önceki romanlarıyla karşılaştırıldığında bu romandaki anlatım tarzının önemli bir değişim içinde olduğu görülmektedir"* (Iqbal, 1993: 111).

Romanda her karakterin kendine özgü bir üslubu vardır. Bunun en iyi örneği Raziye Sultan'dır ve karakterin ifadelerindeki sadelik göze çarpmaktadır. Örneğin Raziye Sultan, bebeğinin öldürülmesinden duyduğu acıyla çığlıklar atarak, Ahmed Han'a seslenir:

> *"Allah'ın evinin saygınlığını koruyan adam! Dört saatlik masum can Allah'ın evine ne saygısızlık yaptı? Allah'ın evi o kadar savunmasız mı? Dinle bak senin Allah'ın ne diyor… "Ben annelerin rahminde çocuğa can veriyorum." Ahmet Şah! Sen Allah'ın yarattığı canı taşlatıyorsun sonra da günahsız olduğunu iddia ediyorsun"* (Hüseyin, 1989: 96).

Bu alıntılar romanın en çarpıcı kısımlarından biri olabilir. Çünkü Raziye Sultan'ın bu sözlerinden aslında dinî konularda eğitimli ve bilgili bir kadın olduğu anlaşılmaktadır. Yazar inanç sistemini sorgular ve dinin kullanılmasından duyduğu rahatsızlığı bu eserinde dile getirir. Keramet Ali'nin oğlu Selamet Ali'ye verdiği nasihat da yine yazarın yaptığı sosyal bir eleştiridir.

> *"Kendi düşünceni açıklama. Hiçkimseye kalbindekileri anlatma yoksa güç elinden çıkar gider, güçsüz kalırsın. Diğer insanların kalbindekileri bileceksin ve kendinde tutacaksın ki halkın gücünü elinde toplayabilesin"* (Hüseyin, 1989: 61).

Abdullah Hüseyin'in romanlarında mekân betimlemeleri de okur üzerinde çarpıcı etkiler bırakmaktadır. "*Kayd"* adlı yapıtta yazar, Keramet Ali'nin kaldığı yeri şu şekilde betimlemektedir:

"Betonarme binada iki büyük oda vardı. Odalarda pencere ve aydınlatma boşluğu bulunmaktaydı. Odanın biri mescitti. Burada cemaatle namaz kılınıyordu. Diğer odayı dervişler kullanıyordu. Kerpiç yapıda geniş bir avlu, avluda kocaman bir kamelya bulunmaktaydı" (Hüseyin, 1989: 16).

Yazar, Keramet Ali'nin köydeki evinden örnekler vererek, mekân betimlemesine devam etmektedir. Bunlar arasında Pakistan kırsal yaşamına ait betimlemeler de okuyucuya aktarılır.

"Evin geniş avlusunda iki cibinlik vardı. Anne ve çocuk, kalın ayaklı karyola üzerinde beyaz cibinliğin içinde yatıyordu. Onlardan biraz ilerde üç sedir vardı. Sedirlerin üzerinde sıcaktan bunalan hizmetçi kızlar uyuyordu" (Hüseyin, 1989: 9).

"*Kayd'*"de köyde yeni doğan bir bebeğin doğumuna ilişkin kutlama anı da anlatılır. Böylece Pakistan kırsal yaşam kültürüne dair bir bilgi de paylaşılır.

"En önde davulcular davul çalarak geliyordu. Onların arkasında dört kardeş atlara binmiş, boyunlarında çiçek demetleriyle kalabalığın önünde ilerliyordu. Hizmetçiler, kağnıya gidip gümüş tepsilere döşenmiş çiçekleri getiriyordu.

Kimisi at, kimisi eşek arabalarıyla kimisi de yaya geliyordu"

(Hüseyin, 1989: 50).

Sonuç olarak Abdullah Hüseyin'in üçüncü romanı "*Kayd"*'de Pakistan'da dinin kolayca istismar edildiği ve sahte din adamlarının kendi çıkarları doğrultusunda yoksul insanları yönlendirdiği anlatılmaktadır. Bunun yanısıra bölünmeden önceki ve sonraki dönemlerde kırsal bölgelerde yaşayanların karşı karşıya kaldığı her türlü sıkıntının herhangi bir değişiklik göstermeden alışılageldiği gibi devam ettiği de aktarılmaktadır. Şüphesiz yazarın bu eserinde, en çok üzerinde durup insanların dikkatini çekmek istediği konu, toplumun kadın-erkek ilişkisine bakış açısı olmuştur. Gayrimeşru doğan bebeklerin, sözde toplumun ahlakını korumak adına vahşice katledilmesi yazarın rahatsız olduğu ve eleştirdiği konular arasında yer almaktadır.

4.5. Nâdâr Lôg (نادارلوگ)*

Abdullah Hüseyin'in, Urdu edebiyatındaki ününü "*Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)'*e borçlu olduğu bilinmektedir. Ancak yazarın diğer eserleri de Urdu edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Tıpkı Kuratul Ayn Haydar hakkında söz edilen iddialar gibi, çoğu edebiyat eleştirmeni tarafından yazarın "*Udâs Neslîn" (Yorgun Nesiller)*'den sonra önemli bir eser kaleme almadığı ileri sürülmektedir. Bu tür iddia ve eleştirilere bir tepki olarak, Abdullah Hüseyin, "*Nâdâr Lôg"*'un yayımlanmasının hemen ardından, tüm eleştirmenlerden altı ay süreyle roman hakkında hiçbir olumlu ya da olumsuz görüş bildirmemelerini özel olarak rica etmiştir. "*Nâdâr Lôg"* ilk kez yayımlandığı tarihten itibaren altı ay süreyle hiçbir edebiyat otoritesi tarafından değerlendirilmemiştir. Bu özel istek Abdullah Hüseyin'in "*Nâdâr Lôg"* adlı yapıtını, okurun beğenisine bırakmak istediği yönünde yorumlanabilir.

> *Eleştirmenler ve yorumculardan rica ediyorum; en az altı ay kadar bu roman üzerinde hiçbir değerlendirmede bulunmayınız. Okurlarım hiçbir etki altında kalmadan bu romanı okusunlar* (Hüseyin, 1997: 5).

Ağırlıklı olarak Pakistan tarihi anlatılan bu eserde, Hindistan'ın bölünmeden önceki durumuyla başlayan olaylar, Pakistan'ın kurulmasına ve sonrasında Pakistan'da yaşanan hayat hikâyelerine değin sürüp gitmektedir. Bu bağlamda yazar

* Nâdâr (نادار) kelimesinin karşılığı Urdu, Firuz-ul Lugat sözlüğünde "fakir, muhtaç", (Urdu, Firuz-ul Lugat, 2012: 1401), Lôg (لوگ) kelimesinin karşılığı da "insan topluluğu, halk" olarak verilmektedir (Urdu, Firuz-ul Lugat, 2012: 1230).

eserinde tarihi olayların yanı sıra insan yaşamına dair tüm gerçeklikleri de olduğu gibi okuyucuya estetize etmektedir.

Abdullah Hüseyin, diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserinde de pek çok karaktere yer vermiş ve karakter sayısını olabildiğince geniş tutmuştur. Yazarın özellikle bu eserinde Kuratul Ayn Haydar'la pek çok yönden benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz, Kuratul Ayn Haydar, eserlerinde genellikle olayları aktarırken, roman kişilerini yüksek zümreye mensub karakterlerden seçer. Ancak Abdullah Hüseyin bunun tam tersine, roman kişilerini toplumun alt sınıfını temsil eden insanlardan seçmektedir. Bu da yazarı, Kuratul Ayn Haydar'dan farklı kılmaktadır. Abdullah Hüseyin'in aktarımlarında Pakistan'ın sosyal, iktisadi ve siyasi yaşanmışlıkları, fakir, çaresiz ve güçsüz insanların hayatlarına nasıl yansıdığı vurgulanmaktadır.

Eser İcâz ve Serferâz adlı karakterlerin hikâyesi ile başlar ve bu karakterlerin etrafında gelişen olaylarla gelişir. Eserde çoğunlukla yazarın bize aktarmak istediği dönemin toplumsal yapısı genel bir şekilde anlatılmaktadır. Hindistan'ın bölünmesinden sonra kurulan Pakistan'da yeni yönetim sisteminin de yardımıyla hızla yeni bir zümre oluşur. Bu zümre içerisinde kendilerine yer bulan insanların ya da ailelerin sayısı az olmasına rağmen (Pek çok Pakistanlı tarafından 20 ailenin varlığından bahsedilir.) maddi olarak güçleri 1947 yılından günümüze hızla artış gösterir. Zamanla güçlenen ve gelişen bu aileler hızlı bir biçimde yeni vatan Pakistan'da adeta yeni bir soylular sınıfı oluşturur. Pakistan içerisinde bu ailelerin varlıklarını 1947 öncesinde Hindistan'daki toprak ağalığı sisteminden beslenerek yapılandırdıklarını söyleyebiliriz.

1857 yılından itibaren İngiliz işgali altındaki Hindistan'ın 1947'de bağımsızlığını elde edeceği ve bölünmenin gerçekleşeceğine kesin bakılır ve bu dönemde Hindistan'da toprak reformu için gerekli çalışmalar hızlandırılır. Bu toprak reformu talebiyle yüzyıllardır Hindistan'da neredeyse feodal bir yapı oluşturmuş olan câgirdârların* ellerinde bulunan arazilerin köylülere tanzim sürecinin başlaması çoğu ailenin çıkarlarına ters düşmekteydi. Neredeyse bağımsızlık kadar önem arz eden toprak reformunun gerçekleşmesinin ve Pakistan'ın yeni bir devlet olarak kurulmasının ilk etapta birbirinden farklı gelişmeler olduğu düşünülse de birbirlerini etkilemiş oldukları görülmektedir. Dolayısıyla bölünme gerçekleşirken pek çok Müslüman câgirdârın geçerli sebeplerle birlikte, (ana sebep toprak reformudur) Hindistan'dan Pakistan'a göç etmesine 1947-48 yıllarında tüm dünya tanıklık eder.

Romanda bölünme sonrasında Pakistan'da belirli ailelerden oluşan toplumsal sınıfın hızla güçlenip zenginleşmesi ve Pakistan'da iktidar sahibi olmalarının yanı sıra, alt sınıfa mensub olan fakir ve güçsüz insanların çektiği sıkıntılar da anlatılmaktadır. Bölünme sonrasındaki göçte yaşanan üzüntü verici ve korkunç olaylar en çok proleter sınıfı etkiler. Çünkü Hindistan-Pakistan arasındaki göçe maruz kalan insanların çoğu proleter sınıfı oluşturmaktadır.

Hindistan ve Pakistan'da Müslüman olsun ya da olmasın proleter sınıfın insanları tüm yaşamları boyunca ekonomik, toplumsal, cinsel ve daha sayılabilecek pek çok problemle iç içe yaşamak durumunda kalmışlardır. Bu bağlamda Abdullah

* Toprak ağası

Hüseyin'in "Udâs *Neslîn"(Yorgun Nesiller)*'de sonlandırdığı hikâyenin devamını "*Nâdâr Lôg"* adlı eseriyle kaleme aldığını söyleyebiliriz. "*Udâs Neslîn" (Yorgun Nesiller)*'de hikâye 1947 yılında son bulurken, "*Nâdâr Lôg"*'da olaylar 1947'den başlayarak 1970'li yıllara kadar gelir. Diğer bir deyişle "*Nâdâr Lôg"*'un arka planı bölünmeyle başlamaktadır.

Romanın hikâyesi, Pakistan ve Hindistan bölündüğü zaman iki ülkenin sınırları arasında göç eden bir ailenin öyküsü ile başlar. Arka planda Pakistan kurulduktan sonra farklı sınıfların nasıl oluştuğu, çiçeği burnunda yeni zengin ve güçlü sınıfın Pakistan toplumunda kendine nasıl yer edindiği, nasıl iktidar sahibi olduğu ve ülkenin milli kaynakları üzerinde nasıl egemen oldukları gibi konular romanda yer alır. Romanda Pakistan Halk Partisi ve Zülfikar Ali Butto'dan referanslar da verilir. Ziya-ul Hak döneminde, Pakistan Halk Partililerinin yaşadığı zorluklar ve sonrasında partililer arasında çıkan tartışmalar, partililerin birbirlerini çekememeleri, birbirlerine kurdukları komplolar, halkın çektiği zulüm, umutsuzluk, moral bozukluğu, generallerin siyasi iktidar hırsı, kötü niyetli komutanların darbeler düzenlemeleri ve Doğu Pakistan'ın ayrılması gibi olaylar da romanda konu edilir.

Yazarın 1989 yılında kaleme almaya başladığı eser, Haziran 1996'da tamamlanır. Abdullah Hüseyin "*Nâdâr Lôg"* üzerinde yedi yıl çalışır. 1996 yılında Lahor'da Sang-e Meel Publications aracılığıyla yayımlanan yapıt sekiz bölüm ve yirmiüç başlık altında toplanır. Eserin dokuzuncu bölümü boş bırakılır. Sanki romanın hikâyesi bitmemiş ve bu bölüm daha sonra tamamlanacakmış gibi bir

izlenim verilir. Abdullah Hüseyin, bir ropörtajında bu romanın hangi tarihsel dönemin ürünü olduğunu şu şekilde özetler:

> *"Bu roman 77 yıllık bir dönemi anlatmaktadır. 1897'den 1974'e kadar. Ancak bu dönem sadece bu eserin arka planını oluşturmaktadır. Bence Nâdâr Lôg gibi kapsamlı bir romanı yazmak büyük bir bina inşa etmek gibidir. Önce temel oluşturulur, sonra duvarlar dikilir, sonra da çatı oluşturulur. Her hikâye ve her romanın bir meydana geliş süreci vardır. Nâdâr Lôg'un temelleri 50 yıl önce oluşturulmuş ve 1947'den 1974'e kadar da konusu genişletilmiştir. Ki bu dönemde ülke çok önemli olaylara tanık olmuştur. Roman işte bu olayları içine alıyor ve tartışıyor"* (Abdullah Hüseyin'le Bir Röportaj. Ez Fezan Arif tarafından, Roznama Ceng Rawalpindi, 13 Ocak 1997).

"*Nâdâr Lôg"*'un I. bölümü, 1947 yılından itibaren romanın iki ana karakterinden biri olan Serferâz ile başlar. Eserin II. bölümü ise 1897 yılına geri döner. Abdullah Hüseyin'in bu bölümde flashback* kullanarak romanın arka planınından ipuçları verdiğini söyleyebiliriz. Romanın I. bölümünde Hindisan'da tutuklu olan Binbaşı Serferâz'ın serbest bırakılarak Pakistan'a gelmesi ve arkadaşı Yüzbaşı Cemal'in arazi aracıyla dolaşarak vakit geçirmesi anlatılır. Serferâz'ın Nesrin ile tanışması da yine bu bölümde gerçekleşir. Serferâz'ın çocukluğunda geçen

* Geriye dönüş tekniği.

olaylara yer verilir. Serferâz ve İcâz'ın babaları Yakup Avân'ın küçük bir tarlası vardır ve geçimini buradan sağlamaktadır.

Romanın II. bölümünde, flashback tekniği kullanılarak 1897 yılına gidilir. Bu dönemde Sihler ve Müslümanlar arasındaki ilişkilerin dostluk ve kardeşlik çerçevesinde olduğunu görürüz. Yakup Avân'ın en yakın arkadaşı Cegit Singh adında bir Sihdir. Yakup Avân, Cegit Singh'i can dostu ve sırdaşı olarak görmekte ve Cegit Singh'in sevgilisi Kalvent Kôr hakkında ona nasıl davranması gerektiğine dair tavsiyeler vermektedir.

I.Dünya Savaşı sırasında Hindistan'da köy köy asker alımları başlayınca, Yakup Avân da zorla silâh altına alınır. Savaş sonrası pek çok gencin geri döneceğinden ümit kesilmişken, Yakup Avân sağ salim geri döner. Cegit Singh ve Kalvent Kôr'un namus adına öldürüldüğünü öğrenir ve Yakup Avân da Zeynep'le kaçar.

III. bölümde Yakup Avân, Hindistan'dan göç edip Pakistan'a gelir. Pakistan'da Hinduların boşalttığı evler yeni gelen muhacirlere verilmektedir. Evlerin yeniden tapulanması sırasında çok kirli ve karanlık işler dönmektedir. Devletten tapu alabilmek çok zordur ve bunun için büyük ölçüde rüşvet vermek gerekmektedir. Dolandırıcılık ve aldatmaca hüküm sürer. Kötü niyetli kişiler tarafından pek çok tapu ele geçirilmekte ve sahte evraklar düzenlenmektedir. Devletin her kurumunda rüşvet oldukça yaygınlaşır. Öte yandan tüm mülkiyetlerini Hindistan tarafında bırakarak yeni umutlarla Pakistan'a gelen namuslu ve onurlu insanlar kimsesiz ve fakir olarak

hayatlarını sürdürmek zorunda kalırlar. Bu bölümde Pakistan'a gelen Yakup Avân, Nur Pur adında bir mahalleye yerleşir.

Romanın IV. bölümünde Kilise Papazı ve Emekli Albay Jozef'dan bahsedilmektedir. Tuğla fabrikaları çoktur ve fabrika sahipleri işçiler arasında ayrımcılık yapmaktadır. Çeşitli sendika ve kooperatifler vardır ancak bunların yöneticileri de çok hilebaz kişilerdir. Bu bölümde İcâz, tuğla fabrikasında işçi olarak çalışan Kânîz'le yasak bir ilişki içine girer.

Romanın V. bölümü emekli Yüzbaşı Cihan Han ve oğlu Alim Cihan karakterleriyle başlar. Alim Cihan kolej eğitimini yarıda bırakıp eyalet meclisinde vekil olur. Yazar burada parlementodaki siyasetçilerin eğitimsizliğini vurgular. Romanın bu kısmından itibaren siyasi hareketler ve siyasetçilerin kurnazlığı anlatılmaya başlanır. Yine bu bölümde İcâz, öğretmenlikten ayrılıp bir süre tarlada şeker kamışı üretip evde şeker yapmaya başlamış ve bunları satarak geçimini sağlar hale gelmiştir. Siyesetle de ilgilenen İcâz, sendikacılık ve kooperatifçiliğe ilgi duymaya başlar.

Romanın VII. bölümünde Seferâz'ın hikâyesi anlatılır. Aynı zamanda bu bölümde General Eyüp Han'ın ilk darbe dönemi açımlamır. Pakistan'da devrim niteliğinde sanayileşme atılımlarından bahseden yazar, fakirin gittikçe daha fakirleşmesini ve zenginin de gittikçe zenginleşmesini eleştirir. Konuya ilişkin yazar şöyle der:

"Bunların varlıklarının nereden geldiğini kimse sormuyor. Şimdi sözde navab ve ağaların mirasçıları hukümet içindeki adamlarına destek vererek bu ülkenin toprağına yapılan hainliği daha da pekiştiriyorlar" (Hüseyin, 1997: 247).

VIII. bölümde Serferâz'ın askeri öğrencilik dönemi anlatılır. Askeri öğrencilere uygulanan zorlu eğitiminin üstesinden başarıyla gelen Serferâz, subay olur. Yazar eserde yeni dönemi şu şekilde tanımlar:*"Kişisel istek ve arzularını körelterek, zorluklardan geçerek, cezalar alarak artık bir dönem bitti ve ikinci aşamaya geçtik. Bir aşama ilerlemiş olduk"* (Hüseyin, 1997: 307).

Romanın X. bölümünde Serferâz köye gelir ve bütün köy onunla gurur duyar. Arkadaşı Şuayb da onun yanındadır. Herkes Serferâz'ın elini sıkmak ister ve ona çok ilgi gösterir, çünkü Serferaz asker olduğu için gurur duyulan bir kimsedir. İlerleyen dört bölümde hikâye devam ederken, romanda birçok yeni karakter ile karşılaşırız. Altıncı kısım içinde yer alan bölümlerde hikâye bir süre Serferâz'ın anlatımıyla devam eder ve sekizinci kısımda İcâz, Sekine ve onların ailelerinin hikâyesiyle roman sona erer.

"*Nâdâr Lôg"* adlı romanda ana hikâyenin yanı sıra pek çok yan hikâye de aktarılır. Bu hikâyelerde toplumsal, siyasi, iktisadi sorunların yanı sıra aşk ve cinselliğe dair konular da ele alınır. Yazar bu hikâyeler aracılığıyla rüşvet ve adaletsizlik konusuna dikkat çeker. Abdullah Hüseyin Pakistan'ın kuruluşuna şahitlik eden yazarlardan biridir ve kuruluşundan sonra yaşanan durumları kaleme almaktan

çekinmemiştir. Yazarın eserlerine genel olarak baktığımızda özellikle "*Nâdâr Lôg"*'dan yola çıkarak Abdullah Hüseyin'in Pakistan toplumunu derinlemesine gözlemlediğini söyleyebiliriz. Bununla ilgili olarak yazrın kendisi de şu ifadeleri kullanır:

> *"Nâdâr Lôg için tuğla fabrikasında çalışan işçiler, polisler, sendika yöneticileri, Bangladeş'teki asker tutuklular, sanatçılar, toprak ağaları ve daha birçok kişiyle görüştüm. Yaklaşık iki senelik bir araştırmadan sonra bu romanı yazmaya başladım"* (Abdullah Hüseyin'le Bir Röportaj. Ez Fezan Arif tarafından, Roznama Ceng İşât, 02 Aralık 1997).

Yazar, romanın arka planında Hindistan'daki Müslüman kültürüne ek olarak Hindu ve Sih kültürlerine de yer verir. Abdullah Hüseyin Hindistan Alt-Kıtası'ndaki insanları ötekileştirmez ve romanlarında aynı coğrafyada yaşamış farklı kültürlere sahip bu insanlar arasındaki dostluğun altını çizer. Hindistan'ın bölünmesi ve göç, Abdullah Hüseyin'in en çok sorguladığı tarihi olaylardandır. Bu yüzden "*Nâdâr Lôg"*'da bu iki tarihi olayı ele almaya çalışır. Daha önce "*Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)* başlığı altında verdiğimiz bilgilerden de anlaşıldığı üzere "*Udâs Neslîn" (Yorgun Nesiller)*'de Naim adlı karakter son nefesini göç esnasında vermişti ve göç yolunda çekilen zorluklardan fazlasıyla bahsedilmişti. "*Nâdâr Lôg"*'da da Hindistan'dan göç ederek, Pakistan'a ulaşan Avân ailesinin fertlerinden bahsedilmektedir. Avân ailesinin siyasi ve ekonomik olarak nasıl güçlendiğinin yanı sıra aynı zamanda romanda Pakistan'ın kırsallarında yaşanan hayatlardan da söz

edilir. Kişilerin siyasi partilerle olan ilişkileri, siyasi liderlerin başlattığı hareketler, darbelerin gerçekleştirilmesi, zenginin çok zenginleşmesi, fakirin çaresizliği, ekonomik olarak toplumda orta sınıf insanların sayısının giderek azalması, askerlerin faaliyetleri, 1971 yılında gerçekleşen Pakistan-Hindistan Savaşı, Doğu Pakistan'da Pakistan askerlerinin uğradığı yenilgi, Bangladeş'in kurulması, Hindistan'da asker tutukluların kampa alınması, savaş tutuklularının kaçma planı, Bangladeş ve Hindistan'daki esir askerlerin Pakistan'a iade edilmesi, Pakistan'da Doğu Pakistan'ın vatandan ayrılmasının sorumlularının belirlenebilmesi için Humud-u Rehman Komisyonu'nun kurulması, Serferâz'ın görev yaptığı yerdeki soruşturma sonrası istifa etmesi ve Avân ailesinin kendini köye yeniden adapte etmeye çalışması gibi konular romanda işlenir. Böylece Pakistan tarihinin özel bir dönemi, bu romanda kurmaca ile birleştirilerek dile getirilir.

Romanın ana karakterlerinden Yakup Avân, İcâz, Serferâz, Sekine, Çaça Ahmed, Beşir Ahmed Kaniz, Cihangir Avân, Nesrin, Cemal, Emekli Albay ve Abbas, akıcı bir dille hayat bulurlar. Romandaki İcâz ve Serferâz kardeşler de önemli ana karakterlerdendir. İcâz, maddiyata oldukça değer verir. Öğretmen olarak başladığı meslek hayatına çiftçilikle devam eder, daha sonra siyasete atılır ve maddi açıdan güce sahip olur. Aynı zamanda iyi bir koca olarak eşine değer vermektedir. Kardeşi Serferâz'ın eğitimiyle de yakından ilgilenir. İcâz ile Serferâz arasında onbeş yaş farkı vardır, İcâz, Serferâz'ın ikinci babası gibidir. Serferâz'ın bakımı ve yetiştirilmesinde babaları Yakup Avân'dan daha çok katkı sağlamış ve Serferâz'ın askeri okula gönderilmesine aracılık etmiştir.

Bir müddet Hindistan'da esir düşen Serferâz, serbest bırakıldıktan sonra Pakistan'a döner. Arkadaşı Yüzbaşı Cemal'in aracıyla şehirde dolaşırken Nesrin'i görür. O esnada şehir meydanında siyasi bir miting düzenlenmektedir ve polis topluluğa karşı müdahale etmektedir. Serferâz burada Nesrin'e ilk görüşte âşık olur. Bir süre birbirlerini hiç görmezler. Daha sonra Serferâz, tesadüfen Nesrin'i ikinci görüşünde onun bir albayın evlatlığı olduğunu anlar. Romanda ikili arasındaki ilişki uzaktan uzağa devam eder. Serferâz'ın askeri öğrencilikten subaylığa geçiş sürecindeki aşk deneyimleri de romanda verilen detaylar arasında yer almaktadır. Ancak Serferâz, bu aşkın geçici bir heves olduğunu, Nesrin'le tanıştıktan sonra anlar.

"*Nâdâr Lôg"*'da yazar sade ve yalın bir dil kullanır. Romanda bölgesel ağızlara yer verilir ve yöresel dil özellikleri başarılı bir şekilde yazıya yansıtılır. Gündelik yaşamda köy ve şehirdeki konuşma biçimleri yazarın bu eserinde de göze çarpar. "*Nâdâr Lôg"*'da köylülerle şehirliler ya da kadınlarla erkeklerin konuşma tarzlarındaki farklar açık bir şekilde eserde konu edilir. Yine subayların diyaloglarındaki İngilizce ve Urdu kelimeler de İngilizcenin hâkimiyetini gösterir.

"Nâdâr Lôg"'da mekân anlatımında yazar şiirsel bir dil kullanır. Sonuç olarak bu eserin arka planında Hindistan'ın bölünmesinin etkileri kaleme alınarak, zengin ve fakir arasındaki uçurum gözler önüne serilir. Tarihi bir roman olarak tanımlanan "Nâdâr Lôg" toplumun sosyo kültürel yapısını irdelemektedir. Kelime anlamı "muhtaç/çaresiz insanlar" anlamına gelen eserin başlığı, zengin ve fakir arasındaki uçurumun aynı zamanda toplumdaki ötekileştirmeyi de beraberinde getirdiğini

açımlamaktadır. Bu açıdan da yazarın bu yapıtında sosyal eleştirilere yer verdiğini söylemek mümkündür.

4.6. Abdullah Hüseyin'in Vefatından Sonra Gazetede Yayımlanan Haberler*

4.6.1. Ceng Pazar Eki Yâddâşîn 2 Ağustos 2015 s.12

Benzersiz bir yazar ve sanatçı, oldukça zeki ve iyi bir insan olan Abdullah Hüseyin, 4 Temmuz 2015'te aramızdan ayrıldı. Otuz iki yaşındayken "*Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)* gibi ünlü bir eseri yazarak çok büyük bir takdir toplamanın yanı sıra dönemin en önemli edebiyat ödüllerinden biri olan "Adem Ci" ödülünü de kazanmıştır. Seksen üç yıl on ay on dokuz gün yaşamıştır. Aşk, ayrılık, bölünme, göç, nefret, savaş ve kıskançlık gibi evrensel konular üzerinde yazdıklarıyla hem sıradan hem de üst düzey insanlar arasında beğeni ve övgüyle karşılanarak ün kazanmıştır. "*Udâs Neslîn" (Yorgun Nesiller)*'in yaymlanmasının hemen ardından İngiltere'ye taşınan yazar, yaklaşık ömrünün kırk senesini bu ülkede geçirmiş, ölümünden birkaç yıl önce de vatanına geri dönmüştür. Büyük değer ve öneme sahip eserlerinden "*Bagh"* ve "*Nâdâr Lôg"*'u, uzun hikâye olarak kabul edilebilecek "*Kayd"* ve "*Raat"*'ı, iki ayrı mecmua olarak da "*Neşîb"* ve "*Fîreyb"*'i kaleme almıştır. Bunlara ek olarak İngilizce olarak kaleme aldığı *"Emigrate Journeys"* adlı bir eseri de bulunmaktadır. Ne mutlu bana ki Abdullah Hüseyin'in hayranı ve arkadaşlarından biri olma şansı buldum.

Şu an gecenin geç saatlerinde insanlar evlerinde derin bir uykuda. Sokaklarda havlayan köpekler ve bekçinin düdüğü gecenin sessizliğini bölmekte. Masanın üzerinde bulunan lambanın yaydığı ışıkta yazmaya çalışıyorum. Gözlerimdeki

* Çeviriler Aykut Kişmir tarafından yapılmıştır.

nemden dolayı kelimeler de buğulu. Gözlerimde onun gülümsemesi belirirken, kulaklarımda onun kullandığı gönül okşayıcı kelimeleri, edebiyat hakkında sarfettiği önemli cümleleri, münafık bir toplumda doğruyu söyleyen ve birden bire bir ermiş gibi ortaya çıkıveren Abdullah Hüseyin'in sesi yankılanıyor.

Günlük konuşma dili olarak Pencabiyi tercih ederdi. Sinirlendiğinde İngilizce, resmi konulardan bahsedecek olduğunda ise Urdu konuşurdu. İnsan yaşlanınca kalben kendini Galib'e daha yakın hissediyor ve Galib'in şiirleri daha anlamlı bir hal alıyor. Galib bir şiirinde feleğe yakınmaktadır. *"Neyin eksilir ki (felek), ölüm birkaç gün daha gelmese."* (Yâddâşîn 2 Ağustos 2015 s.12)

Abdullah Hüseyin'in din konusunda keskin hatlı düşünceleri yoktu. Gizemin ve sırların sadece insanın bilinçaltı söylemleri olduğunu düşünüyordu. Ölümünden birkaç gün öncesinde bana bir rüyasını anlattı. Çok isteksiz ve duygusal bir hali vardı.

> *"Dün gece ben bir rüya gördüm. Rüyamda üç tane martı vardı. O kutsal kuşların kanatları ve gövdelerinden nur parlıyordu. Yandaki kuş ortadaki kuşu işaret ederek 'Bu senin annen' dedi. Ortadaki kuşa dikkatle baktım. O kuş beni sevgiyle kanatları arasında aldı. Orada çok sevgi ve şefkat hissettim."* (Yâddâşîn 2 Ağustos 2015 s.12)

Ertesi gün bu rüyayı Asuf Ferruhi'ye anlattım ve ikimiz de çok üzüldük. Üzülmemizin nedeni, Abdullah Hüseyin'in altı yaşındayken annesinin vefat etmiş olmasıydı. Anne yokluğunun hissi ve anne özlemi küçük Muhammed Han'ın (Abdullah Hüseyin) kalbinde ömür boyu yer edinmişti. Muhammed Han (Abdullah Hüseyin) bu eksikliği babasıyla gidermeye çalıştı. Babası o zaman elli iki yaşındaydı. Aralarındaki yaş farkı nedeniyle onlar bazen baba-oğul, bazen dede torun, bazen de iki arkadaş gibiydiler. Birlikte Gucrat yakınlarındaki tarlalara, ormanlık alanlara ve nehir kıyılarındaki çalılık alanlara gidip kuş avlarlardı. Muhammed Han henüz yirmili yaşlarında iken, babası vefat etmişti. Babasının ölümünden çok etkilenen genç, yalnızlık ve stresten sinir bozukluğu gibi rahatsızlıklar yaşamıştı. Ancak Gucrat'lı bu ince, uzun boylu, açık tenli, akıllı ve yalnız genç adam, bu toprağa ve ülkesine zamanının en iyi ve en güzel edebi örneklerinden birini kazandıracaktı. Abdullah Hüseyin, yaşadığı sinirsel rahatsızlığı yenmiş olsa da yalnızlık ömür boyu yakasını bırakmamıştır. Bu yalnızlık içinde edebiyata olan ilgisi de iyice artmaya başlamış ve onun için okumak yeni şeyler öğrenmeden ziyade hayattan kaçışın da bir yolu olmuştu.

Böylece Urdu ve dünya edebiyatını inceleme fırsatı bulur. Hayatı yakından inceler ve bu gözlem, onun kaleminden kısa, sade ve özgün cümlelerin çıkmasına neden olur. İlerleyen yıllarda Pakistan'ın en önemli ve üslubu en sevilen yazarları arasında yer alır. Abdullah Hüseyin kendi kuşağını şu şekilde özetlemektedir.

"Geriye baktığımda uzak geçmişteki bir sabahı anımsıyorum.

O zaman bir öğrenciydim. Tüm gece silah sesleri işitmiştim.

Sabah erkenden arkadaşlarımla beraber bisikletlerle okula gitmek yerine tren garına gittik. Bennu'dan gelen tren Hinduları ve Sihleri Hindistan'a götürüyordu. Keşmir'e savaşmaya giden fanatikler şehrimizde konaklıyorlardı. Treni durdurdular ve yolcuları katletmeye başladılar. Şehrimizdeki kişiler de coşkuyla onların yanında yer aldılar ve destek verdiler. Güzel sanatlar dersimize giren hocamızı gördük. Kendisi iyi bir şairdi ve güzel şarkı söylerdi. Örnek aldığımız bir öğretmendi. Öğretmenimizin savunmasız şişman bir adamın üzerine atılarak yere düşürdüğünü gördük. Büyük bir makasla ona vuruyordu. Şişman adamın gömleğini ve gömleğindeki iç ceplerini yırttı. Şişman adamın banknot, altın ve mücevherlerini çıkarttı. Server Hoca, yağma ettiklerini aldı ve ardına bakmadan ordan uzaklaştı. İstasyondaki platform ölü ve yararlılarla doluydu. O zaman on altı yaşında bile değildim. O artık bizim rüyamız olmaktan çıkmıştı. Duyduğumuz sevgi ve saygının sonunu getirmişti. Sonra aramızdan birçok kişi yalnızlığı tercih etti ve birçoğumuz vatanı terk ettik. Her birimiz bir yerlere gittiyse de mutsuz kaldık. Biz endişeli ve kaybolan neslin bireyleriyiz." (Yâddâşîn 2 Ağustos 2015 s.12)

Ölümünden yaklaşık bir ay önce görüştüğümüzde, bana hikâyeciliğin ustası Anton Çehov'un "*The Lady With The Dog"* adlı eserini tekrar okuduğunu söylemiş

ve eserle ilgili olarak, "*Bu hikâyenin arka planındaki üzücü durum beni sarıp sarmalıyor"* demişti.

Viladimir Nabakov'un "*Lolita"* adlı eseri için de evrensel edebiyatın en önemli eserlerinden biri olduğunu söylemişti. Yine konuşmasına devam ederken, Dostoyevski'nin "*Karamazov Kardeşler"* adlı eserini mutlaka okumam gerektiğini söyleyip, "*Onu okuduktan sonra hiçbirşey okumaya ihtiyaç duymayacaksın"* demişti.

Kendi kendine uğraşları olan ve içine dönük yapısıyla Abdullah Hüseyin, kabuğundan çıktığı anlarda o coşkulu yüreği ve güler yüzüyle insanları karşılardı. Onun hayatında kendi doğasına tezat, ama onu mutlu eden iki istisna durum vardı. Bunlardan birincisi Mustansar Hüseyin Tarar ile olan dostluğu ve ikincisi de kadınlarla sohbetiydi. Tarar Bey'le kırk yıllık arkadaşlığı son birkaç yıldır çok daha samimi bir dostluğa dönüşmüştü. Abdullah Hüseyin son yıllarda katıldığı edebiyat ve halk toplantıları için Lahor dışına çıktığı yolculuklarda Tarar Bey'le yol arkadaşlığı etmekten zevk alırdı. Aralarında geçen sohbette tatlı tatlı şakalaşmalarına ya da ciddi konular üzerindeki konuşmalarına tanık olmak çok hoştu.

Bir keresinde halsizliğine rağmen, önemli bir edebiyat toplantısına katılmıştı. Dönüşte bitkin olduğu içini Mustansar Huseyin Tarar'ın koluna girdi. Tarar Bey muzip bir şekilde "*Han Sahib, Unutmayınız, siz buraya kadar benim desteğimle geldiniz"* diyerek ona takılmıştı. Bunun üzerine Abdullah Hüseyin, "b*en Tarar'ın omzundan destek mi alacağım, hayır olmaz kesinlikle olmaz"* diyerek bitkinliğini

kabul etmemişti. Böylece edebiyat açısından da manidar bir cümle kurmuştu. Aralarında bu gibi şakalar ve atışmalar sürer giderdi.

Abdullah Hüseyin bazen sevgi dolu azarlamalarda da bulunurdu, ancak Tarar Bey hiç gücenmeden kendine özgü mizacıyla Abdullah Hüseyin'in çevresinde "*Han Sahib, Han Sahib"* diye dört dönerdi. Birgün kapalı, sıcak ve basık bir havada, ikindi vakti nefes almak oldukça zordu. Ülkenin ünlü ressamlarından Tesedduk Suheyl'le otururken, Abdullah Hüseyin telefon etmişti. Sesi o kadar üzgün ve heyecanlı geliyordu ki, Londra'da pek çok kez arkadaşlık etmiş olduğu eski dostu Tesedduk'la bile görüşmedi. Öğrenmek istediği tek bir şey vardı.*"Tarar'ın hastalandığı haberini aldım. Anny de Amerika'dan geldi. Bu durumdan hiç haberin var mı?"* diye sordu. *"Biliyorum haberim var. Oğluyla günlük haberleşiyoruz. Karaciğer ameliyatı olacak"* diye cevap verdim. Bunu öğrenince üzüntüsünden telefonu kapattı. Aynı akşam facebook üzerinden şunu paylaşmıştı: *"En samimi arkadaşım Mustansar Huseyin Tarar hastalandı. Tüm dostlardan onun sağlığına kavuşması için dua bekliyorum."*

Birkaç gün sonra yine aradı. Bu Abdullah Hüseyin'in vefatından birkaç gün önce yaşanan bir olaydı.

"Bugün pazarda Tarar'ın oğlu Sümer'i gördüm. Yürüteç almış gidiyordu. Demek ki Tarar yürümeye başladı. Cep telefonu sürekli kapalı. Bana Sümer'in telefon numarasını ver" dedi, numarayı yazdırınca hemen telefonu kapattı. Bu usta

bir yazarın, bir arkadaşın doğal bir sevgisiydi. Burada hiçbir yapaylık yoktu. Muhlis ve doğru bir insanın içten bir davranışıydı.

Abdullah Hüseyin de çağdaşı olan diğer yazarlar gibi güzelliğe önem veren bir yazardı. Bu yüzden de güzel ve akıllı kadınlarla sohbet etmeyi severdi. Onlarla sohbet ederken, adeta parlardı. Geleneksel İngiliz kültürüne uygun olarak, kadınlara çok nazik davranır ve onların konuşmalarını çok önemserdi. Kadınlarla sevgi dolu arkadaşlık kurabiliyordu. Bu sohbetlerinde çok enerjik görünürdü. Onun arkadaş çevresine katılan kadınlar onunla çok samimi olabiliyor ve bazı konularda onun tavsiyelerine başvuruyorlardı. Böylesi durumlarda çok içten tavsiyelerde bulunur ve herhangi bir arkadaşının sorununu bir başkasıyla paylaşıp, dedikodusunu yapmazdı. *"Ben şerefli bir insanım, sırdaşım ve dostum. Bir meselede biriyle konuştuklarımın başka bir yerde bahsi geçmez."* Şeref ve saygı kelimeleri üzerinde tekrar takrar duruyordu. Uzun ve coşkulu hayatını anlatırken iki şeyin öneminden bahsederdi.

> *"Eğer sen coşku dolu ve amacı olan bir hayat sürmek istiyorsan bir hobin olsun ve öyle bir hobi olsun ki bu hobi senin tüm hayatına renk katsın. Bu ister bahçecilik, ister edebiyat olsun yeter ki herhangi bir hobi olsun. Senin hobin elinden tutup seni hedefine götürecek."* (Yâddâşîn 2 Ağustos 2015 s.12)

Edebiyat ve hayata dair her şeyden zevk alırdı. Güreş, kriket vb. sporları o kadar ilgiyle izlerdi ki, eğer bu esnada telefonu çalarsa telefonu "sonra tekrar ara"

deyip kapatırdı.Yeme içme konusunda seçici davranmazdı ama yemeğin lezzetli olmasına özen gösterirdi. Birçok kez kendi yemeğini kendisi pişirirdi. Gülerek;

> *"Bunu ye, onu yeme" diye insanlar her gün yeni bir şeyler söylüyor. Hayattan ve uzun ömürle yaşayan insanlardan her şeyi dengeli yemek gerektiğini öğrendim. Doğadaki her meyve-sebzede ve yemekte kendine has özel bir tat ve güzellik vardır."* (Yâddâşîn 2 Ağustos 2015 s.12)

Abdullah Hüseyin, ölümünden birkaç ay önce kansere yakalandığını öğrendiği zaman ilk olarak bunu yakın dostlarından gizlemeyi tercih etti. Bir gün bana gülerek Pencabi dilinde *"Bana çok kötü bir hastalık musallat oldu",* dedi. Hastalığı hakkında detay vermedi, ancak sadece kemoterapinin başlamak üzere olduğundan bahsetti. Bu açıklaması çok sarsıcıydı. Kendisi de bu kötü hastalığı kabullenmedi. Çok az zamanı kaldığını kim bilir ne zaman hissetti. Böylece sürekli, yazmaya başladı. İngilizce kaleme almakta olduğu "*An Afghan Girl"*'e son şeklini vermeye çalışıyordu. Tamamlanmamış hikâyelerini de tamamlamaya başladı. *"Çok az zamanım kaldı, yarım kalan işlerimi tamamlamak istiyorum"* diyordu.

Geçmiş olsun dilekleri için ziyaretçileri kabul ettiğinde ya da telefon geldiğinde çok rahatsız oluyordu.

> *"Biliyorum, insanlar derdime ortak olmak istedikleri ve bana olan sevgilerinden dolayı geçmiş olsun diyorlar ancak*

> *işlerimi tamamlamak zorundayım. Bu insanların geçmiş olsun dilekleriyle iyileşmem mümkün değil."* (Yâddâşîn 2 Ağustos 2015 s.12)

Bir gün yazar arkadaşlarımdan Muhammed Asım'a telefon etmiş ve şunları söylemişti.*"Pek çok insan benimle görüşmek istiyor, benimle uzun uzun edebiyat konuşmak istiyorlar. Artık röportaj vermemeye ya da görüşme yapmamaya karar verdim."*

Asım bu durumu eşiyle paylaşır ve eşi ağlamaya başlar. Bunun son görüşme olduğunu düşünür.

Aniden ölüvermek, doğanın insana bahşettiği ruhun öteki tarafa geçişinin en güzel şeklidir. Ölüm önceden belirlenmiş bir hakikattir. İnsan eğer ölümün ne zaman geleceğini öğrenirse idam cezasına mahkûm olmuş gibi hisseder.

Elektronik postamda Abdullah Hüseyin'in birkaç e-maili saklı duruyor. Onlardan birinde şunlar yazıyor:

> *"Üç haftadır sürekli hastalıkla boğuşuyorum. Üzgün ve keyifsiz olarak yaşlılık ve ölüm üzerine düşüncelere dalıyorum. Bu durumu benim yaşıma gelince anlayacaksın ve o zaman geldiğinde önünde karanlıktan başka bir şey*

olmadığını göreceksin. Benim durumum şimdi işte böyle."

(Yâddâşîn 2 Ağustos 2015 s.12)

Eminim ki bu elektronik postayı bana yazdıktan sonra gülümsemiştir. Kendine özgü tebessümüyle gülümsediğine inanıyorum. Ciddi bir durumla karşı karşıya kaldığında da yüzünde o gülümseme belirirdi ve bu gülümsemesi hep aklımda kalmıştır. Aynı gülümseme şimdi hala kulaklarımda da yankılanıyor.

"Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)'in bu kadar çok tartışılıp, tekrar tekrar değerlendirilmesinden rahatsız olduğunu şu şekilde dile getirmişti. *"Elli sene önce yazdığım bu eserden sonra insanların diğer çalışmalarımı hiç okumadığını düşünüyorum. İnsanlar her zaman Udâs Neslîn (Yorgun Nesiller) hakkında konuşuyorlar. Bundan başka da çok güzel çalışmalar yaptım."*

Kendisinin bu düşüncesini göz önünde bulundurarak Karaçi Edebiyat Konferansı'nda onun kaleme aldığı hikâye derlemesi "*Fireyb"* üzerine konuşma yapmayı tercih ettim ve bildirimin başlığını onun en sevdiği eseri olduğunu düşündüğüm "*Bagh"* yaptım. Eğer şimdi o bizleri görüp duyabiliyorsa, vefatıyla ilgili haberlerde ve köşe yazılarında tekrar tekrar "*Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)*'den bahsedilmesinden üzüntü duyacaktır.

Abdullah Hüseyin, birçok kuşağı ve binlerce insanı etkiledi. Onun çalışmalarını okumadan Urdu edebiyatını tanımış olmazsınız. Vefatından sonra, elektronik haberleşme ortamları ve sosyal medyada birçok taziye mesajları

yayınlandı. Binlerce elektronik posta geldi. Cumhurbaşkanı ve Başbakan da taziyelerini belirttiler. Bunlar hep geçici, yüzeysel şeyler. Kötü olan bir gerçek vardı. O da, cenazesine katılanların sayısının birkaç kişiden öteye geçmemiş olması ve defin törenine çok az insanın iştirak etmesiydi. Böylece kültürel ve bilimsel açıdan yaşanan gelişmelere duyarsız olan milletimiz, büyük yazar Abdullah Hüseyin'in cenazesinde göstermiş olduğu kayıtsız tutumuyla da ilgisizliğini bir kez daha kanıtlamış oldu.

4.6.2. Rôznamah Ceng Multan 22 Temmuz 2015

Abdullah Hüseyin, Urdu dilinin şanslı roman yazarları arasında yer alır, çünkü "*Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)* yayımlandıktan hemen sonra, Urdu edebiyatının ünlü yazarları arasında kendine yer bulmuştur. Urdu edebiyatının en önemli eserleri arasında kabul edilen, Kurat-ul Ayn Haydar'ın "*Âg Ka Derya"* adlı romanının 1961'de yayımlanmasından sadece iki yıl sonra *Udâs Neslîn (Yorgun Nesiller)*'in de yayımlanmış ve çağdaş Urdu romanına zenginlik kazandırmıştır. O zamandan bu yana Urdu edebiyatında hiçbir roman bu iki eserin kazandığı başarıyı elde edememiştir.

1963 yılında *Udâs Neslîn (Yorgun Nesiller)* ilk yayımlandığında, Urdu edebiyatıyla ilgilenenler, Abdullah Hüseyin adlı bir yazarın ismini daha önce duymamışlardı. Çünkü "*Udâs Neslîn" (Yorgun Nesiller)* yayımlanana kadar, Abdullah Hüseyin diye birisi yoktu. Aslında Abdullah Hüseyin'in gerçek ismi Muhammed Han'dır. 1931'de Ravalpindi'de doğmuştur. O yıllarda babası Ravalpindi'de çalışıyordu. Aslen Gucrat'lılardı. Bu Pathan ailesi, yıllar önce Bennu'dan Gucrat'a taşınmıştı. Abdullah Hüseyin, lisans eğitimine kadar Gucrat'ta öğrenim görmüş ve mühendis olarak iş hayatına başlamıştı. 1956 yılında Muhammed Han, babası vefat edince sinir bozuklukları yaşar. 1956 onun için yoğun anıların yaşandığı bir yıl olmuştur. Aynı yıl Davudheyl Çimento Fabrikası'nda mühendislik yaptığı sırada "*Udâs Neslîn" (Yorgun Nesiller)*'i kaleme almaya başlamıştır. Asıl

mesleği mühendis olmasına rağmen yazarın içinde ömür boyu sürecek olan ve Urdu edebiyatıyla yanıp tutuşan yanardağ, her zaman varlığını sürdürecektir.

Abdullah Hüseyin, Urdu roman sanatından ziyade İngilizce ve İngiliz edebiyatıyla daha fazla ilgilenmekteydi. Gerçi Urdu edebiyatında 1956 yılından önce birkaç önemli eser dışında henüz önemli bir roman kaleme alınmamıştı.

Abdullah Hüseyin'in doğuştan gelen yazma yeteneğiyle "*Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller),* Urdu roman sanatında kilometre taşı olma özelliği kazanmıştır. Yazar, "*Udâs Neslîn" (Yorgun Nesiller)*'i kaleme almakla, yıllardır aynı konular üzerinde dönüp duran Urdu roman sanatına çeşitlilik kazandırmıştır. Bu romanın yayımlanması da farklı şartlar altında gerçekleşmiştir. İlk olarak hiçbir yayınevi "*Udâs Neslîn" (Yorgun Nesiller)*'i yayımlamayı kabul etmemiştir. Yazar tesadüfen "*Neyâ İdara*'nın"[*] ofisinde Muhammed Selim-ul Rehman ve Şeyh Selahuddin'le görüşme fırsatı bulmuştur. Her ikisi de kendilerine özgü tarzı olan ve yurt dışındaki edebi gelişmeleri yakından takip eden yazarlardır. "*Udâs Neslîn" (Yorgun Nesiller)*'i okurlar ve çok beğenirler. Yine bu iki yazarın tavsiyesi üzerine Muhammed Han, edebiyat çalışmalarında Abdullah Hüseyin ismini kullanmaya başlar. Şeyh Selahuddin, İngiliz ve Arap edebiyatının iyi bir takipçisidir. Abdullah Hüseyin'in kendine has ve canlı üslubunu görerek, ona özellikle öykü yazmasını tavsiye etmiştir. Bu tavsiye üzerine Abdullah Hüseyin, çok sevilen öykülerinden "*Samander"* ve "*Naddî"*yi bu dönemde yazmıştır. Bu öyküler, edebiyat dergisi

[*] Abdullah Hüseyin'in *Udâs Neslîn* adlı romanını ilk kez yayımlayan yayınevi.

"*Savira"*da yayımlandıktan hemen sonra, büyük beğeni toplar. Böylece Abdullah Hüseyin Urdu edebiyat dünyasında önemli bir yazar olur.

"*Neyâ İdara"*nın "*Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)'*i yayımladığında, eserin bu kadar popüler olabileceği düşünülmemişti. Abdullah Hüseyin'in, Aziz Ahmed, Kurat-ul Ayn Haydar, Bedî ve Belvent Singh gibi yazarların arasında isminin anılması büyük bir mucizeydi. Daha sonra Abdullah Hüseyin'in şans yıldızı parlamaya devam etti. Hindistan ve Pakistan'daki edebiyat eleştirmenlerinin bu roman hakkında oldukça olumlu ifadelerde bulunmalarını yazarın kendisi de şaşkınlık içinde karşılamıştı. Çünkü onbeş- yirmi roman yazmış olan nice yazarlar, bu eleştirmenler tarafından dikkate bile alınmıyordu.

1960'lı yıllar, modern Urdu edebiyatı için verimli yıllardı. Çünkü bu dönemde ünlü Urdu romancılarının çalışmaları, Urdu edebiyatının yıldızının parlamasını sağlamıştı. Bu yazarlar arasında İntizar Hüseyin, Enver Seccad, Serinder Perkiş, Belrac ve Enis Nagi vs. gibi ünlü isimler yer almaktadır.

Sıradan bir insan iken, bir gecede ünlü yazarlar arasında isminin anılıyor olması Abdullah Hüseyin için önemli bir başarıdır. Yazarın tüm yaşamı boyunca, üretmiş olduğu diğer eserlerinin "*Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)* kadar yankı uyandıramamış olması hayret vericidir. Hâlbuki "*Bagh", "Nadâr Lôg", "Kayd"* ve "*Rât"* adlı eserleriyle Abdullah Hüseyin, Hindistan yarımadası edebiyatında çarpıcı bir etki bırakabilmek için yaratıcılığını sonuna kadar kullanmıştır. Dünyada edebiyat alanında bazen bir yazar ilk eserini kaleme aldıktan sonra, herkesi kendine hayran

bırakır, daha sonraki çalışmaları ilk eserinin ötesine geçemese bile elde ettiği başarı ömür boyu etkisini sürdürür.

Abdullah Hüseyin, "*Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)'*i İngilizceye "*The Weary Generations"* adıyla bizzat kendisi çevirmiştir. Daha sonra yine "*Migrant"* adıyla İngilizce olarak bir başka eseri kaleme almıştır. Ancak bu iki çalışma da "*Udâs Neslîn" (Yorgun Nesiller)'*in yakaladığı başarıya ulaşamamıştır.

Yazarın bazı öykülerini Muhammed Omur Memin oldukça güzel bir üslupla İngilizceye çevirmiş ve öykülerin İngilizcelerini okuyan kişiler tarafından bu çeviriler beğeniyle karşılanmıştır.

Yazar, anavatanını* ezelden beri çok seviyordu. Ömrünün büyük bir kısmını Londra'da geçirmesine rağmen, vatanının kokusuyla yanıp tutuşmaktaydı. 1976 yılında Pakistan'a kesin dönüş yapmak için geldi, ancak kısa zamanda sıkılarak yine İngiltere'ye taşınma gereği duydu. Az konuşan bir adamdı. Abdullah Hüseyin'in kaleme aldığı çalışmalar çok sayıda değildi. "*Samander", "Neşiyb", "Naddî"* ve "*Dhup"* çok değerli hikâyelerdir ve değerlerini her zaman koruyacaklardır. Yazar maalesef, modern Urdu öykücülüğünü dar kalıplar içine sıkışmaktan kurtarmaya çalışan İntizar Hüseyin ve Enver Seccad'ın tersine hikâyeciliğe yeterince ilgi göstermemiştir. Hal bu ki yazarın kıvrak zekâsından Urdu hikâyeciliğinde çok önemli işlere imza atacağı beklenmiştir ancak bu beklentiler gerçekleşmemiştir.

* Çevirmen Notu: Anavatan kelimesinden sadece Pakistan anlaşılmamalı, Hindistan yarım adasının tamamı göz önünde bulundurulmalıdır. Çünkü Pakistan, yazar onaltı yaşındayken kurulmuştur. Bilindiği gibi, insanda vatan algısı çok daha küçük yaşlarda oluşmaktadır.

Abdullah Hüseyin, "*Bagh"* yayımlandığında bu eserin büyük başarılar elde edeceğinden çok umutluydu. Ancak romanında kurgu ve karakterlerin oluşumu, "*Udâs Neslîn"*le karşılaştırıldığında beklenen başarıyı sağlayamadı.

Abdullah Hüseyin genel olarak içe dönük, hassas yapılı bir yazardı. Eserlerinde siyasi ve sosyal eşitsizliğin etkisi görülmektedir. Yazar, ilk eserinin konusunu Hint yarım adasının umutsuz nesilleri üzerine yazmıştır. Bu eserinde 1914 yılı yani, I. Dünya Savaşı'nın kanlı izleriyle kirlenmiş Hindistan betimlemeleri Urdu edebiyatına yeni bir tarz kazandırmış ve Pakistan'da iki üç kuşağın beğenisini kazanmıştır.

Böylesine kaliteli bir sanat ürünü özellikle Urdu edebiyatında uzun süre boyunca eşsiz kalabilmiş ise bunun sıradan bir çalışma olmadığı anlaşılmaktadır. Abdullah Hüseyin bütün eserlerinde hikâyenin akışına göre, söz sanatındaki yeteneğini ustalıkla kullanmıştır. Bu yüzden Abdullah Hüseyin'in eserleri tazelik ve canlılığını hiç yitirmemiştir. Ancak edebiyat dünyasına girişinin ardından, geçen on senenin ardından, yazarın üsubundaki doğallığın ve akıcılığın eski çalışmalarına oranla azalmış olduğu görülür.

"Bagh", "Nadâr Log", "Kayd" ya da "*Rât"*, tüm eserlerinde yazarın kalemindeki ustalığın büyüklüğü fark edilmektedir. Urdu edebiyatında Abdullah Hüseyin, düşüncelerini yeni bir üslupla kaleme dökmüştür. Eserlerinde günlük dili

kullanması yazara özgü bir özelliktir ve Urdu edebiyatında bu özelliğe sahip çok az yazar bulunmaktadır.

Yazar, romanlarını kaleme alırken teknik açıdan titiz davranmaya özen göstermiştir, ancak romanlarında betimlemeler yapmayı çok sevdiğinden farklı roman tekniklerinin kullanımını sınırlı tutmuştur.

Abdullah Hüseyin, Hindistan yarımadasının siyasi itidarsızlığından dolayı çok üzülüyordu. Bu duygularını edebiyat aracılığıyla eserelerinde defalarca dile getirmiştir. İngilizce olarak kaleme aldığı "*An Afghan Girl"* adındaki eserini 2012 yılında tamamlamıştır. Yazarın uzun hikâyeleri dramalara uyarlanarak televizyonlarda izleyicilerle buluşmuştur. Abdullah Hüseyin'in kaleme almış olduğu uzun hikâyelerden "*Vapasi Ka Sefer"* adlı eser Hindistan'da Mombay'da sinema filmine uyarlanmış ve sinemaseverlerle buluşmuştur, fakat beklenen başarıyı elde edememiştir.

Yazarın yaşamı boyunca pek çok çevreden saygı gördüğü tartışılmaz bir gerçektir ancak son yirmi yılda yazarın eleştirmenler tarafından göz ardı edilmiş olması yazarı hayli üzmüştür. Eserleri Çince, İngilizce, Pencabi ve Sindhi dillerine çevrilmiştir. Doğuştan gelen edebi yeteneğiyle yazar, kalem erbabı olduğundan ömrü boyunca edebiyatı çok sevmiştir. Örneğin kan kanseri gibi ölümcül bir hastalığa yakalandığını öğrendiğinde bile edebiyat çalışmalarını sürdürmeye karar verip, son eseri üzerinde emek vermeye devam etmiştir. Bu çalışmasının adının "*Azâd Lôg"* olmasını tavsiye etmiştir. Eleştirmenlerin çalışmalarından pek hoşlanmayan yazar,

"Nadâr Lôg" adlı yapıtın yayımlandığı döneminde okurlar arasında ön yargı oluşturmamaları için, eleştrimenlerin en az altı ay bu roman üzerinde inceleme yapmamalarını istemişti.

Vefat ettiğinde 84 yaşındaydı. 4 Temmuz 2015 tarihinde sabah saatlerinde son nefesini verdi. Urdu edebiyatının önemli ve eşi bulunmaz yazarlarından biri olan Abdullah Hüseyin nasıl ölebilir ki? Bulhe Şah buyurur:

"Bulhe Şah[*] biz ölmeyeceğiz

Mezarlarda başka kimseler yatıyor"[†]

[*] Sufi bir şairdir ve ölüme inanmaz.
[†] Şair, beyitinde mezarlarda yatanın sadece beden olduğunu, gerçek ölümün asla gerçekleşmeyeceğini belirtmektedir.

SONUÇ

> *"Bir edebiyatçı kronikçi değildir, yani tarihte olup biteni kaleme almaz. Tarihte olup bitenlerin, yazdığı karakterler üzerindeki etkisini anlatır, böylece biz okurlar da o kahramanlarla aynı haletiruhiye içerisine girer, kendi benliğimizle yüzleşme imkânı buluruz"* (Ümit, 2015:72).

Hindistan Alt-Kıtası'nda 14 Ağustos 1947 yılında önce Pakistan, 15 Ağustos 1947 yılında ise Hindistan, Birleşik Krallık'tan bağımsızlıklarını elde ederek kurulur. Dolayısıyla Hindistan Alt-Kıta'sı bağımsızlığını elde ettiğinde aynı zamanda bölünme de gerçekleşir. 1947 yılı, bu bağlamda önemli bir dönüm noktasını temsil etmektedir.

"Pakistan'ın Kuruluşundan Sonra Sosyal Sorunların Abdullah Hüseyin'in Romanlarına Yansıması" adlı bu çalışmamızda Hindistan Alt-Kıtası'nda 1947 yılı öncesi ve sonrasında yaşanan tarihi, siyasi, toplumsal ve kültürel olayların bu coğrafya üzerinde yaşayan insanları nasıl etkilediğini irdelemeye çalıştık. Ayrıca bu çalışmada Hindistan ve Pakistan'ın geçmişindeki toplumsal ve kültürel olayların, Urdu romanında nasıl yankı bulduğunu ve özellikle Abdullah Hüseyin'in eserlerinde bu yankıların okuyucuya nasıl aktarıldığını incelenmeye çalıştık.

Hindistan'ın Bölünmesi, Alt-Kıta tarihinde büyük bir önem taşır. Göç öncesinde, esnasında ve sonrasında halkın çektiği sıkıntılar yazarları da etkiler. Toplumun ortak duygularının bilincinde olan yazarlar her zaman mazlum ve çaresiz insanların yanında yer alıp kötülüklerin karşısında yer olmuşlardır. Alt-Kıta'da Müslümanlar arasında kadın, erkek, yaşlı, genç fark etmeksizin zulüm görmüş olan herkes için Pakistan, tüm hayallerin gerçekleşebileceği yeni bir vatan olarak düşünülür. Pek çok insan 1947 yılında bağımsızlığını kazandığı zaman, Pakistan'ı kurtuluşun adresi olarak nitelendirir ve bu umut dolu yeni ülkeye yepyeni bir yaşam sürebilmek adına pek çok Müslüman göç eder. Bu insanlar arasında toprak ağalarından fakir köylülere, memurlardan yazarlara, kısaca toplumun her kesiminden insan bulunur. Ne yazık ki pek çok insan yeni bir ülkede harika bir yaşam yaşayabileceklerine inanarak yola çıkar. Teoride çok kusursuz bir kurtuluş yolu olarak tasarlanan Pakistan'da mutlu yaşam hayali çok geçmeden hayal kırıklığına dönüşür, çünkü uygulamadaki aksaklıklar pek çok insanın yaşamını olumsuz etkiler. Öyle ki gün gelir ve yazarlar bire bir tanık oldukları bu trajediyi gelecek kuşaklara iletebilmek için eserlerinde konu edinmeye başlarlar.

Bağımsızlık sonrası yazarlarının çoğu 1947 yılı öncesi edebi çalışmaları olan isimlerdir. Kurat-ul Ayn Haydar, Fazıl Kerim Fazıli, Şevket Sıddıki, Hadica Mastur, Cemile Haşmi ve İntizar Hüseyin bu isimlerden bazılarıdır. Kurat-ul Ayn Haydar üç roman kaleme alır, bunlar "Meyre Bhi Senem Hane" , Sefine Gam-e Dil" ve "Âg Ka Derya"'dır. "Âg Ka Derya"'da Alt-Kıta'nın ikibin beşyüz yıllık tarihi, Mahatma Gotem Budh döneminden başlayarak bölünmeye kadar irdelenir. Bu dönemde Fazıl Kerim Fazıli de II. Dünya Savaşı ve Bengal'de yaşanan kıtlığı konu edindiği "Hun

Ciger Hone Tak" adlı eseriyle önemli bir yazar olarak karşımıza çıkar. Şevket Sıddıki "Huda Ki Basti" adlı eserinde Urdu edebiyatında ilk kez Pakistan toplumundan bahsederek alt sınıftaki insanların zor durumlarına dikkat çekmek ister (Ahtar, 1983: 340). Hadica Mastur 1962 yılında "Ângen" adlı önemli bir eseri kaleme alır. Bu romanın hikâyesi II. Dünya Savaşı, Bağımsızlık Hareketi, Alt-Kıta'nın bölünmesi ve bölünme sonrasının kısa bir anlatımından oluşur. Bağımsızlıktan sonra yıldızı parlayan yazarlar içinde Cemile Haşmi ve İntizar Hüseyin'in de önemli yeri bulunur. Cemile Haşmi "Telaş-e Baharan" adlı eseriyle bağımsızlık öncesi ve sonrası siyasi ve toplumsal durumu irdeler. Romandaki hikâyenin ana temasını 1947 yılında yaşanan üzücü olaylar ve Hindistan'ın bölünmesi oluşturur (Ferzana, 1992: 338). İntizar Hüseyin de Hindistan'ın bölünmesinin Müslümanlar için getirmiş olduğu felaketleri "Çând Gehen" adlı roman aracılığıyla ortaya koyar.

Bağımsızlıktan önce Seccad Zahir, yeni Urdu roman sanatının öncülüğünü yapmıştır. Seccad Zahir'i Aziz Ahmed, İsmet Çağatay takip eder. Bağımsızlıktan sonra Kurat-ul Ayn Haydar, Urdu romanına güç katan bir isim olur. Pakistan kurulduktan sonra, adından söz ettiren Kurat-ul Ayn Haydar, sessizce başladığı Urdu roman sanatı çalışmalarıyla kısa zamanda Urdu edebiyatında önemli bir yazar olarak anılmaya başlar.

Urdu romanının başlangıcından 1947'ye kadar geçen sürede Urdu edebiyatı da hızlı gerçekleşen inkılâplardan ve değişen dünyadan payını alır. Örneğin I. Dünya Savaşı, Hindistan halkının zihninde yeni düşünce kanallarının açılmasına neden olur.

Pirem Çand, romanlarıyla zamanın gerçeklerini topluma anlatmaya çalışır. I. ve II. Dünya Savaşları arasında uluslararası düzeyde birbiri ardına gerçekleşen siyasi değişimler ve gerçekleştirilen inkılâpların sesi, Hindistan'da İlerici Hareketçi romanlarda da duyulur. Değişen sosyal çevrenin, bireyin iç dünyasını da etkilediği görülür. Hindistan'da bölünmeye doğru giden süreçte, siyasetçiler ektiklerini biçmeye başlar. Böylece Hindistan'da yüzyıllardır bir arada yaşayan toplum içine kapanır ve onarılması güç derin sorunlar ortaya çıkar. Hindistan toplum yapısında eşitsizliklerden kaynaklanan sarsılmalar, önce bölünmenin kapısını aralar, daha sonra da göç ve fesadat döneminin yaşanmasına neden olur.

Bu dönemin yazarlarının ele aldığı ortak konu genellikle göç sorunudur. Göç esnasında Hindistan halkı Müslüman ve Hindu fark etmeksizin maddi ve manevi acıyı bir arada yaşamak zorunda kalır. Dönemin Urdu romancıları da bireyin ve toplumun nabzını tutar ve bunları esere yansıtır.

Bu dönemin önemli bir yazarlarından biri olan Abdullah Hüseyin ilk kez 1962 yılında kaleme aldığı "*Naddi"* adlı kısa öyküyle Urdu edebiyatında adından söz ettirmeye başlar. "*Naddi",* yazarın kaleme aldığı ilk çalışma olması sebebiyle ayrı bir öneme sahiptir. Öykü, "*Savera"* adlı edebiyat dergisinde yayımlanır, "*Savera"* dergisinde yayımlanan edebi ürünler, o dönemde öne çıkan realist harekete verdikleri destekle bilinir. Yazar, kaleme aldığı diğer üç öyküsü; "*Semander", "Cila Vatan"* ve "*Phul ka Beden"* ile de "*Naddi"*'deki başarısını devam ettirir.

Abdullah Hüseyin, kısa öykü çalışmalarından sonra romancılığa 1963 yılının kışında "*Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)* ile giriş yapar. Bu tarih aynı zamanda Urdu romanının ortaya çıkışından neredeyse 100 yıl sonrasına denk gelir. Yazar, "*Udâs Neslîn" (Yorgun Nesiller)* ile Pakistan'ın en büyük edebiyat ödülü olan "*Adamjee Award"*'a layık görülür. "*Adamjee Award"*'ı kazandıktan sonra Abdullah Hüseyin, "*Rât"* ve "*Dhup"* adlı iki hikâye daha kaleme alır. Bu çalışmalarından sonra beklenmedik bir şekilde, şöhretin zirvesindeyken edebiyat sahnesinden uzaklaşır ve onyedi yıl boyunca romanla ilgili hiçbir çalışma yapmaz

1981 yılına kadar Abdullah Hüseyin'in kaleme aldığı kısa hikâyelerden hiçbiri kitaplarda yer almaz. Bu tür çalışmaları "*Savera"* ve "*Nusret"* gibi edebiyat dergilerinde yayımlansa da 1981'yılına kadar yazarın yayımlanmış tek romanı *"Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)*'dir.

1982 yılında Abdullah Hüseyin'in "*Bagh"* adlı ikinci romanı yayımlanır. "*Udâs Neslin" (Yorgun Nesiller)*'de olduğu gibi, "*Bagh"*'da da yazarın üslubundaki dil ve anlatım zenginliği okuyucular tarafından beğeniyle karşılanır. Yazar romanlarındaki konuyu toplumu gözlemleyerek seçer. Toplumun beyhude gelenekleri, kölelik zihniyeti ve feodal sistemi karşısında çaresiz ve fakir insanların uğradığı haksızlıklara değinmeye çalışır. Özellikle kırsal yaşamı konu edinen yazar, tarihi olayların köy yaşamı üzerindeki olumsuz etkisine yer vermeye özen gösterir. Toplumdaki sınıfsal farklılar bireyin hayatını etkiler ve insan bu farklılıktan dolayı bazı sorunlarla karşılaşabilir. Bu sorunlardan birisi aşktır. Abdullah Hüseyin'in eserlerinde aşk kavramı çok geniş kapsamda ele alınır. Çünkü yazarın okuyucuya

aşkı aktarımında kavuşma ve ayrılık durumlarının yanı sıra, sevgiliye kavuştuktan sonra bile bitmeyen yalnızlık sorunu öne çıkar. Bu yalnızlık çoğu kez kaderle de ilişkilendirilir. Abdullah Hüseyin, aşkı çok güçlü görür ve eserlerinde de bu gücü okuyucuya hissettirir. Yazarın romanlarında aşkın insana her türlü şeyi yaptırabilecek niteliğe ve güce sahip olduğu görülür. Nitekim bu "Udas Neslîn", "Bagh", "Kayd" ve "Nâdâr Lôg"'için de geçerlidir.

Abdullah Hüseyin'in eserlerinde toplumdaki eğitimsizliğe dikkat çekme isteği de görülür. Yazar, eğitimin önemini en çok "Kayd" de belirtir. Kırsal bölgelerde temiz kalpli ve masum insanlar cehaletten dolayı sahte din adamlarını tüm dertlere çare bulabilecek insanlar olarak görür ve onlara hizmet ederler. Yazar köylülerin dolandırılışının nedenini eğitimsiz oluşlarının yanı sıra iman zayıflığına da bağlar. "Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller) ve "Kayd"'de köy yaşamı yoğun şekilde anlatılır. Yazar, masum köylülerin mutluluklarına ve üzüntülerine de fazlasıyla yer verir.

Abdullah Hüseyin'in köy ve köylü betimlemelerinde bitmek tükenmek bilmeyen yoksulluk ya da toprak sahipleri tarafından istismara uğrayan güçsüz insanlar ön plandadır. Bunun yanı sıra köylülerin, meydana gelen çarpıcı olaylar sonucu yıllardır alışkın oldukları çevreden ve yüzyıllardır süre gelen kültürlerinden aniden koparıldıkları görülür. Savaş, askere çağrılma, tutuklanma, göç ve hastalık gibi felaketler sonucunda ruhsal kırılmalar yaşayan karakterlerin genellikle yaşama veda ederler. I. Dünya Savaşı ve sanayileşmenin beraberinde getirdiği zor şartları buna örnek olarak verebiliriz.

Abdullah Hüseyin'in ilk romanı olan *"Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)*'in İngilizce, Hintçe, Bengali dili, Türkçe ve Çince'ye çevrilmiş olması yazarın uluslararası alanda da edebi başarısını göstermektedir. *"Udâs Neslîn" (Yorgun Nesiller)*'de öne çıkan ana karakter Naim'dir ve eser büyük ölçüde Naim ile Azra araşındaki aşk üzerine kuruludur. Ancak aynı zamanda I. Dünya Savaşı, özgürlük hareketleri, bölünme ve göç gibi toplumu derinden etkileyen tarihi olaylar da eserde konu edilir. 1857 yılında Bağımsızlık Savaşı sırasında Bir İngiliz soylusunun hayatını kurtaran Roşen Ali sıradan bir insanken kendisine ödül olarak verilen geniş arazi sayesinde Roşen Ağa olarak anılmaya başlanır ve toplumdaki statüsü yükseltir. Roşen ailesinin serüveni 1857'den 1947 yılına dek sürer. Bu doksan yıllık dönem içinde Hindistan Alt-Kıtası'nda gerçekleşen pek çok tarihi olay, romanda anlatılır. Azra, geniş arazilerin sahibi Roşen ailesinin üçüncü kuşağını temsil eder ve II. Roşen Ağa'nın kızıdır. Naim ise kökeni Babür sülalesine dayanan orta sınıf denilebilecek bir aileden gelir. İngiliz hükümetince ailesinin topraklarına el konulmuş ve babası hapse atılmıştır. İngilterenin emrinde I. Dünya Savaşı'na katılan yüzbinlerce Hindistanlı gençten biridir. Bu savaşta sol kolunu kaybedince Hindistan'a geri dönebilme şansı bulur. Naim karakterinin hikâyesi aynı zamanda romana yön verir ve yazar 1918- 1947 yılları arasında Hindistan'da meydana gelen siyasi, toplumsal ve kültürel olaylara Naim üzerinden dikkat çekmek ister, sonra Naim 1947 yılında Hindistan'dan Pakistan'a göç ederken can verir. Romanın hikâyesi de bu göç esnasında diğer karakterlere ne olduğu bilinmeden sona erer.

"Bagh" adlı eserin ana karakteri Esed adında astım rahatsızlığı olan bir gençtir. Keşmir'in Pakistan tarafında Gumşed adlı bir köyde Ömer adında bir hekimin astım

hastalığını tedavi ettiğini duyar ve birkaç aylığına bu köye gelip yerleşir. Burada Hekim Ömer'in kızı Yasemin'e âşık olur. Esed ve Yasemin köyde gizli gizli buluşmaya başlarlar ancak bir gün kimliği belirlenemeyen kişi ya da kişilerce Hekim Ömer öldürülür. Polis Esed'i cinayet şüphelisi olarak tutuklar ve hapse atar. Birgün Esed, bir ajan aracılığıyla hapisten çıkartılır. Şartlı olarak özgür bırakılmıştır. Amir Hasan adlı biriyle casusluk yapmaları için Keşmir'e gönderilir. Esed, Keşmir'e ulaşınca bir süre bölgede Pakistan hükümeti için casusluk faaliyetlerinde bulunur. Bu süre boyunca bir taraftan da hastalığının tedavisinde kullanılan bitkiyi araştırır. Esed, şifalı bitkiyi bulduktan sonra sınır ötesindeki görevini yarıda bırakır ve izinsiz olarak Pakistan'a geri dönmek üzere yola çıkar. Yolda pek çok sorunla karşılaşır ve nihayet Gumşed köyüne ulaşır. Yasemin burada Esed'i beklemektedir. Ancak iki aşığın kavuşması uzun sürmez. Esed, köye gelen ajanlar tarafından yakalanır ve bilinmeyen bir yere götürülmek üzere polis eşliğinde köyden ayrılır. Böylelikle "*Bagh"* adlı eserin hikâyesi belirsizliklerle dolu bir sonla bitmiş olur.

"*Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)* ve "*Bagh"* arasında yaklaşık yirmi yıllık bir zaman vardır ve bu süre zarfında yazar üç farklı ülkede yaşamıştır. Abdullah Hüseyin'in gurbette karşılaştığı çeşitli zorluklar ve gözlemlediği farklı yaşamlar romanlarında da etkisini gösterir. Yazarın yirmili yaşlardaki tecrübe, gözlem ve duygu birikimiyle yazdığı "*Udâs Neslîn" (Yorgun Nesiller)* ile ellili yaşlarda kaleme aldığı "*Bagh"* arasındaki biçimsel farkların olma nedeni de buna bağlanabilir.

1989'da yazarın "*Kayd"* adlı üçüncü romanı yayımlanır. "*Kayd"*'de 1970'li yıllarda Pakistan'da köy, cehalet ve dinîn saptırılarak geçim kaynağı olarak

kullanılması konu edinmektedir. Eserde Pakistan toplumundaki karşıtlıkların eleştirilmesi söz konusudur ve bu eleştirilerin neden-sonuçları Abdullah Hüseyin tarafından açıklanır. Sosyal ve politik baskıların toplum üzerindeki etkisi, ahlak ve eğitim kavramları, kadın sorunsalı gibi pek çok konu "Kayd"' de gözler önüne serilir. Yazarın Pakistan toplumunda tanık olduğu olaylar, kadınlara bakış açısı eserde kurgu ve gerçeklik ile okuyucuya aktarılır. Dolayısıyla "Kayd" eserindeki olay örgüsü okuyucu için yabancı değildir. Ayrıca yazar eserdeki imam karakteri ile toplumun dinî inancını sorgulamaktadır. Pakistan toplumunda namus ve ahlak kavramlarının ne ifade ettiğini veya etmesi gerektiğini okuyucuya sorgulatmak ister. Eserin bir diğer eleştirisi de din adı altında bazı insanların kendine göre kurallar koyarak başka hayatları yok etmesidir.

1996 yılında yayımlanan dördüncü romanı "Nâdâr Lôg" ise 77 yıllık bir dönemi anlatmaktadır, yani 1897'den 1974'e kadarki dönemi. Bu eserin arka planını oluşturan bu dönem Nâdâr Lôg'un olay örgüsünü kapsamaktadır. Her hikâye ve her romanın odak noktasında belirli bir dönem vardır. Bu eserde de 1947-1974 yılları arasındaki önemli siyasi ve tarihi olaylara vurgu yapılmaktadır.

"*Nâdâr Lôg"* adlı romanda toplumsal, siyasi, iktisadi sorunların yanı sıra aşk ve cinselliğe dair konular da ele alınır. Yazar bu hikâyeler aracılığıyla rüşvet ve adaletsizlik konusuna dikkat çeker. Abdullah Hüseyin Pakistan'ın kuruluşuna şahitlik eden yazarlardan biridir ve kuruluşundan sonra yaşanan durumları kaleme almaktan çekinmemiştir. Yazarın eserlerine genel olarak baktığımızda özellikle "*Nâdâr Lôg"*'dan yola çıkarak, Abdullah Hüseyin'in Pakistan toplumunu çok iyi

gözlemlediğini söyleyebiliriz. Çünkü yazar bu eserini yazarken tuğla fabrikasında çalışan işçilerden, polislere, sendika yöneticilerinden, Bangladeş'teki asker tutuklulara, sanatçılardan, toprak ağalarına kadar toplumun farklı kesimlerinden pek çok insanla görüşmüş ve bu görüşmeler sonrası hissettiklerini/esinlendiklerini romanına yansıtmıştır. Yazar, romanın arka planında Hindistan'daki Müslüman kültürüne ek olarak Hindu ve Sih kültürlerine de yer verir. Abdullah Hüseyin Hindistan Alt-Kıtası'ndaki insanları ötekileştirmez ve romanlarında aynı coğrafyada yaşamış farklı kültürlere sahip bu insanlar arasındaki dostluğun altını çizer. Hindistan'ın bölünmesi ve göç, Abdullah Hüseyin'in en çok sorguladığı tarihi olaylardandır. Bu yüzden "*Nâdâr Lôg"*'da bu iki tarihi olayı ele almaya çalışır. "*Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)* ve "*Nâdâr Lôg" eserinde* "*Hindisan'ın Bölünmesi"* kavramına özellikle vurgu yapılır. Bilindiği gibi bu kavram, günümüz Pakistan ve Hindistan devletlerinin siyasi haritalarındaki sınır çizgisinin 1947 yılına dayandığını açımlamaktadır.

Tezde işaret edildiği gibi realist bir tutuma sahip olan yazar, eserlerinde bölünme sürecine ilişkin konularda otobiyografik motif ve semboller kullanmıştır. Röportajlarında da belirttiği gibi bu unsurlar yazarın metinlerinde aktarmaya çalıştığı tarihsel perspektifin arka planını oluşturmaktadır. Sonuç olarak yazar her eserinde okuyucuyu sosyal, siyasi ve kültürel sorunları düşündürmeye/anımsatmaya yönlendirmektedir. "Udâs Neslîn" *(Yorgun Nesiller),* "Kayd", "Bagh", ve "Nâdâr Lôg" eserleri Pakistan toplumunda kuşaklararası aktarılan sorunları irdelemektedir. "Bölünme, göç, fakirlik, sınıf farklılığı, cinsiyet ayrımı" gibi toplumu ayrıştıran pek çok sorun yazarın bakış açısıyla irdelenmektedir. I. Dünya Savaşı'ndan bağımsızlık

süreci ve sonrasındaki olayları ele alan bu romanlar aynı zamanda o toplumun geçmişinin siyasi, toplumsal ve psikolojik sebep ve sonuçlarını bugünün bakış açısıyla yorumlanmasına imkân vermektedir.

ÖZET

Urdu roman sanatının en önemli eserlerinden biri olarak kabul edilen "*Udâs Neslîn"(Yorgun Nesiller)*'in birçok edebiyatçı tarafından tarihi roman olarak kabul edilmesi bizi bu çalışmayı hazırlamaya sevk eden sebeplerden biri olmuştur. Çalışmamızın I. bölümünde Hindistan tarihinden kısa bilgiler yer almaktadır. Çünkü yazarın eserlerinde Hindistan'daki Müslüman kültürünün belirli özelliklerinden bahsedilmektedir. Ayrıca Abdullah Hüseyin'in tarihe olan tutkusu ve tarihin eserlerinde ele alınış şekli de bu çalışmamızın başında tarihsel bilgilere değinmemizin bir diğer nedenidir. Bu yüzden tezimizin ilk bölümünü çalışmamızda genel olarak ele aldığımız sorunları daha açık şekilde belirtebilmek adına Hindistan'daki Müslüman kültür birikiminin oluşumu irdelenmektedir.

Çalışmamızın II. bölümünde roman sanatı kavramını ele aldık. Bu bölümde romanın genel anlamda teknik yapısından bahsetmeye çalıştık. Urdu Edebiyatı ve Roman İlişkisi adlı III. bölümde, Urdu romanının 1947 yılına kadarki gelişim sürecini irdelemeye çalıştık. Bu aşamada aynı zamanda Urdu romanına yön veren ünlü edebiyatçılardan da bahsettik. Çalışmamızın son bölümünde ise Abdullah Hüseyin'in yaşamı ve edebi kişiliğinin yanı sıra, romanlarından da bahsetmeye çalıştık. Bu bölümde ayrı başlıklar altında ele aldığımız romanlarda Hindistan'ın Bölünmesi'nin etkilerini inceledik.

"*Udâs Neslîn*" *(Yorgun Nesiller)*, "*Bagh*", "*Kayd*" ve "*Nâdâr Lôg*" adlı eserlerde ele alınan aşk hikâyesinin arka planında dönemin siyasi, tarihi ve

toplumsal olaylarını inceledik. Bu eserlerde tarihsel perspektifi oluşturan I. Dünya Savaşı, bölünme ve göç gibi olayları açıklamaya çalıştık.

ABSTRACT

"*Udâs Neslîn*"*(Yorgun Nesiller)* is considered to be one of the most important works of Urdu novel art. The novel is regarded as a historical novel by many writers which is one of the reasons that led us to prepare this work. Part I of our study contains brief information on India. Because the author's works mention certain features of Muslim cultures in India. In addition, Abdullah Hussein's passion on history and the way it is handled in the works of history is another reason for mentioning historical information at the beginning of our study. Therefore, the first part of our thesis explores the formation of Muslim culture accumulation in India in order to clearly specify the problems that we generally deal with in our work.

Part II of study we discussed the concept of novel art. In this section we tried to talk about the technical structure of the novel in general terms. Urdu Literature and Novel Relation in the chapter III, we tried to investigate the development process of Urdu novel until 1947. At the same time, we also talked about famous literary figures who gave direction to Urdu novel and in the last part we tried to talk about Abdullah Hussein's life and his literary personality as well as his novels. We have examined the effects of the division of India in the novels we have discussed under separate headings in this section.

We have studied the political, historical and social events of the period in the background of the love story that was covered in the works "*Udâs Neslîn*"*(Yorgun Nesiller)*, "*Bagh*", "*Kayd*" and "*Nâdâr Lôg*". In these works, we tried to explain the events such as World War I, division and migration which constitute historical perspective.

KAYNAKÇA

AHMED, Atik, (1981). *Pirem Çand, Novel ka Fen.* Karaçi: Encumen-i Terakki Urdu.

AHMED, Aziz. (Tarihsiz). *Terakki Pesend Edeb*. Multan: Karvan Edeb.

AHMED, Rizwana Zahid. *Pakistan The Real Picture.* (2002). Lahore: Ferozsons.

AHTAR, Hasan. *Tenkidi Our Tehkiki Caize.* (1992). Lahor: Sang- e Meel Publications.

AHTAR, Hasan. *Tenkidi Our Tehkiki Caize.* (1983). Lahor: Sang- e Meel Publications.

ARİF, Ez Fezan. *Abdullah Hüseyin'le Bir Röportaj*. (13 Ocak 1997). Rawalpindi: Roznama Ceng.

ARİF, Ez Fezan. *Abdullah Hüseyin'le Bir Röportaj*. (02 Aralık 1997). Rawalpindi: Roznama Ceng.

ASSMANN, Jan. *Kültürel Bellek.* (2015). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

BAJWA, Farooq Naseem. *Pakistan A Historical and Contemporary Look.* (2012). Pakistan: Oxford University Press.

BAYUR, Y. Hikmet, *Hindistan Tarihi (I.-II. Ve III.Cilt).* (1987). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

BERİLVİ, İbadet. *Novel ki Teknik.* (1952). Şimara April, Karaçi: Meşmulah Nakuş.

CAVİD, Akila. *Urdu Novel Min Tanisiyyet*. (2005). Multan: Şube-i Urdu Bahauddin Zakariya University.

CHAMBERS, *Concise Dictionary*. (1991). WTR Chambers Ltd.

CONNERTON, Paul. *Toplumlar Nasıl Anımsar?*. (1999). İstanbul:Ayrıntı Yayınları.

DURGUN, Recep. *Ahmed Nedim Kasimi Toplumcu Gerçekçi Öyküleri*. (2015). Konya: Aybil Yayınları.

FOSTER, E. M. *The Aspect of The Novel*. (1968). England: Penguins.

FOSTER, E. M. *Roman Sanatı*. (1982). İstanbul: Adam Yayıncılık.

FARUKİ, Muhammed İhsan, Nur El Hasan Haşimi. *Novel Kya He?*, (1964). Lahor: Derd Akademi.

ECEVİT, Yıldız. *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar. (*2001). İstanbul: İletişim Yayınları.

ECEVİT, Yıldız. *Orhan Pamuk'u Okumak*. (1996). İstanbul: Gerçek Yayınevi.

ENVER, Hamid. *Urdu Novel Nigari min Abdullah Huseyin ka Makam.* (1994). Multan: Bahauddin Zekerriya University.

FERZANA, Nilim. *Urdu Edeb ki Havatin Novel Nigar*. (1992). Lahor: Fiction House.

HORNBY, Albert Sydney. *Oxford Advanced Learner's Dictionary, Sixth Edition*. (2001).NewYork: Oxford University Press.

HUSSEIN, Abdullah. *The Weary Generations*. (1999). Lahore: Sang-e Meel Publications.

HÜSEYİN, Abdullah. *Udâs Neslîn*. (2010). Lahore: Sang-e Meel Publications.

HÜSEYİN, Abdullah. *Kayd*. (1995). Lahore: Sang-e Meel Publications.

HÜSEYİN, Abdullah. *Kayd*. (1989). Lahore: Sang-e Meel Publications.

HÜSEYİN, Abdullah. *Bagh.* (1998). Lahore: Sang-e Meel Publications.

HÜSEYİN, Abdullah. *Nâdâr Lôg.* (1996). Lahore: Sang-e Meel Publications.

HÜSEYİN Abdullah, *Nâdâr Lôg*. (1997) (III. Basım). Lahore: Sang-e Meel Publications.

HUSSEIN, Abdullah, *Yorgun Nesiller*. (2009). İstanbul: Everest Yayınları.

IQBAL, Javid. *Ideology of Pakistan*, (2011). Lahore: Sang-e Meel Publications.

IQBAL, Muzaffar. *Abdullah Hussain The Chronicler of Sad Generations*. (1993). İslamabad: Leo Books.

KAMRAN, Muhammed. *Urdu Zuban- u Edeb ki Muhtasır Tarih*. (2011). Lahor: Maruz Publishers.

KAMURAN, Ceylani. *Hamara Edebi Our Fikri Sefer*. (1987). Lahor: İdara Sikafat İslamiya.

KAZMİ, Begum Afsal. *Urdu Novel ke Paççis Sal*. (June-July 1979). Karaçi: Meşmula, Efkar Jubli.

KELLY, Nigel. *The History and Culture of Pakistan*. (2004). London: Peak Publishing.

KHAWAJA, Inamullah. *The Creation of Pakistan*. (2012). Lahor: Sang-e Meel Publications .

KUYUMCU, Hakan. *Urdu Roman Yazarlığının İlk Dönemi*. (2003). Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.

KUYUMCU, Hakan. *Urducanın Gelişiminde Etkin Olan İlk Batılı Eğitim Kurumları ve Aligarh Hareketi*. (Kış 2006). Ankara: Nüsha, Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, Yıl:IV, Sayı: 20. (133-146)

KUTSİYA, Banu. *Raca Gadh.* (2000). Lahor: Seng-e Meel Publications.

MAHMUD EL HASAN. *Pakistani Urdu Novelon Ka Heiyyeti, Uslubati Our Macerai Muta'ala.* (2012). İslamabad: National University of Modern Languages.

MECİD, Bidar. *Novel Our Mutealliqat-ı Novel,* (1989). Haydarabad: National Printing Press.

MERÇİL, Erdoğan. *Müslüman-Türk Devletleri Tarihi*, (1991). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

MUMTAZ, Ahmed Han, *Azadi Ke Ba'ad Urdu Novel*. (1997). Karaçi: Encumen-i Terakki Urdu.

NAGİ, Enis. *Pakistani Urdu Edeb ki Tarih*. (2004). Lahor: Zahid Beşir Printers.

ÖZCAN, Asuman Belen. *Doğu Kültüründe Anlatı Geleneği: Urdu Nesri*. (2005). Ankara: Pelin Ofset.

ÖZCAN, Asuman Belen. *Doğu Kültüründe Anlatı Geleneği: Urdu Nesri*. (II: Bs. 2012). Ankara: HDY Yayınları.

PAMUK, Orhan**,** *Saf ve Düşünceli Romancı*. (2016). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

RAZİ, Raziuddin. ŞAKİR, Şakir Hüseyin. *Pakistan 58 Sâl*, (2006). Lahore: Sang-e Meel Publications.

REFİK, Şeyh Muhammed. *Tehrik-i Pakistan.* (2011). Lahore: Standart Book Center.

REFİK, Şeyh Muhammed. *Muta'ala-i Pakistan*. (2013). Lahore: Standart Book Center.

SERMEST, Yusuf. *Bisevvin Saddi Min Urdu Novel Nigari*, (2000). Yeni Delhi: Terakki Urdu Buiro.

SIDDIKİ, İftihar Ahmed. *Mevlevi Nezir Ahmed Dehlevi*. (1971). Lahor: Ahval-u Asar Meclis-i Terakki Edeb.

SIDDIKİ, Ebu Elles. *Cedid Urdu Novel, Âc ka Urdu Edeb*, (1970). Lahor: Firuz Sons Limited.

SMITH, Nigel. *Pakistan History, Culture and Government*. (2011). Karaçi: Oxford University Press.

SURUR, Aal Ahmed, *Tenkıdi İşare*. (1955). Laknov: İdara Furuğ Urdu, Eminabad.

ZAHİR, Seccad. *Roşnai,* **(**1976). Karaçi: Mekteb-i Danyal**.**

TEPEBAŞILI, Fatih. *Roman İncelemesine Giriş*. (2012). Konya: Çizgi Kitapevi.

URDU, *Firuz-ul Lugat*. (2012). Lahor: Ferozsons.

ÜMİT, Ahmet. *Elveda Güzel Vatanım*. (2015). İstanbul: Everest.

DİZİN

A

Adamjee Award 230
Afgan 16, 21, 23, 27
ahlak 36, 50, 234
Ahmed Şah Durrani 21, 22, 23, 27
Ali 11, 28, 55, 62, 77, 80, 81, 82, 86, 100, 101, 139, 142, 143, 149, 177, 178, 179, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 191, 192, 193, 194, 200, 233
Aligarh Kolej 55
Alt-Kıta IV, 10, 17, 66, 89, 227, 228
Amritsar 132, 133, 144
Arap IV, 10, 11, 14, 29, 221
Ayşe 139, 142, 143
Aziz Ahmed II, 64, 67, 221, 229
Azra 63, 87, 88, 89, 90, 95, 96, 97, 100, 101, 108, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 139, 140, 141, 145, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 232

B

Bagh III, IV, VI, VIII, 78, 157, 158, 159, 161, 163, 169, 170, 173, 174, 175, 182, 193, 209, 219, 222, 223, 224, 231, 233, 234, 236, 237, 241
Bağımsızlık Savaşı VI, 55, 80, 233
Bayur 12, 16, 26, 240
Bengal 20, 22, 24, 52, 148, 228
bölünme IV, V, VI, VIII, 141, 144, 163, 199, 209, 227, 229, 233, 236, 238
Bölünme VII, 80, 199, 236

C

Celyanvâlâ Bağ 133, 134, 137, 152
Congress 38

D

Daniel Defoe 33, 57
Delhi 17, 20, 21, 22, 24, 28, 29, 55, 80, 81, 82, 86, 87, 119, 128, 129, 130, 131, 144, 153, 155, 243
deniz 29, 30, 105, 169
Dickens 35
dil 54, 55, 61, 67, 147, 157, 193, 207, 231
dinî 13, 22, 26, 133, 138, 184, 194, 235
Dönüş II, 120
düz 37, 41, 45, 46, 47, 110

E

emir 12, 22, 94, 133, 181
Esed 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 233
Evrengzeyb 19, 20, 22, 25, 26

F

Faruki 38, 46, 68, 241
feodal 199, 231
Ferhat 77, 78
Firuz Şah 182, 183, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192
Fort William College 54
Foster 34, 241

G

Gandhi 139, 148
göç IV, 69, 143, 144, 199, 200, 202, 205, 209, 228, 230, 232, 233, 236, 238

H

Hanif Ramiy 78
Henry Fielding 33
Henry James 36, 68
Hindistan 5, II, IV, V, VI, VII, VIII, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 54, 55, 59, 63, 65, 66, 67, 68, 70, 72, 73, 80, 89, 94, 97, 98, 101, 102, 105, 113, 120, 122, 123, 131, 132, 133, 134, 137, 138, 141, 142, 143, 144, 147, 148, 149, 150, 151, 153, 154, 155, 156, 158, 160, 162, 175, 178, 197, 198, 199, 200, 202, 205, 207, 212, 222, 223, 224, 225, 227, 229, 230, 233, 236, 237, 240
Hint-Türk İmparatorluğu 5, IV, VII, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 83
Hussein 81, 82, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 99, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 117, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 134, 136, 137, 138, 140, 141, 145, 146, 154, 155, 241

I

I. Dünya Savaşı IV, 64, 66, 101, 102, 103, 125, 148, 151, 152, 224, 229, 232, 233, 236, 238
Iqbal 74, 75, 76, 78, 79, 89, 100, 114, 139, 141, 142, 144, 150, 151, 153, 157, 176, 177, 181, 182, 190, 192, 193, 241

İ

İcâz 198, 201, 203, 204, 206
imam 179, 181, 188, 235
İngiliz 17, 24, 25, 28, 30, 36, 52, 54, 59, 70, 74, 75, 80, 81, 85, 90, 92, 94, 102, 115, 133, 143, 144, 146, 199, 215, 221, 233
İngiltere 17, 21, 27, 35, 64, 77, 78, 80, 86, 209, 223
İran 14, 21
İslamiyet 10, 13, 16
İsmet Çağatay II, 65, 229

J

Jane Austen 34, 35

K

Kayd III, IV, VI, VIII, 78, 157, 176, 177, 179, 181, 182, 186, 190, 191, 192, 193, 195, 196, 209, 222, 224, 232, 234, 236, 237, 241
Karaçi 11, 12, 105, 180, 219, 240, 242, 243
karakter 40, 41, 43, 47, 62, 65, 67, 68, 83, 85, 100, 139, 140, 142, 157, 158, 160, 161, 162, 164, 165, 166, 167, 169, 182, 198, 204, 205, 232
Kelly 12, 242
Keramet Ali 176, 177, 178, 179, 182, 183, 184, 185, 186, 188, 190, 191, 192, 193, 194, 195
Keşmir IV, 14, 21, 27, 63, 158, 160, 174, 175, 212, 233
Koh-i-Nur 21
köy 61, 73, 80, 85, 100, 101, 120, 129, 169, 170, 202, 204, 207, 231, 232, 234
Kureşen Çandar II, 46, 63
kültürel IV, VI, VII, 25, 52, 55, 60, 66, 70, 133, 207, 219, 227, 233, 236

M

Marathalar 20, 22, 23, 24, 27, 28
mekân 36, 50, 81, 120, 195, 207
Merçil 21, 27, 30, 242
Mevlana Raşid-ul Hayri II, 56, 59, 60
Mevlevi Abdulhalim Şerar II, 56, 58
Mirat-ul Urus 56
motif 71, 236
Muhammed Bin Kasım 12, 13, 14
Mumtaz 39, 68, 242
Munşi Seccad Huseyin II, 56, 58
Muslim League 38, 156
Müslüman 5, 9, 11, 13, 14, 16, 17, 19, 25, 30, 57, 60, 81, 115, 133, 137, 138, 148, 149, 156, 199, 205, 228, 230, 236, 237, 242

N

Nadâr Lôg III, 222, 225
Nâdâr Lôg IV, VI, 78, 157, 175, 197, 199, 200, 201, 204, 205, 207, 209, 232, 235, 236, 237, 241
Naddî 76, 221, 223
Nadir Şah 21
Naim 52, 64, 84, 85, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 139, 140, 141, 143, 145, 146, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 205, 232
Nezir Ahmed II, 45, 56, 57, 243
nüfus 17, 144

Ö

öykü 37, 40, 41, 42, 48, 54, 78, 221, 230
Öykü 5, 39, 40, 48, 50, 230
Özcan 54, 55

P

Pakistan IV, V, VI, VII, VIII, 16, 38, 51, 63, 64, 68, 69, 70, 73, 75, 76, 77, 78, 142, 143, 144, 149, 156, 158, 159, 160, 162, 173, 176, 180, 181, 186, 189, 191, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 207, 211, 222, 223, 224, 227, 228, 229, 230, 233, 234, 235, 236, 240, 241, 242, 243
Pencab 21, 24, 27, 104, 132, 133, 176, 181
Pencap 73
Pikaresk 33
Pirem Çand II, 41, 56, 60, 61, 64, 229, 240
polis 94, 145, 158, 163, 171, 172, 173, 207, 234
politik 89, 153, 176, 234

R

Ratan Nath Dhar Serşar II, 57
Raziye Sultan 179, 180, 182, 183, 186, 187, 188, 189, 190, 194
Riyaz Hayr Abadi II, 56, 59
roll character 45
Roman 5, II, IV, VI, 32, 36, 37, 38, 41, 42, 43, 44, 53, 57, 61, 65, 70, 71, 80, 143, 145, 170, 201, 227, 237, 241, 243
Roşenpur 80, 86, 90, 91, 97, 119, 120, 121, 122, 125, 126, 127, 130, 131, 139, 140, 142, 143, 153

S

Samuel Richardson 33
savaş 101, 104, 107, 109, 112, 114, 115, 121, 124, 128, 206, 209
Semander 46, 77, 230
Serferâz 198, 201, 204, 206, 207
Sermest 62, 63, 243
Sıddıki 51, 57, 68, 228, 243
Sih 133, 137, 138, 205, 236
Sihler 24, 121, 202
Sir Seyyid Ahmet Han 55
siyasi IV, V, VI, VII, 12, 13, 16, 20, 25, 38, 52, 61, 64, 66, 70, 78, 79, 89, 90, 122, 131, 132, 138, 147, 149, 150, 151, 152, 154, 185, 186, 191, 198, 200, 203, 204, 205, 207, 224, 225, 227, 229, 233, 235, 236, 237
Smith 12, 15, 17, 19, 21, 23, 25, 30, 243
sol111, 116, 119, 120, 125, 140, 156, 233
Sosyal 176, 234
Surur 55, 60, 61, 68, 243

T

Tavuskuşu Tahtı 21
Tehzib-ul Ahlak 56
Tepebaşılı 243
Thackeray 35
Türk 5, IV, VII, 16, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 83, 240, 241, 242

U

Udâs Neslîn II, III, IV, VI, VIII, 52, 70, 76, 79, 80, 89, 120, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 156, 157, 158, 160, 170, 173, 175, 193, 197, 199, 205, 209, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 230, 231, 232, 234, 236, 237, 241
Urdu II, IV, V, VI, VII, VIII, 37, 41, 45, 46, 47, 51, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 141, 151, 161, 177, 185, 197, 207, 210, 211, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 226, 227, 228, 229, 230, 237, 240, 241, 242, 243

Ü

Ümit 29, 227, 243

V

Virginia Woolf 36, 69

Y

Yasemin 158, 159, 160, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 171, 172, 173, 233
yuvarlak 44, 45, 46, 82, 89, 146, 149, 186

Z

Zahir 62, 66, 67, 229, 243